

HUICHELARIJ EN VERRAAD,

OF

DE AANSLAG OP BERGEN OP ZOOM,

Anno 1581.

HISTORISCH-ROMANTISCH TAFEREEL UIT DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS

DOOR

G. D. L. VAN LINSCHOTEN.

—
Eerste Deel.
Tweede Deel.

AMSTERDAM,
J. M. E. MEIJER.
1853.

HUICHELARIJ EN VERRAAD.

OF DE

AANSLAG OP BERGEN OP ZOOM.

ANNO 1581.

HISTORISCH ROMANTISCH TAFEREEL

UIT DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS.

door

G. D. L. VAN LINSCHOTEN.

*De ware held is altijd een deugdzame man
J. C. L. Deugde-Spiegel*

Tweede v. P. Blommestein, de Hage.

staarde deze hem koud en gevoelloos aan. II Deel. Blz. 207.

AMSTERDAM,

J. M. E. MEIJER.

1853.

VOORREDE

Het tafereel, dat wij met deze aan de welwillende goedkeuring van het lezend publiek overgeven, schetst zulk een belangrijk voorval uit de talrijke proeven van de wakende zorg der Goddelijke Voorzienigheid, betreffende den grond, dien wij bewonen. dat wij er ons door opgewekt gevoelden eene schilderij ervan op te hangen, waartoe wij de verwen niet aan het rijke veld der poezie, maar aan de historie zelve en het tijdvak, waarin de gebeurtenis voorviel, ontleenden.

Hebben wij soms de eene of andere episode, door het aanleggen van eene te donkere schaduw wat sterk doen uitkomen, dan herinnere men zich, dat wij niet de zeden, begrippen en karakters van onzen tegenwoordigen tijd hebben willen schetsen, maar wel van die dagen, waarin men zich nog niet gewend had zijne woorden op eene goudschaal te wegen, maar toen doorgaans ieder sprak gelijk hij dacht, zonder zijne taal met dat vernis te bedekken, waardoor men thans wel eens aan den regten zin twifelen moet, van die dagen, toen men nog niet geleerd had de godsdienst, welke men beleed, met eenen fijnen laken mantel te behangen, om, onder het voorwendsel van geen aanstoot te geven, zelf de oorzaak te zijn van die onverschilligheid en onkunde in hetgeen den mensch het dierbaarste, het heiligste behoorde te zijn, welke zoo vaak den grond leggen tot het verwerpen van alle geloof aan God en Zijne dienst.

Hebben wij ons in de juiste voorstelling van dien schitterenden tijd in onze vaderlandsche geschiedenis niet bedrogen, dan zal, gelijk wij vertrouwen, ook dit werk aan onze landgenooten niet onwelkom zijn. Mogt echter soms de een of ander, min met de geschiedenis bekende lezer, aan de waarheid van het geheel twifelen, dan verwijzen wij hem naar de bron, waaruit mij geput hebben, en berigten hem, dat hij behalve in onze Nederlandsche geschiedenis, meer bepaald dit voorval

vinden kan in het voor Godsdienst en Vaderland gloeiende
boekwerkje van A. VAN DE VELDEN,
[Wonderen des Allerhoogsten](#), A°. 1675.

G.D.L. v L.

Noten

Dit verhaal is oorspronkelijk gepubliceerd in twee delen. Beide delen zijn hier samengevoegd. Originele scans zijn te vinden op Delpher en Google Books [Deel 1](#) [Deel 2](#)

Deze publicatie is gebaseerd op een werkelijke gebeurtenis: de poging van markies van Wittem op 5 december 1581 om met hulp van Spaanse troepen de stad uit Staatse handen te halen.

Zie hiervoor o.m.:

Abraham Jacob van der Aa, [Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden: B, Volume 2](#) uitg 1840

Jacobus Kok [Vaderlandsch woordenboek, volume 5-6 pag 443 ev](#) uitg 1796

De op deze gebeurtenissen betrekking hebbende tekstdelen zijn hier als bijlage bijgevoegd.

[Aardrijkskundig Woordenboek](#)
[Vaderlandsch woordenboek](#)

Uit deze teksten blijkt ook verwarring om welke stadspoorten het zou gaan. Wel verhalen beiden eender over de verwarring mbt de vraag aan soldaat Metjan om de weg naar de 'Porte de Hou' te wijzen. Voor de bewegingen van de overvallers in de stad maakt dit nogal uit; de Wouwpoot ligt aan het andere eind van de Lange Nieuwstraat of Korenbeursstraat, de Houtpoot diametraal aan de andere zijde van de omwalling, bij de ingang van de haven. De prent van Frans Hogenberg, waarop het straatgevecht is weergegeven, speelt zich af in de (huidige) Korenbeursstraat, dus tussen de Bagijnepoot en Wouwsepoort.

Commentaren op de inhoud

De [Waterschans \(2015/2\)](#) schrijft hierover (pag 89 en 90) ¹):

In 1853 verscheen in twee delen een geromantiseerd verhaal, geschreven door G. van Linschoten. Het werk dient gelezen te worden als een romantische vertelling. Er zitten echter teveel onjuistheden in dit boek om als historische bron te kunnen gebruiken. Zo wordt pastoor Lancriet (of Lancritius) opgevoerd als Leingritius, commandant Carl Fugger wordt Fokker genoemd, enzovoorts ²).

Tal van plaatsbeschrijvingen en gebeurtenissen zijn onjuist of geromantiseerd weergegeven. Het werk van Linschoten is tijdsgebonden, maar wie van negentiende-eeuws bombastisch taalgebruik houdt, kan zijn hart ophalen.

Direct na het verschijnen van deze publicatie verscheen reeds een kritiek in het maandblad 'De Recensent' in de vorm van een gesprek tussen de recensent en de schrijver. Deze gedachtenwisseling is achteraan bijgevoegd: [Gesprek over een roman](#).

¹ Ofschoon Vanwesenbeeck in dit artikel aangeeft dat er 'geen pamfletten of geuzenliederen over deze aanval bekend zijn' is er toch een [gravure van Frans Hogenberg](#) bekend die het gevecht in de Lange Nieuwstraat (huidige Korenbeursstraat) weergeeft. Deze afbeelding is hier opgenomen tussen het eerste en tweede deel.

² Opgemerkt zij, dat de schrijver deze naam ter aanduiding van pastoor Lancriet waarschijnlijk aan eerder publicaties ontleende, zoals de hiervoor genoemde publicaties van Van der Aa en Kok. Zulks kan ook met andere namen het geval zijn.

Eerste Hoofdstuk

„t Was nacht in zijne ziel, hoe fel de dagtoorts vlamde,
En snoode godsdienstschijs zijn haren gladfijn kamde:
Zijn huichelende lach en sluwe priesterblik
Vertoonden 't valsch gemoed, verwekten angst en schrik
Aan 't lam, dat dra ten prooi van zijne wraak verstreckte,
En wien zijn tijgrenklaauw uit 't zacht gesluimer wekte,
Waarin zijn Judasstem d'onnootle had gekweeld,
Met een Sirenenzang van bastaards raventeelt
Uit d'afgrond opgeweld.

J. W.B., Nachtuilen-gekras, 2e Zang.

Langzaam en met afgemetene schreden naderde, op den 26sten November des jaars 1581, een lang, schraal persoon het kasteel te Wouw; zijne kleeding en houding, zijn gang en uiterlijk gelaat toonden in alles den stand aan, dien hij bekleedde. Het was de Pastoor LEINGRITIUS van Bergen op Zoom ³), een man, wiens voorkomen, in stede van die logge vettigheid, den monniken en geestelijken zoo zeer eigen, te vertoonen, en welke in den aard hunner levenswijze, zoowel uit ledigheid als uit andere oorzaken oorspronkelijk, gelegen is, veeleer eene armoede verried, die hem tot zijne dienst volstrekt ongeschikt scheen te maken ; doch die desniettemin iets in zijnen gang had, hetwelk, hoe schijnbaar ook met alle deftigheid gepaard en alleen het eigendommelijke voorregt van alle kerkelijke personen, die zich op hunne bediening iets laten voorstaan, bezittende, echter onmerkbaar eene drift verried, die hij wel scheen te willen verbergen, door met opzet dien gang in te korten, maar toch den naauwlettenden opmerker geenszins ontging. Ten laatste het kasteel te Wouw nabij gekomen,

³ Lancriet. Merkwaardig is eigenlijk, dat er in Bergen op Zoom tegenwoordig een straat naar deze pastoor genoemd is. De rol die deze man blijkens dit verhaal speelde is daar zeker geen aanleiding toe.

waarnaar blijkbaar het doel zijner schreden gerigt was, had hem de ruim ander half uur lange wandeling, welke hij van de stad tot het oord zijner bestemming moest afleggen, niet het geringste vermoeid. Bij de bezetting in Staatsche dienst, zeer goed bekend zijnde, had de schildwacht op den muur van het kasteel, die in eene gemakkelijke houding op zijne speer leunde en den eer waardigen man reeds in de verte zag aankomen, den portier aan de wipbrug hiervan reeds berigt, alvorens de Pastoor zich nog voorde poort bevond.

Hierdoor toefde men ook niet met de valbrug, welke over eene niet breede, doch diepe gracht gelegen was, en, door middel van een klein rad of spil, gemakkelijk door één man kon op- of neergelaten worden, voor hem begaanbaar te maken, doch welke terstond weder achter hem werd opgehaald, alsof men bevreesd ware onverwachts door den in hinderlaag zich gelegerd hebbenden vijand verrast te worden. Te midden van een vierkant stuk lands, hoog oploopende, lag het kasteel, naar het uiterlijke aanzien sterk en wel verdedigbaar, omringd door de diepe grappel of gracht, welker binnenzijde met eene digte doornhaag was beplant en hier en daar met stormpalen bezet, die, in tijd van nood, tot stevigheid van de doornhaag verstrekken moesten, om van dezelve, door het inwerpen van klei en zand, eenen wal te vormen, achter welken het overtrekken of dempen der gracht hoogst moeilijk en gevaarlijk worden moest, terwijl de belegerden achter denzelven een redelijk veiligen dam voor den kogelregen van den vijand bezitten zouden. In de nabijheid der brug, welke door zware ijzeren kettingen in evenwigt werd gehouden, bevonden zich eenige schuren en hooibergen, benevens ruime stallen voor paarden en vee; maar ter zijde waren verscheidene lage woningen voor het eigenlijke dienstvolk opgetimmerd, en ligt uit palen en planken zamengesteld en met riet of stroo gedekt.

De brug werd verdedigd door eenige veldstukjes, die ,van achter de stormpalen zichtbaar waren, terwijl op elken hoek van het land, zich eene opgeworpene hoogte bevond, insgelijks met ligte stukjes beplant. Het slot of kasteel, een ge bouw van aanmerkelijken omvang. stond op een vierkant aangelegd stuk gronds, hetwelk zich verscheidene voeten boven den omtrek verhief: hetzelfde was geheel met eenen hoogen muur omringd, die door eene wijde gracht bespoeld werd..

Tusschen dien muur en het eigenlijke huis was eene breede, ruime plaats; eene lange wipbrug, die zoo smal was, dat er slechts voor één paard genoegzame ruimte was, en, opgehaald zijnde, tevens tot voordeur verstrekke van eene poort, die niet wijder was dan van eene tweemansbreedte, verbond het eene stuk gronds aan het andere, en dikke muren en rondeelen, van een aantal schietgaten voorzien, gaven het geheel een sterk aanzien.

De ingang werd verdedigd door twee torens, in de gedaante van rondeelen, tusschen welke de poort zich bevond, en welke almede van schietgaten voorzien waren.

Het gebouw zelf was van eene langwerpige achtkante gedaante en uit grove mop pen opgemetseld; deszelfs kolossale voorgevel was stevig en sterk, doch zonder smaak, en stond in geen verband met het gebouw, dat slechts twee verdiepingen hoog zijnde, er merkelyk door verkleind werd; dezelve was aan beide zijden breed uitgebouwd en met trappen ingerigt, die ten laatste, hoog boven het dak, in eene punt uitliepen, op welke een ijzeren weerhaan geplaatst was; kleine vierkante ramen, met eiken luiken, welke in zware duimen in den muur bevestigd hingen, dienden tot verlichting der breede gangen op de beide verdiepingen, waar achter zich de vertrekken bevonden, welke op eene plaats in het midden van het kasteel uitzagen; de zolder of vliering werd gedekt door een leijen dak, hetwelk boogsgewijze opliep en met een rond torentje prijkte, waarin eene klok hing, die, door

middel van een lang touw, beneden op de met kleine straatsteen gemetselde binnenplaats getrokken werd. De muur, die het kasteel omringde, was met zware kanteelen voorzien, waarop men gevoegelijk gaan kon, en mede strekten, om elken aanval krachtdadig af te weren. Zonder zich echter met de bouworde of sterkte van dit kasteel, hetwelk hem trouwens zeer wel bekend was, eenigzins op te houden, stapte de Pastoor LEINGRITIUS bedaard eenige ruiters voorbij, die zich met het dobbelspel verlustigden, en hem naauwelijks opmerkten, ofschoon hij niet kon nalaten hen een verachtelijken blik toe te werpen, als hinderde het hem niet met den vereischten eerbied behandeld te worden, een blik, die evenwel dezen en genen krijgsman geenszins ontging, hoezeer zij er niets van blijken lieten. In zich zelve meesmuilende en het zedenbederf, waartoe de ketterij het krijgsvolk verleid had, verwenschende, vervolgde de geestelijke zijnen weg naar de opgehaalde wipbrug voor het kasteel, op welks muur de lans knecht zich hield, alsof hij hem niet bespeurd had, zoodat LEINGRITIUS zich verplicht vond met eenen forschen ruk aan de ijzeren koord te trekken, welke over een paal loopende, eene schel in beweging bracht, die, door derzelver luiden klank den schildwacht noodzaakte de komst van den Pastoor aan te kondigen.

Weinige oogenblikken daarna, daalde de brug voor den eerwaardigen kerkdienaar neder en trad hij over de zelve door de poort en vervolgens over de plaats het kasteel binnen, zonder het noodig te achten zich te laten aandienen. Door eenen langen gang, met roode en witte marmeren tegels, kruislings om den andere, belegd, ging hij het binnenplein over en trad hij eene deur binnen, niet hooger dan van eene gewone manslengte, doch slechts een weinig breeder.

Daarnevens was een klein vertrek, alwaar een krijgsknecht, met eene piek of hellebaard gewapend, de wacht hield en hem gelastte te wachten, totdat hij zou zijn aangediend; doch naauwelijks had de

krijgsman dit gezegd, of terstond werd eene andere deur geopend en een lijfknecht, gekleed in de liverei van den Markgraaf, trad op eene eerbiedige wijze het vertrekje binnen, verschoonde zich op eene betamelijke wijze, en gaf dadelijk den Pastoor te verstaan, dat zijn Heer reeds eenige keeren naar zijn Eerwaarde gevraagd had.

„Dat is mij lief, KASPER!” antwoordde LEINGRITIUS op eenen gemeenzamen toon; want hij kende den vertrouwelijken voet, waarop de lijfbediende tot den Markgraaf stond. „Zijt dus zoo goed en dien mij zonder verwijl aan”.

„Dat is niet noodig, Uw Eerwaarde want zijne Genade is reeds van uwe komst onderrigt, " hernam de livereiknecht; „wees slechts zoo goed mij te volgen”.

Zonder de minste verlegenheid te laten blijken, voldeed de Pastoor hieraan, en werd hij in het ver trek van den Markgraaf binnengeleid, met verzoek slechts een oogenblik te wachten, daar zijn Heer terstond komen zou.

Schier op hetzelfde oogenblik, dat de Pastoor zich binnen het kasteel begaf, zeide NICOLAAS tot zijne makkers, die zich drok met het dobbelspel bezig hielden, en tot dat einde rondom eenige planken zaten, welke op het grasperk waren nedergelegd, om de steenen te beter te laten rollen: „Indien de Markgraaf gezien heeft, dat niemand voor den heiligen man is opgestaan, om hem diep eerbiedig te groeten, dan kunnen wij ervan verzekerd zijn, dat ons hedenavond een sermoen zal gelezen worden, dat ons heugen zal”.

„Mijnentwege moge hij preken, wat hij wil", antwoordde ruiter JAN, een kerel als een boom, „en mij voor den grootsten ketter aanzien, dien sinjeur de duivel in zijne dienst heeft; want wanneer ik aan het spel zit, dan sta ik niet op, al ging Zijne Heiligheid de Paus in persoon ons voorbij: het spel gaat voor alles, en daarmee is het uit”.

„Zoo doende zou men ons wel voor ketters houden”, sprak MATTHIJS, de lansknecht, „terwijl wij even goede Katholieken zijn, als de beste onzer; daarom moet mij met dat geketter niet aankomen, JAN! dat raad ik u”.

„Het is altijd, als die paap hier komt, of wij woorden moeten krijgen”, merkte de musketier NICOLAAS aan. „Wat raakt ons de man, die voor mijn aandeel even heilig zij, als de Patroon, naar wien men mij genoemd heeft. Gooi op, JAN! gij zijt nog twee oogen vooruit”.

„JAN weet, dat hij mij het bloed aan het koken kan maken”, hernam MATTHIJS, „wanneer hij mij met dat geketter aankomt. Wil hij nu geen eerbied voor Heerroom hebben, wat duivel raakt het hem, dat wij anders denken, vooral daar onze Markgraaf”.

„Ja, daar zit de knoop!” riep JAN. “Wat geef ik er om, dat de Markgraaf den paap voor een heilige houdt, wanneer wij onzen pligt maar betrachten”.

„Daar heb je het juist, vriend JAN !” zeide NICOLAAS: „wij zijn een weinig te getrouw aan onzen eed en pligt, en dat is den Pastoor een doorn in het oog. Laatstmaal hoorde ik hem nog zeggen, dat een waar zoon der Kerk niet verplicht is den ketter woord te houden”.

„Dit niet alleen”, hernam JAN, „maar ik heb hem hooren verklaren, dat zelfs de eeden, die den Geus gezworen zijn, nietig en van geene waarde wezen zouden”.

„Gooi op, THIJS!” riep thans NICOLAAS, „en sta daar niet als een druiloer. Gij weet het immers, zoo wel als wij, dat onze Markgraaf te veel naar de raadgevingen van dien Geestelijke luistert. Of deze nu goed en braaf zijn, kan ik niet beoordeelen, want daartoe ben ik te dom; doch zóó dom ben ik niet, dat ik niet zou bemerken, dat de dagelijksche komst van den Pastoor een zeker doel hebben moet”.

„Weet gij er iets van, NICOLAAS?” vroeg MATTHIJS haastig, terwijl hij achteloos de steenen opnam, en dezelve over de planken deed rollen.

“Twee zessen, jongens!” riep JAN, „bij sinjeur STEVEN dat is een worp, die ons allen in eens in het voetzand werpt. - Nu, waarom komt de paap dagelijks hier?”

„Weet gij het, dan weet ik het ook”, hernam MATTHIJS behoedzaam, en toch scheen hij zich het voorkomen te willen geven, alsof hem meer bekend was, dan aan de anderen. „Maar het is zonderling, dat, als de Pastoor hier geweest is, de Markgraaf nooit in zijn humeur is en veel barscher zich voor doet, dan eenige oogenblikken te voren”.

„Daar hebt gij gelijk in, THUIS! knikte JAN toestemmend. „Heeft die paap er het zijne niet toe bijgebracht, om vele onzer kameraden van hier te verbannen, omdat zij zoogenaamd eenige kettersche gevoelens zouden toegedaan zijn, ofschoon ik voor mij er nooit iets van bemerkt heb, hoe geleerd ik anders in dat stuk ben”.

„Ja, dat zegt gij”, vervolgde NICOLAAS, „maar met dat al heeft hij ons eene leelijke kool gestoofd, die ons wel eens zuur zou kunnen opbreken, indien de Spanjaarden onverwachts hier kwamen en ons bevalen het kasteel over te geven”.

„Ha, ha! dan zouden wij hen met een vuurregen van kogels begroeten”, verklaarde JAN, terwijl hij ijlings opstond en zich in zijne ontzettende lengte, die eensklaps aan allen ontzag inboezemde, vertoonde, „of wie onzer zou zoo laf zijn zulk een bevel op te volgen?”

„Draaf nu toch zoo niet door!” riep MATTHIJS, „wie spreekt er van; maar oordeel zelf, of wij met onze geringe magt in staat zouden zijn een geheel leger hier het hoofd te bieden?”

„Bij sinjeur Satan! als wij toch moed in het lijf hebben, dan kunnen wij hier den Spanjaard een brouwseltje brouwen, dat hem al moeilijk te ver dragen zou vallen; doch wat baat ons ook dat alles, zoo lang er nog geen kijk is van te moeten strijden”.

„Gooi op toch, wiens beurt het is, gooi op, jongens!”

„Ik geef den brui van de dobbelsteen!" schreeuwde MATTHIJS, terwijl ook hij opstond en de achtkante steenen met zijnen voet in het gras schopte, „wanneer je me van ernstige dingen onder het spelen spreekt, dan ben ik blind voor de oogen, die ik werp”.

„Wie weet ook met welk oogmerk alles zoo geschikt werd, " sprak ruiter JAN, langzamer dan hij gewoon was, „onze Markgraaf is toch meer Spaansch dan Staatschgezind”.

„Nu wat raakt ons dat?” vroeg MATTHIJS, kortswijlig; doch uit zijn vragend oog bleek het verlangen, om het gevoelen zijner krijgsgesellen te leeren kennen: niet zoo zeer omdat hij voor den Spanjaard was, als wel omdat het hem hinderde, dat de Geuzen de ketterij voorstonden en hij met hart en ziel aan de voorvaderlijke kerkdienst gehecht was.

„Wat ons dit raakt?” hernam JAN, eenigzins gebelgd, „wel drommels veel; doch daarvan draagt niemand de schuld, dan LEINGRITIUS; die arme jongens moesten weg, anders zouden zij ons bedorven hebben, die kettters, indien zij langer onder ons waren gebleven. Ja, kijk mij maar zoo loens niet aan, ruiter JAN weet wel, wat hij spreekt”.

„Wil ik u eens wat zeggen, vrienden!" merkte NICOLAAS aan, „daar broeit wat, dat ons ruw op het lijf zal vallen”.

„Zoo veel te beter”, verzekerde JAN, „het werkeloos leven verveelt mij reeds lang, en hoe eerder wij hier vandaan komen, hoe liever”.

„Neen, neen, mannen! dat is het niet”, vervolgde NICOLAAS, „onze Pastoor is te glad. Sprak hij laatst niet van het tegenstrijdige, dat er voor ons, Katholieken, in gelegen is, om broeders van één geloof te bestrijden, ten voordeele van doemelingen en afvalligen”.

„Nu, daarin heeft hij het zoo mis niet, " merkte MATTHIJS aan. „Maar met welk doel zeide hij dat?”

„Ja, met welk doel?” vroeg JAN haastig..

„Wel met geen ander”, vervolgde NICOLAAS, „dan om ons ongemerkt over te halen, om des Prinsen dienst op te zeggen en ons tot de

Spanjaards te doen overgaan. Ziet, dat is het oogmerk van zijn sermoen geweest”.

„Hoor eens, jongens!" sprak MATTHIJS, met eene zekere overtuiging, die zijne woorden kracht moest bijzetten, „wij krijgsknechten, dienen meer voor het geld, dan voor de eer. Die voor het eerste de wapens opvat, schaart zich onder dat vaandel, hetwelk het beste betaalt. Wij allen verkeerden in dat geval, laat ons er dus niet over twisten, wie er regeert, Koningen of Prinsen worden wij toch nooit. Kom aan, jongens! begeven wij ons maar weêr aan het dobbelen, en laten de Grooten het land regeren, zoo als zij dit verkiezen, indien zij maar zorgen, dat wij onze soldij krijgen. Kom, gooi op! wiens beurt is het? want ik ben dit met al dat gebabbel mooi vergeten”.

Deze taal vond spoedig algemeen bijval, en terwijl het krijgsvolk zich weder op de planken neder wierp en binnen weinige oogenblikken al deszelfs aandacht aan het spel leende, had Pater LEINGRITIUS al dien tijd in de kamer van den Markgraaf moeten wachten, daar deze toevallig was opgehouden geworden en hierdoor den geestelijke overvloedige gelegenheid gaf zich op het aanstaand onder houd voor te bereiden; hetwelk deze echter niet noodig had te doen, daar hij zijne zaak te wel bewust was.

Uit verveling met zich zelven, stapte hij het ruime vertrek op en neder, en bezag hij met eene naauwkeurigheid, alsof hij er het hoogste belang bij had, de oude portretten in zwarte breede lijsten, welke onregelmatig aan den wand hingen en vele personen uit het geslacht van Heer JAN VAN WITTEM, Markgraaf van Bergen op Zoom, voorstelden. De kamer zelve leverde voor het overige weinig stof tot beschouwing op; dezelve was groot en lomp, drie groote, boogsgewijze gemetselde vensters, met beschilderde ruiten, welke het licht van de binnen plaats ontvingen, waren met groene gordijnen behangen, welke geheel weggeschoven waren. Op de groote ijzeren plaat, onder den wijden

schoorsteenmantel, brandde een vuur van takkebossen, voor hetwelk eene tafel stond, overdekt met een blaauw kleed, op welks midden het wapen van het Markgraafschap gestikt was. Regt tegenover den schoorsteen was de ingang der kamer, die van boven gedekt was door eene breede lijst, welke, ter hoogte van eene mans lengte, het vertrek rond liep en, buiten de portretten, het eenige sieraad aan den wand was. Drie groote zware balken, op gebeeldhouwde klossen rustende, lagen over de breedte der zoldering, tusschen welke, overdwers, smalle eiken bintjes geplaatst waren, alsof derzelver ligging moest wedijveren met de vloertegels, in den vorm van een dambord, en welke slechts in het vierkant op den vloer tegen den muur zichtbaar waren, vermits in het midden een geschilderd kleed over den grond gespreid lag.

Eenige houten stoelen, welker hooge, loodregte ruggen fraai gebeeldhouwd en waarvan de zittingen met leder bekleed en met losse kussens bedekt waren, stonden onregelmatig tegen den wit geschuurden muur, in welken eenige ijzeren bouten met vergulde knoppen geslagen waren, om kleedingstukken of wapenen aan te hangen. De armstoel van den Markgraaf was gedekt met een fluweelen kussen, en blijkbaar was het den Pastoor, dat Heer JAN kort te voren nog op denzelfen gezeten had..

Thans verwenschte hij het lange wachten, daar zijn tijd zeer beperkt was en hij nog vóór den avond in de vesting moest terug zijn.

Eensklaps echter hoorde hij den verwacht wordenden Markgraaf naderen, en terstond zette hij zijn ontevreden gelaat in veel minzamer plooi, en plaatste zich aan den ingang der kamer, om den veel vermogenden man zijnen eerbied te betuigen.

„Ik heb u lang doen wachten, mijn goede Pater!” zeide Heer JAN op eenen vriendelijken toon, „doch wijt dit niet aan mij; eene zaak met mijne nicht vereischte mijne tegenwoordigheid, waarvan ik u de reden

eerstdaags wel eens zal mededeelen, want ook daarin heb ik uwen raad noodig; doch plaatsen wij ons, en lees eerst dit geschrift, waarover wij u dan zullen onderhouden". LEINGRITIUS kende te wel den eerbied, dien hij aan den hoogen stand van den Markgraaf verschuldigd was, om eenigen twijfel over dit voorgeven te doen blijken. Met bereidwilligheid schoof hij den armstoel van Heer JAN een weinig achterwaarts, op dat deze zich op zijn gemak zetten zou, en niet eerder, voordat deze zich geplaatst had, kreeg hij ook eenen stoel en zette hij zich neder.

Bescheiden nam hij het papier uit handen van den Markgraaf over, en hield zich alsof hij hetzelfde met de meeste aandacht overwoog. In eene peinzende houding hield hij strak zijne oogen op het schrift gevestigd, het welk hij voor zich op de tafel had nedergelegd; zijne donkere blikken kwamen in juiste overeenstemming met de kleur van zijn glad gestreken bruin haar, op welks kruin een kapje, van zwarte zijden taf, zich bevond, terwijl de daaronder tevoorschijn komende lokken, voor een gedeelte naar voren gekamd waren en van zijn laag gewelfd voorhoofd tot aan de wenkbrauwen reikten; de magerheid zijns ligchaams deed zijne lange gestalte te meer uitkomen, daar de zwartlakensche mantel, waarin hij zich schier geheel gewonden had, zoodat zijne onderkleederen er geheel door bedekt waren, hem geene de minste achtbaarheid bijzette; de kleur van zijn gelaat was geelachtig wit, waardoor zijne vermagerde kaken een onaangenaam voorkomen hadden, hetwelk nog vermeerderd werd door den smallen witten band, die, in plaats van eenen kraag, hem naauw om den hals sloot en waaraan onder de kin twee smalle, langwerpige befjes gehecht waren. De deftigen tooi van den Markgraaf daarentegen, stak bij de eenzelvige kleeding van den Pastoor even veel af, als de kleur van beider gelaat. Heer JAN was een man in de kracht zijns levens, rijzig van gestalte en sterk gespierd; zijne donkerbruine knevels en een ligte

baard gaven een levendig kon trast met den gloed zijner welgevulde wangen, nog verhoogd door de drift, waarin hij weinige oogenblikken te voren scheen verkeerd te hebben; zijn vlammen oog kenteekende het vuur, dat hem bezielde; een kleinen ponjaard, welks gevest met eenen schitterenden steen was ingelegd, hield hij gestadig in de hand, meer uit de gewoonte om bijeen levendig gesprek niet ledig met de vingers te wezen, dan uit eenig oogmerk van vrees of kwaad vermoeden, iets dat den Pater niet vreemd viel, maar hem veeleer tot een bewijs verstrekke, dat hij zich spoeden moest, daar Heer JAN reeds menigen stoot op de tafel had gedrukt, uit ongeduld, dat LEINGRITIUS zoo lang zich met de lezing van het geschrift bezig hield, waarom deze dan ook zich er mede ten einde spoedde en den Markgraaf met een schijnbaar verlegen gelaat te kennen gaf, dat, hoezeer hij het plan alleszins prijzen moest, het echter met te veel zwaarigheden vergezeld ging, om er eene goede uitkomst van te verwachten.

Meermalen had Heer JAN des Pastoors raad beproefd gevonden, niet zoo zeer om de wijsheid, die er in doorblonk, dan wel om de geslepen wijze, waarmede deze zijne gevoelens wist in te kleeden.

Hij wist dus hoezeer LEINGRITIUS' oordeel in de onderhavige zaak, van gewigt moest geacht worden, vooral daar de geestelijke man er zelf in betrokken was; maar het plan zoo geheel af te keuren, zonder in hetzelfde die gapingen aan te vullen, welke er zich in mogten voordoen, hinderde hem geweldig. Nogtans was hij te zeer meester van zijne gewaarwordingen, om zich al dadelijk ontevreden te betoonen, en vermeende hij vooraf de gronden te moeten kennen, welke LEINGRITIUS bewogen, om het onderwerp zoo ten eenenmale te verwerpen.

„Gij verstaat mij verkeerd, Heer Markgraaf voerde de Pastoor hem hierop tegemoet, „ik heb op uw plan niets aan te merken; maar in de uitvoering zie ik onoverkomelijke hinderpalen, welke mij doen oordeelen, dat de zaak ondoenlijk is”.

„Welnu!” vroeg Heer JAN, min of meer driftig, blijkbaar uit de menigvuldige prikken, welke met de scherpe punt van zijnen dolk in het tafelkleed stootte, hetgeen altijd een bewijs was van zijn ongeduld of zijne ontevredenheid, „geef mij dan een ander plan op, dat uitvoerlijker is !”

Maar zoo spoedig was de looze geestelijke daartoe niet in staat, en zich verschoonende, zeide hij: „Indien ik had kunnen vermoeden, dat gij zoo iets van mij zoudt verlangd hebben, dan hadde ik stellig rijpelijk over de zaak mijne gedachten laten gaan. Doch gij ontboodt mij, zonder dat ik de juiste reden mijner komst gissen kon, en derhalve op staanden voet een welberekend en beproefd bevonden ontwerp u voor te leggen, kunt gij evenmin van mij vergen, als dat ik in staat zou zijn die levenlooze portretten, welke mij zoo vijandig aanstaren, te bezielen”.

„Zijt dan in staat een beter plan te leveren?”

„Het zou vermetel van mij zijn, Heer Markgraaf! dit te bepalen, daar uwe meerdere kunde in dit vak en uw uitgebreid oordeel over eene dergelijke onderneming, met mijne diepe onkunde in geene vergelijking komen”.

Zigtbaar hierover verstoord, viel de Markgraaf hem in de rede: „Hoe, zijt gij dan eensklaps zoo kortzigtig geworden, dat het u aan middelen ont breekt om mij te dienen. Bij Sinte Geertruid! ware ik niet van uwe trouw jegens onzen persoon overtuigd, ik zou moeten beginnen u te verdenken”.

„Geduld, edele Heer! geduld, uw voorslag vereischt een wijs beraad”, hernam LEINGRITIUS dadelijk op eenen geheel anderen. toon. „Wij, geestelijken, zijn zoo lichtzinnig niet, om, zonder rijp overleg, een hagchelijk waagstuk goed te noemen en dadelijk daarin te stemmen. Ik mag echter in vele andere zaken met u verschillen, maar in den haat

tegen die verdoemde ketters geef ik u niets toe, ja, vermeen ik u nog te overtreffen”.

„Dit kunt gij nooit”, hernam Heer JAN vol drift, „want ik haat hen als de pest, en daarom alleen wil ik mij met de Spanjaarden verbinden, ten einde hen eenmaal uit mijn markgraafschap verdreven te zien”.

„Herinner u slechts, magtig Heer! hoezeer mijn raad in het vorige gediend heeft om hen bij hunne medeburgers in de vest gehaat te doen worden, en hoe weinig er noodig is geweest om hen geheel te verdrijven”.

„Bij Sinte Geertruid!, dat is waar!” riep de Markgraaf, met een glans van vergenoegen op het blozend gelaat, bij de herinnering aan deze edele handeling. „Gij zijt een slimme vos, LEINGRITIUS! die den duivel nog menige les zou kunnen geven. Ha! nog staat het mij levendig voor, hoe bedrukt die ellendelingen stonden te kijken, toen den... den hoeveelsten van November was het ook, mijn geestelijke raadsman?”

„Den achtsten, edele Heer!”

„Ja, juist! de achtste van Slagtmaand des jaars onzes Heeren vijftien honderd tachtig zal wel altijd als een schanddag voor die nieuwe leer-verkondigers, staan aangeteekend, hoe duur zij het ook bezweren mogen, geen deel aan de beeldstormerij en vernieling der geheiligde sieraden onzer Godsgebouwen in mijne hofstad gehad te hebben. Ja, LEINGRITIUS! gij zijt slim, dat beken ik, hoe meer ik nog over die zaak nadenk, en daarom...”

„Hebt nog meer van die lieden in uwe dienst, Heer Markgraaf?” viel de ander behoedzaam in, hoezeer die zoogenaamde lofspraak zijne eerezucht kittelde en het hem goed deed door den hoogmoedigen Edelman geprezen te worden.

„Waar denkt gij aan, Pastoor! of ziet gij mij voor nog dommer aan, dan ik reeds ben? Moest ik mij niet openlijk ten toon gesteld hebben, indien ik die kerels had voorgetrokken? en zou het alsdan niet zijn

uitgekomen, dat alles slechts een aangelegd stuk was, uitgebroeid in het listig brein van onze geestelijken, wie wij met ons vertrouwen vereerden?”

„Gij oordeelt zeer juist, grootmagtig Heer! en gaarne beken ik, dat ik zoo ver niet gedacht heb, vooral omdat het tusschen hen en mij eene *conditio sine qua non*⁴) was, dat gij voor hen zorgen zoudt”.

„Heb ik dit dan verzuimd? of dachten die ezels, dat ik hen, die zich openlijk aan kerkplundering schuldig maakten, de tempeldeuren openbreken, de heilige beelden schenden, het Misgewaad der Priesters scheurden en ontheiligden en daarenboven zich met eenen voorgewenden roof verrijkten, dat ik dezulken in mijne dienst nemen en met weldaden over laden zou?”

„Volstrekt niet, Heer JAN! volstrekt niet; en ik verzeker u, dat de lummels er ook nooit aan gedacht hebben dit te verwachten; doch het kwam mij, toen ik heden het plein van het kasteel over ging, voor, dat ik een paar van die vagebonden onder het krijgsvolk zag, dat, den Hemel is het geklaagd, met dobbelsteenen een duivelsspel dreef”.

„Beter dat de luiaards daarmede den tijd verdrijven, dan zich over onze zaken uit te laten, die zij niet verstaan kunnen; maar dat er van die kerkschenders onder mijn volk zijn zouden, hebt gij stellig niet goed gezien. Neen, LEINGRITIUS! ik heb in mijn markgraafschap nog wel zóó veel invloed, om deze knapen, hoewel tot de bezetting van Bergen op Zoom behorende, uit deze landstreek te verwijderen; hetgeen ook allernoodzakelijkst was, want daardoor was ik in staat de beschuldiging tegen de ketters vol te houden en, met het volste regt, hunne verdrijving door te zetten”.

„Gij zult stellig uwe manschappen beter kennen dan ik, Heer Markgraaf! ofschoon de gelijkenis mij al zeer opmerkelijk voorkomt;

⁴ *conditio sine qua non*: noodzakelijke voorwaarde.

doch ik geef het u volkomen toe, dat ons belang ons dwong niet te doen blijken, dat wij eenige gemeenschap met hen onderhielden; intusschen zou het wat te zeggen zijn, indien eens onder uwe manschappen zich een paar kerels van dat volkje verborg”.

„Nu, wat zou dit dan?”

„Mijns bedunkens, zeer veel kwaads. Echter zult gij dit wel onderzoeken, hoe onwaarschijnlijk mijn vermoeden ook zij, dewijl onze veiligheid en het welgelukken van ons ontwerp er in betrokken zijn”.

„Ik ken mijn volkje, Pater! en weet dus, welke kerels ik er onder heb, of meent gij, dat ik hier voor geene zorg zou dragen, daar gij mijn haat kent en weet, dat ik dien nooit voed, zonder den zelven te voldoen. Ik ben geenszins meer tevreden te stellen, om, door een schijn van onverschilligheid te toonen, het volk in den waan te brengen, alsof het mij om het even ware, hoe het mijne hofstad ging. Ben ik er niet zoo goed als uitgebannen, en heb ik het niet moeten toezien, hoe men onze kerken, waar vroeger het heilig Misoffer bediend werd en de wierook, als een liefelijke damp, opwaarts steeg, ontheiligde, door er met schendige handen de outaren af te breken en al de zinnebeelden onzer goddelijke eeredienst, die ons heilig en waardig zijn, te verwijderen, even alsof wij, door er onzen eerbied aan te bewijzen, tot de afgodsdienst ons verlaagd zouden hebben; en heb ik het niet moeten toelaten, dat dáár eene leer verkondigd werd, die wij vervloeken, omdat zij uit de hel, die haar uitbroeide, oorspronkelijk is?”

„Ja, Heer Markgraaf! met regt moest gij u daar tegen verzetten; want die afval dreigde de geheele uitroeijing van onze geheiligde godsdienst niet alleen, maar uwe verdrijving uit uwe bezittingen en een roof aan uw patrominiaat. Gij moest u dus tegen den voortgang van het hellekwaad verzetten, en als vader uwer onderdanen, wien het eeuwig, zoo min als het tijdelijk heil uwer kinderen onverschillig zijn

kan, er voor zorgen, dat de afval niet vol komen werd. De Heilige Maagd zij er voor gedankt, gij deedt dit; en aan uwe krachtdadige pogingen, met bijvoeging van de geheime werking, welke wij tot heil der kerk noodig achtten, is het is gelukt het verpestend kwaad in deszelfs woede te stuiten en er eenen dam tegen op te werpen. Gelijk een onversaagd held het hellend paard in den teugel grijpt en tot staan dwingt, wist uwen onderdanen den afgrond aan te wijzen, op welks rand zij dartelden; zij ontwaakten uit den zwijmel der verleiding, waarin zij verzonken lagen; zij keerden in den schoot der alleen zaligmakende kerk terug, en, op eene enkele kerk na, werden de gebouwen, aan God en Zijne Heilige dienst gewijd, aan ons terug gegeven. Wij.....”

„Maar is in de hoofdkerk niet altijd nog het eigenlijke voorbeeld eener leerverkondiging aanwezig, die ik vervloek?”

„Het is waar; hierdoor schijnt het aan alle regt gezinde Katholieken, dat de geuzenleer de eenige ware is; doch wat baat het hun, dat zij nog eenige weinige dagen zich in den schijn hunner gewaande grootheid koesteren, en den goddelijken tempel met hunne kettergevoelens bezoedelen?”

„Dit moet eindigen, of mijn naam zal geen JAN VAN WITTEM zijn. Moet ik het nog langer aanzien, dat men niet alleen God en zijne dienst met voeten treedt, maar ook mij, hunnen regtmatigen Heer, met minachting behandelt, omdat ik mij niet door den zwijmeldrank der verleiding liet aftrekken van de eenige ware leer, welke alleen ons den hemel openen kan en allen vervloekt en daar buiten sluit, welke haar loochenen; moet ik dit langer aanzien, dan ga mijne gelukzon liever heden dan morgen voor eeuwig onder, en zie ik mijn geslacht liever brood bedelen, dan als gekromde slaven van een Geuzenvorst, dien ik verfoei. Ga voort dus, Priester! met uw raad, om die geuzenbezetting uit mijne hofstad te lokken, en haar weder on der de gehoorzaamheid

mijns Konings te brengen, dien ik, als Leenman, verplicht ben te huldigen”.

„Uw ijver voor de ware leer verhoogt de achting, die ik u, als leek der Kerk, toedraag, Heer Markgraaf! Bij de kerkelijke magt, mij geschonken, spreek ik den zegen uit over al de pogingen, die gij tot herstel der ware godsdienst en uitbreiding harer leer zult noodig achten; doch ik heb u reeds doen opmerken, dat het mij in deze oogenblikken niet doenlijk is u een geschikt ontwerp voor te dragen. Gaarne echter beken ik, dat ik voorshands wel geen ander middel, dan het door u voorgestelde bedenken kan; doch, dat met geweld veroveren der stad, dat oorlogzuchtig dwingen der krijgslieden, om zich aan uwen wettigen wil te onder werpen, dit is iets, dat ik niet met mijne gevoelens kan overeen brengen: en, daar gij zelf het mij zult toestemmen, dat de uitkomst, langs dien weg, alles behalve zeker is, ja, dat er redenen zijn, dat de zelve wel eens mislukken kon, zou ik er voor zijn, om met de uiterste voorzigtigheid te werk te gaan: langs dien weg hebben alles tot het welslagen onzer onderneming vooruit, en paart zich hieraan nu de list, is het mij mogelijk een geschikt middel uit te denken, waardoor wij niets behoeven te wagen, om uw gezag in de stad weder te doen eerbiedigen, dan zou ik geene reden weten, die ons beletten zou, er geen gebruik van te maken. Gij weet evenwel, edele Markgraaf! dat dit geene zaak is om terloops te behandelen en losweg op het getouw te zetten, maar wel degelijk rijp dient over dacht te worden, om er zeker van te zijn van wel te zullen slagen. Om het gewigt onzer heilige zaak, smee ik u dus, geef mij tijd, en ik beloof u een middel aan de hand te doen, dat niet zal kunnen mislukken”.

„En hoe lang moet u daarop dan beraden, Pater?” vroeg de Markgraaf, min of meer overtuigd dat LEINGRITIUS de waarheid gesproken had.

„Ik eisch daartoe acht dagen: binnen dien tijd zal ik....”

„Acht dagen, Priester! Is dan uw geestelijk brein zoo schraal en arm geworden, dat gij thans eene eeuwigheid noodig hebt, om uwen Heer te dienen?”

„Wat verschilt ons een dag vroeger of later? Wij hebben die schandelijke leer nu reeds zoo vele jaren moeten dulden, dat wij met eenige weinige uren meer niets verliezen kunnen. Laten wij haar nog eene week toestaan, mits wij dan ook zeker zijn haar voor altijd uit uw markgraafschap te ver bannen, en er uw wettig gezag op de hechtste grondslagen te vestigen”.

Na eenige oogenblikken de zaak overwogen te hebben, hernam Heer JAN: „Welaan, ook, hierin zal ik mij zien te schikken, hoe moeilijk het mij ook vallen zal; want ik ver zeker u, dat ik geen enkel uur rust meer heb, en ik mij schaam de handlanger eener partij te moeten schijnen, welke slechts uit oproerigen en afvalligen is zamengesteld. Heden over acht dagen zal ik u verwachten, maar zorg vooral niet ledig hier te komen”.

„Ik zal de Heilige Maagd bidden mij tot heil der Kerk te willen inlichten, opdat ik, door haren geest bestuurd, u een veiligen weg kan aanwijzen, die u in geen gevaar brengen zal en waarbij onze goede zaak niet zal kunnen schipbreuk lijden. En zoo veel vertrouwen heb ik nog op de regtvaardigheid des Hemels, dat ik vertrouw, dat deszelfs Heiligen mij niet in verlegenheid zullen laten. Komt gij in dien tusschentijd niet in de stad?”

„Wat zou ik er doen? Ik erger mij maar, wanneer ik in mijne hofplaats de leus zien moet van eene partij, die ik verachten en haten moet; doch oor deelt gij, dat het soms nuttig is, indien ik mij er nu en dan eens vertoon, dan.....”.

„Voorzeker! want de Geus is achterdochtig. Uw langdurig afzijn mogt soms eenig vermoeden doen rijzen, hetwelk ik vóór alle dingen zou wenschen te voorkomen. Veeleer raad ik u, dikwijls u te doen zien,

opdat men hierdoor te meer in het denkbeeld versterkt worde, dat gij geene reden hebt u te verbergen. Geloof mij, Heer Markgraaf! dat het veinzen in eene moeilijke zaak ons veel spoediger aan het doel brengt, dan onzen vijanden de Wapens tegen ons zelve in handen te geven. Men moet het zien, dat gij, hoezeer een ijverig Katholiek zijnde, echter geen haat koestert tegen hen, die de leer der beeldstormers belijden of toegedaan zijn. Door zich alzoo achter een masker te vermommen, bezit men een schild, waarop de achter docht zich stomp vecht en eindelijk krachteloos wordt, terwijl men, door altijd een open gelaat te toonen, zich dikwijls tot den strijd gedwongen ziet, dien men zoo gemakkelijk, met vrij wat meer voordeel had kunnen vermijden". „Dat moge u niet moeilijk vallen, Priester! maar bij Sinte Geertruid", zijnen dolk op het fraaije tafelkleed, getuigde van de en een hevige prik met drift, welke zijne aderen zwellen deed, „voor een man van mijnen stand en rang is dit grievend en vernederend, zoo al niet laaghartig en beschamend.

„Neen! daartoe kan ik mij niet leenen. Reeds te lang speelde JAN VAN WITTEM, Heer van Herzele en Markgraaf van Bergen op Zoom, eene rol, die hem schandvlekt. Daaraan moet een einde komen; want ik beledig hierdoor mijn naam en mijn karakter. Het denkbeeld is ondragelijk, van mij op mijn wettig erf de wet te zien voorgeschreven. Geschiedde dit nu door mannen, welke ik achten kon, ik zou het mij getroosten; maar onder de plak van afvallige muiters en door Kerk en Koning verdrevene bannelingen te moeten staan en hun gezag als het mijne te laten gelden, is niet te dulden door een Edelman, op wiens wapen nog geene vlek zichtbaar is, en dit alles onder den schijn, alsof ik met hen heul en éene zaak met hen drijf, -- neen! dat is niet van den Markgraaf te vergen, en het denkbeeld alleen, dat gij zulks mogelijk acht, maakt mij razend".

„Bedaar, Heer! en bedenk, dat het belang der Kerk aan het uwe naauw verbonden is. Hoeveel toch moet de eerste niet dulden, omdat zij te onmagtig is om in deze booze tijden het geweld te wederstaan. Of denkt gij, dat wij, des Heeren dienaren, het stilzwijgend zouden aanzien, dat onze allerheiligste godsdienst gehoond en bespot werd, indien wij het vermogen hadden de doemelingen te straffen? De brandstapels en moordschavotten wederspreken dit luide, zoo lang de magt der Kerk door de Vorsten werd ondersteund en gehandhaafd; maar thans, nu wij zuchten moeten onder het dwangjuk, door een oproerig volk ons op de schouders gelegd, zijn wij wel verplicht te zwijgen, ten einde het laatste zaadje, dat nog in de aarde ligt en op het stoomend zonnevuur wacht om te ontkiemen en op te wassen, niet te verstikken en te doen sterven. Ook ik, een ijverig dienaar der alleen zaligmakende Kerk, moet mij wel schikken en plooiën voor hen, die te regt door den Heiligen Vader en de Inquisitie werden in den ban gedaan; en waarom? alleen om door roekelooze stijfhoofdigheid niet alles te verliezen en het uitzigt op te offeren, tot heil onzer godsdienst nog te eeniger tijd eene gewenschte verandering te erlangen.

Laat u dus geraden, Markgraaf ! en betoom nog eenige dagen uwe drift. Hierdoor zult gij stellig de goede zaak bevorderen, en eindelijk haar doen zegepralen, terwijl gij er uw eigen gezag door vestigen en uwe stad er door herwinnen zult”.

„Nooddwang noodzaakt mij u gelijk te geven", hernam Heer JAN, na eenige overweging; doch blijkt baar was het aan zijne geheele houding, dat het hem moeite deed dit te moeten erkennen; maar zijn belang dwong hem het stilzwijgen op, en merkelijk bedaarder vervolgde hij: „Welaan, ik zal trachten zoo veel over mij te vermogen, dat ik uwe voetstappen in deze drukken kan”.

„Daarvoor zal u de Heilige Maagd zegenen, groot magtig Heer! en ons gewis doen overwinnen; maar nog eene vraag, Markgraaf! kunnen wij

ons gerust op uwe ruiters en lansknechten verlaten? Die kerels betoonen mij, sedert eenigen tijd, zoo weinig eerbied, dat ik hunne getrouwheid aan de ware leer eenigzins moet in twijfel trekken. Niet dat ik daarop eenige acht zou slaan; maar mijn geestelijk gewaad behoorde hen, als geloovige zonen der kerk, ontzag in te boezemen, en het spijt mij, dat ik het zeggen moet, juist het tegendeel bespeur ik bij hen”.

„Voor zoo ver mij bekend is, geloof ik niet dat er onder hen zich een ketter bevindt, maar waartoe deze vraag?”

„Het is mij moeilijk u nu reeds hiervan de oorzaak bloot te leggen; maar geloof mij, dat ik deze niet zonder bedoeling deed; kan ik mij dus.....”

„Stel u gerust, Pater! ik ken hen. Echter zal ik er onderzoek naar laten doen, omdat ik wel kan nagaan, dat gij hen in uw plan zult noodig hebben”.

„Ik sta waarlijk verbaasd over uw veelomvattend oordeel, Heer Markgraaf! maar ik wil het niet ontveinzen, dat ik de kerels behoor te kennen, vermits wij hunne hulp in de bedoelde onderneming zullen noodig hebben”.

„Ik begrijp u volkomen; doch hiervoor behoeft gij niet bezorgd te zijn; wanneer het krijgsvolk mij slechts de noodige gehoorzaamheid en trouw bewijst, dan zal het overige zich wel schikken. Doe mij maar eerst uw ontwerp kennen en, is het van dien aard, dat ik er mij mede kan vereenigen, dan zal het gepeupel wel leeren u den noodigen eerbied te betoonen”.

„Die veronachtzaming is ook al een gevolg van den heilloozen invloed, welke zich overal in de godsdienst kenmerkt; doch wappert eenmaal de markgravelijke vaan of de banier des Konings van de tinne uwer hofstad weder, dan zal de kerkelijke tucht ook dit kwaad wel standvastig te keer gaan”.

Na het prevelen van eenige latijnsche woorden, als heilgroet, verwijderde zich LEINGRITIUS met afgemetene schreden. Als in gepeins verzonken, bleef de Markgraaf nog eenige oogenblikken in eene peinzende houding zitten. Hij overwoog bij zich zelven het gevoerde onderhoud, doch plotseling rees hij van zijnen armstoel op en, als schoot hem eensklaps een zeker ontwerp te binnen, verliet hij met spoed het vertrek, en begaf zich naar zijne ruiters, die op het plein zijne komst reeds verbeidden.

Tweede Hoofdstuk

Het land, weleer door zout bedolven,
Ontwoekerd aan het woën der golven,
herschiep zich in een lustwarand.
Daar rezen dorpen, sleden, vlekken,
Landsdouwen, die een wellust strekken,
Waar 't oog verbaasd, ontroerd, zich spant.
- Kom, toon me een land, zoo rijk, zoo goed,
Als Neêrlands grond u schouwen doet.

C. d. E., Neêrlands Grootheid

Het markgraafschap van Bergen op Zoom grensde ten Noorden aan het Hollandsche Diep, ten Oosten aan de Baronie van Breda en het land van Rijn en Maas, ten Zuiden aan de stad en het regtsgebied van Zandvliet en ten West aan Zeeland, waarvan dat deel van Noord-Brabant van gescheiden werd door de Schelde en het riviertje de Eendragt. Meer lang dan breed, had dit landschap eene lengte van negen en eene breedte van vijf uren gaans.

Vele granen en hout waren de voornaamste voortbrengselen van den grond, welke niet minder rijk was aan goede weilanden. Oudtijds was hetzelfde een gedeelte van het graafschap Strijen, en in vroegere eeuwen, met meer Nederlandsche leenen, een vrij goed, zonder van eenigen Vorst afhankelijk te wezen. Eerst omtrent de twaalfde eeuw werd het verdeeld en verloor het den naam en den rang van graafschap. Na eenigen tijd onder bijzondere Heeren gestaan te hebben, geraakte eindelijk het land van Strijen onder Holland, en het overige deel, zijnde het land van Breda, waaronder toen ook dat van Bergen op Zoom begrepen was, onder Brabant.

In dien stand van zaken werd het eene reeks van jaren bezeten door bijzondere personen, welke Leen mannen van de Hertogen van Brabant waren, tot dat het eindelijk door het huwelijk van HENDRIK VAN

LEUVEN, met eene erfdochter uit den Huize van Breda, en van ARNOLD VAN LEUVEN, met ELIZABETH, Vrouwe van Breda, in het Huis van Leuven kwam. Na den dood van ARNOLD, voorgevallen in 1283 of 84, ontstond er over nalatenschap verschil tusschen RASO VAN GAVEREN, Heer van Liedekerke, en GERARD VAN WESEMALE, Heer van Kwabeeke. *Beiden van Heer ARNOLD VAN LEUVEN geh [.....] JAN VAN BRABANT besliste nogtans[.....] in het[.....] RASO kreeg[.....] eel de stad [.....] van het [.....], met al de leen [.....]rvan af hingen*, terwijl GERARD de andere helft ontving met de stad Bergen, waardoor het omliggende land van dien tijd af den naam van Bergen droeg ⁵).

GERARD , die er den titel van Heer van aannam, liet drie zonen na, waarvan de oudste, ARNOLD, hem opvolgde, welke wederom twee dochters, MACHTELD en MARGRIET achterlatende, de oudste haren vader in het bewind opvolgde.

⁵ De gescande versie van dit boekje is hier onleesbaar Uit andere publicaties is echter te destilleren hoe de verdeling van de nalatenschap werd gerealiseerd. Het Aardrijkskundig woordenboek van Van der Aa vermeldt hierover: *Het Land van Breda werd, van toen af, door bijzondere Heeren, die Leenmannen der Hertogen van Braband waren, bezeten, tot dat het eindelijk door huwelijk van HENDRIK VAN LEUVEN met eene erfdochter van den huize van Breda, en van ARNOLD VAN LEUVEN, met ELIZABETH, Vrouwe van Breda, in het huis van Leuven geraakt is. Arnold leefde nog in het jaar 1282, doch na zijnen dood ontstond er geschil over zijne nalatenschap tusschen RAZO VAN GAVEREN, Heer van Liedekerke, en GERARD VAN WESEMALE, Heer van Kwabeeke. Men wil, dat de eerste eene gemalin uit den huize van Breda had. De laatste was van eene moeder uit hetzelfde huis voortgesproten.* *Het geschil tusschen deze twee werd door Jan, Hertog van Braband, in den jare 1287, bijgelegd. RAZO kreeg de Stad en de helft des Lands van Breda, nevens alle de Leenen, welke er van afhingen. GERARD werd een gelijk gedeelte toegewezen, waaronder de stad Bergen-op-Zoom begrepen is geweest, en dit gedeelte werd sedert het Land van Bergen-op-Zoom genoemd.*

Gehuwd met ALBERT VAN VOORNE, was de eenige vrucht uit dezen echt eene dochter, JOHANNA genaamd, die, na den dood harer moeder, Vrouwe van Bergen werd. In den echt verbonden met JAN VAN MONJOI, Heer van Valkenburg, welk huwelijk kinderloos bleef, werd door deze de Heerlijkheid Bergen verkocht aan HENDRIK VAN BAUTERSEM, vroeger gehuwd met eene dochter van den jongsten zoon van GERARD. JOHANNA VAN BAUTERSEM, dochter van eenen klein zoon van dezen HENDRIK, huwde met JAN VAN BRABANT, wien zij, behalve andere kinderen, eenen zoon, JAN MET DE LIPPEN bijgenaamd, baarde. Deze nam ter vrouwe MARGARETHA VAN ST. SIMON, om hare buitengewone schoonheid *La belle blanche de St. Simon* genaamd. De oudste van tien kinderen, volgde JAN als Heer van Bergen op, die hetzelfde wederom naliet aan zijnen zoon ANTONIE. Het was deze ANTONIE, die zoo rijk was, dat hij Keizer KAREL den Vijfde op ééne keer zoo veel geld voor schoot, dat hem daarvoor de stad en het land van Tholen verpand werden, en hij zoowel hiervoor, als voor andere belangrijke diensten, in 1553 zijne heerlijkheid Bergen, door den Vorst tot een Markgraafschap verheven zag. Tot loon voor deze diensten ontving zijn zoon, JAN VAN GLYMES die hem op volgde, in Spanje den giftbeker ⁶), naar welk land hij als Afgezant vertrokken was, tot het doen van eenige vertoogen tegen de tirannie der Spanjaarden. Wetende, dat Heer JAN geene kinderen naliet, magtigde Koning FILIPS den Hertog van ALVA, om het Marquizaat van Bergen op Zoom aan te slaan en, ten behoeve des Konings, verbeurd te verklaren. Zonder het wederregtelijke van deze daad in te zien, en bereid om in deze slaafs den wil van zijnen meester te volgen, voldeed de Landvoogd, de zoo

⁶ Anno 2021 bestaat er meer duidelijkheid omtrent het overlijden van Jan IV in Segovia, waarbij het niet om een giftbeker, maar om een natuurlijke dood zou gaan.

gevreesde ALVA, aan dien onbillijken last, en bezorgde hij aan FILIPS het rustig bezit ervan.

Kort van duur echter was dit onregtvaardig zich toegeeigend genot, want reeds in 1577 deed Heer JAN VAN MERODE, als gehuwd zijnde met eene zuster van den vermoorden JAN VAN GLIMES, zijnen eisch zoo krachtdadig op het markgraafschap gelden, dat de Koning zich genoodzaakt zag, het aan de dochter van JAN VAN MERODE, MANGAREET, af te staan.

Deze gehuwd zijnde aan JAN VAN WITTEM, Heer van Herzeele, werd Bergen op Zoom en het markgraafschap van dien naam, het wettig eigendom dezer echtelingen, onder deze voorwaarde, dat Heer JAN Koning FILIPS, bij wien nogtans de oppermagt berustte, als Leenheer huldigen moest.

Evenwel behield de Markgraaf aan zich het regt en de vrijheid der aanstelling van alle magistraten en regeringspersonen; over het geheele gebied geschiedde het regt in zijnen naam, en genoot hij ten zijnen voordeele, de verbeurdverklaring der goederen van misdadigers, in zijn regtsgebied aan den lijve gestraft. Zeer aanzienlijk waren voortijds de inkomsten, als grootendeels bestaande, behalve de toeëigening der goederen van bastaarden en van hen, die zonder erfgenamen overleden, en ongerekend den aanwas van nieuwe landen, door de zee opgeworpen, voornamelijk uit de domeinen, Heeren-reg ten en het begeven der ambten; welk een en ander, reeds in de veertiende eeuw, jaarlijks honderd duizend guldens opbragt, en, in lateren tijd, eer toe dan afgenomen was.

In de stad, op het kasteel, was de Markgraaf gewoon doorgaans zijn verblijf te houden, en noemde hij daarom gaarne Bergen op Zoom zijne hofplaats; doch sedert de stad, nog in datzelfde jaar, de zijde van ORANJE koos, en de Prins daarin eene Staatsche bezetting lag, om haar tegen den Landvoogd ALVA te verdedigen, was Heer JAN meestal

afwezend, en van dien dag af, uit verregaanden haat en afkeer tegen de aanhangers en belijders der Hervormde eeredienst, welke ook aldaar zich spoedig uitbreidde en vele voorstanders aantrof, er steeds op uit, om de sterke vest weder onder het gezag van Spanje te brengen.

De oorsprong van den naam dier stad is onzeker: uit eenige oude oorkonden schijnt echter te blijken, dat in het jaar 1400 het watertje, hetwelk even buiten de stad deszelfs aanvang neemt en door Bergen op Zoom in de Schelde zich ontlast, slechts een eenvoudige waterloop was, toenmaals onder den naam als moervaart bekend; in 1530 veranderd of verlegd geworden zijnde, om turf uit de moeren in de stad te brengen, werd die vaart, met den aanvang der Spaansche onlusten in Zoom herdoopt, en waarschijnlijk heeft daarvan de stad Bergen haren tegenwoordigen naam ontleend, ter afscheiding van Bergen (Mons) in Henegouwen ⁷).

De stad is gebouwd op eenige kleine hoogten, die tezamen eene soort van heuvel uitmaken. Zij ligt zeven uren ten Wes ten van Breda en een groot uur ten Zuid-Oosten van Tholen in Zeeland.

Het vaartje de Zoom, het welk te midden harer muren vloeit, draagt aldaar den naam van de Grebbe, en onderhoudt door des zelfs stroom de diepte van de haven. In de tiende eeuw, onder de regering van Keizer OTTO den Derde, was deze plaats reeds in wezen, en in 1287 werd zij door GERARD VAN WEZEMALE het allereerst met muren omringd. In 1395, door Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN met de vrijheid van tolleren door gansch Holland en Zeeland bevestigd, zag de stad zich naderhand door MAXIMILIAAN en MARIA daarin bevestigd.

⁷ Behalve deze verklaring zijn er in de loop der tijd nog meer verschenen, welke geen van alle een definitief uitsluitsel bieden. De discussie zal zich daarom zeer lang voortslepen.

Tot versterking der vest oordeelde Prins WILLEM VAN ORANJE het noodzakelijk de vaart de Zoom te stoppen, ten einde de valleijen ten Oosten onder water te kunnen zetten. Aan de Bagijnenpoort he vond zich eene sluis, waardoor het water met de eb uit de vaart en de goten in de grebbe in de haven werd uitgeloozd, zoodat de plaats hierdoor altijd van versch water voorzien werd.

De wal had bijna een uur in omtrek en was voorzien van eenige bolwerken en ravelijnen. Naar den kant van Antwerpen lag eene halve maan, Kijk in den Pot genaamd, naderhand meer uitgebreid en versterkt.

Naar de Schelde liepen twee vaarten, de oude en nieuwe haven, in latere jaren aanmerkelijk verbreed en dieper gemaakt, doch toenmaals van minder nut en zeer ondiep.

Twintig groote straten, ongeveer veertien honderd huizen en ruim acht duizend ingezetenen verhieven Bergen op Zoom tot eene stad van eenen aanzienlijken rang.

Twee groote pleinen, waarop vermaarde jaar- en weekmarkten gehouden werden, en onder de gebouwen, de groote kerk aan de Heilige Geertruid gewijd, strekten der plaats tot wezenlijke sieraden.

Het hof, het stadhuis, groote magazijnen en andere openbare gestichten, waaronder vele geestelijke gebouwen, getuigden van den rijkdom der stad, welke, vóór de Spaansche onlusten, door den toenmaals sterk gedreven wordenden koophandel, luisterrijk bloeide, en in weer wil dat zij in 1397 door eenen fellen brand, op twee huizen na, werd in den asch gelegd, weldra in schooner vormen herrees.

Zoo door de milde giften der Nederlanders, als de belangrijke ondersteuning van haren wettigen Heer, kwam zij dit onheil spoediger te boven, dan in de eerste dagen kon vermoed worden; doch in de tijden van den aangevangen reuzenstrijd met het overmagtige Spanje, toen Nederland het waagde de boeijen af te werpen, waarin

heerschzucht en dwingelandij den vrijen erfgrond kluisteren wilden, deelde Bergen op Zoom boven vele andere plaatsen, in den verregaanden goedwil der Castiljaansche benden, en zagen vele bewoners zich genoodzaakt, ter redding van vrijheid en leven, de dierbare geboorteplek te verlaten en als bannelingen elders rond te zwerven, de meesten met achterlating van have en erf, waardoor de ontledigde huizen voor de soldaten van ALVA, die toenmaals van de vest, in den naam van FILIPS, bezit genomen hadden, tot een gemakkelijk verblijf verstrekten.

In weerwil van den moord aan JAN VAN GLYMES⁶⁶), den oom van de huisvrouw van Heer JAN VAN WITTEM, was de Markgraaf Koning FILIPS getrouw gebleven, niet zoo zeer uit gehechtheid aan den Vorst, als wel uit een te ver gedreven ijver voor de kerkleer, welke hij beleed en blindelings met zijne gansche ziel was toegedaan, maar waarin hij zich door derzelver bedienaren ten eenenmale leiden liet, welke zijnen haat tegen andersdenkenden te feller aanstookten, naar mate zij begrepen hem tot hunne oogmerken dienstbaar te kunnen maken. Toen hij zich in zijn Markgraafschap bevestigd zag, vermeende hij zich ook verplicht hem met al zijn vermogen ten dienste te staan. Zeer veel had hij reeds ten koste zijner inkomsten en de welvaart zijner onderdanen daaraan opgeofferd, om de aanslagen der Staatschen, ten einde de stad van Spanje af te trekken, krachtdadig tegen te gaan; doch sedert de Spaansche troepen Bergen op Zoom ontruimd, en den Markgraaf, nadat ook Antwerpen was overgegaan, tot de verdediging der stad slechts twee ven delen Hoogduitsch krijgsvolk, waarbij zich nog het vendel van Kolonel FOKKER⁸), uit Antwerpen verdreven, voegde, overbleven, toen zag hij met leede oogen het zoo lang afgeweerd gevaar dreigend naderen, zonder in staat te zijn dit langer het hoofd te

⁸ Karel Fucker

bieden. Vruchteloos was al zijn ijver en pogen, om den slag af te weren, die hem weldra stond toegebracht te worden. Het kasteel te Wouw bezweek spoedig voor den dapperen Overste van het Staatsche leger, den Heer VAN CHAMPAGNE, die gewaagd had hetzelfde met een handvol volk aan te tasten en te bemagtigen, en wien het dus weinig moeite kostte zich ook van des Markgraafs hofstad, Bergen op Zoom, meester te maken, daar de plaats kort daarop, schier zonder slag of stoot, overging.

Met vergramde spijt en opgekropte woede had Heer JAN het moeten dulden, dat Neêrlands vrijheidsvaan hoog van den gewijden Sinte Geertruids tempeltoren wapperde, en zijne stad eene bezetting ontving, die hij, om de partij, welke zij toegedaan was en diende, diep verfoeide; maar nog hooger steeg zijne magtelooze gramstorigheid, toen ook in 1579 Bergen op Zoom tot de vermaarde Unie van Utrecht toetrad en moedig dit Nederlandsch verbond, ter handhaving der vrijheid tegen het geweld en de gewetensdwang, onderteekende. Van dien tijd af peinsde hij met rusteloos pogen op middelen om zich van den gehaten dwang te ontslaan, dien hij vermeende, dat hem was opgelegd geworden, ofschoon de Prins van ORANJE wel eene Staatsche bezetting in de stad gelegd had, maar geenszins den Markgraaf in de uitoefening zijner regten verkort had. Het bezit der stad was voor de Unie van te groot belang, om er niet alles aan ten koste te leggen, ten einde derzelver behoud te waarborgen, en, wel verre dat Heer JAN reden had zich over de bezetting te beklagen, moest hij het in ge moede toestemmen, dat de krijgstucht der Staatsche soldaten beter gehandhaafd werd, dan die der Castiljaansche benden of der Hoogduitsche huurlingen.

Maar dit was het niet, wat den Markgraaf het bloed gedurig aan het gisten bragt. Het was de vrije uitoefening eener kerkleer, naar zijn kortzigtig oordeel, te regt verfoeijenswaardig; genoodzaakt zijnde deze

te dulden in eene plaats, waarover hij, als Heer, alleen het regt tot gebieden vermeende te hebben, was dit hem ondragelijk; en bevelen te ontvangen van hen, die hij als afvallige muiters beschouwde, streed lijn regt met de gevoelens welke hij van jongs af had leeren eerbiedigen. Geheel tegen zijn karakter aan moest hij bovendien nog veinzen, wilde hij het vooruitzicht niet opgeven, eenmaal zijn doel te zullen bereiken.

Hierin sterkte hem vooral de Pastoor LEINGRITIUS, een man in karakter verre beneden den Markgraaf, doch wiens looze aard, geslepenheid en sluipsche gedragingen zeer veel vermogten, en door wiens listigen raad het Heer JAN gelukt was zich in zijn erf staande te houden, zonder dat zijn heillooze toeleeg, naar zijne meening, hem had verdacht gemaakt.

Het was ook op diens aanhitsing en opstooking, dat eenige burgers een zestal Fransche krijgsknechten in Staatsche dienst, hadden weten over te halen, om, als poorters der stad verkleed, de Roomsche kerken te schenden, onder den schijn, alsof zulks uit partijzucht en godsdienshaat, door de aanhangers der nieuwe leer ware geschied, zonder dat dit laaghartig gedrag dadelijk was ontdekt geworden. Ook LEINGRITIUS was het voornamelijk, die de Roomsche Katholieke Geestelijkheid steeds bereidwillig maakte, om door haren invloed, op de harten harer leeken, die verreweg de meerderheid der bevolking uitmaakten, te werken, ten einde de aanslagen van den Markgraaf, om de stad weder door Spaansch krijgsvolk te doen bezetten, te bevorderen; doch waarin zij zoo luttel slaagde, dat slechts weinige ingezetenen daaraan het oor leenden, en haar hunnen bijstand belooften; met dat gevolg, dat alle pogingen tot heden schipbreuk hadden geleden en de Markgraaf, schier radeloos van spijt, besloot, om veeleer Bergen op Zoom voor altijd te verlaten, dan steeds getuige

te moeten zijn van den hoon, welken men, naar zijn gevoelen, hem aandeed.

Pater LEINGRITIUS wist hem echter van het verkeerde van dien stap in zoo verre te overtuigen, dat hij nu en dan zich in de stad zien liet; doch om er voortdurend zijn vast verblijf te vestigen, hiertoe kon hij hem niet bewegen, hoezeer het reeds veel gewonnen was, Heer JAN de noodzakelijkheid te hebben doen in zien om het Markgraafschap niet te verlaten en het kasteel te Wouw tot zijn vast verblijf te kiezen.

Uit den aard hoogmoedig en op zijne minderen laag nederziende, hadden de tijdsomstandigheden Heer JAN spoedig geleerd, hoezeer zulk een gedrag thans vooral hem nadeelig moest wezen, zoodat hij zich allengs aan de geringe bezetting, van stadswege op het kasteel gelegd, zien liet en haar gunstbewijzen deed uitreiken, welke haar van lieverlede aan hem verbonden, zoodat zij hem weldra als haren regtmatigen gebieder begon aan te merken, wiens bevelen zij verplicht was op te volgen: een gevolg van des Markgraafs welwillendheid, door LEINGRITIUS berekend, en waarvan hij, ten gelegener tijde, de vruchten plukken moest.

Zijne betrekking, als Landheer van het Markgraafschap, was bovendien van eenen aard, welke de krijgslieden ontzag en eerbied voor zijn persoon inboezemde, en waarin zij versterkt worden door het gedrag van ORANJE, die, den invloed kennende, welken Heer JAN op zijne onderdanen had, redenen meende te hebben om hem te moeten ontzien en te vieren, en het daarom gedoogde, dat hij een zeker gezag over het krijgsvolk in zijn gebied uitoefende, hoezeer het misbruik, dat hij hiervan van lieverlede maakte, waardoor er velen verlieten en anderen zich naauw aan hem aansloten, ORANJE noodzaakte meer acht op zijne gedragingen te slaan, dan hij vroeger had noodig geoordeeld. Geen gevaar echter, ten aanzien van des Markgraafs trouw, hierin ziende, vooral daar de oorlog thans flauw gevoerd werd en gebrek

aan betaling het krijgsvolk zoo on willig maakte, dat er schier niets mede te doen was, vermeende de Prins geene gegronde reden te mogen koesteren om zich over hem te verontrusten.

Ware het bij den vijand beter gesteld geweest, voorzeker zou het gedrag van Heer JAN al vroeger den nieuwen staat heilloos en verderflijk geweest zijn, maar thans scheen er geen gevaar ten dezen aanzien te bestaan, ofschoon het 's Prinsen waakzaamheid geenszins ontgaan kon, wat hij in andere omstandig heden van den Markgraaf zou te duchten hebben.

Zijne zorg strekte zich daarom niet verder uit, dan dat hij zich door zijne getrouwen steeds van alles in Bergen op Zoom liet onderrigten, voor zoo verre namelijk dit hun ter oore kwam: van de aanslagen echter, die LEINGRITIUS in het geheim smeedde, en welke met eenen te digten sluier bedekt waren, om het oog van den oningewijde er in te laten door dringen, vernamen zij niets, en hierdoor sluimerden zij gerust en zeker, alsof geen onheil hen dreigde op den gevaarlijken grond, die, reeds ondermijnd zijnde, elk oogenblik kon instorten.

In dien toestand van zaken was een groot deel des jaars 1581 werkeloos voorbij gegaan; het kleine leger, door de Staten onder den Heer VAN VILLERS, in het voorjaar in het veld gebragt, en dat zich in de omstreken van Yperen en Dermuiden had neder geslagen, bestookte somtijds de ruiterbenden van den Prins van PARMA, die zich met een deel zijner troepen te Hauterive verklaard had; doch daar de vijand zich buiten staat oordeelde in het open veld strijd te voeren, vermeende hij zijne werkeloosheid door geheime aanslagen te moeten vergoeden. Na eerst tevergeefs op Vlissingen het oog geworpen te hebben, sloeg hij den blik op Breda, alwaar het hem, door bemiddeling van den aldaar gevangen HEER VAN TRESIN, gelukte, zich, bij verrassing, van die vesting, in Julij, meester te maken.

Naauwelijks was de treurmare hiervan den Prins van ORANJE ter oore gekomen, of terstond was hij er op bedacht de vestingen van meer krijgsvolk te voorzien; doch onderscheidene oorzaken verhinderden hem, om met den zoo hoog noodigen speed, ook in Bergen op Zoom de bezetting te vergrooten, totdat ten laatste de Overste LA GARDE, een Franschman van geboorte, aan het hoofd van vier vendels hulptroepen, de stad binnenrukte en het garnizoen tot eene voldoende sterkte bragt.

Allerwaarschijnlijkst had toen reeds het zaad van opruijing en aanhitsing, bij het aanwezige krijgsvolk wortelen geschoten, hetgeen gebiedend vorderde, dat hierin met eene krachtige hand voorzien werd; want de Overste LA GARDE had geheimen last, om zijnen togt naar Bergen op Zoom zoo bedekt moge lijk te bewerkstelligen, uit vrees van eenige tegenkanting, bij zijne intrede in de stad, te ontmoeten, welken hij dan ook zoo zich reeds met de zijnen in de vesting bevond, alvorens de Markgraaf en het grootste deel der burgerij van hunne aankomst onderrigt waren.

Hopman VALKENBURG, den laatsten van November, aan de Houtpoort⁹) de wacht hebbende, had LA GARDE, met wien hij in verstandhouding stond, gedurende den nacht de poort geopend en hem met de zijnen binnen gelaten; doch naauwelijks vernam de Markgraaf, die zich juist dien nacht op het hof of het kasteel bevond, dezen aanwas der bezetting, of hij ontbood onverwijld den Overste voor zich en gaf dezen het bevel terstond de stad te verlaten, daar hij geen grooter garnizoen in zijne hofplaats wilde toestaan, vermits de last van de aanwezige krijgslieden reeds zoo zwaar was, dat hij, als Heer zijner

⁹ De Houtpoort of Sint Nicolaas is/was een toegangspoort aan de noordzijde van de haven. Zie kaartje in [Waterschans 1992/4 pag 78](#)

onderdanen, het nooit dulden zou, dat dezen door de vermeerdering van vier vendelen geheel uitgemergeld werden.

Het was te verwachten, dat LA GARDE hieraan geen gevolg gaf, maar zich beleefd verontschuldigde met hem den lastbrief van ORANJE voor te leggen en hem te doen verstaan, dat hij aan niemand, dan aan den Prins, gehoorzaamheid verschuldigd was; doch toen hij er bij verzekerde, dat hij niet vertrekken, maar zijnen plicht betrachten zou, verliet de Markgraaf den Overste, zonder hem verder een woord toe te voegen, of met eenen groet te verwaardigen.

Gramstorig stapte hij naar buiten, en, terwijl hij zelf naar den stal ging en bevel gaf zijn paard te zadelen, fluisterde hij zijnen kamerdinaar, die hem terstond gevolgd was, iets in het oor, sprong daarop te paard en rende in vollen draf, nog dien eigen stond, het hof uit, de straten der stad door en ter poorte uit, zonder dat iemand der burgerij iets hiervan begreep, of het waagde zijne woede te stillen. Van dat oogenblik af, was het verraad bij hem besloten, al zou hij er ook onder moeten vergaan. LEINGRITIUS, terstond bereid hem de behulpzame hand te bieden, was onmiddellijk, op de boodschap, naar het kasteel te Wouw, de plaats naar welke de Markgraaf in vollen ren was gereden, gesneld; doch geene geringe moeite kostte het den sluwen Geestelijke Heer JAN in zoo verre te doen bedaren, dat deze de noodzakelijkheid inzag, om met beleid en overleg te werk te gaan; toen hem dit echter gelukt was, kwam men onderling overeen, dat thans het tijdstip geboren was, om de stad van het Staatsche juk te verlossen en de bezetting er uit te drijven, waartoe de Markgraaf een ontwerp beramen zon en de burgerij hem de hand leenen moest. Dit plan was het, waarover de Markgraaf met den Priester zich in het breede onderhouden had, doch hetwelk deze vermeende te moeten af keuren, uit hoofde de uitvoering in strijd was met zijne denkbeelden,

die hij reeds ter vermeestering van de vesting, tot een zeker geheel gebragt had.

In hoe verre hij hierin slaagde, bleek uit het geheim onderhoud, dat hij hierover met Heer JAN voerde, en waarin hij zoo wel geslaagd was, dat deze zijne eigene inzigten had opgegeven, in de hoop, dat de sluwe Priester, binnen den bepaalden tijd, zich in staat zou bevinden, een beter ontwerp aan te bieden.

Hierop steunde Heer JAN zoo zeer, dat hij met meer tevredenheid zijne ruiters was in oogenschouw gaan nemen, dan zij verscheidene dagen vroeger bij hem waarnamen; doch uit zijne afgetrokkenheid bespeurden zij evenwel, dat er nog iets aanwezig was, hetwelk den helderen hemel zijns geluks met eenen ligten nevel omhulde.

Behalve de zorgen, die hem, door de tijdsomstandigheden en eenen verkeerden ijver voor de godsdienst, kwelden, bestond er ook nog een huiselijke kommer, die gestadig aan zijn hart knaagde.

Eene verre nicht, uit het geslacht zijner echtgenoot, en reeds vroeg eene wees, was door hem in zijnen kring opgenomen. Gelukkig dat dit meisje door de voortreffelijkste opvoeding een niet minder voortreffelijk hart bezat, toen zij in den bloeienden leeftijd van ruim vijftien jaren, de ouderlijke woning met die van haren oom verwisselde, zoodat haar deugdzame aanleg geen gevaar liep van bij deze verandering bedorven te worden. Reeds vijf jaren had zij in ongestoorde rust bij hare bloedverwanten doorgebragt, toen Heer JAN in het bezit van het markgraafschap gesteld werd, en hare levenswijze eensklaps een hooger en vlugt scheen aan te nemen; maar te nederig van aard zijnde, om zich door die hoogheid van haar geslacht te laten wegslepen, bleef zij hetzelfde zachtzinnige meisje van vroeger, of kon zij het zich niet begrijpen, waarom zij zich thans meer verheffen zou, dan weleer; en, alhoewel zij zich schikte naar den hooger stand, dien thans haar oom voerde, deelde echter haar hart geenszins in de

gevoelens, welke doorgaans uit elke standsverheffing voortvloeijen. Geene schoonheid van den eersten rang zijnde, had zij echter iets in haar gelaat, dat onwedersprekelijk boeide; haar zacht blaauw oog scheen de spiegel harer reine ziel te zijn, ter wijl de onschuld van haar gemoed op elken gelaatstrek in haar bevallig, liefelijk bloozend aangezigt zichtbaar was; zonder in eenig opzigt trotsch te wezen, bezat echter iets in haar voorkomen, gang en manieren, dat terstond eerbied en achting in boezemde; bloeiende in het genot eener gewenschte gezondheid, welke den jeugdigen blos van eenen twintigjarigen leeftijd zoo veel schoons bijzet, kende zij nog geene andere wenschen, dan den voortduur van die stille genoegens, welke zich met elken dag in ruime mildheid aanbieden en gelegen zijn in die te vredenheid des gemoeds, welke alleen door eenen wandel op het pad van godsvrucht en pligt te vinden is.

Geen wonder derhalve, dat haar verblijf, ten huize van den Markgraaf, geene aanleiding geven kon, om hem de weldaad te doen verwenschen, die hij haar door zijne bescherming verleende, hoe onbeduidend dezelve ook inderdaad was. Zelf dagelijks vol kommer en zorg zijnde, bemoeide hij zich weinig met een meisje, dat hem wel als haren weldoener vereerde, doch echter voor hem geene hartelijke liefde koesterde; maar zoo veel te meer vond de lieve MARIA (zoo was haar doopnaam) in de echtgenoot van den Markgraaf eene moederlijke vriendin, welke haar niet minder liefhad, dan hare eigene kinderen, wier opvoeding zij zelve op zich had genomen. Het was deze vrouw, aan welke zij het geluk haars tegenwoordigen levens verschuldigd was, aan welke zij zich met kinderlijke teederheid verbonden had, en voor wie zij geene geheimen voedde, die zij niet elken oogenblik openbaren kon. Ach, haar hart kende nog niet dat kloppend en smachtend gevoel der liefde, waarvan elke openbaring eene schennis zou verraden van dat heilige vuur, hetwelk op eenmaal

eene geheele omwenteling in ons denken, spreken en handelen te weeg brengt. Twintig zomers waren voor haar, onder genot en vreugde, als een rennend ros voorbij gegaan, zonder dat die gloed des levens haar kennelijk werd; maar haar vonkelend oog voorspelde reeds, dat ook haar uur eenmaal slaan zou, en vóórdát zij het wist, sloeg hetzelve, en, zonder dat zij het zich verklaren kon, werd zij in zich een verlangen, eene geneigdheid gewaar, die haar naar de eenzaamheid dreef, alwaar zij niet verlegen was te blozen, wanneer elders een ander haar aanzag, noch den blik ter aarde behoefde te slaan, zoodra zij onverwacht, op eene andere plaats, iemand naderen zag.

HENDRIK, Heer van VALKENBURG, Hopman in Staatsche dienst en in bezetting te Bergen op Zoom, had zich eenige keeren, wegens dienstzaken, naar het kasteel te Wouw begeven, zonder evenwel iemand der huisgenooten te ontmoeten; doch MARIA had hem, buiten zijn weten, van voor haar venster aanschouwd, en, was het zijn ridderlijk voorkomen, of zijne vol komen mannelijke gestalte, de sierlijkheid van zijne wapenrusting, of de vlugheid, waarmede hij te paard zat, de ernst en achtbaarheid, die op zijn gelaat uit blonken, of de minzaamheid en welwillendheid, waar mede hij zijne bevelen uitdeelde, of was het dit alles tezamen, dat haar aan het venster geboeid hield en haar een gevoel kennen deed, dat wel in de maagdelijke borst sluimeren, maar nooit versterven kan? Wie zal dit ontraadselen, wie al de oorzaken opsommen, waaruit de band der liefde tezamen geknoopt wordt, die twee wezens, welke elken der vreemd waren, voor tijd en eeuwigheid verbindt, en hen één hart en ééne ziel doet worden? Maar waar toe zou dit ook noodig zijn? Hebt gij het nooit gekend, dat zalige genot der liefde, waarin men alles voor den ander, niets voor zich zelve is, en waarbij een lach, een blik, een handdruk dikwijls meer waarde hebben, dan een aardsche schat? O,

dan mistet gij de hoogste vreugde dezes aardschen levens, en eenzaam en treurig was uw levenspad.

Maar MARIA kende dat gevoel, hetwelk zoo onverwachts het bloed sneller door hare aderen stroomen deed, niet bij naam: wel was het haar een genoeg en zich in het zien van den welgemaakten jongman te mogen verlustigen, doch hem te begeeren, kwam niet in hare reine ziel op, en zeker zou zij er nooit aan gedacht hebben, indien niet de tweede maal, dat zij hem weder met hare oogen ontmoette, hij het kasteel binnengetreden en zij hem ergeloos tegemoet gegaan ware, om hem te vragen, of hij haren oom begeerde te spreken. Deze vraag en hare verschijning troffen hem zoo zeer, — daar hij nooit gedacht had, een zoo bekoorlijk schepsel in deze oude, doch sterke muren te zullen ontmoeten, — dat hij haar verlegen bleef aanstaren en voor het eerst van zijn leven naar een antwoord zoeken moest. Het gevolg hiervan was echter, dat er van dat oogenblik af, bij beiden eene neiging geboren werd, die, volgens hun gevoelen, niet dan met den dood eindigen zou, en hoewel geen van beiden het waagde zoo iets te doen blijken, viel hun echter meermalen het geluk te beurt elkander, schijnbaar bij toeval, te ontmoeten, hetgeen ten laatste in eene hartelijke verklaring eindigde, terwijl VAN VALKENBURG van dat uur af, geen dag liet voorbij gaan, waarin hij niet wegens dienstzaken den Markgraaf spreken moest en MARIA doorgaans op het binnenhof iets te doen had, zoo dikwijls zij door het venster hem zag komen aanrennen. Hadden beiden echter den storm kunnen voorzien, die hunne liefde bedreigde, en het verdriet kunnen gissen, hetwelk zij zich bereidden, zij zouden gewisselijk het uur niet gezegend hebben genoemd, dat hen elkander voor het eerst ontmoeten deed, om den onverbreekbaren band te leggen, dien zij eenmaal voor het heilig altaar wenschten te bevestigen.

Juist op den middag, toen Pater LEINGRITIUS bij den Markgraaf zoo lang vertoefde, was deze laatste toevallig achter het geheim hunner liefde gekomen, zonder dat zij evenwel er ooit aan gedacht hadden die voor hem te verbergen. In zijne binnenkamer, voor de geschilderde ruiten van het gewelfde venster, zijn ontwerp bepeinzende, en ontevreden over het langdurig wegblijven van den Geestelijke, staarde hij gedachteloos naar den kleinen hof achter het kasteel, en verwonderde hij zich ten hoogste zijne nicht in een druk gesprek met eenen Hopman te zien, wien hij echter niet dadelijk herkende, daar de breedgerande hoed van VAN VALKENBURG, welken de wapperende vederen op denzelfen nog schenen te vergrooten, zijn gelaat verborg.

Reeds gramstorig op dit gezigt, waarvan hij de onwelvoegelijkheid dadelijk inzag, snelde hij met klimmend ongenoegen zijne kamer uit naar de twee gelieven, die in zulk een druk gesprek waren, dat zij hem niet hadden hooren aankomen, en MARIA bij eenen arm vattende, vroeg hij haar op zulk eenen barschen toon, dat hij het meisje hevig verschrikken deed, of zij dan zoo weinig achting voor zich zelve en voor den hoogen stand, waarin zij geplaatst was, koesterde, dat zij zich als eene gemeene deern aanstelde en geheime bijeenkomsten hield. Deze vraag, waarop MARIA geen antwoord vinden kon, daar de schrik haren mond gesloten hield, bragt VAN VALKENBURG echter geenszins van zijn stuk.

Met zekere waardigheid nam hij de regterhand van het sidderende meisje, en zich hierop voor den Markgraaf plaatsende, zeide hij: „Waar ziet gij mij voor aan, Heer VAN WITTEM! dat gij zulk eene taal te gen een edel meisje voert, in tegenwoordigheid van HENDRIK VAN VALKENBURG?” „Ik ben u geene verantwoording van mijn gedrag verschuldigd, Hopman! laat dus de hand mijner nicht los en eer, ten minste in mijne tegenwoordigheid, den band van bloedverwantschap, waarin ik tot haar sta”.

„Al zijt gij een Markgraaf, Heer VAN WITTEM! zoo ben ik niet minder een edelman als gij, en behoort gij dus te weten, dat geen VALKENBURG zich met eene gemeene deern afgeeft".

„Het is mij onverschillig, wie gij zijt; doch als voogd van mijne nicht, verbied ik haar zich, buiten mijne voorkennis, met eenen vreemdeling in te laten, die bij mij niet anders bekend is, dan dat hij een Hopman is, welke eene".

„Is u dan de naam van HENDRIK VAN VALKENBURG zoo vreemd, Markgraaf?"

„Wat bedoelt gij daarmede, Hopman! of geldt dit eene uittarting?"

„Niets anders, dan dat uw geslacht er niet door onteerd kan worden, wanneer een VALKENBURG zich met eene dochter uit het huis van MERODE vereenigt".

„Hoe! is het dan reeds zoo ver met u gekomen, dat gij aan elkander verloofd zijt, en zulks buiten mijne voorkennis en toestemming?

Waarlijk, het wordt meer dan tijd, dat JAN VAN WITTEM zijn gezag weder eens gelden doet. Niet alleen, dat men hem als een kind op zijn wettig erf behandelt, maar thans poogt men ook de banden te verbreken, die hem als voogd aan zijne pupille verbinden".

„Gij bedriegt u, Markgraaf! Wij waren geenszins voornemens iets buiten uwe bewilliging te ondernemen; integendeel spraken wij er juist over om u uwe toestemming tot onze verloving te gaan afsmeeken, opdat gij den band zegenen zoudt, dien wij eenmaal voor het heilig echtaaltaar wenschen te knopen".

„Eene schoone verdediging, nu ik u op uwen roovertogt verrastte.

Neen, Heer VAN VALKENBURG ! ik ben de man niet, dien men zoo gemakkelijk kan blinddoeken. Waart gij, gelijk zulks een edelman betaamt, bij mij gekomen, en hadt gij getoond, dat het adellijk bloed u nog onvervalscht door het adellijk hoofd vloeit, zoo zou ik welligt uwen voorslag in overweging genomen hebben; thans echter verkies ik u

hierop niet te antwoorden, en moet gij het der schending van mijn gebied dank wijten, dat ik u niet door mijn volk het kasteel doe uitwerpen”.

„Bij den Hemel, Markgraaf! wilt gij mij razend maken, of denkt gij, dat het bloed mij ijskoud door de aderen stroomt?”

„Het is mij onverschillig, wat gij van mij denkt, doch dat ik meen, wat ik zeg, daarvoor is u Heer JAN VAN WITTEM waarborg. Hebt gij mij dus niets van uwen Prins te zeggen, zoo verzoek ik u mij te verlaten, en mij hier nooit weder te ontmoeten, tenzij dienstzaken u daartoe nopen”.

„Is dit uw laatste woord, Markgraaf?”

“Mijn laatste; doch wanneer gij nu niet onmiddellijk vertrekt, zal ik genoodzaakt zijn mij te verwijderen, om mijne bedienden te roepen en u als een verwaten indringer en maagdenroover van hier te doen verdrijven”.

“Bij God, Markgraaf! dien hoon verdraag ik niet. Een eerlooze is hij, die mij een indringer noemt; ja, dat zijt gij, al noemt gij u nog tienmalen Heer VAN WITTEM. Voldoening zult gij mij geven, al wist ik te voren, dat ik er door ter helle zou varen”.

Tegelijkertijd trok hij zijn zwaard en stelde zich tegen hem over. Maar Heer JAN, in plaats van deze uitdaging aan te nemen, rukte MARIA met zich voort en verliet, zonder den Hopman een enkel woord toe te voegen, den onbeduiden hof, al waar hij VAN VALKENBURG die niet wist, of hij zijnen beleediger wilde najlen of laten gaan, in den zonderlingsten gemoedstoestand achterliet.

„Naar uwe kamer, gij schandvlek van uw geslacht”, donderde de Markgraaf MARIA toe, die, als wist zij niet wat haar was overkomen, schier bewusteloos naar haar stil verblijf ging en luid weenende op eenen stoel nederzank.

Hoe gramstorig de Markgraaf ook was, zoo overwon echter de plotselinge gedachte, dat VAN VALKENBURG hem welligt in de bevordering

zijner oogmerken behulpzaam kende zijn, de verachting, welke hij dezen toedroeg; doch eerst wilde hij het in hem opgerezen denkbeeld rijpelijk overwegen, alvorens hij LEINGRITIUS er iets van mededeelde, hetgeen dan ook de oorzaak was, dat hij slechts terloops tot den Priester iets hiervan sprak, met de toezegging hem er nader over te zullen onderhouden. Allengs vaagde de belangrijkheid van beider onderhoud alle herinnering aan dit voorval uit zijn geheugen weg, en dacht hij er zelfs niet meer aan VAN VALKENBURG in zijne plannen te wikkelen, zoodra LEINGRITIUS hem de belofte deed, van binnen acht dagen hem met een beter ontwerp te zullen dienen.

Kort had de woede geduurd, welke VAN VALKENBURG had beheerscht, op de hoonende taal van eenen man, voor wiens karakter hij weinig achting had, in weêrwil van den hoogen stand, waarin Heer JAN geplaatst was; want zijne liefde voor de zachte MARIA verkreeg dadelijk weder de overhand boven zijnen wrok. Met droevige oogen staarde hij eenige oogen blikken naar den hemel, als zocht hij daar troost en bemoediging; maar toen hij tevergeefs in zoete verwachting de vensters van het gebouw, welke op den hof uitzagen, had aangeglurd, zonder eenig levend voorwerp, dat zijne aandacht trekken kon, voor dezelve te ontwaren, verliet hij treurig het kasteel. Ach! hij liet er zijn hoogsten schat achter, buiten staat haar te verdedigen, of iets tot leniging harer smart toe te brengen.

Vruchteloos had MARIA, na de eerste oogenblikken in troosteloze droefheid te hebben doorgebracht, de redenen pogen uit te vorschen, welke het gedrag haars ooms bestuurd hadden.

„Wat toch kan hij met grond op den Hopman aanmerken?” vroeg zij zich dikwerf af, zonder er een antwoord op te vinden. Dat haar geslacht in hooger stand was dan dat van VAN VALKENBURG, kwam haar niet eens in de gedachten; want was zij geene arme wees, afhankelijk van de liefde eens bloedverwants, die zich thans meer als

dwingeland, dan als vader gedroeg? Of zou ook.. maar — neen! die gedachte verdrong zij met kracht terug; HENDRIK kon geen onedel mensch zijn; alles, alles wat zij van hem wist, was haar ten waarborg van den adeldom zijner ziel, onedele grondbeginselen kon hij niet verloochenen. Peinzende over de oorzaak van den afkeer, dien haar oom tegen hem had doen blijken, vergat zij zich aan hare edele moei toe te vertrouwen, en bij deze bescherming tegen haar zieleleden te zoeken; maar ofschoon zij uit maagdelijke schaamte hierin achterlijk bleef, verzuimde zij echter niet bij eene andere troost te zoeken, die haar in alle omstandigheden haars levens tot eenen toevlugt was. In haar kamertje had zij, boven eene kleine tafel, eene schilderij hangen, waarop de Moeder Gods stond uitgebeeld, biddende bij het kruis van haren Zoon; deze was het, aan wie altijd hare geheimste gedachten bloot lag en voor wie zij den diepsten eerbied koesterde. Met een oog des geloofs op het goddelijke beeld gerigt, boog zij hare knieën voor de gebenedijde onder de vrouwen, en sprak zij: „O, gij gezegende Moeder van mijnen Heiland en Zaligmaker! heb ik misdreven met hem mijn hart te schenken, die mij, nevens u, alles waard is? Ach, zeg en openbaar mij, waarin ik kwalijk handelde, opdat ik mijne gehoorzaamheid aan den vaderlijken wil van mijnen voogd blijken doe. Licht mij met uwe genade voor op het pad, dat ik te betreden heb, opdat ik niet struikelen of mij op zijpaden begeve, die mij van u, goddelijke Moeder! zouden verwijderen; doch is mijn hart rein bij de liefde, die ik mijnen HENDRIK toedraag, en keurt gij het gevoel niet af, dat voor hem in mijnen boezem blaakt, ach! stem gij zelf dan het gemoed van mijnen voogd tot zachtheid jegens mij en geef mij mijnen zielewensch, dien ik.....”

Een krachtige handslag op de rijk gekrulde lokken van het maagdelijke hoofd, slechts met eenen dunnen sluijer van Kamerrijksch neteldoek bedekt, welke tot haar middel nederhing, deed haar verschrikt van

haar kniebankje opstaan, en angstig zich omkeerende, zag zij met oogen, waarin de tranen, de tolken van het gevoel van haar rein, schuldeloos gemoed, als zoo vele paarlen van groote waarde, schitterden, haren oom aan, die, als gevoelde hij het onregt, het lieve meisje aangedaan, haar zacht toesprak:

„MARIA! wilt gij mij een oogenblik aanhooren?” Die toon, zoo geheel in strijd met zijn gedrag van voor weinige oogenblikken, trof haar zoo geweldig, dat zij, luid schreiende, zich aan zijne borst wierp en hem, naauwelijks hoorbaar, toestamelde: „Ach, lieve oom! indien ik misdreven heb, zoo vergeef het mij, gelijk zij” — op het beeld der Moedermaagd wijzende — „mij reeds genadig is geweest”.

„Zeg mij, MARIA! kent gij VAN VALKENBURG?” vroeg hij haar minzaam en bedaard.

„Zou ik hem niet kennen, beste oom? en zijne ziel is even rein, als zijn helder oog, hetwelk de spiegel van zijn blank gemoed is”.

„Weet gij, meisje! dat hij geen voorstander is der kettersche leer, wier zaak hij dient, zeg, is u dit bekend?” Die vraag deed het onschuldige meisje verstommen. Daaraan had zij nooit gedacht, en angstig verborg zij haar zacht gelaat aan de borst des mans, die met zulk eene ruwe hand haar in het hart greep, als wilde hij hetzelfde doen versterven.

„Waarom antwoordt gij mij niet, MARIA? Zie, zoo hadt gij u zelve diep ongelukkig gemaakt en uw geslacht, dat zoo vele edele, brave mannen onder deszelfs leden telt, voor eeuwig onteerd”.

“Niet verder, mijn oom! niet verder; want ik kan het denkbeeld niet verdragen, dat hij voor eeuwig.. neen! dat is niet mogelijk”.

„Versta mij niet verkeerd, MARIA! het is mij niet bekend, of hij reeds een afvallige in zijn geloof werd, gelijk hij dit in zijne betrekking, als onderdaan van zijnen wettigen Monarch, is; maar ik dacht, dat u dat bekend moest zijn, daar gij het waagdet de Heilige Moeder Gods tot voorspraak van uwe liefde aan te roepen”.

„O, gij geeft mij het leven weder, beste oom! Neen, hij kan geen Godverzaker, geen verlooचनाar van ‘s Heeren dienst zijn!”

„Gij kent de wereld niet, zoo als ik die, helaas! ken. Ja, losgerukt zijn de banden, welke den mensch aan het allerheiligste verbonden, nu zij begonnen zijn met schendige handen de tempels aan te randen, waarin de God onzes levens verheerlijkt werd; daaruit is oproer en miltzucht geboren, en men ontziet zich thans niet eene zaak regt en billijk te noemen, welke uit zulk een onreinen poel te voorschijn kwam. Hij, die het met den Geus houdt, kan geen waar zoon der Kerk, geen opregt belijder der alleen zaligmakende leer zijn. Laat u dus geraden, MARIA! O, om het eeuwig heil uwer onsterfelijke ziel, bid ik u dit, geef u aan geen hartstogt over, die u eenmaal ten verderve leiden zou; beloof mij alle gemeenschap met den Geus af te snijden, totdat het mij zeker zal zijn, dat hij geen ketter is”.

„Beste oom! uw wil zal mij eene wet zijn”, antwoordde zij stamelende, en zichtbaar was het welk eene moeite haar dit gezegde kostte; doch meer bedaard voegde zij er bij: „maar, niet waar, oom! hij is geen ketter, neen! dat kan hij niet zijn”.

„Gun mij den tijd, dat ik dit onderzoeken, en blijkt het mij, dat ik in mijn goed gevoelen, het welk ik wel van hem koesteren wil, niet bedrieg, dan.....”

„Dan zult gij hem niet weigeren mij” maar meer kon zij niet voortbrengen; want de maagdelijke schaamte sloot haren mond, zij gevoelde, dat zij haren hartstogt voor geen vreemd mannelijk oog, hoezeer dan ook van haren oom, zóó kon blootleggen, als zij dit aan de Gebenedijde mogt mededeelen, die haar nooit stuursch bejegende.

„Laat mij voor u handelen, MARIA! opdat de booze u niet in zijne netten verstrikke. Is hij met der daad een opregt Katholiek, dan kan hij nooit met zijn hart de partij van den Geus toegedaan zijn, die, hoe schijnbaar gelukkig en voorspoedig in deze booze tijden, echter nooit stand kan

houden; want het is onmogelijk, dat het goede uit het kwade kan voortspruiten, bloeien en vruchten dragen”.

„Maar, beste oom! de Geuzen zeggen ,echter, dat hunne zaak regtvaardig is en die der Spanjaarden niet”.

„Gij hebt van deze zaak geene kennis, MARIA! doch laat haar gerust aan mij over. Ik zal een naauwkeurig onderzoek naar hem laten doen en, mogt het waar zijn, dat hij geen afvallige werd, dan zal ik hem een uitzigt openen, waarin zijn geluk ligt opgesloten en het uwe niet wordt voorbij gezien. Is hij nu inderdaad degene, dien hij schijnt, dan zal hij immers niet weigeren zijne liefde door zijn gedrag te bevestigen, vooral wanneer hij daar door u zal kunnen verdienen”.

„Neen, neen! stel hem vrij op den toets, beste oom! en ik verzeker u, dat gij goud, zuiver goud bij hem ontdekken zult; maar niet waar, gij zult immers niets van hem vergen, dat hem als edel man”.

Onbeschrijfelijk veel moeite had het den hoogmoedigen man gekost den toon vol te houden, wel ken hij noodig achtte, om MARIA, buiten hare voor kennis, in het plan te wikkelen, hetwelk hij met korte trekken, thans reeds in zijn brein had opgesteld, maar dat nog uitgewerkt en voltooid moest worden, alvorens tot de uitvoering over te gaan; doch nu zij hem, als het ware, in de ziel las en hem eene vraag deed, die, hoe hij dit ook poogde te verbergen, hem diep griefde, was het hem niet mogelijk langer op dien toon voort te gaan. Ja, hoe ook de tijdsomstandigheden hem dwongen zijnen toevlugt tot middelen te nemen, welke hij, als edel man, innig verachtte, zoo kon hij het niet ontveinzen, dat hij zijnen rang en de grootheid van zijn geslacht oneer aandeed, door sluipwegen in te slaan en den nacht te bezigen, terwijl hij door geboorte en rang het effen pad betreden en in vollen dag wandelen kon. „Gij zult toch niets van hem vergen, dat hem als edelman onteeren zou?”

Dit woord had een meisje, zijne pupille, eene wees, durven bezigen tegen den Markgraaf, tegen Heer JAN VAN WITTEM, die er zoo trotsch op was, dat zijn blazoën zonder vlek, zijn schild blank als zilver was, en die zich te verheven waande tot het bedrijven van eene lage daad, hoewel hij reeds de hand had uitgestoken om eene onschuldige, eene maagd, in een net te slepen, dat hij bezig was voor haar te spannen.

Met tintelende oogen stond hij voor haar en vroeg hij op eenen toon, die haar sidderen deed: “Waar ziet gij mij voor aan, meisje! dat ik iemand tot eene daad verleiden zou, die hem verachtelijk moest maken? Zeg, hoe komt het, dat deze gedachte in uwe ziel oprees? Zijn u geheimen van den Markgraaf bekend, die u zoo spreken doen?” „Ach, vergeef mij toch, beste oom! dat ik mij verkeerd uitdrukte. Neen, ik weet niets, dan het geen u in mijne oogen verheffen moet. O, hoe zou ik, arm, onnoozel meisje, met zaken bekend kunnen worden, die ik niet verstaan of begrijpen kan; maar geloof mij toch, dat ik geene bedoeling had om iets laags in u te onderstellen: ik zeide dit maar, om u te overtuigen, dat mijn HENDRIK elke proef doorstaan zal, indien dezelve niet tegen het kiesche eergevoel aandruischt, dat hem als in geschapen is”.

“Waar spreekt zulk eene deern al niet van”, hernam de Markgraaf met eenen blik, waarin de hel vlamde, welker vuur hem verteerde, doch waar van hij den gloed nogtans verbergen wilde. Weet gij wat het ware eergevoel is, meisje, gij, die naauwelijks onderscheid weet te maken tusschen goed en kwaad?”

„Ach, ik laat mij op niets voorstaan, oom !” hernam zij stamelende.

„Spreek mij dan nooit meer over zaken, die voor uw oog verborgen zijn, gelijk eene toekomst, die niet te berekenen is. Ware uw HENDRIK.. ha, bij Sinte Geertruid! hoe durft de nietige wurm het woord uit te drukken in tegenwoordigheid haars voogds, die, met het volste regt, ontevreden is over den hoon zijn huis en zijn geslacht aangedaan. Uw

HENDRIK! spreek zoo, meisje! wanneer gij met regt en voor God dit woord zult mogen gebruiken; maar zoo lang mijne hand de verlovingsring niet aan uwe vingers steekt en mijn mond den zegen over uwe verbindtenis uitspreekt, zoo lang duld ik geene uitdrukkingen, die wel over de lippen van vuile vrouwen glippen mogen, maar geene maagd, uit het geslacht van DE MERODE, op de tong behoorde te nemen”.

„Hoe is het mogelijk, dat ik mij telkens zoo verkeerd uitdrukte?” hernam MARIA zuchtende, terwijl zij de tranen, die haar uit de oogen sprongen, met geweld terugdrong.

„Stel eene wacht voor uwe lippen en leer eerst hoedanig het gedrag van eene onschuldige, reine maagd behoort te zijn, alvorens de daden van mannen te beoordeelen, die u ternaauwer nood bij naam kunnen bekend zijn. Een kiesch eergevoel, is het niet om razend te worden! Neen, hij verraadt, hij vertrapte zijne eer, die, om welke oorzaak dan ook, zijn zwaard aan den vagebond leent en den slaaf van een bedelaar wordt. Eerloos is hij, die zijne eer openlijk schendt, door muiters en oproerlingen te dienen, en een vassal, een knecht kan worden van ketters, welke, heet op roof en buit, zich zelfs niet ontzagen hunne handen naar het allerheiligste uit te steken! ”

„Heilige Moeder Gods, ach, help mij toch de drift te doen bedaren, die mijn oom, door mijne onbedachtzaamheid, beheerscht”, sprak zij, met een smeekend oog naar het goddelijke beeld gerigt, dat haar medelijdend scheen aan te blikken.

„Zwijg toch, meisje! met uwe roekeloze taal, waar mede gij mij meer opzet, dan bedwingt; doch dwaas, die ik ben, dat ik mij er door vervoeren laat; zijt gij niet nog een kind, dat te weinig oordeel bezit, om te weten wat eergevoel of schande is? Stel u dus gerust, MARIA! en vertrouw, dat een Markgraaf van Bergen op Zoom niet tot eene lage

daad in staat is. Beloof mij alleen, dat gij geene pogingen zult aanwenden *uwen* HENDRIK te spreken”.

Op dit woord *uwen* drukte hij met zulk een bliksemend oog, dat MARIA, die zich juist in zijne blikken spiegelde, ontzet achteruit deinsde.

„Maar neen!” vervolgde hij, „uwe belofte heb ik niet noodig; want de maagd, welke zich zelve vergeet en, buiten kennis van haren voogd, aan een haar onbekenden persoon geheime bijeenkomsten toestaat en aanslagen beraamt, die niet alleen haar geluk, maar ook de eer en het welzijn haars ooms in de waagschaal stellen, verdient niet, dat men haar op haar woord vertrouwen zou. zult deze week op uwe kamer blijven en ik zal zorgen, dat geene vreemdelingen, buiten mijne voorkennis, den grond van dit kasteel drukken zullen, om u te komen verleiden”.

Zonder haar verder een enkel woord toe te voegen, stapte hij in eene driftige houding de kleine kamer uit, waarvan hij tegelijk de deur op slot trok, en hierdoor MARIA het bewijs leverde, dat het hem ernst was; doch wel verre, dat hij het lieve meisje hierdoor martelde, verheugde zij zich over deze afzondering, wijl zij thans ongestoord zich in hare gedachten met hem kon bezig houden, die haar boven alles dierbaar was; maar nooit was haar oom haar zoo onbegrijpelijk, zoo onverstaanbaar voorgekomen als heden: het eene oogenblik vriendelijk en zachtzinnig, het andere woest en norsch.

Lag het dan aan haar, dat hij zich zoo gedroeg? Waren het hare woorden, die hem zoo tegenstrijdig handelen deden? Of knelden hem geheime zorgen, die, hoezeer haar onbekend, voorzooverre dit de oogmerken betrof, welke zich er aan paarden, haar evenwel niet ten eenenmale vreemd waren, vermits zij meermalen in den huiselijken kring uitdrukkingen had opgevangen, welke, hoe raadselachtig ook, haar echter niet zoo geheel onverstaanbaar waren.

Doch kort slechts duurden hare overpeinzingen hieromtrent; want spoedig waren hare gedachten weder op HENDRIK gevestigd en smeekte zij in stilte de Heilige Maagd, dat deze hem sterken zoude, om hem tot elke proef bekwaam te doen zijn. Ja, zoo diep verzonk zij in deze tooverbeelden der zinsbegoocheling, dat zij allerhande zonderlinge voorstellingen van proeven in haar teeder hoofdje bijeen zamelde, en hierin HENDRIK VAN VALKENBURG zulk eene voorname rol deed spelen, dat hij, in geene uitgezonderd, als overwinnaar te voorschijn trad; zoodat de Markgraaf ten laatste, als het beloofde loon voor zijnen moed, zijne deugd en volharding, hare hand zegenend in de zijne lag, en zij, aan de borst van den dierbaren geliefde, eene zaligheid smaakte, welke alleen dan hemelsch en onvergald kan zijn, wanneer geene onreine begeerten dien telg des hemels, dat uitvloeisel der Godheid in den mensch bezoedelen.

Zich geheel aan deze overpeinzingen overgegeven hebbende, had MARIA niet eens gehoord, dat de deur harer kamer geopend was geworden en de gemalin van den Markgraaf binnengetreden was. „Zoo diep in gedachten, MARIA?” vroeg de Markgravin op dien zachten toon, welke alleen het schoone geslacht eigendommelijk schijnt, en in den moederlijken mond altijd zoo hart-innemend klinkt; „of hebt reden om over uw gedrag na te denken en u voor de gezegendste aller vrouwen te verootmoedigen?”

„Ach, mijne dierbare moeder! zijt gij het? O, dank, dank voor dit bezoek; of is het u nog niet bekend, dat ik verwezen ben om gedurende eenige dagen mijne kamer niet te verlaten?”

„Mijn gemaal sprak hiervoor met een enkel woord. Maar kom eens hier, MARIA! en laat mij in uwe oogen zien, opdat ik ontdekke wat ik van deze zaak denken moet”.

„Lieve moeder! ik heb mij slechts ééne schuld te verwijten, en deze is, dat ik uit schaamte een geheim voor u had, hetwelk ik u al dadelijk had

moeten openbaren.. Ja, dierbare moei! de Markgraaf heeft de waarheid gesproken, voor zoo verre dit mijne verbindtenis met HENDRIK VAN VALKENBURG betrof, doch dat hij een ketter, een afvallige zijn zou, neen, dat is niet mogelijk!”

„Verhaal mij eens alles, MARIA! opdat ik hieruit den jongeling leere kennen, die zich in zulk een korten tijd zoo onwrikbaar in uw hart gevestigd heeft”.

Hoewel dit aan de minnende maagd zeer moeilijk viel en de openbaring harer hartsgeheimen haar menigen blos op de wangen joeg, zoo verzweg zij echter niets van hetgeen hare liefde voor VAN VALKENBURG en haar geloof aan de opregtheid van zijne trouw betrof. En waarom zou zij ook thans het stilzwijgen bewaard hebben? Zij kende immers het hart der vrouw, dat zoo teeder voor haar klopte, en hoewel de kieschheid onzer dagen het der maagd verbieden zou al de geheimen harer ziel bloot te leggen, dacht men toenmaals meer kiesch over de zaak zelve, dan wel over de uitdrukking ervan; thans schijnt dit omgekeerd: wel wordt er met de uiterste zorgvuldigheid gewaakt voor het uiten van een woord, dat een teeder oor kwetsen zou; maar in reinheid van zeden en zuiverheid van bedoelingen, voor zoo ver dit het gevoel der liefde betreft, is men veel, zeer veel bij onze voorvaderen ten achter.

Wel gevoelde MARIA, dat een hooger rood, dan gewoonlijk, hare wangen verwde, doch dit kwam geenszins uit schaamte voort dat zij hare neiging door woorden openbaren moest, dan wel uit dat natuurlijk gevoel, hetwelk men ten allen tijde gewaar wordt, zoo dikwijls men het geheim zijns gemoeds voor anderen moet bloot leggen; en toch ontdekte zij eene verligting, eenen troost er door, zoodra zij haar gansche hart voor hare moederlijke vriendin geopend en niets achtergehouden had van hetgeen haren VAN VALKENBURG betrof.

Met deelneming had de Markgravin haar aangehoord. Ja, zóó ook klopte haar het hart, toen zij dien bloeitijd des levens mogt genieten en alle uit bottende bladeren rozen en bloemkelken waren, die zich hoopvol aan het vonkelend oog voordeden, — toen ook haar voor de eerste maal het woord liefde van de lippen vloeide en een droombeeld van geluk haar beschoren werd, een schaduwkleed van huwelijksheil haar ten deel viel, zonder dat een bloempje van ware vreugde der liefde voor haar bloeide. O, hoe gevoelde de edele vrouw, in weêrwil van de vele winters, die sedert stormend hare huwelijks koets voorbij gegaan waren, hoe het gemoed der lieve MARIA moest gestemd zijn, nu zij dengeen meende gevonden te hebben, in wien zij een ideaal, eene mannelijke volkomenheid zag. Neen, zij kon het minnende meisje niet beknorren; integendeel moest zij haar beklagen, met haar weenen; want alles voorspelde haar, dat een en hetzelfde lot haar beiden beschoren zou wezen.

Waarom zou zij dus met eene woeste hand de jeugdige spruit vernielen, die, zoo liefelijk en schoon, zich in de takjes der twintigjarige plant kronkelde, alsof, de eene een uitvloeisel der andere ware?

„Ja”, zoo dacht zij, „dat zij het geloof aan eene eeuwige liefde in hare ziel blijve aankweeken, dit zal haar de kracht verleenen, om het hoofd tegen den storm op te heffen en het geweld te trotseren, totdat ook haar geluk, gelijk het mijne, eenmaal ten gronde gaat”.

Diep bewogen met het lot harer nicht, nam de waardige vrouw, toen MARIA hare mededeeling geëindigd had, hare zachte hand in de hare, en op eenen toon, uit het hart tot het hart, sprak zij:

„Indien ik mij niet bedrieg, mijne lieve MARIA! dan is uw VAN VALKENBURG een edel jongeling, met wien zeker, is dit de wil des Hemels, een maal gelukkig zijn zult gij ziet dus, dat ik geenszins uwe liefde afkeur of verwerp; maar ik wilde u gaarne met mijn moederlijken raad ondersteunen, hoewel gij vermeend hebt dien niet noodig te hebben”.

„Neen, neen, dierbare moei! dat was het niet, maar wel..”

„Verontschuldigd u niet, meisje!” hernam de Markgravin, terwijl zij hare hand op MARIAS mond lag, welke deze teeder kuste, „maar hoor mij aan. Gij hebt thans gezien, hoe verkeerd uwe achterhoudendheid geweest is; hadt gij mij vroeger deelgenoot van uw geheim gemaakt, dan zoudt gij u thans veel verdriet bespaard hebben; maar dit is het niet, wat ik u zeggen wilde: onderwerp u met geduld en gelatenheid aan den wil van mijnen gemaal, totdat hij onderzocht zal hebben, of VAN VALKENBURG de eer waardig is naar uwe hand te mogen dingen”.

„Twijfelt gij daaraan, beste moeder?” vroeg MARIA haastig.

„Zie eens, welk een vuur u bezielt. Meisje! meisje! bid de Heilige Maagd, dat zij u de noodige bedaardheid schenken zal, om de drift te temperen, die u beheerscht, anders voorzie ik nog uw onheil uit uwe liefde”.

„Vergeef mij, Mevrouw! ach, ik weet naauwelijks wat ik zeg, zoo word ik geslingerd tusschen hoop en vrees; met al mijn vertrouwen op den adeldom zijner ziel, is het mij, alsof eene zachte stem mij influistert: „klatergoud en niets meer”, en nu ook gij u uitdrukkingen laat ontvallen, die mij den schrik in het bloed jagen, word ik eene benaauwdheid gewaar, welke mij tot bedaard nadenken ongeschikt maakt”.

„Heeft VAN VALKENBURG u niet gezegd, wanneer hij hier terug komt?”

“Sedert eenige weken had hij elken dag hier iets te verrigten, maar of hij nu morgen wel weder zal komen, betwijfel ik”, antwoordde zij droevig, want, ach, oom heeft hem in zijne eer beleedigd, en dezen hoon kan hij niet ongewroken laten”.

„Verontrust u daarover niet: een enkel woord doet dien storm bedaren. Die drift is den plomp van een steen in het water gelijk, die wel op het eigen oogenblik het effen vocht beroert en een kring vormt, welke zich al grooter en grooter uit breidt, doch zijne kracht verspilt en

zich weldra verliest in den vlakken vloed, die zich na weinige oogenblikken weder effen en klaar vertoont, alsof geene roering er in was voorgevallen”.

„Maar heeft de Markgraaf u ook bekend gemaakt, beste moeder! welk eene proef HENDRIK zal door te staan hebben?”

„Proef, mijn kind? hoe zijt gij aan dit denkbeeld gekomen?”

„Dit is geenszins het mijne, maar wel dat van uwen gemaal, die mij daarop de hand van HENDRIK heeft toegezegd, indien hij namelijk den toets als een braaf edelman zal doorstaan”.

„Dwaasheid, MARIA! niets anders. De Markgraaf heeft met u geschertst en uwe jeugdige liefde eene zekere gril willen tegenstellen, om u daardoor den prikkel levendig te houden, die u aan hem zou doen denken; wel wetende, dat dit het zekerste middel is, om u hem te spoediger te doen vergeten. Waarlijk, het is met de liefde even als met de godsdienst: door dwang en verbod sterken zich beiden en erlangen zij eene veerkracht tot uitbreiding, die zij dadelijk ontberen, zoodra gematigdheid en toegeeflijkheid den boog ontspannen, welke zoo dreigend zijne pijlen rigtte”.

„Hoe, beste moei! zou uw gemaal dan niet het voornemen hebben, om HENDRIK.....”

„Blijf toch bedaard, mijn kind! en vlieg zoo niet op; bij Sinte Geertruid! ik ken u naauwelijks meer. Voortijds waart gij het lam in zachtheid en kalmte gelijk, thans doet u het minste woord op stijgen, alsof u de grofste beleediging werd aangedaan. Foei, MARIA! men moet in alle omstandigheden zich zelven gelijk weten te blijven, en dit voegt ons vooral, dewijl in eenen stand geplaatst zijn, die ons zoo dikwijls noodzaakt onze geliefdste neigingen op te offeren. Nooit toont de mensch een vast karakter, die bij elk onwelkom voorval geschokt en geslingerd wordt; maar bij ons, lieden van hoogen stand, is het eene volstrekte vereischte steeds eenen dam tegen de uiting onzer

gewaarwordingen op te werpen, opdat het volk het nooit in ons gewaar worde, wie wij beminnen of haten”.

„Moet ik dan mijn hart verstalen voor het hoogste goed, dat ons God de Heer in de borst geplant heeft?”

„Neen, MARIA! maar moet er niet als op eene rots op bouwen. Denk veeleer altijd, dat het een rietstaf is, die bij de minste drukking knakt. Zoo doende, zullen de stormen dezes levens u niet ter neder drukken en gij u aan geen schaduw vast houden, die bij elke lichtverplaatsing verdwijnt”.

Met moeite onderdrukte de fiere maagd, wier hart voor al wat braaf en goed was gloeide, de verontwaardiging, welke haar op de lippen zweefde.

Zulke grondstellingen te hooren van eene vrouw, die haar altijd God had doen kennen als de hoogste liefde en dien men nooit welbehagelijker dienen kan, dan onze naasten als ons zelve te beminnen; deze vrouw te hooren verklaren, dat men zijne gewaarwordingen verbergen, zijne gevoelens ontveinzen moest, ach, dat was haar te zwaar om te dragen; doch zij had zich dien dag reeds zoo vele malen verkeerd uitgedrukt, dat zij moest vreezen andermaal verkeerd verstaan te worden; doch geheel te zwijgen, dit was haar niet doenlijk, en op haren gewonen leergragen toon vervolgde zij met de Markgravin het zoo belangrijke gesprek, omdat zij zeer wel gevoelde van hoeveel invloed dit op haar verder levenslot zijn zou, uit besef, dat hare goede moei thans stellig haar hierover niet zou onderhouden, indien daarvoor geene grondige reden had.

En het gesprek dezer beide vrouwen eindigde niet eerder, dan toen de schel zich hooren deed, die de huisgenooten aan den huiselijken avonddisch bijeen riep; doch waarvan MARIA zich moest afzonderen, om niet ongehoorzaam te worden aan het bevel haars ooms, die gewoon was zijne bevelen opgevolgd te zien.

Derde Hoofdstuk

Waar sluwe priesterlist het rad van 't lot bestuurt,
En huich'lend de eere Gods het doel voor 't volk moet wezen,
Daar heeft men Satans hand aan 't spil van 't rad te vreezen,
Terwijl zijn oog lei sluips naar 't went'len pinkend gluurt.

R. T. *Gedichten*.

Nabij de Wouwpoort te Bergen op Zoom, stond weleer het St. Anthonij-klooster. Hoewel LEINGRITIUS niet tot dit klooster behoorde, maar slechts als Pastoor der Bagijnenkerk dienende was, had hij, met goedkeuring van den Prioer van dit geestelijk gesticht, aldaar zijn verblijf gekozen, onder voorgeven van daar voor de lagen der Ketters meer en beter beveiligd te zijn; doch met het eigenlijke doel om er vrijer te wezen, en niet door zijne leeken opgemerkt te worden in daden, welke hij voor hen verborgen wilde houden, en waarmede zij ook, naar zijn oordeel, niets te maken hadden.

In genoemd klooster was hij dan ook gewoon zijne geestelijke vrienden te ontvangen, zoo dikwijls hij hun eene zaak tot nut of uitbreiding der Kerk meende voor te stellen, of een ontwerp tot eene geheime onderneming voor te dragen had; terwijl ook aldaar de menigte plannen beraamd en over wogen werden, om den Markgraaf in zijnen toeleg te dienen, ofschoon hij, tot zijn leedwezen, het niet ontveinzen kon, dat geen dier plannen tot den huidige stond gewenschte vruchten droegen.

Nog vóór den avond was de Pastoor in de stad teruggekomen. Veel korter dan gewoonlijk was hem de weg gevallen, daar hij, vol gedachten voort gaande, bij zich zelve een plan uitwerkte, het welk, hoe meer hij er over nadacht en het in zijn listig brein ontwikkelde, hem te aanlokkelijker voor kwam.

Nog had hij al de draden van het fijne werkstuk niet geheel geregeld tot één gevoegd, toen hij de kloosterpoort binnentrad en zich in zijne cel op sloot, waar hij terstond een en ander op schrift stelde en nader uitwerkte. Was hiermede nog niet gereed, toen hem de Gardiaan van het klooster, een man van ongeveer zestig jaren en in de meesten der geheimen van LEINGRITIUS ingewijd, storen kwam. Zonderling was het, dat deze man, — op wiens zacht gelaat reine godsvrucht leesbaar schrift was, uit wiens oog welwillendheid en goedheid blonken, en wiens sneeuw witte lokken het zegel schenen te drukken op de achtbare gevoelens zijns gemoeds, — een vriend zijn kon van den sluwen LEINGRITIUS, wiens blik alleen het sterkst sprekende contrast leverde met het voorkomen van Pater FRANCISCUS (zoo was de monniksnaam van den Gardiaan); maar de goede man had geen denkbeeld van het gevaar, waarin hij zich, door de bekendschap met den Pastoor, bragt. Bezield met eenen heiligen ijver voor het heil der Kerk, meende hij inderdaad, dat alle middelen, hoe gewaagd ook, geoorloofd waren, indien het doel ervan werkelijk de strekking had, welke men beoogde. Vrij van alle laakbare oogmerken en onbekend met de drijfveeren van het eigenbelang, was al zijn streven, tot eere Gods en de uitbreiding der Kerk werkzaam te zijn. Wel deed het hem leed hiertoe zoo weinig te vermogen, en smartte het hem zeer te moeten ontwaren, dat al zijn pogen, in stede van dat doel te bereiken, veeleer tot vestiging der kettersche leer verstrekte, maar het vertrouwen op de regtvaardigheid der zaak, welke hij voorstond, en de hulp der heiligen, wier voorspraak en bijstand hij vóór alles noodig achtte, deden hem altijd het beste verwachten, niet twijfelende, of de uitkomst, die hij zoo vurig beoogde, zou eenmaal het heilig dienstwerk bekroonen.

Dit karakter van den waardigen man was LEINGRITIUS zoo goed bekend, dat hij het, ter bereiking zijner oogmerken, altijd wist dienstbaar te maken.

Ook zorgde hij er altijd voor, dat de Gardiaan nooit iets anders dacht, dan hetgeen *hij* wilde, dat *hij* denken zou, vooral daar de sluwe Geestelijke geslepen genoeg was, om geen ander in zijne kaart te laten zien, welke hij met zoo veel overleg in de hand hield. Altijd zich zelven gelijk, had hij in de stad eenen reuk van heiligheid weten te verwerven, die hem tot de fijnst berekende uitkomsten van elk spel in staat stelde. Langzaam en op zijnen gewonen zachten tred, eigendommelijk aan het eentoonige, vadsige leven der meeste monniken, was broeder FRANCISCUS de cel van LEINGRITIUS binnengetreden. Zijne vette gestalte en gezwollene wangen getuigden genoegzaam, dat hij aan geen strengen levensregel gebonden was. In zijn gewoon kloostergewaad leverde zijn uiterlijk voor het overige weinig buitengewoons op: wanneer men hiervan uitzondert zijne gebogene houding, — meer uit gewoonte van die nederigheid des harten aan den dag te leggen, welke in waarheid een schoonen trek van zijn karakter uitmaakte, dan wel van ouderdom; want nooit verhief zich de Gardiaan boven anderen, en altijd vermeende hij de minste zijner broederen te zijn. — Overtuigd alzoo van zijne minderheid, naderde hij, in zijnen monnikskap gedoken, den diep peinzenden LEINGRITIUS, voor wiens geleerdheid en bekende kunde hij veel eerbied had, en zich nevens hem op eene kleine bank, zonder kussen of eenige bekleeding plaatsende, vroeg hij hem, met blijkbaren ijver, of hij hem ook in eenige zaak van dienst zijn kon”.

„Veel en niets, broeder FRANCISCUS!” antwoordde hem LEINGRITIUS; „want wat baat het ons, of wij al onze vermogens tot heil der ware Kerk aanwenden en echter niets vorderen, ja, veeleer dagelijks zien,

dat de ketterij zich uitbreidt, om ons weldra met haren geesel te treffen?”

„Hoe, is er iets gaande, hetwelk ons heilig Geloof met nieuwe onheilen bedreigt?”

„Dit wil ik juist niet zoo ronduit te kennen geven, broeder! maar ik vermoed, dat het voornemen dier Fransche kerels is, om de Kerk in deze stad te verpesten en alle geloovigen tot afval te dwingen. Nisi dominus ecclesiae hoc praeservet !” ¹⁰⁾

„Heilige Franciscus! dat is niet mogelijk, want, naar ik verneem, zijn zij allen het ware geloof toe gedaan”.

„Schijn, mijn broeder! niets dan schijn; de zedeloosheid aan het Fransche hof heeft de natie verpest: niet alleen, dat zij zich van alle banden aan de Kerk van Rome wil ontslaan, poogt zij ook, door voorbeeld en wapenen, dien pestwalm in ons land te verspreiden; of is het u dan niet bekend, dat er sprake is, om alle kloosters in het markgraafschap op te heffen, en niet dan in het geheim, de uit oefening onzer openbare eeredienst toe te staan?”

Hoog rood was de kleur van dan ijver, die hierop de volle wangen van den Gardiaan verwde. Met vonkelende oogen, welke van het vuur getuigden, dat, in weêrwil van ‘s mans hooge jaren, nog in zijne borst gloeide, was hij plotseling van zijn bankje opgerezen en staarde hij LEINGRITIUS met openen mond aan. De schrik scheen hem de lippen gesloten te hebben.

Menig oogenblik ging sprakeloos voorbij, alvorens hij in staat was een woord voort te brengen; doch toen hij daartoe het vermogen had, riep hij in blakende drift uit: „Bij het kruis van onzen Heiland, broeder! bezweer ik u, is dit waarheid? An hoc potest esse verum?” ¹¹⁾

¹⁰⁾ Tenzij de Heer van de Kerk dit voorkomt.

¹¹⁾ Is dit mogelijk?

Langzaam, maar op eene sprekende wijze rigtte LEINGRITIUS het hoofd op en zag hij den Gardiaan doordringend aan.

„Ben ik ooit gewoon mijne lippen met logentaal te bezoedelen, FRANCISCUS?” vroeg hij ernstig.

„Neen, dat zijt gij niet; maar hoe is het mogelijk, dat mij zulk een hemeltergend berigt zoo bedaard, alsof het niets beteekende, kunt mededeelen?”

„Gij kent mijn karakter; waarom zou ik bij elke slechte tijding opvliegen, alsof het buskruid mijne hersenen verzengde? Neen, broeder! daar mede wordt niets uitgerigt, ja, dikwijls bederft men er de zaak mede; voor eene doodelijde ziekte behoort een ander herstellingsmiddel te worden aan gewend, dan blinde ijver en heet gestookte drift.

Is werkelijk de pest onder ons uitgebarsten, dan moeten er handen aan het werk worden geslagen, om er den voortgang van te stuiten. Woorden doen, in dat geval, niets af. Verba sine testimonio similia sant sono sardi!” ¹²⁾

„Noem mij het middel, en ik ben bereid alles te wagen, om het kwaad te weren. Ad guam causam spero Franciscum sanctum mihi, praestaturum auxilium suum !” ¹³⁾

„Dit is het juist, wat mij zoo diepdenkend doet zijn. Wist ik maar, met eenig goed gevolg, er iets op, geloof mij, gij zoudt mij zoo bedrukt niet zien zitten; maar van waar tegen zoo veel kwaad een veiligen dam op te werpen?”

„Gij zijt zoo geleerd en in oordeel zoo veel boven mij verheven, dat ik het nooit wagen zou mij te vermeten u eenig voorstel te doen; maar wanneer ik naga, wat hier thans op het spel staat, vermeen ik, dat

¹²⁾ Woorden zonder bewijs zijn als het geluid van sardines.

¹³⁾ Om de een of andere reden hoop ik dat Sint Franciscus me zijn hulp zou aanbieden.

eene ernstige waarschuwing aan alle ware geloovigen nog wel van eenige uitwerking zou wezen. Si gratia Dei benedicat prostrum laborem” ¹⁴).

„Wie zal dit wagen, wanneer daarop verbanning of de dood staat?” vroeg LEINGRITIUS op zulk eenen ijskouden toon, dat bij den Gardiaan eene huivering op het lijf joeg, „en echter, indien ik bedenken hoeveel ijver wij, en vooral gij, altijd voor de heilige zaak der godsdienst betoonden, dan zou ik wel haast tot uw gevoelen neigen en eene ernstige boetpredikatie voor hoogst heilzaam houden”.

„Wil ik aanstonds het Capittel der Geestelijkheid laten beschrijven, om.....”

„Die raad is geld waard, broeder FRANCISCUS! en u zeker van boven ingegeven; maar gij kent de les van den Apostel Jacobus, dat ons geloof uit onze werken blijken moet. Bepalen wij ons nu slechts tot de goddelijke ingeving, waarvoor de Heilige Franciscus geprezen zij, door hem u ingestort, dan beoefenen wij wel het eene gedeelte van zijne les, het geloof, maar het andere deel, de werken, laten wij na. Ostende mihi fidem tuam ex operibus tuis” ¹⁵).

„Ik heb allen eerbied voor uw onnavolgbaar doorzicht, broeder! doch ik begrijp u niet”.

„Ach, gij kent mij te veel kunde toe, mijn dierbare broeder in Christus! maar ik vermeen, dat het noodzakelijk is u met alles bekend te maken, opdat een juist overzicht van de gansche zaak hebben zult. Verneem dan, dat de Fransche Overste, LA GARDE, een man is, die er ten eenenmale onverschillig over denkt, of de kettersche leer in het markgraafschap ingevoerd en die des waren geloofs hier te lande verdreven wordt. Hij is het hoofd der Geuzen, den Prins VAN ORANJE, dien God verdoeme, zoo volkomen toegedaan, dat hij blindelings alle

¹⁴ Als de genade van God zegene.

¹⁵ Toon mij uw geloof door uw werken.

bevelen volgt, welke deze in zijnen overmoed tot uitroeijing der alleen zaligmakende Kerk uitdenkt: van dien man kunnen wij niets verwachten, integendeel, is het te onderstellen, dat, wanneer wij ons tot hem met onze regtmatische klagen wendden, de kerker ons ten verblijf zou toe gewezen worden; maar met zijn krijgsvolk is dit eene andere zaak: hoewel wulps en loszinnig van aard, onverschillig voor het heil der ware Kerk en bereid om voor elke zaak, bloed en leven veil te hebben, indien er slechts voordeel mede te bejagen is, vertrouw ik echter, dat er met deze slechte lieden wel iets zou zijn aan te vangen, wel te verstaan, wanneer wij in staat waren daarvoor eenig geld op te offeren, indien wij daartoe een geschikt middel konden uitdenken". „Ik begrijp u waarlijk niet, broeder LEINGRITIUS, An loquere aenigmatigus?" ¹⁶).

„Meer dan zes maanden achterstallige soldij tegoed hebbende, vertrouw dat vele dier manschappen, indien hun de handen gestopt werden, niet ongenegen zouden zijn, tot instandhouding der ware Kerk, ons te dienen".

„Dat ben ik met u eens; maar de wijze waarop, is mij niet klaar".

„Uit ontevredenheid wegens de slechte betaling, hebben zij zich reeds laten verluiden, dat, indien men hen niet voldoet, zij zich niet verplicht rekenen, langer te dienen. Ik vermeen dus, dat het ons weinig moeite zou kosten hen aan te zetten om eens krachtig op betaling aan te dringen".

„Maar wat nut zou ons dit aanbrengen?"

„Ik ben er stellig van overtuigd, dat men niet in staat is hen te voldoen. Vragen zij nu op eene ferme wijs om geld en weigert men hun dit, dan zal het moeilijk vallen de opgezette menigte tot gehoorzaamheid terug te brengen, indien er al geene volle mouterij het gevolg van zij".

¹⁶

Vertelt u een raadsel?

„Heilige FRANCISCUS! wie anders dan wij zouden hiervan het slagtoffer zijn?”

„Oordeel toch niet voor het tijd is, dus weet en wacht”, is eene gulden spreuk, welke wij wel aan den post van elke woning mogen schilderen. Wanneer wij toch niet karig met eenig geld zijn, dan verbinden wij immers de kerels aan ons, en waarborgen wij ons zelven tegen alle geweld of over last. Pecunia est copula fortissima” ¹⁷).

„Vergeef het mij, dat ik in deze van u verschil. Gij zegt zelf, dat zij evenmin deugen als de ketters, die thans over ons den baas willen spelen, en hoezeer zij het nu al betuigen, dat zij tot de alleen zaligmakende Kerk behooren, zoo kan het der Kerk nimmer tot heil zijn, wanneer zij voortgaan allen eerbied en ontzag aan hare bedienaars op te zeggen en met het allerheiligste te spotten. Ik bid u dus, broeder! welk heil kunnen wij van zulke godverzakkers verwachten, om daarmede eene gemeenzame zaak te maken; maar daarenboven, wat nut kan ons de muiterij aanbrengen, die ten laatste met plundering eindigen moet, wanneer er geene betaling op volgt?”

„Ware het dit alleen, dat wij beoogden, ik zou uw schrander oordeel moeten prijzen, broeder Gardiaan! doch ik zie een weinig verder. Gij weet dat, zoo lang deze stad en het markgraafschap onder het dwangjuk van den Geus zuchten moeten, er aan geene volkome herstelling onzer eerwaardige godsdienst te denken is, veel minder om de ketterij hier te lande te doen ophouden en uit te roeijen.

„Gij herinnert u van hoeveel belang het voor den Markgraaf, onzen wettigen Heer en meester, is, dat hij zijn gezag, hetwelk hier zoo schandelijk gekreukt wordt, weder hernemen en de burgerij, onder zijn weldadig en vaderlijk bestuur, een gerust leven leiden mogt, vol eerbaarheid en ware godzaligheid; doch het is u ook bekend, hoezeer

¹⁷ Geld is een sterke band.

alle pogingen, ter bereiking van dit heilzame doel, vruchteloos waren, terwijl er thans, door de vermeerdering van bezetting, geen uitzicht meer bestaat, om ooit weder het kruis van Christus in al onze heiligdommen opgericht te zien.

„Blijven wij nu stille aanschouwers bij dit alles, dan maken wij ons aan eene laakbare werkeloosheid schuldig, waarvan wij eenmaal, dit is ontwijfelbaar, dure rekenschap moeten afleggen, omdat van onze handen de zielen zullen afgeëischt worden, die wij door onze onverschilligheid en loomheid doen verloren gaan”.

„Bij Sint FRANCISCUS, broeder LEINGRITIUS! houd op, ik ben immers bereid u en de Kerk ten volle ten dienste te staan. Etiamsi eâ perirem” ¹⁸⁾.

„Daarop reken ik ook; doch evenaarden alle ware Katholieken u in ijver en geloof voor de heilige leer, die verkondigen, dan was er op dit oogenblik niet één Geus binnen deze muren en het wettig gezag er reeds in hersteld. Maar dit is een vroom wensch, die wel altijd onvervuld zal blijven, ten ware wij ons de wapenrusting des geloofs aangorden en met het zwaard des geloofs in de vaste hand, den strijd tegen het ongeloof en de ketterij strijden”.

„Ik bewonder de kracht uwer uitdrukkingen; maar nog weet ik niet, wat gij bedoelt en hoe weinig ik u, in dit ontwerp, dadelijk van dienst zijn kan. Doce me igitur?” ¹⁹⁾

“Quomodo hoc possit?” ²⁰⁾ De zaak is toch doodeenvoudig. Zorg gij van uwen kant, dat de Fransche krijgslieden tegen hunne Hoplieden en vooral tegen den Overste worden opgeruid, zoodat een opstand er het onmiddellijk gevolg van is; dan zal onze wettige Heer en meester vóór dien tijd er voor zorgen met eene voldoende magt voor de poorten

¹⁸⁾ Zelfs als ik verdrink.

¹⁹⁾ Leer mij dan?

²⁰⁾ Hoe kan hij dit doen?

zijner stad te zijn, om ze te overweldigen en zijn gezag hier opnieuw te vestigen”.

„Bij alle Heiligen, ik sta verbaasd over uwe vinding. Hoe is het mogelijk, dat gij zoo iets hebt uitgedacht; maar indien men soms eens ontdekte, dat wij de hand in de mouterij der krijgslieden hadden?”

„Indien onze geestdrift voor de zaak der godsdienst opregt en belangeloos is, dan moeten ons geene zwaarigheden terug schrikken, en weinig zouden wij ter eere Gods en de Heilige Moedermaagd werkzaam zijn, wanneer wij zelve niet de handen aan den heiligen arbeid sloegen; doch ik ben ervan overtuigd, dat u dit nooit zal terug houden, daar ik uwen ijver ken”.

„Ik ben bereid alles er voor te ondernemen, in dien ik slechts wete, wat ik doen moet”.

„Die taak zal u niet zwaar vallen. Gij hebt slechts uwe vrienden, op wier ijver en getrouwheid wij ons verlaten kunnen, te onderrigten, dat de Overste LA GARDE voornemens is, ter betaling zijner krijgslieden, eene brandschatting te heffen, die hoofdzakelijk op de Roomschegezinde ingezetenen en op ons, geestelijken, drukken zal”.

„Is dit waarheid, broeder LEINGRITIUS! et nequa quam praetextus guesitus?” ²¹⁾

„Beleven een tijd om te schertsen, of ben ik in uwe achting zoo zeer gedaald, dat gij mij in staat acht u onwaarheid diets te maken? Neen, op hetgeen ik u zeg, kunt gij staat maken; het plan bestaat werkelijk”.

„De Heilige Franciscus beware ons arm klooster!” riep de Gardiaan met opgehevene handen uit, terwijl hij zijne half geslotene oogen zuchtende opwaarts sloeg, „is ons eerwaardig gesticht niet reeds genoeg geplunderd?”

²¹ en wat voor een slecht voorwendsel heb je gezocht?

„Wat zou de schenders onzer Kerk terughouden om hunnen roovenden klaauw uit te strekken naar het heiligdom des Heeren, wanneer zij vermoeden, dat er bij ons nog iets te halen is. Gij ziet dus hoe noodzakelijk het is, dat er eindelijk paal en perk aan den euvelmoed dezer bastaarden gesteld worde”.

„Gij hebt gelijk, " zuchtte de Gardiaan, "de muiltucht der krijgslieden alleen kan ons voor het onheil waarborgen, dat ons beschoren staat. Ik zal er onzen vrienden kennis van geven en wij kunnen ons verzekeren, dat zij moeds genoeg zullen hebben om het krijgsvolk aan te zetten”.

„Hoe verder de muiltucht der vreemde benden gedreven kan worden, hoe meer de ondergeschiktheid bij hen teloor gaat, en hoe gemakkelijker het onzen Markgraaf vallen zal, de teugels van zijn gezag over zijn gebied in handen te nemen”.

„Dat geve de goede God!" riep de Gardiaan vol geestdrift uit, „dan zie ik nog vóór mijn einde het kruis van Christus weder in al onze tempelen opgericht, en uit geen derzelve het heilig Misoffer meer verdreven. Beleef ik nog dien heilvollen dag, dan zal ik in vrede mijne oogen sluiten, en mijn laatste woord zal zijn: 'Ik dank u, mijn God! want nu laat uwen knecht in vrede henen gaan, naar uw woord". Laus et honor Domino nostro !" ²²⁾

„Zorg slechts, dat alles met vereischte omzigtigheid en in het geheim belegd worde, opdat wij van de uitkomst zeker kunnen zijn, en dit heerlijke plan niet in rook of damp opga, gelijk de vorigen, waarop wij almede ons gansche vertrouwen gevestigd hadden”.

„Daarvoor behoeft gij niet bezorgd te zijn, want ik ken de lieden, aan wie ik mij vertrouw. Noem mij nu slechts den dag, op welken de

²²⁾ Lof en eer aan onze Heer.

kruidmijn moet aangelegd worden, opdat zij op het juiste tijdstip springe”.

„Dezen zal ik u nader opgeven. Bereid gij intusschen uwe vrienden op de zaak voor, opdat ik wete, dat zij er toe genegen zijn. Alsdan zal ik den Markgraaf er kennis van geven, en nader met hem bepalen, wat er verder dient aangewend te worden”.

Nadat dit onderhoud nog eenen geruimen tijd over ditzelfde onderwerp was voortgezet, deed het kleppen der klok voor de avonddienst, de twee geestelijken het gesprek staken.

LEINGRITIUS verontschuldigde zich van de bijwoning der dienst, uit hoofde van vermoeidheid en kommer, terwijl de Gardiaan zich met zijnen gewonen langzamen gang verwijderde, onder het uitspreken van: “*Utinam Deus coronet nostros labores in salutem ecclesiae et fidelium omnium!*” ²³)

Op denzelfden avond waren verscheidene Hoplieden der bezetting gezellig bijeen. De vergaderplaats was in eene der ruime zalen van het raadhuis, daartoe opzettelijk aan hen afgestaan, omdat de wacht voor dat gebouw gewoon was op te trekken, en er altijd de een of andere Hopman aangetroffen werd, die pligtshalve op de wacht zijn moest. Een groot vuur van vele turven, netjes opeengestapeld, brandde vrolijk op de ijzeren plaat, welke in den grond gemetseld was, en verwarmde het ruime vertrek met eenen aangenamen koesterenden gloed. Eene groote koperen kroon, waarop zes waskaarsen brandden, hing in het midden der zoldering en verlichtten, met vier andere waskaarsen op koperen armblakers ter wederzijde van den kolossalen schoon steenmantel, de zaal, die, behalve eenige schilderijen, voorstellende tafereelen uit de gewijde geschiedenis, niets buitengewoons

²³ Moge God onze inspanningen voor de redding van de kerk en van alle gelovigen bekronen.

opleverde, indien men hiervan de met heldere kleuren beschilderde ruiten der gewelfde vensters uitzondert, op welker hoog roode en purpere verwen het licht eenen schitteren den glans gaf.

Eene ontzagchelijk groote tafel, in den vorm van eene lange smalle bank, stond midden in de gelagkamer, en was schier overdekt met tinnen kannen en kroezen, meest allen met schuimend bier gevuld, of ten deele reeds ledig; in eene enkele echter was wijn; doch deze was ook fraaijer bewerkt, en veel sierlijker dan de overige bekers, glommen de groote nappen, waaruit de wijn met volle teugen door den Overste LA GARDE en den Hopman VAN VALKENBURG geledigd werd.

Hoe eendragtig de hoofden der bezetting ook te zamen verkeerden, scheen er echter een geest van ontevredenheid, of liever van moedeloosheid, onder hen te heerschen, welke het ruischend gesprek van verscheidene personen, in de kamer in groepen bijeen, nu en dan geheel staken deed. Vruchteloos poogde deze en gene, door een schertsend gezegde, de vrolijkheid er terug te tooveren, of door een kwinkslag de aandacht aan zich te boeijen; want schier op hetzelfde oogenblik, dat het scherpe woord of het spottend verhaal eenen glimlach op de ontstemde wangen geplooid had, was straks het andere oogenblik reeds daar, om dezelfde stroefheid er weder te doen plaats nemen.

De oorzaak hiervan was het morrend gedrag der krijgslieden, die dagelijks om betaling van hunne achterstallige soldij aanhielden, en het onvermogen, waarin de hoofden van het leger verkeerden, om hieraan te voldoen. Veel, zeer veel was er reeds onderling beraamd, om eenige gelden bijeen te krijgen, ten einde, door betaling van een gedeelte, het krijgsvolk tevreden te stellen; doch alle pogingen, daartoe aangewend, waren vruchteloos gebleven, en zeer wel gevoelden het de Hoplieden, dat de zaken zoo niet blijven konden, wilden zij geen gevaar loopen de hun toevertrouwde vest, waarbij de

nieuwe staat zoo veel belang had, te moeten op geven. Reeds had LA GARDE, de Overste der Fransche benden, die eene zekere meerderheid over de andere Krijgshoofden scheen te hebben, het plan van eene brandschatting voorgesteld, maar de gegronde aanmerkingen van den Hopman VAN VALKENBURG, dat men, in den tegenwoordigen stand van zaken, de burgerij te zeer tot vrienden behoefde, hadden hem ervan doen afzien, en toch begreep hij, zoowel als de andere Hoplieden, dat het oogenblik te nijpend werd, om er langer mede te talmen.

Op eenmaal riep VAN VALKENBURG, die ruim een uur lang met LA GARDE hierover in gesprek was geweest, overluid uit: „Ik heb het gevonden, Overste !”

„Wat, wat hebt gij gevonden?” klonk op eenmaal de nieuwsgierige vraag van verscheidene Hoplieden tegelijk, terwijl zij VAN VALKENBURG omringden.

“Stop, stop, vrienden! en duwt mij niet te morsel tegen de eiken plaat van deze schooltafel; want ik verzeker u, dat mijn corpus niet bestand is tegen het harde hout, waarvan dit heerlijk werkstuk van het timmermans-gild zamengesteld is”.

„Voor den dag met uw vond, gij Heer van uilen en valken, raven en kaboutermannetjes, wij willen er ook ons deel aan hebben”.

„Het is geen vond, vrienden! maar wel een middel om aan soldij voor onze troepen te komen, die ons anders den baas zullen gaan spelen”.

„Praatjes, HENDRIK! praatjes”, riep de Hopman VAN WESTMALE, een Zeeuw van geboorte en een kerel als een boom. „Ik heb in geene acht maanden eene enkele penning ontvangen, en toch hebt gijlieden mij geene enkele klagt hooren doen, hoe kaal mijne beurs ook zij”.

„Ja, zoo lang men nog een middeltje bij de hand heeft, om haar bij de vrouw van eenen wapensmid te vullen, heeft men geen gebrek; doch wij, arme drommels, moeten ons behelpen met arme deerns, aan welke het zaliger is te ontvangen, dan te geven”.

„Zwijg toch met al die snaarderij, en laat VAN VALKENBURG ons zeggen, waarin zijn middel, om aan geld te komen, bestaat”, riep LA GARDE ernstig uit.

„Wij allen weten, dat de Markgraaf JAN VAN WITTEM een kerel is, die nog pitten heeft”, zeide VAN VALKENBURG . „Welnu, waarom voorziet hij niet in behoeften der bezetting?”

„Wie? de Markgraaf van Bergen op Zoom?” klonken op eenmaal verscheidene stemmen.

„Wie anders? Hij schijnt ons thans als de pest te schuwen, daar hij zich niet meer onder ons zien laat; voortdurend blijft hij op het kasteel te Wouw, als broeide hij aldaar een onheil, dat ons dreigt. Wij bewaren hier zijne bezitting voor de plundering der Spanjaarden, die zoo gaarne ons hier zon en wat kost hem dit alles? Niets.

„Onze krijgslieden lijden gebrek, terwijl hij zich in overvloed baadt.... Waarom hem dus niet in het redelijke onzen nood onder het oog gebragt en hem eens gepolst, of hij bereid is zijne geldkas voor ons te openen?”

Deze taal klonk als liefelijke melodie in de ooren der meeste Hoplieden, en reeds waren zij gereed, om met een algemeen hoera hunnen bijval aan dezen raad te geven, toen de Overste LA GARDE met zijne regterhand stilte wenkte, en zeide: „Hoe schijnbaar goed deze raad ook zij, mijne vrienden! zoo moet ik er mij echter tegen verzet ten. Kenden wij het karakter van onzen Markgraaf niet, ik zou met dit voorstel vrede hebben; doch de man ,is onze partij niet toegedaan, en haakt slechts naar het oogenblik, om den mom af te werpen, waarachter hij zich uit nooddwang verbergt. Komen wij nu met zulk een voorslag voor den dag, dan dwingen wij hem welligt het masker af te ligten, dat nu nog altijd voor heeft” .

„Welnu!” riep VAN VALKENBURG, „hij vertoone zich in zijne ware gedaante, wat kwaad kan dit dan nog? Hij zou er niet tot morgen mede wachten; maar nu is hij wel verplig te veinzen!”

„Indien gij niet verhaald hadt, welk een voorval gij heden met hem hadt”, hernam LA GARDE, „zou ik het thans wel geraden hebben; want gij zocht een middel, om aan hem uwe wraak te koelen”.

„Dit zij verre, want daartoe ben ik te veel boven hem verheven; doch hetgeen ik voorstel, geschiedt geheel zonder het minste bijoormerk.

„Heeft de man beleedigd, zoo zal hij mij persoonlijk hiervoor voldoening geven, dit verzeker ik U; want geen VALKENBURG liet zich ooit ongewroken beleedigen: mijn raad is bijgevolg geheel belangeloos, en niemand dan hij is beter bevoegd, om voor de betaling der troepen te zorgen. Ik zie derhalve geene reden, waarom hij er niet in voorzien zou, te meer daar het niet te loochenen is, dat de welvaart van zijne onderdanen van onze bescherming afhangt”.

„En indien weigert ons gehoor te geven?”.

„Hij zal wijzer, doch mogt dit plaats hebben, dan moet hem getoond worden dat wij in staat zijn onze verzoeken met de wapenen te ondersteunen”.

„Dat is te zeggen, hem den ponjaard op de keel te zetten, en hem alzo te dwingen zijne geldkisten voor ons te openen?”

“Voor ons? Neen, Overste! niet voor ons, maar voor zich zelven en voor zijne onderdanen. Onze krijgslieden moeten betaald worden, dat is paalvast; wie dit nu doet, is op zichzelf hun onverschillig, indien zij het slechts ontvangen. Eischen wij het thans van de ingezetenen van deze stad of dit markgraafschap dan zijn daaronder stellig eenige personen, die er arm door worden, dewijl wij het niet weten, wie al of niet klinkende munt heeft ; en heeft dit plaats, dan is het tot nadeel van den Markgraaf zelven, die natuurlijk in de welvaart der inwoners den waarborg voor zijne eigene rijkdommen heeft.

„Dit alles kan voorgekomen worden. Heer JAN is rijk, zoodat een betamelijk voorschot — want wij willen het niet geschonken hebben — hem niet verarmen kan. Komt eindelijk gelijk wij hopen, de vrede, dan kan hij bij de Staten zijne geleende penningen terug eischen, en bekend is het, dat ze hem niet zullen worden geweigerd”.

„Ik geloof niet, dat gij een schagcheraar vinden zult, die er vier of vijf ten honderd voor bieden zal; want bij de tegenwoordige Staten is de beurs niet minder plat, dan bij die der Hoplieden van de bezetting in Bergen op Zoom”, merkte VAN WESTMALE lagchend aan.

„Met den vrede wordt dit alles geschikt, en komt al het achterstallige op een geregelden voet. De Markgraaf moge soms een jaar of wat naar voldoening moeten wachten -- hetgeen evenwel voor hem niets te beteekenen heeft — geweigerd zal het hem echter niet worden”.

„Neen, dat zal ze ook niet”, vervolgde VAN WESTMALE, „maar wel zeer beleefd uitgesteld, en nog eens uitgesteld en opnieuw uitgesteld, totdat de termijn van voldoening op de eeuwigheid bepaald wordt. Heeft de Markgraaf nu den tijd zoo lang te wachten, dan kan hij er ook staat op maken, dat hij tot den laatsten penning zal uitbetaald worden”.

„Scherts er nu eens niet mede”, hernam VAN VALKENBURG, „want de zaak is ernstiger dan gij vermoedt. Ik verzeker u, dat het krijgsvolk niet langer te stillen is, en dat er bijgevolg raad moet worden geschaft; eene brandschatting over de ingezetenen is altijd een hatelijke maatregel, die op het platteland wel niets beteekent, maar in eene vesting hoogst gevaarlijk is. Zich opnieuw bij de Staten aan te melden, is nutteloos; want wij weten het van den Prins, dat de kas totaal ledig en de bodem der kist overal zichtbaar is”.

„Welnu, laten dan de Papen van dit markgraafschap de kosten betalen, welke, om hen in toom te houden, moeten gemaakt worden”, sprak thans een ander der aanwezige Hoplieden; „waartoe dienen hier, bij

voorbeeld, de kloosters nog? En waarom wordt hier de uitoefening der Roomsche leer openlijk toegestaan? Is het niet hemeltergend, dagelijks al dat gesnor van den Antichrist en dat poppenspel van het bijgeloof, om het volk dom en onder den plak te houden, voor het oog te hebben, daar men in de Vereenigde Gewesten er wel voor zorgen zal al die dwaasheid schuil te houden”.

„Sacré nom de diable, Hopman!” riep LA GARDE driftig uit, „gij gelijkt uwen Predikanten, die van den preekstoel op de Papen schelden en razen, dat zij bont en blaauw worden, wetende, dat zij geen gevaar loopen om voor al hun getier voor de balie geroepen te worden; doch toen de brandstapels hun nog in het verschiet voor de oogen zweefden, lieten zij het stil na, om de thans onderliggende partij zoo te vertrappen”.

„Gij stelt u derhalve voor de Papen in de bres, Overste?” vroeg VAN WESTMALE lagchende.

„Dat doe ik niet, want ik steek den draak met al wat godsdienst is; doch ging ik er ooit toe over om een vroomte te worden, dan koos ik de partij van het houtje, want deze is toch de ware; maar die der Geuzen, bah! daar wil ik niets van weten.

Werd ik gedoemd er een uur in de kerk door te brengen, ik viel stellig in slaap van al dat gewauwel, dat er mij voorgepreveld werd en waarvan ik niets verstaan zou. Bij de andere partij daarentegen is alles schitterend, oog- en aandacht trekkend, onmerkbaar wordt men weggesleept door al het zinrijke, hetwelk in elke ceremonie zichtbaar is, en hoewel men door dat vervoerde latijn er even wijs uitgaat, als men er in kwam, laat echter het geheel een indruk na, die streelt en lokt”.

„Gij spreekt er zoo smakelijk over, Overste!” sprak een ander Hopman, „dat wij wel haast trek zouden krijgen een misje te gaan snoepen; waarlijk, men kan wel zien, dat gij geen vriend van die drooge, dorre ketterleer zijt”.

„Ik ben de vriend van geene van beiden, omdat ik alles voor een goochelspel der zinnen houdt, om den onnoozelen man aan het lijntje te houden en eenmaal zacht en zoet te doen inslapen, hopende op eene andere wereld, alwaar hem alles dubbel vergoed zal worden, wat hem hier onthouden werd”.

„Ik beklaag u, Overste!” liet de reeds bejaarde Hopman VAN MEERENSTEIN terstond op deze redenering van LA GARDE volgen.

„Mij beklagen, oude vriend! eilieve, waarom?”

„Indien het waar is, dat gij zoo denkt, gelijk gij spreekt, dan ontrooft gij u zelve den grootsten schat en den zekersten troost in leven en sterven; want te gelooven, zonder den minsten twijfel te gelooven, dat er geen leven na dit leven zijn zou, is even onmogelijk, als te onderstellen, dat er geen God is en alles uit zich zelve ontstaat en voortduurt, of vermeent gij, dat er geen God is, Overste?”

„Dan moest ik geheel van mijn verstand beroofd zijn, indien ik dit stellen kon”, hernam LA GARDE aanstonds op eenen geheel anderen toon.

„Welnu, welk een God zou hij dan zijn, die onverschillig omtrent het werk zijner handen was, en wien het niet raken zou, dat het kwade, het welk het voortreffelijke werk zijner schepping verwoest en verderft, alles gelukte, terwijl de deugd doorgaans een kruis te torschen heeft, dat haar bijna verplet, indien er geene vergelding plaats vond en niet eenmaal loon naar werken uitgedeeld werd? Neen, wanneer dit niet plaats heeft, dan bestaat er geen God; want het een is zoo zeer ingeweven in het andere, dat men beiden niet van één kan scheiden, zonder het een en het ander te ontkennen”.

„Hoor eens, goede, brave vriend! ik ben niet geleerd genoeg, om hierover met u te twisten, en ook weet ik niet hoe wij zoo dwaas kunnen wezen op dit hoofdstuk te komen, daar wij over eene geheel andere zaak, die ons vrij wat meer aangaat, druk in gesprek waren”.

„Dat komt van dat schimpen en smalen op de godsdienst, welke men naauwelijks kent. Elke eeredienst heeft hare goede en hare betrekkelijk kwade zijde. Gelukkig echter voor den mensch, indien hij, na naauwgezet onderzoek der waarheid, en niet uit napraten, of omdat hij en zijne ouders die kerk eer toegedaan waren en beleden, zeggen kan: „ik ben uit volle overtuiging een Katholiek of Protestant”; hij zal in zijne godsdienst al dien troost en zaligheid vinden, welke hij voor zijn hart er in behoeft en in zijn sterven er door versterkt worden, om met kalme hoop en stille vreugde dien over gang tot de eeuwigheid te doen, waar het niet beslist zal worden, welke godsdienst hier de beste ware, maar wel wie Christus den Heer het meeste lief gehad, en naar Zijne geboden het reinste geleefd heeft”. „Bij Sinte ANNA, VAN MEERENSTEIN! het is alsof gij ons hier een sermoen houdt”, riep VAN VALKENBURG met goedkeurende blikken uit. „Wel, dat was hier noodig. Ik moet dagelijks dat gesmaal van de eene gezindte op de andere hooren, zoodat het meer dan tijd werd ook eens een woordje in het kapittel mede te doen, in de hoop van thans, ten minste gedurende veertien dagen, van die hatelijke redevoeringen bevrijd te zullen zijn; doch, hoe weêrgâ, kwam dit nu toch bij de voldoening onzer achterstallige soldij te pas?” „Dooeenvoudig, oude vriend!” hernam de Overste LA GARDE. „Een onzer krijgsmoeders stelde eene brandschatting op de Papen en de kloostergoederen van dit markgraafschap voor, en voegde er bij, dat niemand beter gerechtigd was, om deze op te brengen, dan de geestelijke Heeren in dit land; welk voorstel als vanzelf leidde, om hun, als in het voorbij gaan, een steek of wat onder water te geven; doch indien hij geweten had, dat wij hier over reeds breedvoerig onderhandeld en de bezwaren, vóór en tegen, ernstig overwogen hadden, zou hij zeker met dit ontwerp niet te berde zijn gekomen”.

„Ik blijf er dus bij”, liet VAN VALKENBURG er op volgen, „dat niemand beter in staat is ons uit den tegenwoordigen nood te helpen, dan de Markgraaf; zijt gij er tegen, ik heb er vrede mede, in dien er dan maar een ander middel in de plaats gesteld worde, om aan geld te komen; want ik verzeker u, vrienden! het wordt hoog tijd”.

„Wat drommel!” riep LA GARDE uit, „wij moeten ook wel wachten, ligt dat dan de krijgslieden dit mede doen. Stelt gij hen slechts gerust, Mijne Heeren, door hun te beloven, dat wij niets verzuimen zullen, om hen zoo spoedig doenlijk van geld te voorzien”.

„O, ho! die belofte hebben wij hun reeds zoo dikwijls gedaan, dat zij er thans doof voor zijn”, antwoordden een paar Hoplieden, die meer achterwaarts stonden en alzoo meer stoutmoedig schenen, dan hunne krijgsbroeders, die zich dicht nabij den Overste gedrongen hadden.

„Zij moeten echter geduld hebben!” riep LA GARDE, min of meer ontevreden uit. „En mogten er onder hen zijn, die het volk opruijen, dan is kort gebiedend noodzakelijk, zonder de minste versooning moeten zij dadelijk gestraft en tot een voorbeeld voor de anderen streng getuchtigd worden, opdat de vrees er onder kome en wij het niet noodig hebben dagelijks te onderhandelen over de ellendige betaling, welke ons toch niet ontgaan kan, zoo lang wij eene vesting te bezetten hebben, die ons tot waarborg blijft verstrekken”.

„Daartoe is het kwaad reeds te ver geworteld, Overste!” betuigde VAN VALKENBURG, met eenen ernstigen blik.

„Waren wij zoo hoogst onvoorzigtig van hiertoe over te gaan, dan zouden wij zelven de mijn ontsteken, die reeds gegraven en met kruid gevuld is. Ja, hare ontploffing is niet te vermijden dan door betaling, en wel hoe spoediger hoe beter”.

„Wij willen er dezen nacht eens rijpelijk over denken, Hopman !” hernam LA GARDE, terwijl hij ijlings een vollen beker wijn naar binnen sloeg; „doch weet gij wel, dat gij zoo doende voor uwe liefde een

slagboom opwerpt, die niet meer te openen zijn zal. Want ik verzeker u, dat het bekend wordt; zie slechts rond en één, twee, drie en God weet hoe vele ooren (allen wel getrouw om te hooren, maar om het gehoorde te bewaren, daaraan twijfel ik) zijn spoedig gereed ons voornemen wereldkundig te maken”.

„Gij vergist u, Overste! hoe heilig de band ook zij, die mij aan de bekoorlijke nicht van den Markgraaf boeit, zoo gaat thans ons aller belang boven mijne bijzondere inzigten. Zeer wel besef ik, wat ik waag, maar is de Markgraaf een man, zoo als ik hem mij wil voorstellen, dan zal hij dit gedrag veeleer in mij eeren dan laken; en, in allen gevalle behoort geene neiging den toon te hebben, boven hetgeen men regt en billijk oordeelt”.

„Kent gij dan Heer JAN zoo weinig, dat gij niet overtuigd zijt, dat hij het u nooit vergeven zal, dat gij de persoon waart, die het voorstel ter plundering zijner schatkist deed?”

„Ik vermeen, dat wij geen van allen hem kennen; want zoo menigmaal ik de eer had met hem te spreken, was hij zoo afgemeten koel en hoffelijk, dat ik dikwerf in hem eenen aal meende te zien, die telkens aan onze hand ontglipt, zoodra men vermeent hem wel gevat te hebben”.

„Dat is niet alles”, hernam de Overste LA GARDE. „Hij is een huichelaar, die, onder het masker van een ijveraar voor het Papendom te zijn, de snoodste oogmerken voedt, alleen om zich hierdoor een aanhang bij de Roomsche ingezetenen des lands te verzekeren, ten einde op die wijze weder in het onbelemmerd bezit van zijnen eigendom hersteld te worden; doch die hen terstond met een ijzeren scepter bestieren zou, om het hun te doen gevoelen, welk een onderscheid er bestaat tusschen het knellende Protestantsche bewind en het dwangjuk eener geestelijke regering, welke het een wellust is moordschavotten en brandstapels op te rigten; hoezeer ik, wat de godsdienstige gezindte

betreft, alles behalve een vriend van het ketterdom ben. Maar, dit ter zijde, om niet over denzelfden steen te struikelen, die ons zoo even nog tuimelen deed, ik voor mij, voorzie uit ditzelfde heffen der soldij voor de krijgsknechten, den dood voor uwe liefde, VAN VALKENBURG !"

„Geen nood, Overste! ik ben reeds in openbaren strijd met den Markgraaf, zoodat er dit nog wel bij kan, zonder dat het mij schaden zal”.

„Wat? Zijt gij met Heer JAN in oorlog, Hopman?” was de eenparige vraag van meer dan één zijner krijgsbroeders.

„Oorlog en oorlog zijn twee, vrienden! de man heeft mij maar verboden hem ooit over iets anders dan dienstzaken te spreken, en daar gij weet, dat ik eene zekere verbindtenis met zijne nicht heb aangegaan, waaraan de priesterlijke inzegening nog maar alleen ontbreekt, kunt gij wel nagaan, dat ik volstrekt niet het voornemen heb, om mij aan zijnen wil te onderwerpen en dien als een slaaf op te volgen”.

„Verbruid! deedt gij dit ook, VAN VALKENBURG ! dan zouden wij ons schamen met u onder ééne banier te strijden. Neen, broertje! gij moet den Koningsknecht toonen, dat de Geuzen alle strikken en linten, die hen aan de zegekar van den dwingeland knoopten, verscheurd hebben. Vrijheid van gevoelen moet ook de vrijheid in de liefde ten gevolge hebben, en nooit wage het een Markgraaf, al ware hij nog tienmalen van meer beteekenis dan Heer JAN, aan een Hollandschen Edelman, uit een ver en onbevlekt geslacht gesproten, te verbieden zijn kasteel te betreden”.

„Heeft hij eene nicht, dan moest het hem eene eer zijn, dat een jongman van adellijke afkomst om hare hand vroeg, al ware hij voor het overige niet rijker, dan de handvol aarde, die hij van den grond kan oprapen”.

„Gij spreekt schoon en juist naar mijn hart, VAN WESTMALE!" gaf VAN VALKENBURG zijnen wapenbroeder ten antwoord, „want zoo ook denk ik. De Markgraaf heeft mij heden wel den toegang tot zijn huis ontzegd; maar hij heeft vergeten, wien hij dit toevoegde en dit moet ik hem nog herinneren”.

„Braaf, braaf!" klonk plotseling de juichtoon der aanwezige Hoplieden, en vrolijk, alsof eensklaps alle moedeloosheid uit hunnen kring verdwenen was, werden de tinnen bekers aangesproken, het schuimend hier scheen hun eenen anderen geest, dan weinige oogenblikken te voren, in te storten; allen gevoelden zich van den band ontslagen, die hen knelde, en onder luidruchtig gekout, waarin de een boven den ander in het verhalen van zijne liefdesvoorvallen poogde uit te munten, werd het overige gedeelte van den avond gezellig doorgebracht, zoodat het reeds laat was (want de groote klok der Sinte Geertruids kerk sloeg juist tien ure), toen de vrienden de gelagkamer verlieten en elk zich naar zijn verblijf ter ruste spoedde.

Vierde Hoofdstuk

Hoe de stormen mogen loeijen,
En de donder dreigend rolt,
Blijve 't harte in liefde gloeijen
En zich boeijen,
Schoon het bloed door angst en zorgen in de levensad'ren slolt,
Aan het voorwerp dat men mint:
Vrij moog dan de bliksem stralen, vlammend dalen,
Nooit kan zij dan band verwoesten, die hier ziel aan ziel verbindt.

v d. A., Zangen der liefde en der hoop

Allerlei plannen en voornemens hadden MARIA VAN MERODE, de bekoorlijke nicht van den Markgraaf, dien nacht den slaap uit de oogen geroofd.

Geslinderd tusschen hoop en vrees, was zij op het gewone uur van den nachtelijken rust, na eerst vol geloof op den bijstand der gezegende Moedermaagd, voor wier beeld zij nooit verzuimde eerbiedig hare knieën te buigen en in hare hoede zich aan te bevelen, te bed gegaan; rein als haar blank gemoed, was elke gedachte harer ziel, toen zij zich nederlag.

Wel was hare laatste zucht, voordat zij hare oogen sloot, den geliefde gewijd; maar geene begeerte, die met haar sneeuwwit nachtgewaad, het welk zorgvuldig de maagdelijke schoonheid van hare bevallige leest omhulde, in reinheid de proef der vergelijking niet kon doorstaan, rees in hare verbeelding op, en toch gelukte het haar niet, zoo als vroeger, in eenen zachten slaap te zinken.

Naauwelijks was zij ingesluimerd, toen zij door eenen akeligen droom gewekt, eensklaps wakker werd, en die droom had zoo volkomen allen slaap uit hare schoone oogen weggevaagd, dat zij, in weêrwil van alle pogingen, dien niet meer vatten kon. Die droom maalde haar gestadig voor de ontstemde verbeelding, en angstig verschool zij haar hoofd,

welks fraaije lokken slechts ten deele onder de kleine muts, plat en zonder eenig versiersel, verborgen waren, onder het fijne laken, dat, benevens eene spreij, met veelvuldige bloemen doorweven, hare tengere leden maagdelijk bedekte; maar temeer hinderde haar de duisternis, en allerlei gedaanten, de een al schrikwekkender dan de andere, zweefden haar voor het matte oog, dat zij te digter sloot, naar mate die schaduwgeesten zich schenen te vermeerderen.

Die toestand was te folterend, om lang verduurd te kunnen worden.

Ontelbare druppelen zweet, als de dauw op het bladrijk geboomte of het mollige gras, parelden op het blanke voorhoofd en de hoog gekleurde wangen; maar geene weldadige suizing van eene zachte koelte verdreef het bange vocht van de rozenkleurige wangen.

Onbewust van de reden van den angst, welke het vroomme meisje martelde, was zij reeds van haar nachtelijk leger opgestaan, vóór nog het kraaijen van den wakkeren haan, die moedige kondsapper van den dageraad, als voorbode van den nieuwen dag, heilrijk en gezegend voor den gelukkige, doch smartelijk en diep grievend voor den rampspoedige, zijn eerste geroep aanhief en het luide voorspelde, dat de rijzende dagvorstin zich weldra aan de kimme vertoonen zou; doch nog scheen geene schemering van het aangekondigde zonnevuur zich aan het starrendak op te doen; want hel en flikkerend schitterden de tallooze lichten aan het donkere gewelf van den met vuur bestrooiden hemel, en ver spreidden wel eenen nevelglans over de met dauw overdekte, doch als eene effene waterbaan zich ver toonende weide en bouwgrond, maar niets scheen nog het verdooven van derzelver glans aan te kondigen.

„Wat zal mij toch overkomen, o, mijne dierbare?” stamelde MARIA zacht, terwijl zij hare half geslotene oogen door de in lood gezette ruitjes van haar venster weiden liet; doch terstond, als meende zij eene zondige gedachte geuit te hebben, liet zij er op volgen: „Ach,

vergeef mij toch, goddelijke Troosteres in al mijn leed, dat ik nu reeds van druk dreig te versterven, terwijl gij zelve een zwaard u door de ziel voeldet gaan en nogtans niet vertwijfeldet.

Ach, weer toch uit mijn kloppend hart dien angst, welke mij verplet, en stort mij weder dat zaligend vertrouwen op uwe hulp en voorbidding in, welke gij immer toegezegd hebt aan allen, die zich op u verlaten en uwe bescherming inroepen”.

Deze bede, uit een geloovig gemoed opgeweld, moest wel eene kalmte storten in het hart der maagd, die er zoo veel ondervinding van had, dat het gebed troost en moed in de beangste borst vloeijen doet, meer dan alle redenering ooit bieden kan; doch zich thans weder te bed te begeven en opnieuw in den donker die schaduwgestalten zich voor den geest te zien spiegelen, was niet van het minnende meisje te vergen, wier blik reeds westwaarts naar Bergen op Zoom gerigt was, als oogde zij van daar den geliefde, die haar wel in de ziel leefde en voor haren geest zich vertegenwoordigde, maar voor haren turenden blik verborgen bleef.

Hoe zou het haar derhalve mogelijk geweest zijn zich weder neder te leggen, nu zij eenmaal verademing, troost en genoegen smaakte, met het smachtende oog naar een oord te rigten, waar diegeen zich bevond, welke zij thans als van haar verdreven meende, zonder hoop van hem weder te zien.

Was het te verwonderen, dat zij, in gedachten weg gezonken, allengs plan op plan vormde om hem hare hartsgeheimen te kunnen te kennen geven en in zijn minnend oog zich te kunnenspiegelen, al ware het ook maar alleen, om de verwachting en het uitzigt er in te lezen van hetgeen zij te hopen of te vreezen zou hebben? O gewis, hoe vele doornen zich ook op het pad der liefde mogen vermenigvuldigen, hoe onoverkomelijker de hinderpalen worden, die er zich opeenstapelen, en gloeijen de harten van beide gelieven voor eer en deugd, voor pligt

en trouw, — dan zijn de oogenblikken zalig, die men aan elkanders aandenken wijdt; en menige man, ja ook menige vrouw herdenkt nog met zielewellust de eerste dagen en weken der ontkiemende liefde hunner jeugd, den eersten teederen handdruk van den innig geliefde, den eersten kus op den gloeienden mond, toen nog door geene wulpsche gedachten bezoedeld, noch door eenen onreinen wensch bevekt, en heilig zijn hem of haar nog die uren, omdat de vlam van het offer, aan beider hoop en verwachting gewijd, door geen en ademtocht der begeerte ontheiligd werd.

Daarom kon de kuische MARIA zonder blozen aan den geliefde denken en voornemens en ontwerpen bij zich zelve beramen en ontwikkelen, omdat in hare reine borst geen ander verlangen kenbaar was, dan dat der liefde, welke zij zich, zelfs voor den Alverhevene niet behoefde te schamen; doch wat baatte dit alles het lieve meisje, dat onbekend was met de wereld en de tallooze kronkelpaden, zij wegen en slingerwandeldreven, waarop zoo menigeen een geluk zocht, hetwelk er nooit op te vinden is, - zoo lang het oogmerk van haren oom haar niet bekend was, die zich zoo dubbelzinnig jegens haar had uitgelaten, dat zelfs hare moei zijne rede niet kon uitleggen? Wat nut deed het haar, dat zij zich het hoofd moede en mat dacht, en toch geen draadje van het onzichtbare weefsel vatten kon, het welk evenwel ook haar lot in deszelfs omvang bepaald had, zonder te bedenken hoe ligt de teedere bloem, die eerst kort te voren haren kelk ontsloten had, er door geknakt kan worden?

Moest de twintigjarige maagd niet van onrust en weemoed het hart voelen slaan, toen eindelijk de lucht zich in purperglans tooide, de onmetelijke bol, als een bloedkleurige vuurkloot, prachtig uit de kim opwaarts steeg, en de tintelende vonken van het starrenheir op den wenk van hare verrijzenis uitdoofde, en zij nog niets had kunnen uitdenken, om den haar zoo dierbaren VAN VALKENBURG eenig teeken

van haar te doen toekomen, een teeken, dat hij zoo volstrekt behoefde, opdat hij het mogt te weten komen, dat haar oom bereid was hem te woord te staan, ten einde dat alles van hem te vernemen, wat. deze tot het geluk van zijne pupille diende te weten; maar ook, al ware het haar mogelijk geweest zich zulk een teeken voor de gedachten te tooveren, hoe zou zij het hem dan nog hebben doen toekomen, daar zij, buiten de gewone huisgenooten, met niemand der bezetting van het kasteel eeniger mate bekend was.

Ach, hoezeer gevoelde zij het thans, hoe arm en hulpeloos een meisje is, dat niemand tot haren vertrouwde heeft; maar nog had zij deze gedachte niet volledig geuit, toen zij reeds met eenen om vergeving biddenden blik omzag naar het beeld der Gebenedijde — op wier goddelijk gelaat juist een eerste straal der rijzende zon fonkelde en inderdaad haar hemelsch oog scheen te bezielen — en stamelende uitriep:

„Ach, vergeef het toch aan uwe dochter, gij, begenadigde onder de vrouwen! dat zij uwe hulp voorbijzag en uwe liefde alzo met bitteren hoon beloonde, ja, gij zult mij niet begeven, al verliet mij ook de geheele wereld; want uw trouw is even onbegrensd, als uwe genade on eindig is! Deze ontboezeming van gevoel, gaf haar eene onbeschrijfelijke kalmte, en als gevoelde zij het, hoe doelloos alle plannen en ontwerpen, door haar gesmeed, waren, gaf zij zich vol vertrouwen aan de hoop over, die als met nieuwe kracht haar bezielde, om lijdzaam af te wachten hoedanig de nevelen, welke hare gelukzon thans bedekten, zouden opklaren.

Verlevendigd door die vriendelijke leidster der weldadige Godheid, kleedde zij zich in haar gewoon ochtendgewaad en toefde zij geduldig op de komst van eene der huisgenooten, in afwachting of heden de deur van haren niet onaangename kerker voor haar zou geopend worden.

Ruim een uur ging er voorbij, alvorens zij eenige beweging in het uitgestrekte gebouw gewaar werd, en toen zij dit ten laatste vernam, ging er andermaal een geruime tijd voorbij, zonder dat iemand aan haar scheen te denken, zoodat zij reeds vermeende ook dien dag eenzaam en verlaten te zullen doorbrengen. En nogtans zou haar dit niet hinderlijk zijn geweest, indien zij slechts eenige kennis had mogen hebben van hetgeen over haar besloten was, vermits zij zich opnieuw door eene beklemdheid voelde aangegrepen, die de kort tevoren gevoede hoop andermaal verzwakken deed, voornamelijk toen zij, door haar venster naar den lichtenden fakkel van den dag turende, dezen allengs door donkere wolken bedreigd zag, welke hem weldra geheel bedekten en den helderen hemel met eenen droevigen aschgrauwen voorhang verborg, als een bang voortteeken van hetgeen haar dien dag zou beschoren zijn.

Eensklaps echter vernam zij op de ophaalbrug van het kasteel duidelijk het getrappel van een naderend ros, en angstig hield zij haren adem in, als ware het haar mogelijk de stem van den ruiter te onderkennen, die stellig van Bergen op Zoom tijding van VAN VALKENBURG brengen kwam; maar in weêrwil van haar scherp gehoor, was het haar niet mogelijk er mede bekend te worden; want spoedig was alles rondom haar weder stil, en vernam zij niets anders dan het gewone geruisch van op eenen afstand sprekende personen, zonder hunne stemmen te kunnen onderscheiden.

„Ik moet den Markgraaf in persoon spreken”, sprak HENDRIK VAN VALKENBURG (want deze was de aangekomen ruiter) tot den Kamerdienaar van Heer JAN, op dien toon van gezag, welke aan alle dergelijke halfslagtige wezens terstond eerbied inboezemt, ofschoon deze reeds, op zijne gewone trotsche manier, den Hopman te kennen had gegeven, dat de Markgraaf hem niet te woord staan kon.

„Doch”, vervolgde de Hopman, „wanneer gij mij niet onverwijld bij hem aandient, zal ik verplicht zijn zelf hem dadelijk op te zoeken, al mogt ik hem nog te bed aantreffen”.

„Mijnheer de Markgraaf heeft mij echter gelast u.....”

“Vooruit, kerel! en houdt mij niet langer op, of moet ik u heenen maken? Vooruit! zeg ik u, en wijs mij ten eerste de kamer van den Markgraaf”.

„Gij maakt mij ongelukkig, Hopman!” smeekte de lijfknecht thans op den deemoedigsten toon.

„Mijnheer de Markgraaf zal mij terstond het kasteel uitzetten, indien ik zijn bevel niet stipt opvolg”.

„Blijf dan, voor mijn deel, hier staan; ik zal zelf hem wel weten te vinden”, hernam VAN VALKENBURG driftig.

Zonder zich verder aan den Kamerdienaar te storen, snelde hij de woonkamers van het huisgezin voorbij, naar het hem welbekende vertrek van den Markgraaf, en trad hetzelfde binnen, zonder dat Heer JAN er aan dacht den vrijpostigen indringer voor zich te zien verschijnen.

Ten hoogste verstoord over deze onvoegzame handelwijze, riep Heer JAN op een gebiedenden toon uit: „Wie veroorlooft u, Hopman! onaangediend hier binnen te treden, of ben ik zelfs in mijn slaapvertrek niet meer veilig?”

„Vergeef mij, Heer Markgraaf!” antwoordde VAN VALKENBURG bedaard, doch ernstig; „ik heb eene dringende boodschap aan u te doen, die geen uitstel gedooft, en daar uw Kamerdienaar evenwel niet verkoos u hiervan berigt te doen, was ik wel genoodzaakt mij zelven den weg tot u te banen”.

„Bij Sinte Geertruid”, hernam de Markgraaf, siedende van gramschap, „dat wordt te erg, en het langer te dulden, zou mij geheel tot een

schooljongen verlagen. Verkiest gij te vertrekken, Hopman! of moet ik dit voor u doen?”

„Een oogenblik geduld, Heer Markgraaf! en gij zult mij verschoonen; want ik kom geenszins voor mij zelven hier, maar wel uit naam van mijne krijgsbroeders en den raad der Hoofdlieden van de bezetting, om u eenen voorslag te doen, waarbij gij en uwe stad het hoogste belang hebben”.

„Dit moge zijn, zoo het wil; wanneer gij behoorlijk hadt gewacht tot het mij gelegen ware ge komen u te ontvangen, dan zou ik u bereidwillig te woord hebben gestaan; maar nu ik bemerk, dat men zelfs in mijne binnenvertrekken mij komt honen, zekerlijk om hiermede eene proef te nemen, in hoe verre de Markgraaf van Bergen op Zoom zich kan laten vernederen, wil ik u ten minste toonen, dat men mij wel beleedigen, maar niet vertreden of verguizen kan. Vertrek, Hopman! of ik laat u staan”.

„Wilt gij dan geene reden verstaan, Heer Markgraaf ! daar ik u verzeker, dat hetgeen ik u in naam van onzen krijgsraad heb mede te deelen, het bewijs is, hoezeer men in gemeen overleg met u verlangt te werk te gaan en uwen raad in te winnen”.

„Ik zie wel, dat ik zelfs hier niet meer veilig ben, weshalve ik u dit vertrek ontruim, tot zoo lang het u behagen zal het te verlaten”.

„Zeg dan, wanneer ik de eer hebben mag u te spreken, Heer Markgraaf!” vervolgde VAN VALKENBURG zoo bedaard mogelijk, ofschoon hem het bloed reeds naar het hoofd steeg en zijne wangen hoog verwde.

„Ik ben gewoon omstreeks ten half elf ure gehoor te verleenen; kom dus tegen dat uur en ik zal u verwachten”.

Zonder hierop antwoord te geven, boog zich de Hopman bescheiden voor den Markgraaf, en verliet hij met eenen vasten tred het vertrek; doch duidelijk verstond hij nog, dat de Markgraaf tegen zich zelven

zeide: „Zie, eindelijk heb ik dien verwaten Geus eens geleerd een Markgraaf van Bergen op Zoom met betamelijken eerbied te behandelen; wacht maar, knaap! dit is slechts.....”

Maar meer kon VAN VALKENBURG niet verstaan; want, zonder zijnen stap in te korten, was hij dadelijk den langen gang doorgegaan. De krijgsman gevoelde zich te groot, om een luisterend oor te leenen aan de hooghartigheid van een man, die opnieuw zeer veel in zijne achting gedaald was.

Intusschen was VAN VALKENBURG verplicht een uur nutteloos door te brengen; want naar Bergen op Zoom terug te keeren en alsdan andermaal naar het kasteel te gaan, hiervoor was de afstand te groot, en, al ware dit zeer gemakkelijk doenlijk geweest, zou hij er echter niet aan gedacht hebben; want eene heimelijke stem in zijn binnenste dankte den Markgraaf voor zijne trotschheid, in de hoop van er door in de gelegenheid gesteld te worden zijne MARIA te ontmoeten; maar hiervoor had Heer JAN reeds zorg gedragen, daar hij op het eigen oogenblik, dat VAN VALKENBURG hem verliet, zijnen lijfbediende binnen schelde en dezen gelastte dadelijk voor de huishoudkamers de wacht te gaan houden en niemand uit of in te laten, terwijl hij zelf zich naar het kleine verblijf zijner nicht begaf, en zich met haar in een onbeduidend gesprek inliet, alleen om haar te beletten voor het venster te gaan staan, waardoor zij ligtelijk den Hopman op de binnenplaats of in den kleinen hof wandelende zou kunnen zien. Alzoo in zijne verwachting teleurgesteld, begaf zich VAN VALKENBURG weldra buiten het gebouw, en bezocht hij de buitenwerken van het kasteel, alwaar hij het krijgsvolk druk bezig vond aan het roskammen hunner paarden en het opsieren hunner wapenen of kledingstukken; doch, daar hij hun niets te zeggen had, ging hij hen minzaam groetende voorbij, en zeker zou hij met niemand hunner in eenig

gesprek zijn gekomen, indien niet ruiter JAN hem aangesproken en verwonderd gevraagd had: „Kent gij mij dan niet meer, Hopman?” Niet denkende onder deze manschappen eenen bekende te zullen aantreffen, zag de Hopman eenigzins met bevreemding op, toen de ruiter nader trad en beleefd den vilten hoed voor hem afnam, zoodat zijne naar achteren gekamde haren, door den wind bewogen, hem langs de oogleden zwierden.

„Hoe, zijt gij het, JAN?” vroeg hij, na zich een oogenblik bedacht te hebben.

„Dezelfde, Hopman! en niemand anders; maar wist gij dan niet, dat ik hier in kwartier lag? Bij sinjeur Sint Joris, Hopman! ik heb u reeds zoo dikwijls hier zien komen, dat het mij al lang bevreemd heeft, dat gij nooit uwen ouden ruiter opmerktet, hoe stijf ik ook, uit bijzondere achting voor uwen rang en uwe vroeger mij betoonde welwillendheid, mij in postuur gezet had”.

„Denk daarvan geen kwaad, JAN! want ik verklaar u, dat ik nooit gedacht had u weder in dit leven te zullen ontmoeten, daar gij mij onder de gesneuvelden bij Grave waart opgegeven”.

„Ho, ho, Hopman! zoo ging het niet: onkruid gaat niet uit, is het spreekwoord, en dit is ook bij mij bevestigd; maar als het geen geheim is, mag ik u dan wel vragen, of er iets op til is, dat ik u zoo dikwijls hier zie?”

„Neen, brave jongen! het blijft doodstil, en ook geloof ik niet, dat de volgende veldtocht veel bijzonders zal opleveren, ten ware dat men van stelling verandere”.

„Is het waar, Hopman! wat men hier vertelt (maar moet het mij niet kwalijk nemen, dat ik zoo nieuwsgierig ben), dat gij met de nicht van den”

„Hoe drommel is u dit bekend, JAN?”

„Ja, Hopman! zulke dingen kunnen geen geheim blijven; doch men voegt er bij, dat de trotsche Markgraaf dit nooit gedoogen zal. Nu heb ik wel gezegd, dat Heer HENDRIK VAN VALKENBURG ook van hoogen adel, en bijgevolg even zoo trotsch mag zijn, als de Markgraaf slechts denken kan; doch daarvan heeft men niets willen aannemen, omdat hij, onder ons gezegd en gebleven, een doodvijand van den Geus is, dien liever vandaag zag opknoopen dan morgen”.

„Kan ik mij op u verlaten, JAN? ik weet, dat gij altijd een trouwe kerel waart”.

„Als op u zelve, Hopman! Kijk, daar is mijne hand, en die is even zoo goed als duizend eeden van den Paap, al bezweert hij nog zoo, dat hij ze meent”.

„Ik geloof u op dezen handslag; maar zeg mij nu eens, hebt ook gemeenschap met de bewoners van het kasteel?”

„Gemeenschap juist wel niet, want het volk is er verduiveld hoogmoedig; doch ik zou er deze wel kunnen aanknoopen; -- onder ons gezegd, de kamervrouw van de Markgravin is eene aardige, blonde meid, die mij reeds eenige keeren zoo wonderlijk in de oogen heeft laten zien, dat ik er, bij Sint Joost, raar aan mijn hart van werd”.

„En hebt gij nooit met dat meisje nader gesproken, JAN?”

„Ja, was dat waar, Hopman! dan zou ik er nu niet meer naar water-tanden; maar die luiaards van lijfknechts zien ons zoo drommels op de kneukels, dat wij ons niet in de nabijheid der vertrekken van den Markgraaf vertoonen durven, of het is dadelijk: „Voort, voort, hier is het geen verblijf voor u!” en voldoen wij daaraan niet dadelijk, dan komt Heer JAN er zelf aan te pas, met wien het, om de weêrgâ, geen spotten is”.

„Dus zal het u niet zeer gemakkelijk vallen mij van dienst te wezen?”

„Bah, dat is niets, Hopman! voor u ben ik voor geen klein geruchtje vervaard, en al mogten die lummels mij eens met haar betrappen, dan

zal ik hen eens aan mijn zwaard laten ruiken, om hunne tongen in bedwang te houden; want, onder ons, Hopman! voor den kling beven zij als een rietje, dat links en regt buigt”.

„Hoor eens, JAN! nu toch mijne verkeerung met de bekoorlijke nicht van den Markgraaf u bekend is, behoef ik er geen geheim van te maken: gisteren heeft Heer JAN mij bedreigd”.

„O, ho, Hopman! dat weten wij ook al; maar gij kunt mij gelooven, of gij wilt of niet: ik heb u in mijne ziel beklaagd, omdat het u nu verduiveld moeilijk zal vallen uwe bruid te spreken”.

„Mijne bruid, ja, was zij dit reeds, dan zou ik mij wel anders gedragen; maar zoo na is het nog niet”.

„Dat is geen knip voor den neus waard; wat heden niet is, kan morgen reeds zijn, dat is mijne leus, en daarom altijd moed gehouden: een braaf krijgsman, zeg ik altijd, moet nooit voor een ding verlegen staan. Zeg dus slechts, waarin ik u dienen kan”.

„Ik heb de Jonkvrouw noodzakelijk iets te berigten, zoudt gij derhalve in staat zijn haar eenen brief in handen te spelen?”

„Geef hier, Hopman! en mijn naam zal geen JAN de ruiter zijn, indien ik uw papier niet bezorg”.

„Haast u toch zoo niet, JAN! ik moet er nog aan beginnen. Had ik echter kunnen gissen, dat ik u hier zou aangetroffen hebben, ik zou een uur of wat vroeger opgestaan zijn om den brief te schrijven”.

„Zoo lang werk zoudt gij er toch niet aan gehad hebben, Hopman! tenzij dat gij voornemens waart geweest een ellenlangen brief te schrijven”.

„Neen, neen, want ik ben zoo vlug met de pen niet, als onze geleerden; ja, kon ik er mede voort, zoo als ik wel wenschte, dan ware het niets; maar nu is er al heel wat aan vast, eer ik een goeden brief af heb”.

„Dat schrijfwerkersambacht past ook niet voor een Ridder en Edelman; deze moet het zwaard op zijde dragen en geene pen achter de ooren,

om niet bevreesd te zijn met eene zachte vrouwelijke hand het rapier tegen dat des vijands te meten. Laten wij de pennelikkers en knoopendraaiers zich in dat verachtelijk gild inschrijven, een krijgsman houdt zich daarmede niet op; het is hem genoeg, als hij zijn eerlijken naam met een deftig kruisje zetten kan, en desnoods altijd bereid is de waarheid ervan met de punt van zijn staal te bevestigen”.

„Ja, JAN! gij behoort nog tot die oude helden, die nooit achterbleven, wanneer er roem of eer te behalen was; maar, om op ons onderwerp terug te komen, hoe bezorg ik u heden den brief, zonder dat het krijgsvolk iets ervan bemerkt? Het bekend worden van onze verstandhouding kon u welligt in de onmogelijkheid stellen mij te dienen”.

„Daar zegt ge zoo wat, Hopman! waaraan ik nog niet gedacht heb; doch, stop eens, ik weet er al iets op. Ziet gij daar wel aan de overzijde van de gracht dat afgeknotte boompje? Welnu, ik zal zorgen, dat er vanavond bij hetzelfde een steen, aan een touw gebonden, ligt; bindt daar aan gerust uwen brief, dan trek ik hem, bij den eersten post van nacht, over de gracht, en ik zal wel een middel er op vinden om hem aan de eigenares in handen te spelen”.

„Is dat niet wat veel gewaagd, JAN! en bedenkt gij wel, dat ge zoo spoedig den brief niet kunt overrukken, zonder dat het papier nat wordt?”

„O, dat is niets, Hopman! Wikkel hem maar in eene lederen beurs, gij hebt geen nood. Weet gij een beter middel, ik ben gemaakt; maar dit moet gij weten, dat wij hier opgesloten zitten als arme tuchtelingen, die het land der belofte en der vrijheid wel vóór zich zien, maar er, voor den droes, niet in kunnen gaan”.

„Ik zal mij nog eens over uw voorstel bedenken, JAN! maak echter de spullen maar gereed, opdat ik vanavond, als ik er toe overga, niet te laat kome. Vindt gij nu aan uwen steen niets, denk dan dat ik ervan

afgezien heb; één woord echter nog, opdat ons te lange onderhoud geen achterdocht wekke, hoe krijg ik bericht van het wel gelukken der bezorging?”

„Wacht eens even. Ziet gij dezen ellendigen pot, dien men hier een ruiters-hoofddekseel of stormhoed noemt?” tegelijk nam hij hem van het hoofd en wees hij op een gaatje in den bol. „Zie, hierin zal ik een hanenveder steken, die wit zal zijn, zoodra de zaak gelukt is, doch zwart, als zij mogt tegenvallen; ik ben wel meer uit gekheid gewoon er zulk een vederbos op te steken, zoodat dit bij niemand verwondering baren kan. Komt gij nu hier langs, dan hebt ge maar over de haag, alias dijk te zien, en ge zult dadelijk weten, hoe de zaken hier geschapen staan”.

„Gij zijt met regt een slimme kerel, JAN! met wien wat zou zijn uit te voeren; doch ik wil mij nu niet langer bij u ophouden”.

„Het is ook beter, dat gij heengaat, Hopman! want mijne kameraden staan al naar ons te turen, of ze ons de woorden uit de keel stelen willen, en wat zullen zij ervan te weten komen, zie, zoo veel niet”.

Vrolijk sloeg hij zich op de vlakke hand en streek hij de plooiën derzelve glad, alsof hij daarmede te kennen wilde geven, dat er niets op lag.

„Nog iets, JAN!” hernam VAN VALKENBURG, zich bedenkende.

„Hoor eens rond, wat er wel van mij verspreid wordt, opdat ik mij daarnaar gedragen kan”.

„Dat zal ik doen; maar ik heb daar nog iets bedacht. Onder uw vaandel dient KLAAS VAN DER STOEP, een jongen als melk en bloed en trouw als goud. Ik ken hem en hij kent mij, dus weet gij waarvoor gij hem te houden hebt; doch wat ik u eigenlijk wilde zeggen, die knaap heeft een heel dom en onnoozel voorkomen, waarmede hij in staat zou zijn zelfs den Paus te bedriegen. Welnu, zend mij van tijd tot tijd dien kerel met de eene of andere boodschap, maar laat hij zich in het gewaad van een

boer kleeden; want op dat domme volkje gelijk hij op een haar af, als twee eijeren uit hetzelfde nest. Hem weigeren mij te spreken, zal men niet ondernemen, ten zij hij te druk komen mogt; doch dit zal niet noodig zijn, en zodoende zult gij alles nog beter te weten krijgen, dan de hanenvederen u zeggen kunnen”.

„Ja, maar, JAN! dan moet ik alweder een vreemde in het geheim nemen, en ge weet immers, dat een geheim geen geheim meer blijft, wanneer het aan meer dan aan twee personen bekend is”.

„Praatjes, Hopman! en niets meer. Ik sta voor den kerel als voor mij zelve in, en dit heeft wat meer te beteekenen, dan de betuigingen van onzen biechtvader LEINGRITIUS, die bij hoog en laag zweert, dat al de Geuzen voor eeuwig verdoemd zijn”.

„Is die man hier te huis?” vroeg VAN VALKENBURG snel.

„Te huis en te huis zijn twee; dat is te zeggen, dat hij al zeer dikwijls hier komt en soms uren lang bij den Markgraaf of zijne huisgenooten doorbrengt”.

„En hebt gij nog nooit kunnen raden, wat hij eigenlijk hier doet?”

„Neen! want alles gaat hier zoo geheimzinnig, dat alleen de daden van hen, die geen reden heb ben in de avondschemering of in het nachtelijk donker te wandelen, bekend zijn; bij voorbeeld, uw minnehandel met de Jonkvrouw en dergelijken”.

„Ruiter JAN! ge moet volstrekt vriendschap met de kamervrouw van de Markgravin sluiten, al moet dit ook met gevaar en andere zwarigheden vergezeld gaan. Hebt gij geld?”

„Geld, Hopman! Heer in den hemel! welk een liefelijk woord, dat al de zenuwen mijner ziel in beroering brengt, en welks goddelijke klank in staat is mij van een duivel tot een engel te maken. Wilt ge wel gelooven, Hopman! dat ik naauwelijks meer weet, of het er wit of zwart uitziet”.

„Dat is te zeggen, dat ge een gat in de beurs hebt, waardoor gij er geene specie in houden kunt, zoodat het beter is te zorgen, dat er niets in komt?”

„Te droes, Hopman! dat eerste wel, maar het laatste niet”.

„Welnu, hier is mijne beurs, welke echter zonder gat en bijgevolg juist geschikt is, om de uwe te vervangen; doch veel is er niet in, JAN! wijl het bij mij ook vrij dun gesteld. is”.

„Niet veel, Hopman? Ik heb in geene jaren zoo veel bijeen gezien, laat staan, in mijne hand gehad; maar waartoe moet dat geld dienen?”

„Gij kunt deze beurs, tot gedachtenis van mij, dragen, en het weinigje geld, dat er in is, tot mijn nut besteden; want ik vermoed, dat gij dit wel zult noodig hebben”.

„Kom, kom, Hopman! een brave kerel laat zich nooit vooruit betalen; eerst dan, wanneer het werk af is en voldoet, denkt men aan zijn loon”.

„Dat is ook mijne leer, JAN! maar dat geld dient in de eerste plaats, om de kamervrouw der Markgravin aan u te verbinden en achter geheimen te komen, die mij welligt van het uiterste belang kunnen wezen, en wat gij nu ervan overhoudt, kan u soms tot andere zaken te pas komen, welke gij, zonder dezen krachtigen hefboom van het eigen belang, nooit te weten zoudt kunnen krijgen”.

„Bij alle Sinten, hier boven en beneden, Hopman! gij zijt ook niet links, maar ge hebt gelijk, dit moet ik bekennen, al zat ik op den dood. Ik zal daarom de beurs maar bij mij steken en u, als de geest er uit gevlogen is, trouw rekenschap doen”.

„Dat is niet noodig, JAN! want ik vertrouw u ook zonder dat. Laat het nu zoo onder ons afgesproken blijven, in de hoop, dat alles tot heil gedijen zal”.

„Vergeet dus van avond uwen brief niet, Hopman!”

„Vrees daarvoor niet, ik heb er te veel belang bij, indien ik er toe overga”.

„Kon ik nu maar schrijven, dan kladde ik een heel vel papier vol, om u van avond tot tijdverdrijf iets ter lezing te geven; maar dit kan nu niet. Drommels, Hopman! nooit heeft het mij zoo gespeten als nu, dat ik dat ellendig beroep niet versta, hetwelk ik soms kwade jongens met eene vaardigheid zie beoefenen, die mij verbaast”.

„Wij zullen er ook wel komen, zoo goed als onze ouders, die er zich even min mede ophielden; doch weet je ook, JAN! hoe laat het wel is?”

„Als ik mij niet vergis, want door de betrokkene lucht kan ik het u niet precies zeggen, dan zal het zoo wat half elf zijn”.

„Weêrga’s, dan moet ik maken in de gehoorzaal tegenwoordig te zijn. Zijne Hoogheid de Markgraaf mogt mij welligt, om eene minuut te laat, ongehoord doen vertrekken, en dit zou ik moeilijk kunnen verantwoorden. Gegroet, JAN!”

„Als op eene rots, Hopman! daarop kunt gij staat maken”. En neuriënde ging JAN voort.

Het werd hoog tijd voor VAN VALKENBURG, dat hij den ruiter verliet; want dit lange onderhoud had de algemeene opmerkzaamheid der overige krijgsknechten zoodanig getrokken, dat zij, in onderscheidene groepen verdeeld, allerlei aanmerkingen over deze gemeenzaamheid van den Hopman en hunnen krijgsgezel maakten, zoodat zij op het punt stonden nader bij te schuiven, om zoo doende een enkel woord van het gesprek op te vangen; doch JAN, aan wien zulks niet ontgaan was, zorgde wel, dat even wijs bleven als te voren; want zoodra de Hopman hem verlaten had, liep hij, als ware hij opgetogen van blijdschap, hen tegemoet, en schreeuwde hij hun toe: „Kijk, jongens! dat is me een geheugen van dien Hopman, alsof het gisteren gebeurd ware, wist hij mij alles tot op één haar na te vertellen, wat er in den bloedigen veldslag bij Grave, anno vijftien honderd....”

“Zwijg maar, dit hebt ge ons al zoo menigmaal verteld”, schreeuwden zij luidkeels uit, „dat wij het even zoo goed weten als gij; maar was daar dan die kale jonker ook bij?”

„Kaal?.. Alle stokebranden bij elkander, de jonker heeft een adellijk goed, waarbij het markgraafschap van Heer JAN nog maar een boerenhofsteê is. Kerels, de jongen is rijker dan een Vorst; ik weet zelf niet, hoe vele steden, dorpen, buurten, gehuchten en zoo voorts, en zoo voorts, in het Prinsdom VALKENBURG liggen”.

„Het Prinsdom VALKENBURG !” riepen eenigen verwonderd uit, „waar drommel ligt dat dan?”

„Hoe, kent jelui het niet?” hernam JAN, zonder de minste verlegenheid te laten blijken. „Het strekt zich diep in de Noordzee uit en omvat al de domeinen Zonneschijn, oost- en westwaarts van de Oceaen. Jongens, het is zulk een heerlijk rijk!”

Met verbazing hadden de lummels deze wartaal voor zuivere waarheid aangenomen, ofschoon zij er niet het minst van verstonden. De luidklinkende grootspraak dezer woorden zonder beteekenis, niet ongelijk aan het geraas eener met wind opgevulde blaas, had hun een denkbeeld van rijkdom ingeboezemd, hetwelk zij naauwelijks omvatten konden; doch dat hun ook thans de vraag in den mond lag, waarom zulk een magtig Heer Hopman werd, en hoe deze zich zulk eenen tijdlang met eenen gemeenen ruiter onderhouden kon, alsof het zijn broeder ware.

Doch ook hiervoor had de looze JAN terstond weder een antwoord gereed, zoodat niemand der aanwezige krijgslieden er ten laatste iets ongemeens in zag, dat bieden zulk een levendig gesprek gevoerd en als oude bekenden met elkander gesproken hadden, en waardoor het dus ruiter JAN gelukte de achterdocht te ontgaan, en, vrij van alle bespieding, zich voor te bereiden tot het niet gemakkelijke proefstuk van zijne bekwaamheid, om eene gemeenschap daar te stellen met het

binnengedeelte van het kasteel, in hetwelk nooit de voet eens gemeenen krijgsknechts gedoogd werd.

In eenen vergulden armstoel, welke met het wapen van den Markgraaf in gouden letteren geborduurd op het blaauwe laken, waarmede de zitting in den rug bekleed was, prijkte, zat Heer JAN in eene trotsche houding, gehuld in eenen wijden mantel met goud omboordsel en bontwerk, en waarop eene ster, uit zuiver goud en diamanten zamengesteld, op de plaats van zijne borst schitterde; op de glad naar achteren gekamde haren, die, in weêrwil van den zilveren gloed, welke er over verspreid lag, in fraaije lokken vanachter den hals over den sneeuwvitten Spaanschen kraag, sierlijk met kant werk geplooid, nog jeugdig kruiden, droeg hij eenen zwarten vilten hoed, welks breede rand aan de eene zijde, tegen den bol, met eenen gouden lis en knoop was opgeslagen, en waarop roode en blaauwe vederen boogsgewijze zich wiegden.

Met de beenen over elkander geslagen, aan welks voeten zijne uit geel leder vervaardigde laarzen met lange gouden sporen, met smaak te voorschijn kwamen, moest de zittende stand, waarin hij gehoor verleende, dien hoogmoed te kennen geven, welchen hij nog, als een schaduw van zijn vroeger gezag, ten toon wilde spreiden, terwijl vier kamerdienaars, in de liverei van het markgraaflijk huis, welker bonte kleuren eerder wansmaak dan pracht aanduiden, ter zijde van zijnen zetel stonden, gereed om hem op zijne wenken te dienen; doch, tot zijnen inwendigen spijt bemerkte hij spoedig, dat VAN VALKENBURG zich door deze nietige grootheid niet ontzetten liet, en veel minder eenen blik scheen te hebben voor den luister, die Heer JAN omgaf, evenmin als hij een oog verleende aan de rijke versierselen van de zaal, waarin het gehoor plaats vond; vermits hij, met bescheiden eerbied, zonder zich slaafs te buigen, het luisterrijk vertrek binnentrad en terstond den

Markgraaf te kennen gaf, dat, hetgeen hij hem te berigten had, niet gevoegelijk in tegenwoordigheid van wezens geschieden kon, die er geen het minste belang bij hadden, te vernemen wat hij met hunnen gebieder te spreken mogt hebben; waarover de Markgraaf zich zoo gebelgd betoonde, dat hij terstond den Hopman antwoordde, dat, indien hij niet verkiezen mogt in het bijzijn zijner knechts het woord te voeren, hij veilig vertrekken kon, vermits Heer JAN VAN WITHEM niet gewoon was eenen vreemdeling een geheim gehoor toe te staan.

„Ben ik u dan een vreemde, Markgraaf?” vroeg VAN VALKENBURG op eenen ernstigen toon, “en is u de rang onbekend, dien ik bij het Staatsche leger bekleed?”

„U moge dit zoo schijnen, Hopman! ik althans denk er anders over; doch om te toonen, dat ik ook in deze mij zoo verre tot u vernederen wil, dat ik van de aangenomene gebruiken van mijn Huis voor eene enkele keer wil afgaan, zal ik mijne kamerjonkers gelasten zich te verwijderen”. Hierop zich tot hen wendende, gelastte hij hun zich buiten de deur der zaal te begeven, en aldaar tot nader order te vertoeven.

„Wat hebt gij ons nu te zeggen, Heer VAN VALKENBURG?” vervolgde hij statig en trotsch, nadat zijne dienaars zich verwijderd hadden.

„De kriegsraad der bezetting van Bergen op Zoom heeft aan mij opgedragen u bekend te maken met den toestand der geldmiddelen voor het krijgsvolk. Waarschijnlijk is het u bekend, dat de manschappen sedert verscheidene maanden geene soldij ontvingen en dat de kas van den Staat voor eerst buiten de mogelijkheid is hierin te voorzien.

„Bij de algemeene beraadslagingen ter vinding der middelen, om deze ongelegenheid te boven te komen, is het aan de hoofden van het bezettingsleger het geschiktste voorgekomen, om zich tot u te wenden

en van u een voorschot te vragen, waar uit de soldij betaald ende ontevredenheid van de krijgslieden voorgekomen zou kunnen worden. „Dat voorschot zal in mindering strekken van de dienst, welke de Staat u, door de bewaring uwer stad en van uw markgraafschap tegen den algemeenen vijand des lands, bewijst, en bij den vrede door u in rekening kunnen gebragt worden, waardoor gij u gewaarborgd zult vinden voor de prompte voldoening der aan ons verstrekte gelden, en voor de onheilen, die uit de miltzucht van het krijgsvolk, ten nadeele uwer onderdanen, natuurlijk moeten voortvloeijen.

„De krijgsraad vermeent derhalve, dat gij er niets tegen zult hebben, ons in deze met uw geldelijk vermogen bij te staan, om ook hier door de ingezetenen van de brandschatting te ontheffen, die, bij eene weigering van uwe zijde, het onmiddellijk gevolg ervan zijn zou”. Zonder door eenen blik te verraden, wat er in zijn gemoed omging, had de Markgraaf met de uiterste bedaardheid VAN VALKENBURG laten uitspreken; doch, toen deze zijnen voordragt geëindigd had, ontging het den Hopman niet, dat een schier onmerkbare gloed van inwendige wrevel uit des Markgraafs strak op hem gevestigde oogen straalde. Eenige oogenblikken gingen echter sprakeloos voorbij, als bedacht zich de Markgraaf op eenig antwoord, en toen hij eindelijk zijnen mond opende, zeide hij: „Gij spreekt mij daar van eene dienst, welke de Staten mij zouden bewezen hebben; mag ik u wel vragen, of ik deze dienst ooit verlangd, of omtrent dezelve in eenige verbindtenis getreden ben?”

„Hierop blijf ik u liever het antwoord schuldig, Markgraaf! daar het u niet onbekend kan zijn, hoe noodzakelijk de bezetting uwer hofstad was, om den algemeenen vijand des lands het hoofd te kunnen bieden en zijne magt te fnuiken. Was toch Bergen op Zoom in handen der Spanjaarden gebleven, dan zouden derzelver ingezetenen tot den bedelstaf gebragt en uwe bezitting reeds lang verwoest zijn; thans

echter zijt gij daarvoor verzekerd en erlangt gij, bij den vrede, uw land in meerderen bloei terug, dan gij ooit hadt kunnen vermoeden”.

„Ben ik dan niet zelf in staat, als Heer over mijn eigendom te waken? Ik heb uwe krijgslieden geenszins tot mijne bescherming ingeroepen, integendeel, met geweld heeft men mijne regten verkracht en eigendunkelijk zie ik mij in mijn gezag gekrenkt. Ik beschouw mij als een afgezet Vorst, dien men uit genade nog duldt, doch wiens wil men eenen kluister heeft aangelegd, zoodat hij niets meer te gebieden heeft”.

„Hoezeer overdrijft toch de zaak, Heer Markgraaf ! Indien de Prins VAN ORANJE het niet noodzakelijk had geacht Bergen op Zoom te bezetten, zoo zou de oorlog uw markgraafschap onophoudelijk hebben verwoest, en het tooneel van den strijd dan hier dan elders binnen uwe landpalen zijn opgericht geworden. Het gevolg hiervan behoef ik u niet onder het oog te brengen; door de bezetting van uwe hofplaats heeft de kans van den oorlog, ten nadeele van den Spanjaard, eenen keer genomen, die u gunstig was, en is het te voorzien, dat de Koning de nutteloosheid van het voortzetten van den krijg, die zijn rijk met een ,wissen ondergang bedreigt, inziende, op redelijker voorwaarden tot den vrede het oor neigen zal, dan wanneer alle vaste plaatsen in zijne magt waren”.

„Ik ben geenszins gestemd om over de wettigheid of het onwederrechtelijke van den tegenwoordigen oorlog met u te redetwisten; maar ik wilde u alleen zeggen, dat mij niets beweegt aan uw voorstel een welwillend luisterend oor te verleen.

„Kost de bezetting mijner stad onvermijdelijke uitgaven, welnu, verlaat haar en ik wil u gaarne de verzekering geven, dat ik mij wel in staat bevind, om door eene genoegzame krijgsmagt, haar voor de aanrandingen der Spanjaarden te vrijwaren”.

„Hieraan twijfel ik niet; maar dit is eene zaak, welke in geen het minste verband met het voorstel staat, dat ik u doen moest. Oordeelt gij het echter noodzakelijk hierover in onderhandeling te treden, zoo wil ik u gaarne den weg aanwijzen, welken gij hierin te betreden hebt”.

„Die weg is mij zeer wel bekend, Hopman! doch zeg mij eens, wie het was, die u, in deze aangelegenheid der achterstallige soldij, tot mij verwees; ik ben sedert eenigen tijd zoo onbekend geworden met alles wat mijne hofstad betreft, dat het mij inderdaad verwondert, dat men zich mijner in deze zaak herinnerd heeft”.

„Dit is toch waarlijk niet aan ons, Hoofdlieden, maar wel aan u, Heer Markgraaf! te wijten, de wijl wij gaarne met gemeen overleg de zaken behandeld zagen; doch daar wij zoo weinig de eer uwer tegenwoordigheid genieten mogen, spreekt het vanzelf, dat wij, zonder uwen raad en uwe inlichting, zoowel tot het een als tot het ander besluiten moeten: de vraag is dus, of wij ons op uwe hulp verlaten, en wanneer wij over eene zekere som beschikken kunnen?”

„Vermeent dan inderdaad, Hopman! dat de Markgraaf van Bergen op Zoom kinds of zinneloos is geworden, om ongedwongen zijne overweldigers niet alleen te spijzen, maar ook nog hunne achterstallige soldij te voldoen?”

„Ik begrijp niet, waarom ik zoo iets vermoeden zou, vermits de vraag, die wij u deden, geheel in uw belang en tot wezenlijk nut van uwe onderdanen verstrekt. Kunt gij er derhalve niet toe besluiten ons met uwe geldmiddelen tegemoet te komen, dan zijn wij verplicht eene brandschatting over de ingezetenen van uw markgraafschap te heffen, die uit haren aard haar zwaar zal drukken”.

„Vergeet echter niet, Heer VAN VALKENBURG ! dat men den boog wel eens zoo overspannen kan, dat zijne veerkracht er door verlamd wordt”.

„Mag ik u ook vragen, Heer Markgraaf ! wat gij met deze vergelijking bedoelt?”

„Niets meer, dan dat men het volk wel zoo lang persen en uitzuigen kan, totdat het niets meer te verliezen heeft, doch dat men, in dat geval, ook eenmaal gevaar loopt, op zijne beurt, uitgeperst en uitgezogen te worden, vermits de wanhoop wel eens tot daden vervoert, die men, bij bedaard na denken, niet denkbaar zou achten”.

„Wij hebben hiervoor geene vrees, Heer Markgraaf! want de ingezetenen in uwe hofplaats zijn, over het algemeen, zoo zeer over onze krijgstucht en goede orde tevreden, dat zij ons meer als hunne vrienden, dan als hunne bedwingers aanzien”.

„Ik ken mijne getrouwe ingezetenen beter, Hopman! en ben er alzo van overtuigd, dat zij, al hoewel zich onder het geweld bukkende, waar mede men hen in toom houdt, evenwel naar het oogenblik reikhalzend uitzien, om zich van het juk te ontslaan, dat hunne vrije schouders beknelt”.

„Hoezeer beoordeelt gij hen verkeerd, Heer Markgraaf! doch zeg mij nu eens, waarin die dwang bestaat, welke hen zoo zeer drukt?”

„Is u dat onbekend, of schertst gij met mij? Hoe! zou het een godsdienstig, braaf en welgezend volk niet een hatelijk juk zijn, zich te moeten buigen onder de bevelen van een hoop ketters, van geuzen, die zich niet schaamden openlijk de vaan des oproers te planten en onder dezelve alle vagebonden, afvalligen en scheurmakers te vereenigen, om daarmede den regtmatigen gebieder en Heer van deze landen te bestrijden, en zijne leenheeren in hun wettig erf aan te vallen en te plunderen?”

„Is de krijg, dien wij voeren, onwettig?” viel de Hopman snel hierop in, terwijl een bliksemend vuur van verontwaardiging hem uit de oogen straalde en al zijne leden trillen deed. „Zijn onze Krijgshoofden, ‘sLands Staten, de Prins VAN ORANJE vagebonden en scheurmakers? Zijt gij dan

zulk een vreemdeling in uw eigen vaderland, dat gij het niet bij ondervinding, uit de geschiedenis en door berigten weten zoudt, dat niets dan de snoodste vertreding en schending van de tag ten en handvesten des volks, de berooving en vernietiging der bezittingen, de ontneming der vrijheid van denken en handelen, het hatelijkste juk, gewetensdwang en geloofshaat, voorgestaan en geholpen door moordschavot en brandstapel, eeuwig durend kerkerhol en verbanning, de oorzaken geweest zijn van eenen opstand, die, ware dezelve niet geschied, het volk verlaagd zou hebben tot beneden het peil der menschheid, tot slaven van den slavendienaar, doch, die plaats gehad hebbende, aan Spanje, van Europa het bewijs geleverd heeft, en nog tot op den huidigen dag levert, wat eene natie vermag, bij wie de spreuk: *Concordia res parvae Crescunt* ²⁴), geen ijdele klank in den mond van een weerloos kind, maar de magtigste hefboom is in de hand van een volk, dat, steunende op deszelfs regt en geestkracht, niet aarzelt het zwaard op te heffen tegen eenen Vorst, die het eenmaal waagde eene vrije natie op den nek te treden en onder zijne voeten te vertrappen”.

„Gij zet u zelve in geestdrift, Hopman! zonder mij te doen ontvlammen; doch ik beken, dat gij uwe zaak wel weet te verdedigen. Jammer maar, dat ik met de keerzijde ervan te goed bekend ben, om mij er door te laten wegslepen. Zonder twijfel zijt gij uwe partij vol ijver toegedaan?”

„Met hart en ziel, Heer Markgraaf! omdat ik van haar regt ten volle overtuigd ben; ja, al moest ik op dit oogenblik voor Gods registerstoel verschijnen, dan nog zou ik haar verdedigen en het volhouden, dat de opstand der Nederlanders regtvaardig en wettig is, ja, dat het hun pligt

²⁴ *Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur*: De kleinen groeien door eendracht, de grootsten gaan ten onder door tweedracht.; Eendracht maakt macht.

was zich tegen de dwangbevelen van den tiran te verzetten en zijne satelliten, zoo als ALVA en zijne opvolgers, met opoffering van goeden bloed, tegen te staan en te bestrijden”.

„Gij zijt ongetwijfeld ook van de ware kerk afgefallen en een voorstander der nieuwe leer geworden?” vroeg de Markgraaf zoo onverschillig, dat VAN VALKENBURG den strik niet zag, die hem door deze woorden gespannen werd.

„Ja, en daarvoor dank ik God nog elken morgen, zoo dikwijls mij het licht der zon bestraalt, als ware mij dit een nieuw bewijs, dat ik, het licht thans kennende, ook verplicht ben in het licht te wandelen, door elke daad der duisternis te vlieden en naar het eenige voorschrift, dat van onzen Heer en Heiland, mij te gedragen”.

„Gij zijt dus wel zeer vroom en braaf en geene uwer handelingen draagt het kenmerk van opzettelijk bedrog of verkrachting van de regten eens anderen?”

„Ik zal mij niet vermeten mij van grove gebreken vrij te spreken en anderen te verdoemen, doch spreekt de waarheid, en geenszins schaam ik mij openlijk te belijden, dat het altijd mijn grootste wensch was zóó te leven, dat ik, zonder vrees, elken oogenblik bereid kan zijn de eeuwigheid in te gaan”.

„Daarom hebt gij u ook niet ontzien, onder den schijn van dienstzaken, u in mijnen huiselijken kring te dringen, en eene jonge, onschuldige maagd te verleiden, haar van haren pligt af te lokken en gevoelens in te boezemen, die haar zelve en haar luisterrijk geslacht tot eeuwige oneer moesten ver strekken”.

„Indien gij oppervlakkig oordeelt, Heer Markgraaf ! en ik liet dit oordeel gelden, dan zou ik niet waardig zijn als mensch en als Edelman mijn oog tot u op te heffen, maar mijne bedoelingen waren zuiver, mijn hart klopt mij rein in den boezem en geene gedachten koester ik, die mij ver lagen zouden. Ik ben uwe nicht in geboorte gelijk, haar hart

is aan het mijne verbonden, wij beminnen elkander opregt en getrouw; waarom zou ik mij dus aan euvel daden schuldig gemaakt hebben, die mij misdadig moesten doen worden voor God en mijn geweten? Neen, Heer Markgraaf! zoo boosaardig slecht ben ik niet, en indien gij gisteren ons niet verrast hadt, zoo zoudt gij hedenmorgen de verklaring mijner liefde en trouw vernemen en ik gebeden hebben den band der liefde te zegenen, welken wij voor het echtaaltaar wenschen te bevestigen”.

„Waandet gij dan, dat een Markgraaf zijne nicht aan eenen jonker van kalen adel, aan eenen die naar van het oproer en het gepeupel, aan eenen geus en ketter zou gegeven hebben, om eenmaal haar aan het helsche vuur over te leveren en voor eeuwig ongelukkig te zien? Zeg, waandet gij dit in waarheid?”

„Waart gij een man uit de heffe van het volk, vol bijgeloof en domheid, Heer Markgraaf! zoo zou ik het ijdele taal achten een woord tot mijne verdediging hier in te brengen; maar een man van opvoeding, hooge geboorte en ondervinding, begaafd met een veelwikkend verstand, zal wel geene gevoelens belijden, welke voor het gepeupel, dat dom gehouden en aan den leidband moet blijven loopen, noodzakelijk zijn, hoe sterk dezelve ook tegen de rede indruischen”.

„Vermeent gij dan, dat ik niet alles opregt meen, Hopman?” vroeg de Markgraaf driftig.

„Stellig, Heer Markgraaf! want het is even onmogelijk, dat gij in waarheid deze beginselen kunt toegedaan zijn, als dat het mogelijk zijn zou, dat gij uwe oogen voor het licht der rede en der overtuiging sluiten kunt, wanneer deszelfs glans u in de oogen straalt en het bewezen is, dat gij niet blind zijt. Ik heb te hoogen dunk van uw verstand, om zoo iets redeloos van u te verwachten”.

„Hoe dit ook zij”, antwoordde de Markgraaf, inwendig gestreeld door den hoogen lof, waarmede VAN VALKENBURG hem bewierrookte,

ofschoon hij er het stekelige en harde niet van gevoelde, „dit is zeker, dat het mijn onherroepelijk voornemen is nooit of nimmer mijne toestemming tot uwe verlooving te geven. Dit zeg ik u in vollen ernst, Heer vAN VALKENBURG, al ware het zelfs, dat het meisje, dat thans geene geldelijke vermogens bezit, een pausdom ten huwelijk konde aanbrengen. Nooit geef ik, hetzij vrijwillig, hetzij gedwongen mijne goedkeuring tot eene echtverbindtenis met eenen ketter of afvallige; ja, al ware mijn leven door mijne toestemming te redden, zoo zou ik nog nneen” zeggen en vrijwillig ter dood gaan”.

„Heer in den hemel, Markgraaf! wilt gij dan zelf het levenslange ongeluk van een onschuldig meisje uit uw geslacht roekeloos veroorzaken?”

„Indien gij vermeent, dat het haar zoo ongelukkig zal maken, wanneer ik weiger haar aan eenen geus en ketter ter vrouw te geven, ja, dan zweer ik u, dat ik mij daaraan niet zal storen, en voor God en mijn geweten zal ik het verantwoorden.

Waart gij evenwel een geloovige zoon onzer geheiligde godsdienst gebleven, of zelfs, kondet gij nog besluiten in den schoot der ware kerk terug te keeren, zoo zou ik mogelijk van andere gedachten kunnen worden en mij niet zoo bepaald tegen uw voorstel verzetten”.

„Gij zoudt het derhalve wel in overweging willen nemen, indien ik zou kunnen besluiten weder tot uwe kerk over te gaan?” vroeg vAN VALKENBURG met nedergeslagene oogen, als vreesde hij, dat de Markgraaf zijne bedoeling raden mogt; doch deze dacht hieraan niet; veeleer vleide hij zich reeds eene schrede tot zijn doel genaderd te zijn, daarom gaf hij er ook tot antwoord op: „Ik zou er alsdan nog eene voorwaarde aan verbinden, maar hierover kan ik mij vooralsnog niet uit laten”.

„Mag ik dan ook deze niet kennen, indien ik, uit liefde voor uwe nicht, er toe kan overgaan van kerkleer te veranderen?”

„Gij schijnt mij toe iemand te zijn, die van het vertrouwen, dat ik in u stellen wil, geen misbruik zult maken, trouwens dit zou mij ook niets hinderen; want JAN VAN WITHEM is boven het vooroordeel van het volk verheven en in te hoogen stand geplaatst, om zich hieraan iets gelegen te laten zijn. Ik wil daarom rond en voor den vuist weg met u spreken, om u den weg aan te wijzen, op welken gij mijne achting verwerven en eenmaal de hand mijner nicht deelachtig zoudt kunnen worden. Weet dan, dat ik den toestand, waarin ik mij thans geplaatst zie, niet langer geduldig verdragen kan. In mijn gezag beperkt, in mijne inkomsten besnoeid, de dienaar van lieden, die ik veracht en haat, bezit ik naauwelijks den schijn meer van hetgeen ik weleer was. Hieraan moet een einde komen, al zou ik er ook onder vergaen; want ik ben niet geboren om te gehoorzamen, maar wel om te gebieden en gehoorzaamd te worden.

Een enkele weg staat mij daartoe open, en deze is: de verdrijving der Geuzen uit mijn markgraafschap en de herstelling van mijn gezag in mijne hofstad; doch daartoe is noodig, dat de Staatsche bezetting in dezelve zich er uit verwijdere en aan mij zelve de bewaring van mijn erf toevertrouwd worde, niet ten voordeele van de Algemeene Staten, maar ten mijnen eigen behoefte. Zonder te dulden, dat eenig vreemd krijgsvolk, hetzij Spanjaarden, Hoogduitschers of Walen er de bezetting uitmaken, ben ik bereid mijnen eed aan den Koning van Spanje, als mijnen regtmatigen Leenheer te hernieuwen, onder bepaling, dat mijn leengoed als onzijdig land worde beschouwd, waarover geen vreemdeling, wie hij ook zij, iets te gebieden hebbe. Wilt gij mij daartoe de hand leenen, mij behulpzaam zijn, hetzij met geweld, hetzij met list, de tegenwoordige benden uit Bergen op Zoom te verwijderen, en afstand doen van de partij, die u thans aan den Prins VAN ORANJE en zijne volgelingen verbindt, dan ben ik van mijne zijde bereid, mijne toestemming tot uwe verbindtenis met mijne nicht te verleen en u

in mijn geslacht op te nemen; wel te verstaan — en dit staat op den voorgrond — dat gij tot de alleen zaligmakende kerk terugkeert en u als een getrouw aanhanger en volgeling ervan gedraagt”.

„Ik heb u niet in de reden willen vallen, Heer Markgraaf! maar zeg mij ook nog of dit scherts of ernst van u is?”

„Scherts, Hopman? Is dit dan eene zaak om mede te schertsen? Neen, ernst, volle ernst is het mij wat ik tot u spreek; of ben ik niet genoeg vernederd, om van eene dergelijke aangelegenheid, waarbij ik het hoogste belang heb, een spel te maken?”

“Hebt gij mij dan in waarheid voor zulk een laag voorwerp aangezien, dat ik in staat zou zijn, tot verderf van mijn vaderland en ten schande van mijnen naam, u de hand te leenen in een ontwerp, hetwelk u sinjeur de duivel moet ingegeven hebben, om te durven wagen het voor te stellen aan eenen edelman, wiens adel niet alleen op het perkement, maar hier, hier in het hart gegrift is en als met gloeiend schrift, door de verontwaardiging, die ik gevoel, in mijne blikken moet te lezen zijn?”

„Wat is dat, Hopman?” hernam de Markgraaf ; doch de woede, welke in zijne oogen tintelde en zijn gelaat als met eene gele verw overtoog, maakte hem buiten staat voort te gaan.

„Meendet gij dan, Markgraaf, dat ik, om de hand van een meisje te verwerven, eerloos wil worden, en hetgeen ik goed en deugdzaam acht zou vertrappen, om mij aan de snoodste euveldaad, die van verraad en ontrouw, schuldig te maken?

Kondet gij vermoeden, dat ik eene leer zou kunnen verzaken, die ik uit volle overtuiging des gemoeds aankleef, als gegrond, niet op menschelijke vonden en feilbare kerkinstellingen, maar op het één en eeuwig woord Gods, en waarin ik als Christen hoop te ontslapen; dat ik die zuivere leer des bijbels zon afvallig worden, om uitzigt te hebben op het bezit van uwe nicht en de eer als lid van uw geslacht te worden

opgenomen? Neen, Markgraaf, dan hebt gij u verschrikkelijk bedrogen: HENDRIK VAN VALKENBURG kan wel voor de hand der brave en godvruchtige MARIA zijn bloed ten offer brengen en zijn leven wagen, maar die hand te danken te hebben aan eene eerlooze daad, aan de ontrouw en het verraad, aan de schurkerij en den meened tot het verderf zijns vaderlands en tot oneer van zijnen God; neen, daartoe is HENDRIK VAN VALKENBURG niet in staat. Weigert gij mij uwe nicht, wier ziel aan de mijne verbonden is en wier hart mij toebehoort, dan kunt gij wel, zoo God dit gedooft, twee wezens scheiden, die voor elkander geboren zijn en leven, doch eenmaal breekt de dageraad aan, waarin gij uwe onmagt gevoelen en het erkennen zult, dat er één Wezen leeft, magtiger dan de Markgraaf en alle gekroonde hoofden, die de roede van den beul tot eenen scepter bezigen”.

„Geen woord meer, Hopman! doch eer het u gelukt de hand mijner nicht te verwerven, zal uw bloed den hoon uitwisschen, dien gij, door een oog op haar geslagen te hebben, mijn geslacht hebt aangedaan. Vertrek oogenblikkelijk, want het is mij niet mogelijk uw verachtelijk gelaat langer aan te zien”.

„Ware ik hier niet in mijne betrekking als afgevaardigde van onze krijgshoofden, zoo zoudt gij mij op staanden voet voldoening geven voor den smaad, dien gij mij aandoet !" riep VAN VALKENBURG, bevende van woede, uit.

„Elk uur van den dag zou ik u ten dienste staan, indien gij geen eerlooze waart, die niet waardig zijt, dat ik de punt van mijn zwaard in uw bloed doope. Vertrek, Mijnheer, of ik laat u door mijn volk de deur uitwerpen”.

„Herinnert u dan niet, dat HENDRIK VAN VALKENBURG zich dit nooit doen laat; doch bedwing vrij uwen toorn, ik zal, zonder die moeite van u te vergen, wel van hier vertrekken, omdat elk toevens mij den pestwalm te drukkerder maakt, die uit uwen mond uitgaat. Alleen dit nog moet

ik u zeggen, dat gij u niet vermeet den verrader te spelen; want in dat geval, zult gij in HENDRIK VAN VALKENBURG eenen vijand aantreffen, die zich verschrikkelijk wreken zal”.

„Zwijg toch, want ik kan dat gesnoef niet langer aanhooren. - Kamerdienaars binnen”, schreeuwde hij zoo verwoed, dat de klank zijner stem als een donderslag door den gewelfden gang dreunde. Dadelijk stormden de vier kerels het vertrek in, en zich onmiddellijk voor den Markgraaf plaatsende, als moesten hunne gegallonneerde rokken hunnen heer tot borstwering verstrekken, vroegen zij hem met overhaasting wat zij doen moesten.

„Werpt dien ketter en geus de zaal uit, sleurt hem door den gang, en drijft den eerlooze uit het kasteel, opdat zijn gezigt mij niet langer terge!” beval hun de Markgraaf, op VAN VALKENBURG wijzende.

„Terug, kerels!” donderde deze laatste hun met uitgetogen zwaard toe, terwijl zij reeds genaderd waren om hem aan te pakken en het bevel huns gebieders ten uitvoer te brengen; „terug, ” hernam hij nogmaals, en eene snelle beweging met zijn glimmend staal overtuigde de bloodaards, dat het hem ernst was; zoodat zij dadelijk hunne bereidvaardigheid inkortten en zich op een behoorlijken afstand hielden.

„Vóór dat ik u verlaat, Mijnheer de Markgraaf”, hernam VAN VALKENBURG : „zij het u gezegd, dat ik u op leven en dood ten strijde uitdaag, en ik u openlijk een eerlooze schurk noem, indien gij mij niet met woord en daad ter sprake staat”.

„Waarom volvoert gij mijn bevel niet, bloodaards?” riep Heer JAN, stampvoetende van kwaadheid; maar de kerels waren wel voorzigtiger, en hoezeer zij in allerlei wringingen en wendingen zich om den Hopman bewogen, en met hunne armen den schroomelijksten strijd voerden, zorgden zij wel zijn blinkend zwaard niet te na te komen, om er niet dadelijk door getroffen te worden.

„Hebt gij verstaan, JAN VAN WITTEM! op leven en dood, binnen den tijd van acht dagen, plaats en wapens laat ik aan uwe keus over, doch één van beiden moet vallen, al zou ik mij de zaligheid er door ontzeggen!” herhaalde de Hopman.

„Waart gij een eerlijk edelman en geenzins de bastaard van eenen slaaf, dan zou ik dadelijk den mij toegeworpen handschoen oprapen, thans echter is mij die te verachtelijk, om er eenen blik op te werpen”.

„Is dit uw laatste woord, JAN VAN WITTEM?”

„Het laatste voor nu en voor eeuwig”.

„Dan noem ik u, in het gezigt uwer slaven, een schurk, een eerroover en een schandvlek van uw geslacht, dien ik, waar ik mij ook bevinden zal, aan den kaak zal stellen, als het verachtelijkste wezen, dat ik immer ontmoet heb; doch tref ik u ooit op eene andere plaats aan, waar u niet achter de lijven uwer voetvegers verbergen kunt, dan zal ik u toonen, dat gij niet tevergeefs aan HENDRIK VAN VALKENBURG eenen eerlijken kamp strijd geweigerd hebt”.

Daar de Markgraaf, wiens oogen vuur en vlam schoten, hem geen woord verder toesprak, en de lakeijen niet nader durfden komen, dan zij nu al dreigende stonden, wendde de Hopman zich zoo bedaard mogelijk naar de deur; doch vóór hij de zaal verliet, zeide hij op een ernstigen en bevelenden toon tot de vier lafaards: „Indien gij het waagt mij te vervolgen, dan is de eerste, die mij te na komt, een man des doods. Waagt u dus niet te nabij; maar laat het u geraden zijn hier te blijven”.

Na deze woorden geëindigd te hebben, smeed hij met zulk een geweldigen ruk de deur achter zich in slot, dat de oude portretten aan den gepleisterden wand, zich bewogen. Ongestoord doorliep hij hierop den langen gang naar het voorportaal van het kasteel, in de hoop van er MARIA nog aan te treffen; doch tot haar geluk, was het lieve meisje nog eene gevangene op haar vertrek, en vernam zij dus niets van het

hatelijk en grievend tooneel, dat thans plaats vond, zoodat zij er geheel onkundig van bleef en, op dat oogenblik, geene reden had zich er over te bedroeven.

In de poort van het kasteel ontmoette de Hopman nog ruiter JAN, die terstond op het strakke gelaat van VAN VALKENBURG den ongunstigen afloop van het gehoor bemerkte; doch te voorzigtig om er iets van te laten blijken, verstond hij dadelijk het teeken van den Hopman, die, door zich de vingers op den mond te leggen, hem het zwijgen beval. Hierop de valbrug overgaande, sloeg hij nog een treurigen blik op de kleine boogvensters van het kasteel; maar geen levend wezen was er ach ter de kleine ruiten te bespeuren; sprakeloos vervolgde hij zijnen weg naar den stal, waar zijn paard nog gezadeld stond, en terwijl hij hetzelfde besteeg, fluisterde hij JAN, die hem gevolgd was, onmerkbaar in het oor: „Het blijft er bij", waarop deze, met een zacht hoofdknikken, toestemmend antwoordde.

Niets op die plaats meer te verrigten hebbende, zette hij zich voor goed in den zadel, draafde de wipbrug over en was in weinige oogenblikken uit het gezigt van het kasteel, den weg naar Bergen op Zoom oprennende: spoedig echter kortte hij zijnen draf in. De drift, die hem het bloed aan het bruischen gebragt had, verminderde van stond tot stond, de rede hernam hare plaats, en thans zijne dwaasheid verwenshende, dat hij zich door zijne gramschap en verontwaardiging had laten overheerschen, zag hij het te laat in, hoe zeer hij door te veinzen welligt achter het geheim van des Markgraafs bedoelingen gekomen zou zijn en waarschijnlijk zijn doel met de bevallige MARIA bereikt zou hebben; maar na eene korte overweging van een en ander, verwierp hij dat denkbeeld weder.

„Neen", riep hij, bij zich zelve sprekende, uit: "zij moet langs eenen eerlijken weg de mijne worden, dan kan zij achting en eerbied voor mijn karakter hebben en behoeft zij zich niet te schamen over hare

liefde voor eenen man, die haar door eene eerlooze daad zou verworven hebben. Neen, ik moet haar verdienen zoo als het eenen edelman van eene onbevleete geboorte betaamt; dan wacht mij het geluk des levens in mijne woning, en kunnen mijne kinderen het mij niet verwijten, dat ik eenmaal onedel handelde. Maar hoedanig haar thans verworven? Zal zij nu niet bij haren oom het ellendigste leven hebben, en zal de tijger haar niet, uit wraak, dat hij mij niet tot zijn doel heeft kunnen overhalen, doodmartelen? Heer in den Hemel geef mij licht, opdat ik wete, hoe ik volgens plicht en eer handelen moet". Diep in gedachten hierover verzonken, zag hij niet eerder, dat hij allengs de poorten van Bergen op Zoom genaderd was, dan toen hij voor de hamei ²⁵⁾ stond en verplicht was eenige oogenblikken te wachten, tot dat hem dezelve geopend werd, waarop hij, langzaam zijn paard latende voortstappen, de brug over reed en vervolgens door de poort binnen de stad kwam, alwaar hij terstond door een paar krijgsbroeders begroet werd, en zich innerlijk verheugde, dat hij zich weder onder vrienden bevond, die hem beter kenden en het niet op de tong zouden hebben durven nemen, hem een voorstel te doen, waarmede zijne eer gemoeid was en waardoor zijn karakter als edelman en deugdzaam mensch bevlekt moest worden. Zonder zich echter bij deze vrienden op te houden, spoedde hij zich naar het kasteel, waar de Hoofden der bezetting hun verblijf hadden, en deed hij hun in weinige woorden den ongunstigen afloop zijner zending verstaan, zoodat men andermaal verplicht was over te gaan tot het overwegen der middelen, ten einde in staat gesteld te worden in de dringende behoeften van het krijgsvolk te voorzien. „Gij hebt thans mijnen wil verstaan, jonkvrouw”, sprak de Markgraaf, kort nadat VAN VALKENBURG hem verlaten had, op dien ijskouden en

gevoelloozen toon, die de woorden zoo zwaar doet worden, en waarbij ook het hart eenen afkeer gewaar wordt, welke doorgaans in een verzet tegen den ijzeren wil overgaat. „Gij hebt thans mijnen wil verstaan, jonkvrouw“, vervolgde hij streng en gebiedend, „en ik eisch, dat gij u daarnaar gedragen zult“.

Stom van ontroering en zielesmart had de teeder gevoelige MARIA het moeten aanhooren, hoe haar oom den dierbaren geliefde als een vagebond en eerlooze uitmaakte; doch in plaats van hem dit stilzwijgend toe te stemmen, als geloofde zij zulks, sloot zich echter haar hart voor die harde taal en fluisterde haar eene zachte stem — die der liefde en des geloofs aan, het braaf karakter van den dierbaren — “Hij, een schandvlek van zijn geslacht, neen, dat kan niet”, zoo bevestigend toe, dat het den Markgraaf duidelijk bleek, hoe weinig zij van de waarheid van het gehoorde overtuigd was. Trouwens, hierop had de Markgraaf ook min of meer gerekend, kende het menschelijke hart te wel, om niet overtuigd te zijn, dat het niet zoo gemakkelijk is, het geloof aan de deugd van eenen dier haren vriend of vriendin eensklaps den boezem eens braven te ontscheuren, als het ligt valt, om door het doorstrijken der verwen op eene schilderij het tafereel ervan plotseling te vernietigen; zoodat het niet te verwachten was, dat hij reeds met den eersten slag slagen zou: daarom had hij ook de laatste mijn zorgvuldig verborgen gehouden, niet zonder grond beseffende dat, wanneer de eerste geene voldoende uitwerking teweeg bragt, deze zich echter verpletterend zou doen gevoelen; daarom hernam hij, na eenige keeren het kleine vertrek in diep gepeins op en neder gegaan te zijn:

„Het schijnt mij eenigzins toe, meisje, dat gij, bij uw zedeloos gedrag, u nog wel het regt wilt aanmatigen, als of men u ongelijk deed; anders zoudt gij wel een woord ter verdediging of verontschuldiging aanvoeren, wanneer gij mij al geen gelijk kondet geven“.

„Hoe zou het mij mogelijk zijn, oom! iets ten voordeele van eenen jongman aan te voeren, die gewis het uitvaagsel van al wat slecht is zou moeten zijn, indien dat alles waarheid was, wat men u van hem heeft pogen diets te maken. Ik wil dus liever daaromtrent het zwijgen in acht nemen en geduldig dragen wat mij opgelegd wordt; doch dit wil ik u niet ontveinzen, oom! dat ik het grootendeels, zoo niet alles, voor laaghartigen laster houd, uitgevonden om de deugd te belagen en twee harten te scheiden, die elkander dierbaar zijn”.

„Ik zou dit alles toegeven", antwoordde de Markgraaf schijnbaar toegevelijk, doch inwendig van verontwaardiging vlamme, „indien niet eene daad zaak zijn misdadig karakter zoo zeer deed uitkomen en — bij deze woorden misvormde een grijnzende glimlach zijn anders fraai en mannelijk gelaat — dit is: zijn afval van de ware Kerk en zijn over gang tot de ketterij of geuzenleer”.

„Neen, dat is niet mogelijk, oom!" riep zij, schier in vertwijfeling, uit; want dit had zij reeds gevreesd, hoe diep zij ook de gedachte hieraan in den uitersten schuilhoek van haar hart verborgen en het zich zelve altijd ontkend had.

Uit meenige uitdrukking, vroeger bij hem waargenomen, was het haar toegeschenen, dat hij min of meer met denkbeelden besmet was, van welke zij, uit volstrekte onbekendheid met dezelve, den hevigsten afkeer moest hebben. Dat haar nu de bevestiging hiervan met eene heimelooze smart trof, kon derhalve geene verwondering baren, bij de herinnering, hoe zij met hare gansche ziel aan de voorouderlijke leer verbonden was en werkelijk in elken afvallige eenen dienaar van den booze, eenen onderdaan van het rijk der duisternis zag, gelijk men dit haar, van hare jeugd af, voorgepreveld en, in weêrwil der zorgvuldigste opvoeding, noodig geacht had haar diets te maken, als het eenige onfeilbare middel, om elken kiem tot godsdienst-kennis en verlichting uit te rukken of te versmoren.

Koud en ongevoelig zag echter de Markgraaf deze uitwerking van zijn gezegde aan en, in stede van haar een liefderijk woord tot troost toe te lispelen, vervolgde hij even hard: „Gij ziet dus, hoe braaf die ketter zijn moet, welken gij nog te deugdzaam oordeeldet om hem te verdedigen. Niet alleen, dat hij zich zelven aan den satan verkocht, heeft hij nog zijn verleidelijk oog op een onschuldig lam der kerk geslagen, en zich niet ontzien dit met zijnen verpestten adem te besmetten: doch de Heilige Geertruid zij er voor gedankt, dat mijne magt nog niet zoo volstrekt geknot is, dat ik geen gezag meer hebben zou, om eene wederspannige bloedverwante tot haren pligt terug te voeren. Daarom gebied ik u, van dezen oogenblik af, alle gedachten aan den verdoemde uit uwe ziel te verbannen, de Heilige Maagd een dankoffer er voor toe te brengen, dat zij u nog in tijds van den rand des afgronds, waarop gij waggelend stond, afrukte, en nooit meer u in eenige verbindtenis in te laten — die buitendien door uwen stand en uwe hooge geboorte gestreng verboden wordt —, welke niet door ons aangeprezen of gebillijkt werd. Ik wil vertrouwen, dat gij mij verstaan zult hebben en dat de dure les, die u heden gewierd, van heilzamen invloed op uw verder levenspad zijn zal.

Matig nu uwe droefheid, want gij weet, dat ik geene hartstogtelijkheid verdragen kan, en droog uwe tranen; het zij u nu genoeg, dat gij den nietswaardige hebt leeren kennen, die het trouwens niet verdient, dat gij hem eenen traan wijdt. Of is dit uw weekhartig gemoed onmogelijk, welnu, sluit dan hetzelve voor het oog van elken aanschouwer en toon hem een lagchend gelaat, alhoewel u het hart bloedt: dit is het lot van alle lieden, die aan eenen troon vermaagschapt zijn, en dat ook ik onderga bij de schandelijke krenking mijns gezags en den roof aan de handhaving van mijn gebied”.

In weerwil van deze strenge taal, was het MARIA niet mogelijk hare droefheid te verbergen: luid snikkende zat zij op het met een

geborduurd kussen belegd bankje of krukje neder, en stom van de smart, die haar de ziel wondde, zou het haar niet doenlijk geweest zijn de tranen terug te dringen, die haar stroomsgewijze uit de oogholten vloeiden en den fijnen neteldoekschen halsdoek bevochtigden, welke, digt tot aan de kin, de kuische borst bedekte, welker golving evenwel duidelijk den angst verraadde, die haar folterde. Ach, wat zou zij ook op die harde woorden den man hebben kunnen toevoegen, die haar niet verstond, en die geen ander gevoel dan dat voor wereldsche grootheid had, die doof scheen voor elke zachte neiging der betere natuur in den mensch, en die alleen in de stipste opvolging van zijnen wil wilde geëerbiedigd zijn, niet als een vader, die de gehoorzaamheid zijner kinderen, uit het besef der dure verplichting en uit het gevoel van dankbare erkentenis voor de veelvuldige weldaden hun geschonken, met regt vorderen kan en verlangen moet, maar als de dwingeland, voor wien men siddert en wiens bevelen men opvolgt uit vrees voor den stok of angst voor straffen, doch die in het hart honderde malen wordt verwenscht en vervloekt, totdat eenmaal het oogenblik daar is, dat het uur der vergelding en der wrake slaat? Hoe zou het eenen voogd, die alles tot zijne oogmerken wilde buigen en ook daarin het levensgeluk van een onschuldig teeder meisje betrekken kon, denkbaar zijn geweest, dat hij een hart brak, hetwelk wel voor de liefde, maar voor geen onedel gevoel klopte? Ach, heeft men eenmaal aan de heerschzucht zijne betere neigingen onderworpen, gaf men die heillooze drift voedsel en kracht, was men rampzalig genoeg haar den scepter over onzen wil en onze gewaarwordingen in handen te geven, dan is men dood voor elken anderen hartstogt en poogt men alles, hetzij braaf of ondeugdzaam, tot dat ééne doel bevorderlijk te maken. Doch MARIA kende dat gevoel niet, zij leefde alleen voor het bloeiende geluk der liefde, alle menschen met een vol gemoed daarin te omvatten, aller heil te bedoelen, en zalig te wezen wanneer het haar

mogelijk was een enkelen gelukkige te maken; hoe zou het mogelijk zijn geweest, dat een ander gevoel dan dat der liefde haar beheerscht zou hebben, om hare neiging voor den haar boven alles dierbaren HENDRIK op eenmaal te onderdrukken, ja, volgens den last haars ooms, alle denkbeeld aan hem uit den boezem te scheuren.

Ach, zij zat daar zoo droevig, zoo treurig neder, en vruchteloos wendde de Markgraaf alles aan, om haar tot spreken te krijgen. „Een ketter!” die gedachte verdrong alle heldere gewaarwordingen, dat was het ergste, wat zij ooit vreezen kon, en thans hiervan overtuigd te zijn, dit bevestigd te zien (want aan de waarheid vermogt zij niet te twijfelen), dit ging hare krachten te boven; en wel beproefde zij van haar stoeltje op te rijzen, toen haar oom haar beval hare tranen te droogen en zich, als met een aarden wal, voor de droefheid des harten te verschansen; maar hare beenen schenen krachteloos geworden te zijn, en alleen een betraand oog tot haren oom op te slaan, was alles, wat zij vermogt.

“Wanneer zal u het gelegen komen mij met eenig antwoord te begunstigen, meisje?” hernam de Markgraaf, na eenen geruimen tijd voor haar gestaan te hebben: „opdat ik wete, welke maatregelen ik nemen moet”.

MARIA gevoelde zich echter buiten staat geregeld te denken, veel minder een gepast antwoord te geven. „Ach, laat mij”, maar meer kon zij niet voortbrengen.

Laat nu eens en vooral die grillen varen, welke bij andere voorvallen wel eens te pas mogen komen, doch die ik thans niet verdragen kan. Ik moet stellig en bepaald weten, of gij voornemens zijt mijn bevel op te volgen en mij nooit meer iets van den ketter te doen blijken, dan of ik genoodzaakt moet zijn tot die maatregelen over te gaan, welke de eer van mijn huis en de roem van mijn geslacht zullen ge bieden”.

„Doe met mij wat gij goed vindt, oom”, hernam MARIA zoo zacht, dat de Markgraaf haar naauwelijks verstond.

„Wat bedoelt gij daarmede, meisje?” vervolgde hij norsch; „ik eisch, dat gij mij bepaald zult antwoorden; of zijt gij reeds vergeten, dat dit een streng gebruik in ons huis is?”

„Neen, oom”, sprak zij snikkende, „doch ik heb geen wil, wat zal ik u dus zeggen?”

„Ha, ik zie wel, dat gij mij gelijk eene slang ontglippen wilt, doch, dit verzeker ik u, uw doel zult gij niet bereiken. Heb ik in mijn gebied allen gezag verloren, zoo wil ik dit nog niet in mijn geslacht opgeven. Bereid u dus om van hier te vertrekken, want, zoo als de zaken thans geschapen staan, zijt gij hier niet langer voor de lagen van den verleider veilig. Niet alleen, dat hij reeds gelijk een tijger naar zijne prooi, den klauw naar uw tijdelijk geluk uitgestrekt heeft, maar ook aan uw eeuwig welzijn schijnt hij zich te willen vergasten, en, bij Sinte Geertruid! daarvoor zal ik waken, zoo lang mij nog eenige magt overblijft”.

„Wat zal ik u hierop tegemoet voeren, oom? — O, God! God! gij bezoekt uw kind wel zwaar! Maar gij hebt gelijk, mijn voogd! breng mij naar een oord, waar ik door boete en berouw mij we der met den Hemel verzoenen, en rust voor mijn gewond gemoed vinden kan”.

„Het verheugt mij, dat gij eindelijk tot inzicht zijt gekomen. Vrees echter niet, dat ik eenig voornemen koester, om u de wereld te doen verlaten. Daartoe bestaat nog geene noodzakelijkheid; maar gij zult naar eene plaats vertrekken, waar de ketter zich niet vertoonen durft, wil hij er niet het loon voor zijnen misdadigen afval van de Heilige Kerk en zijne afzweering van ‘s Konings gezag ontvangen.

„Ik ben tot alles bereid, wat gij tot mijn heil zult dienstig oordeelen”.

„Zoodra er gepaste gelegenheid is, om u de reis te doen aanvaarden, zult gij van hier vertrekken. Schik u dus in de omstandigheden, welke

gij u zelve te wijten hebt en dank het aan mijne genegenheid te uwaarts, dat ik tot geene strengere maatregelen mijne toevlugt neem, waartoe ik mij gedwongen zou zien, indien gij uwe redelooze droefheid niet matigt en alle gedachten uit uwe ziel verbandt, die eenige vergevensgezindheid voor den ketter verraden mogten.

„Één ding echter heb ik u nog te zeggen, en dat is, dat ik volstrekt begeer, dat gij door uw neêrslagtig voorkomen geene verdere aanleiding geven zult om de eer van ons geslacht in opspraak te brengen. Er is heden zoo veel voorgevallen, waarvan de lieden in onze dienst getuigen Waren, dat het een gebiedende pligt voor ons is aan alle praatjes een einde te maken, opdat de eerbied, aan onzen persoon verschuldigd, er niet verder door lijde.

„Gij kent thans mijnen wil, gedraag er u dus naar”.

Zonder de bedroefde MARIA thans langer op te houden, verliet hij haar. Ach, de hardvochtige man had haar hart eene wonde toegebracht, die niet zoo ligt te boeien was, als zijn ijskoud gemoed dit onderstelde. Diep ternedergedrukt door het denkbeeld dat hij, wien zij zoo vurig beminde, wiens ziel aan de hare zoo naauw verbonden was, een Godlooचनाar, een dienaar van den booze was, wiens omgang haar verpestend en heilverwoestend zijn moest, deed het haar evenwel goed, dat zij eindelijk zich weder alleen bevond, en zij de tranen niet behoefde op te kroppen, welke haar onophoudelijk langs de verbleekte wangen stroomden en haar echter geene leniging of verligting toebragten. O, dat denkbeeld van dien afval der Ware Kerk viel aan de geloovige ziel van het reine godvruchtige meisje zoo zwaar; alles, alles zou zij den dierbaren geliefde vergeven hebben, maar het verzaken van zijn geloof, het zich overgeven aan den vijand van het menschelijk geslacht, het veil hebben zijner onsterfelijke ziel voor het eeuwig verderf, dit alles was eene zaak, die haar begrip te boven ging, en angstig, als of zij zich reeds, door haar verkeer met den rampzalige,

aan het grootste vergrijp had schuldig gemaakt, wierp zij, als tersluiks, eenen met ziltigen daauw bevochtigden blik naar het beeld der gezegende Moedermaagd, innerlijk vreezende dat het aanminnig Goddelijk oog zich van haar zou afwenden; maar- o, wie beschrijft den zaligen troost, welken de fel geschokte maagd ondervond? - even zacht en troost vol scheen de hemelsche blik op het beschilderde doek, het beangste gemoed van MARIA als weleer toe te lagchen, ja, zelfs kwam het haar voor, alsof de Gebenedijde vriendelijker, dan ooit te voren, haar toeblikte, zoodat de tot in de ziel bedroefde maagd, weggesleept door een gevoel, hetwelk al hare zenuwen trillen deed, hare handen, kramptrekkend te zamen gevouwen, tot het als beziel schijnende beeld ophief en eenen troost in zich voelde nederdalen, welke haar plotseling met nieuwe hoop vervulde, en haar de noodige kracht verleende, om het haar opgelegde kruis gelaten te dragen, en vol ver trouwen die uitkomst tegemoet te gaan, welke zij, geloovig aan de voorspraak der moeder Gods, verbeiden kon.

Hoezeer gevoelde de godvruchtige MARIA in die bange oogenblikken, den vollen troost, welke uit eene reine vervulling van 's menschen pligt voortvloeit.

Ware hare godsdienst lippenspraak en geene taal van het hart geweest, van waar zou zij de kracht verleend hebben in het lijden, dat haar te wachten stond, om staande te blijven en niet te vertwijfelen? maar thans daalde er een zielevrede in haar gemoed, uit de overtuiging, dat de Algoede, dien zij kinderlijk vereerde, haar geen kruis boven hare krachten zou opleggen.

Met eene geheel andere gewaarwording dan weinige oogenblikken te voren, dacht zij aan haren HENDRIK : zij overwoog zijne gezegden, waaruit nooit eenigerlei boos opzet of verkeerde zin was af te leiden; zij blikte in hare herinnering in zijn mannelijk oog, dien spiegel zijner ziel; zij herdacht de opregte betuigingen zijner liefde en trouw, die

haar hart zoo zeer stréelden, en zijnen blijkbaren afkeer voor al wat onregt en boos was; zij zag hem in hare verbeelding vóór zich staan, in al den luister zijner mannelijke grootheid, met dien gloed der braafheid het schoone gelaat, door geen en hatelijken trek misvormd; zijne gestalte, welker welgemaaktheid door het krijgshaftig gewaad, hetwelk hem als aan de leden geschilderd stond, nog verhoogd werd, de wapperende pluim op den fijnen viltten hoed, die zich vaak met zijne krullende lokken vereenigde, die blos der gezondheid op de wangen, dat heldere hooggewelfde voorhoofd, op hetwelk geene plooi van verborgen kommer of geheime zonde zichtbaar was, die vuist, als alleen geschapen om het rapier, op zijne zijde hangende aan eenen rood lederen band, sierlijk gestikt en met gele zijden oplegels, ter verdediging der onschuld en ter handhaving van regt en wet te trekken; die vaste tred, waarvan bij elke drukking de zilveren sporen als welluidende muziek klonken, hem alleen eigen, om tot welzijn van anderen uitgezette worden; die stem, waarin achtbaarheid en welluidendheid de hoofdtonen uitmaakten, — dit alles schitterde haar thans, als in eenen spiegel, voor het zacht stralende oog, waaruit wel geene tranen meer vloeiden, maar waarin echter nog een paar kostbare parels, als zichtbare tolken van haar liefderijk gemoed, blonken, en heimelijk vroeg zij het gezegende beeld der aanbiddelijke vrouw: „Kan hij wel zulk een snoodaard zijn? Is het, moet het geen laster zijn, dat hij van den Algoedertierende kon afvallen en zich overgeven aan hem, wiens naam ik niet waag op de lippen te nemen? Neen, zoo slecht schiep God Zijn evenbeeld niet, zoo diep kon Hij zijn schepsel niet doen zinken, wien ik nooit dan met diepen eerbied den naam van den Ongeziene hoorde noemen, en die met het water van den Heiligen Doop op het voorhoofd besprenkt werd. O gewis, men heeft hem snood belasterd en mijnen ligtgeloovigen oom op de schandelijkste wijze overgehaald, zoo iets van hem te denken! — Maar

heeft hij het hem niet zelf gezegd?" vroeg zich weinige oogenblikken daarna af, doch zij durfde deze vraag niet bevestigend te beantwoorden.

Eensklaps was het zoo schoone gebouw harer hoop, als met éénen ademtogt, ingestort en verdwenen.

Tusschen twijfeling en vrees, angst en tranen, bragt zij eenige uren, geheel aan zich zelve over laten, door, en, afgemat naar geest en ligchaam, wenschte zij naar het stille oogenblik van den nacht, alsof deze haar rust en kalmte, nieuwe hoop en uitzigt leveren zoude.

Vijfde Hoofdstuk

Tevredenheid met zijnen stand,
Strooit rosen op ons pad;
En reikt de min er ons de hand,
Dan kweekt men zich een lustwarand,
Die 't hoogst geluk bevat;
Doch plant men de eerezucht in dien hof,
Dan strooit men op de bloemen stof,
En rooft men elke levenskiem van kelk en knop en blad.

C. v. D. Najaars-avondsprokkelingen

In den ruimen timmermans-winkel van STAAS ADRIAANS, in de Onze Lieve Vrouwe-sstraat, speelde het lieve meisje van den meester, een kind van nog geen twee jaren oud. met de krullen, die van de schaaftank op den houten vloer nedervielen, terwijl de vader vrolijk zijnen arbeid verrigtte en nu en dan met blijkbaar genoeg op het lieve wicht nederblikte, of ook wel haar hoofdje met een handvol krullen bestrooide.

Lagchend zag de jeugdige moeder dit tooneel van huiselijke welvaart aan, doch niet zonder zorg, dat soms een splintertje van het ligte hout, de teedere handjes van het dierbare kind kwetsen zou, zoodat zij menigmaal van het rad van haar spinnewiel, hetwelk zij lustig draaijen deed, het oog afwenden en haren echtvriend verzoeken moest, toch bedachtzaam voor de lieve oogjes van hunne ANNA te wezen, waarin zoo ligt een stofje komen kon, dat haar pijn zou kunnen veroorzaken; waaraan hij zich echter niet stoorde, daar de kleine telkens hare handjes naar hem opstak, en met hare zwakke stem hem om nog al meer krullen smeekte, zoodat het teedere wicht, weldra met dezelve overdekt, lustig er zich onder verborg, zonder dat zij er eenig letsel van kreeg.

Op het liefvallig zacht gelaat der blozende huis vrouw was het huiselijk geluk leesbaar, waarin zij zoo rijkelijk met haren man deelen mogt, en duidelijk kon men het haar aanzien, dat het haar innige vreugde verschafte, wanneer zij, nu en dan hare blikken op den meester werpende, deze van tijd tot tijd haar toelonkte en minzaam aanlachte; doch als deze dan schijnbaar in drift, zijnen hamer of beitel ter zijde wierp, plotseling tot haar trad, haar blozend gelaat in zijne ruwe handen nam, zonder er aan te denken, dat hij de sneeuw witte muts, zonder zwier van strik of lint, bevlekte, haar met de teederste liefde in de armen sloot, aan zijne volle borst drukte en, als ware hij den koning te rijk, uitriep: „O mijne dierbare, aangebedene vrouw, hoe gelukkig hebt gij mij gemaakt", — dan was haar het gemoed vol; een naamloos, een onuitsprekelijk zalig gevoel doorstroomde alsdan haren boezem, en menigmaal zwol er in haar oog een traan, de tolk harer dankbare erkenning aan den Alomtegenwoordige, terwijl zij vast en innig haren echtvriend omhelsd hield, als vreesde zij dat men hem haar ontnemen zou.

„Ja", lispelde zij hem dan veelmalen toe, „zoo gelukkig is geene Vorstin", en, als met nieuwen moed en versche levenskracht bezielde, ging de meester alsdan weder aan zijnen arbeid, en het werk vlotte hem dan veel beter, dan weinige oogenblikken te voren.

STAAS ADRIAANS was een man van acht en twintig jaren, rijzig van gestalte en bloeiende van gezondheid en kracht. Altijd arbeidzaam en vol ijver voor zijn beroep, verzuimde hij niets, om zijn huisgezin, uit slechts één kind en zijne beminde vrouw bestaande, van het noodige te verzorgen, zoodat nog geene vrees voor armoede of gebrek een oogenblik de heilzon van hunnen gelukkigen echt beneveld had.

In weêrwil van den druk der tijden, had de meester altijd volop werk gehad, terwijl hij, om zijn eerlijk gedrag, goed werk en minzaam

karakter, bij al zijne stadgenooten en vooral bij zijne kalanten bijzonder gezien was.

Nimmer ledig, verzuimde hij niets wat hem op eene betamelijke wijze brood en voordeel kon ver schaffen, en zag hij het gaarne, dat zijne huisvrouw, door het spinnewiel niet ter zijde te zetten, mede tot schraging van het gezin, het hare toebragt, zonder echter ooit met eenen oogwenk haar daartoe aan te moedigen, ofschoon zij het zeer wel wist, welk een genoeg zij hem daarmede bewees.

Weinige behoeften hebbende, beantwoordde natuurlijk hunne woning aan hunnen stand, en was eene kleine kamer of keuken, achter den timmermans-winkel, met eenen zolder onder het dak, vol doende voor het gezin, dat niet meer dan drie leden telde.

Wel verre dat des meesters vrouw er aan gedacht zou hebben, eene vrouwelijke hulp zich aan te schaffen, was het een harer grootste genoegens hare huishoudelijke zaken in het bijzijn haars mans te verrigten, om alzoo altijd met hem, als het ware, vereenigd te zijn. Toevallig bood zich hiertoe de gelegenheid der woning aan, daar achter in den winkel, vroeger een gewoon vertrek of binnenkamer, doch thans door het wegnemen der binnenpui bij den winkel gevoegd, de vaste verblijfplaats der vrouw was, waar zij hare huishoudelijke zaken verrigtte en alzoo haren man met haar bijzijn genoeg deed. Het was een treffend gezigt: de man, druk aan den arbeid, meestal zingende onder het schaven of hameren, als of dit zijn werk bespoedigde; ter wederzijden aan den wand stapels hout, die nog vertimmerd moesten worden of reeds gereed waren, doch waarop eene orde en zindelijkheid blonk, die terstond in het oog viel; digt aan het venster een rak met allerlei gereedschap, hetwelk daar te pronk scheen te hangen, zoo nieuw zag elk stuk er uit; wanden, die van witheid schitterden; eene zoldering waaraan geene spinrag te ontdekken was, een grond, die wel vol spaanders en krullen, in den

omtrek der schaaftbank lag, doch die evenwel deszelfs wit ge schuurde planken zien liet.

Trad men nu den winkel dieper in, dan zat al daar de bezige huisvrouw, hetzij aan den huiselijken arbeid, hetzij aan het spinnewiel, nevens een tafeltje, van welks blad men veilig eten kon, terwijl de schoorsteen, in den uitersten hoek van den winkel, zoo door de orde, welke in als op denzelfen heerschte, als door den glans van het koperwerk, aldaar geplaatst, terstond het bewijs opleverde, welk eenen schat de meester in zijne vrouw bezat, wier oogen gestadig met liefde op hem of op de kleine, die vrolijk daarhenen waggelde, of zich met de onbeduidendste zaken, — dat spel van zoo menigen mensch — — vermaakte, gevestigd waren, en op wier gansche gelaat het leesbaar was, dat zij eene gelukkige gade en eene innig blijde moeder was.

Zoo hadden de echtelieden gedurende het eerste anderhalf jaar aan hun huwelijk een levensheil gesmaakt, hetwelk, helaas, door zoo weinigen genoten, door zoo velen miskend wordt.

Tevreden en gelukkig in het genot der huiselijke vreugde, elken dag als nieuw voor het genot, liet welk zich met volle teugen aanbod, bevrijd van den knellenden kommer, uit zoo menigen zorg geboren ter vinding van de talrijke behoeften van gade en kroost en welke zoo vaak alle blijdschap en genoegens verbant, bragt ieder uur huns levens nieuw genot, en scheen het streven der minnende huisvrouw geen ander doel te hebben, dan haren man door eenen bloemenketen zóó aan zich en zijne woning te boeijen, dat hij er niet aan dacht, dat er buiten haar, nog genoegens aanwezig waren, welke het gemoed strelen en de borst kittelen.

Zoo leefden beide kalm en tevreden voor het tegenwoordige, vol hoop voor de toekomst, en toch was er eene zaak, welke in het geheim menige kommer bij ANNA (zoo was des meesters vrouw geheeten), verwekte; doch welke zij niet waagde te openbaren, uit vrees van de

vonk, die onder de asch smeulde, er door op te rakelen en een vuur te doen ontstaan, dat welligt niet meer te blusschen zou zijn ; wat zij echter in stilte doen kon om die vonk te dekken of te dooven, liet zij nimmer na, doch menigmaal bleek het haar, hoe weinig zij dit vermogt, vermits hij elke gereede aanleiding die vonk ontgloeide en tot eene vlam dreigde over te slaan.

Dezelve meende zij te zien in eenen buitensporigen ijver voor de kerkleer, welke haar man belijdde; door streng vrome ouders opgevoed, had hij boven dien nog een monnik, een bloedverwant zijns vaders, tot leermeester gehad, die hem van jongs af, het zoo sterk ingeprent had, dat er alleen in de voorvaderlijke godsdienst geluk, hier en hiernamaals, te verkrijgen was, dat het hare krachten te boven ging, hem het onredelijke zoowel als het Gode ,ont eerende hiervan te doen inzien, of het hem begrijpelijk te maken, dat de zekerheid hieraan met geene mogelijkheid in de menschelijke bevatting gelegen kon zijn. Wel had zij altijd gepoogd, en bleef zij ook liefderijk voortgaan hem andere gevoelens hier omtrent in te boezemen, doch tot haar leedwezen betoonde hij hierin zulk een halstarrigheid, dat zij wijs en voorzigtig hare redenen inpalmde, om het zoo teedere plantje van huiselijk geluk en tevredenheid niet met éénen ruk omver te halen of des zelfs teedere bloezems te kwetsen.

Ware het nu, dat zijn ijver zich slechts tot zijne gevoelens bepaald had en niet tot eene bedrijvigheid was overgegaan, waardoor hij zich, inderdaad verdienstelijk meende te maken in het oog van Hem, wiens werken liefde en niet dan liefde prediken, zij zou zich niet met eene zorg gekweld hebben, die thans menigmaal in den vollen beker harer levens vreugde eenige bittere druppels mengde, maar indachtig zijn geweest, dat die ijver eene vlammeende kaars op den vollen middag gelijk is, welke tevergeefs haar licht verspreidt, doch geen nut hoegenaamd aanbrengt; maar zij bespeurde het te wel, dat het haren

man inwendig goed deed, wanneer soms deze of gene dien ijver prees, vooral wanneer dit plaats had door hen, die of boven hem in stand verheven waren, of door eenen geestelijke, die zulks als een voorbeeld van werkdadig geloof roemde en hem aanspoorde in dien heiligen ijver toch niet te verflaauwen: een lof, dien de Pastoor LEINGRITIUS, zijn biechtvader, hem zoo dikwijls deze hem sprak, zoo uitbundig toezwaaide, dat dezelve hem bedwelmen en soms uren lang als in de geesten-wereld moest doen omzwerven; waardoor hij alsdan ten eenenmale voor zijn werk onbekwaam was, en eerst eenigen tijd behoefde om tot zich zelve terug te komen en te beseffen, dat hij niet meer dan een tim merman was.

O, bedacht men het meer, welk eene heillooze vonk men menigmalen door valschen ijver oprakelt en tot een vuur aanblaast, dat vaak niet meer te dooven is, — hoezeer zou men zich er voor wachten en het ongeluk van anderen zich niet te verwijten hebben.

Gelukkig echter, dat STAAS ADRIAANS slechts nu en dan den Priester LEINGRITIUS sprak, zoodat het smeulend vuur in zijn binnenste telkens door de voorzigtige toespraak zijner huisvrouw weder gedekt werd, waardoor zij ten laatste nog geloofde hem ten eeniger tijd het verkeerde ervan te zullen doen inzien, en hierin werd zij te meer versterkt, daar zij het eenmaal gewaagd had, in de biecht den Abt BERNARD van het Carmeliten klooster en Pastoor der LieveVrouweKerk ²⁶⁾ te Bergen op Zoom, een waardig dienaar van Christus kerk, haren kommer te openbaren, uit gemoedsbezwaar, alsof zij hiermede zich aan ondankbaarheid voor de ontelbare weldaden, haar en haar huis geschonken, schuldig maakte en zich hierdoor het ongenoegen Gods berokkende; doch waarvan haar de achtbare

²⁶⁾ Merkwaardig, de kerk in Bergen op Zoom is gewijd aan St Gertrudis. Hoe dit in verhouding staat met hetgeen in de inleiding wordt gesteld, is onduidelijk.

kerkleeraar onthief, en beloofde bij voorkomende gelegenheid haren man een bezoek te zullen geven, in de verwachting, dat zijne taal van meer invloed op het gemoed van STAAS zijn zou, dan de zachte vermaningen eener gade, welke naar diens oordeel in kennis en godsdienst-ijver verre beneden hem stond, doch waarin hij zich grootelijks vergistte, daar zijne huisvrouw, meer doordrongen van den waren geest des Christendoms, wel de Roomsche eeredienst was toegedaan, doch daarom geene andere als eene duivelsche veroordeelde en hare belijders verdoemde. Wat zij evenwel, door de tusschenkomst van den Pastoor verwacht had, mogt zij niet zien gelukken, daar STAAS er veeleer in zijn gevoelen door bevestigd werd, zoodat zij ten laatste wel verplicht was de zaak op te geven, hopende van rijpere jaren en meer zuivere begrippen, die verdraagzaamheid, welke zij als eene grondzuil voor hun huiselijk geluk beschouwde. Ware het nu hierbij gebleven, en had de sluwe LEINGRITIUS reeds niet van voor langen tijd, den vurigen en voor de zaak der Godsdienst blakenden STAAS als een zeer geschikt persoon ter bereiking van zijne geheime oogmerken beschouwd, gewisselijk zou de brave timmerman onmerkbaar tot het gevoelen zijner huisvrouw zijn overgegaan, vermits hij reeds zoo ver in verlichting gevorderd was, dat hij bij bedaard nadenken, het niet ontkennen kon, dat zij in den grond der zaak zoo zeer geen ongelijk had, en bij dergelijke begrippen gelukkiger was dan hij, daar zij in elken mensch eenen broeder of eene zuster zag, wie zij van harte genegen was, en wier geluk zij ook stellig bevorderen zou, indien het haar slechts niet aan het vermogen van dit te kunnen ontbrak, en zij daarbij eene rust en kalmte des gemoeds smaakte, die hem, bij zijne onberadene begrippen telkens ontbraken, zoo dikwijls hij zich door LEINGRITIUS had laten opwinden. Nogtans was het geen wonder, dat dit plaats moest hebben. Ofschoon een door en door braaf karakter bezittende, was hem echter de geest

der godsdienst ten eenenmale vreemd; in de stipte opvolging der kerkelijke voorschriften het wezen zijner Godsvereering ziende, moest hij natuurlijk diegenen haten, welke die voorschriften als bijwerk verwierpen, ja, als nietig beschouwden, zoodra een godsdienstige wandel er het zegel niet op drukte; daar nu de afkeer, welke de naam van ketter aan elken waren Katholijk inboezemt, de verdoemenis welke schier alle Roomsche Geestelijken over hem uitspreken, de kerkelijke ban des Pausen, die alle gemeenschap met den ketter als afval aanmerkt en als hoogste uitspraak veroordeelt, zoo vele middelen waren in de hand van den geslepen Priester, was het hem niet moeilijk, door de eerezucht van den eenvoudigen man daardoor te kittelen, hem geheel aan zich te verbinden, om hiervan eenmaal partij te trekken.

Toevallig waren de laatste weken, zonder dat de Pastoor iets van zich hooren deed, in huiselijke tevredenheid voorbij gegaan, en ongemerkt was ook de vonk van dien ijver, welke in hem glooide, door de verstandige taal van de vurig beminde huisvrouw langzamerhand doffer geworden; de levendige gedachte van tot heil der kerk werkzaam te zijn en zich daardoor in dezelve eenen naam te maken en door alle ware Katholijken als een voorstanders der ware leer geroemd te worden, was van lieverlede verflauwd. Zalig in het huiselijk geluk, hetwelk hem te beurt viel, bemoeide hij zich niet met hetgeen er buiten voorviel, en dacht hij thans minder aan de vervolging van de eene of andere godsdienstige partij, vermits zijne huisvrouw er altijd zorgvuldig voor waakte, die snaar niet aan te roeren.

Onbekommerd voor zich en zijn gezin ten aan zien der toekomst, die hem lagchend toelonkte, wijl hij zich geen kwaad bewust was en geene schuld hem het geweten bezwaarde, staarde hij, innig tevreden. van tijd tot tijd op de lieve kleine, dat ééne telgje uit zijnen echt, dat eerste spruitje op den akker van zijn gelukkig huwelijk, omdat zij zich

voortdurend in de hoop fijne krullen rolde, en niet schreeuwde, al stak soms een scherp puntje het blozend koontje of het zachte handje, en telkens al meer verlangde, hoeveel hij haar ook toestrooide, alsof de begeerte der onverzadigbaarheid nu reeds in de jeugdige borst geworteld was, toen zijne huisvrouw hem lagchende toevoerde: „wees toch voor zigtig, lieve man, zij mogt zich eens bezeeren”.

„Wat, daar moet ze niet van weten, " riep hij lustig uit, terwijl hij wederom eene handvol krullen over het teeder kopje, welks kleine lokjes als zijde blonken en in het mollige nekje verschuילend zich kronkelden, luchtig vallen deed : „was ze een jongen, dan gaf ik hem nu reeds eenen hamer in de hand, om al vroeg als leerling in het gild te worden ingeschreven: doch niet waar, lieve vrouw, een jongen moet er nog bij, want anders gaat het niet?”

„Gij zijt toch een regte plaag, STAAS”, hernam zij ontwijkende; doch een hooge blos, welke hare wangen met een liefelijk rood overtoog, bewees hem, dat zij haren echtvriend zeer wel verstaan had.

„Gij hebt mij immers lief, ANNA, waarom zoudt gij dan ook mijnen wensch niet gaarne vervuld zien?”

„Ben ik er dan tegen, lieve man lach, zeg slechts wat ik doen moet, om u gelukkig te maken, waarlijk, ik zal het beproeven, want gij zijt immers mijn hoogste schat”.

Een teedere lonk van de aanvallige vrouw bevestigde de waarheid harer betuiging, welke STAAS zoo zeer trof, dat hij zijne schaaf uit de hand liet glijden, het zweet van zijn aangezicht met zijn schoots vel afdroogde, driftig naar zijne ANNA liep en haar voor hare liefde met eene vurige omhelzing dankte, die zelfs de kleine scheen te roeren, want schuddende met haar kleine hoofdje, wierp zij de krullen ter zijde en zag liefvallig hare ouders aan, als vroeg zij: „Deel ik dan ook niet in uwe liefde?”

O, het was een schoon tafereel van huiselijk geluk, waarop de hemelingen met blijdschap konden nederzien, daar het eene kleine schets leverde van het reine geluk, eenmaal in volmaakter stand, voor de getrouwe vervulling van deugd en plicht elken brave beschoren. Nog had STAAS zijnen arbeid niet hervat, toen de voordeur op hare ijzeren hengsels draaide en de gardiaan van het St. Antonies klooster den timmermans winkel binnentrad.

„Zoo ijverig aan het werk, meester?” vroeg hij op zijnen gewonen langzamen toon, terwijl hij, zonder antwoord af te wachten, dadelijk er op volgen liet: „Pater LEINGRITIUS verlangt u heden avond te spreken”. Hoe onwelkom STAAS, bij zijne tevredenheid, deze boodschap ook ware, zoo gevoelde hij zich echter door dezelve zoo gestreeld, dat hij er dadelijk op ten antwoord gaf, dat hij niet zou verzuimen op zijnen tijd te komen; doch de vraag wat de heilige man hem te zeggen had kon hij niet achterhouden: tot zijn leedwezen zeide echter de gardiaan, dat hij hem dit niet kon oplossen, wyl hij met de reden van zijn opontbod niet bekend was.

Na nog eenige weinige woorden met den meester gewisseld te hebben, liet de gardiaan dezen in eene stemming achter, welke zoo zeer van de vorige verschilde, dat het werk hem zelfs niet vlotte, en hij telkens in gepeins verzonk; hetgeen zijne huisvrouw, die hem oplettend gadesloeg, met eene pijnlijke zorg vervulde en haar den wensch deed uiten, van wel iets te willen schuldig wezen, wanneer de gardiaan met zijne boodschap ware achtergebleven.

„Zijt gij dwaas, vrouw?” vroeg STAAS, verwonderd, op dit geopenbaarde verlangen van zijne echtvriendin.

„Waarom zijt gij er toch altijd zoo tegen, als de heilige man mij spreken moet?”

„Ik weet niet, lieve man! maar ik kan de beklemdheid nooit van mij weren, zoo dikwijls gij in aanraking met dien pater komt; wat, hij u

telkens te zeggen heeft is mij niet bekend, omdat gij u hier over nooit uitlaat; doch ontgaan kan het mij nooit, dat gij alsdan altijd eenige dagen geheel anders gestemd zijt, dan wanneer gij hem niet spreekt”.

„Hoor eens, ANNA! gij weet, dat de heilige man voor de eer onzer godsdienst alles veil heeft, en dat ik niet minder dan hij van ijver voor dezelve blaak. Moet het mij dus niet aanvuren, wanneer hij mij zijn vertrouwen schenkt en mij met allen ernst aan maant, om toch niet te verflaauwen in de stipte opvolging der bevelen van de kerk, daar er thans zoo vele voorbeelden zijn, die tot afval nopen en onze godsdienst in gevaar brengen?”

„Wanneer wij toch van onze zijde geene aanleiding geven, om ten onzen aanzien vermoedens te doen ontstaan, die ons eenige berisping berokkenen kunnen, begrijp ik niet, waarom hij toch altijd u dit op het hart moet drukken”.

„De heilige man is altijd zoo bezorgd voor het zieleheil zijner leken, dat hij, in hen van tijd tot tijd bij zich te ontbieden om hen er over te onderhouden, een geschikt middel meent te zien, om hen voor afval te behoeden”.

„Het verwondert mij echter, dat onze eerwaardige abt BERNARD mij nooit hierover onderhoudt, en zich van onze vroomheid verzekerd houdt, zoo lang wij geene aanleiding geven, om deze in verdenking te brengen”.

„Helaas, ANNA! wat zal ik u hierop antwoorden? Niet alle geestelijken zijn met dien heiligen ijver vervuld, die hen thans als een eerste pligt wordt voorgeschreven. Heeft pater LEINGRITIUS mij niet zelf gezegd, dat hieraan hoofdzakelijk het verval in de godsdienst te wijten is. Ach, ik wil u niet tegen den abt opzetten, maar of hij wel regtzinnig is, daaraan twijfelt pater LEINGRITIUS”.

„Hoe, heeft hij u dan ooit over hem onder houden?”

Min of meer beschaamd, antwoordde STAAS: „Ik zeide hem voor eenige weken, dat de abt ons van tijd tot tijd bezocht en ons dan tot verdraagzaamheid aanmaande, wijl hierdoor de scheuring beter voorgekomen werd dan door vervolging en verdoeming”.

„En wat zeide de pastoor daarvan?”

„Ja, dat wil ik u liefst verzwijgen; maar hij keurde dit gevoelen ten strengste af en verweet het zelf den abt, dat verscheidene onzer medeburgers tot de ketterij vervallen waren”.

„Heilige Maagd! hoe zou dit mogelijk zijn? Hebt gij ooit een woord van den waardigen man gehoord, dat niet de reinste gevoelens ademde?

Ja, hebt gij zelf niet gezegd, dat hij het wel bij het regte einde hebben moest, daar zijne parochie de minste bewijzen van afval opleverde. O, geloof mij toch, beste man! dat onze godsdienst niet op de lippen, maar in het hart moet geschreven zijn, en dat wij God nooit beter verheerlijken kunnen, dan, even als Hij, welwillend jegens onze naasten te wezen en Hem, volgens Zijn gebod, lief te hebben als ons zelve. Waarlijk, zoo doende blijkt eerst regt onze godsdienst”.

Hoe welgemeend deze hartelijke taal ook ware, was STAAS echter in geene stemming, om er de waarheid thans van te gevoelen en te erkennen.

Voor eenige weken had pater LEINGRITIUS hem in vertrouwen medegedeeld, dat het gevaar, waarmede de ware godsdienst bedreigd werd, slechts door eene moedige daad was af te wenden, want dat het reeds in de pen zijn zou, om haar geheel uit het markgraafschap te verdrijven en alle bewoners tot den overgang der kettersche leer te dwingen; waarin evenwel die daad bestaan zou, had hij hem niet te kennen gegeven, doch duidelijk hem doen verstaan, dat bij op hem, als op een getrouwen zoon der kerk, rekende, waarover hij hem nader onderhouden zou, indien het mogt bevestigd worden, dat zulk een heilloos onderwerp inderdaad tot een vast besluit zou komen.

De eerste dagen na deze mededeeling had den STAAS eenen nameloozen kommer verwekt: wel had hem het bewijs van vertrouwen gekitteld, het welk de heilige man in hem stelde, en gevoelde hij zich in staat, voor de redding der kerk ook het meest gevreesde te wagen; doch die spanning zijner ze nuwen, die drift, om zich als een held voor het geloof te wapenen, die ijver, welke hem in de eerste oogenblikken bezielde en zijn bloed boven mate gisten deed, verminderden en bekoelden allengs, toen de eene dag na den andere voorbij ging en geen wolkje aan den helderen hemel het onweder verkondigde, dat zoo dreigend voorspeld was. Onmerkbaar daalde hierdoor weder eene kalme rust in zijn gemoed, op het gezigt hoe kalm zijne gade was en met welk een vertrouwen zij op het bestuur eener liefderijke Voorzienigheid hoopte, die toch nooit dengeen alleen liet, welke zijn gemoed rein hield van het kwade. zag, hoe dwaas het was zich eene toekomst te voorspellen, die zich altijd in den schoot van het onberekenbare verborg, en daar alles op den eigen voet bleef voortgaan, geen windje eenige verandering van weder aan den staatkundigen en godsdienstigen hemel aankondigde, elk ingezetene, naar zijne overtuiging den Oneindige diende, zonder dat hem eenige overlast wegens zijne begrippen werd aangedaan, - kon het ook niet anders, of hij moest weldra het dwaze van zijne bezorgdheid inzien, en het oordeel van zijnen biechtvader als ongegrond beschouwen, vooral, daar deze hem niet nader ontbieden deed en hierdoor het bewijs leverde, dat de met dreigende onheil bezwangerde lucht, hoewel onzichtbaar voor zijn kortzigtig oog, zich allengs in het ruim der schepping had opgelost, zonder dat deszelfs donder het aardrijk schudde, doch welk eene vreugde hem dit was, gaf hij nooit aan zijne hem onuitsprekelijk dierbare huisvrouw te kennen, hoezeer het haar niet ontgaan kon, dat zijn gemoed onder een geheim gedrukt ging, hetwelk hij zorgvuldig voor haar verborgen hield en haar hart

daaromtrent met eenen kommer vervulde, die het gebouw hunner huiselijke tevredenheid bedreigde.

Intusschen rende, met ongetemde vaart, de eene dag na den andere hem voorbij, menige week zink in het niet der tijden weg, en meester STAAS vernam niets naders van de ten uitvoerlegging eener daad, van welke de godsdienst der kerk van Rome haar voortdurend bestaan verwachten moest. Hoe zeer hij de mededeeling niet kon vergeten, vermits hij met dezelve te zeer ingenomen was, ontveinsde hij het zich zelve niet, innig verblijd te wezen, dat geen offer thans meer van hem scheen gevorderd te worden en verheugde hij zich reeds in het geluk, dat Pater LEINGRITIUS waarschijnlijk smaken moest, nu het hem toescheen, dat deze zulk een offer van geen zijner leken meer behoefde te vragen.

In ongestoorden vrede vlogen de uren en dagen weder daarhenen, en reeds was STAAS het zoo goed als vergeten, toen eensklaps, te midden van zijne huiselijke welvaart, onder het genot der liefde van gade en kind, zijne ontbieding bij LEINGRITIUS, zoo als hij reden had te vermoeden, hem kwam oproepen tot het verrigten van eene daad, welke hij wel groot, verheven, verdienstelijk achtte, doch welke echter het geluk zijner zielsvol beminde huisvrouw en dier bare huwelijksstelg in de waagschaal brengen moest.

Was het te verwonderen, dat de rust en de kalmte des gemoeds thans plotseling uit zijn hart gevaagd werden, en eene onrust, een angst hem martelden, welker gevoel hij wel niet verklaren kon, doch dat hem evenwel voorkwam als de stem van het ont waakt geweten, na het volvoeren eener schandelijke euveldaad.

Ach, hij besepte het niet, dat elke daad, bij welke men niet met rustigen ernst de hand op de borst leggen en zich afvragen kan: „waarom klopt mij dezelve zoo zwaar?” in de weegschaal der gerechtigheid gewogen, te licht moet bevonden worden; en was het

hem, alsof die stem hem zacht influisterde: „geef aan de lokstem der eierzucht geen gehoor”, want hoezeer hij schijnbaar bedaald met zijne huis vrouw over den wezenlijk eerwaardigen abt BERNARD zich onderhield, en geenszins een woord en waarheid sprak van hetgeen hij haar van dezen, volgens de getuigenis van LEINGRITIUS, mededeelde, was echter zijn geest afwezig en zwierf deze langs de donkere paden der toekomst, zonder echter een licht te ontdekken, hetwelk denzelfen er tot eenen gids verstrekken kon. Wel poogde hij bij het voortgezette onderhoud haar te overtuigen, dat er voor hem immers geen kwaads in gelegen was, zich met zijnen biechtvader te onderhouden, en dat hij toch niet den gardiaan met een weigerend antwoord had kunnen henen zenden; doch de kracht der waarheid, welke uit elk antwoord van zijne ANNA door blonk, scheen hem te moeten overtuigen, dat hij on gelijk had zich in zaken te mengen, die zoo min met zijnen stand als met zijn beroep in betrekking stonden: maar dat uitzigt op roem, de naam, welken hij zich maken zou, door, tot eere der kerk, werkzaam geweest te zijn, de lof, van een der weinigen in zijne geboortestad te wezen, die, uit ijver voor de ware leer, geen gevaar te groot achtte, en dan dat loon bij eene gelukkige uitkomst.. Neen, het was hem niet mogelijk de zachte stem der overtuiging te volgen en geen gehoor te verleen en aan dien magtigen aandrang van het schitterend klatergoud, dat, in de zon opgehangen, oog en hart verblindt.

Voor het eerst in zijn leven werd hij onvriendelijk tegen zijne liefdevolle gade, en verzocht hij haar, op eenen min of meer gebiedenden toon, dit gesprek thans te staken en het niet te vergeten, dat hij man genoeg was, om te weten wat hem te doen stond, zonder door zijne vrouw den weg dien hij te gaan had, aan gewezen te worden.

Hiermede was nu wel aan het onderhoud een einde gemaakt, maar de oorzaak ervan niet weggenomen. Met een bedroefd hart, vervolgde de bezorgde vrouw haren eentoonigen arbeid aan het gonzende spinnewiel. STAAS deed met kracht zijne schaaaf over de eiken ribben glijden; de kleine ANNA speelde onbekommerd met de opgerolde krullen, als zoo vele linten, waarmede zij zich versieren moest; maar de stille vrede, dat onwaardeerbaar kleinood van huiselijke gelukzaligheid, scheen in weinige oogenblikken uit de bedrijvige woning verdwenen.

Sprakeloos vervolgde de meester zijnen arbeid, stil zwijgend bewoog zich het wiel van ANNA, alleen de kleine was spraakzaam en keuvelende: doch geen van beiden merkte dit op, elk had voor zich zelve genoeg te denken en te overpeinzen; hoe zou men dan nog voor een ander oog en oor kunnen hebben? Droevig gingen de overige uren van den morgen voorbij, en toen de klok van den toren der Geertruidskerk het middaguur aankondigde, maakte de huismoeder wel de middagspijs gereed, en plaatste men zich wel eenige oogenblikken daarna aan den eenvoudigen disch; doch de kruiding der spijzen, de vergenoegdheid, ontbrak er aan, en, voor het eerst gedurende hunnen echt, ging de maaltijd zoo sprakeloos voorbij, alsof vreemden met elkander aan tafel zaten en elkanders taal niet verstaan konden.

STAAS begaf zich weder aan zijnen arbeid, ANNA betrachtte haren huiselijken plicht, en, als ware na de komst van den gardiaan het geluk de vriendelijke woning ontweken, ging de middag eenzelveig en langzaam voorbij, als schenen de uren langer te zijn dan ooit te voren.

Nauwelijks had de markgraaf JAN VAN WITTEM zijne nicht MARIA VAN MERODE verlaten, en was hij juist voornemens zijne vier kamerdienaars

over hun lafhartig gedrag ten opzichte van hopman VAN VALKENBURG te onderhouden, toen hem de aankomst van een blinden ouden man berigt werd, die hem om huisvesting kwam verzoeken, daar hij, zijn regterbeen verstuit hebbende, onmogelijk verder gaan kon.

„Schaamt gij u niet”, riep de markgraaf den huis knecht toe, die met deze boodschap tot hem kwam, „om mij met zulk een gespuis op te schepen. Wat raakt het mij of die kerel hier een dag of wat blijft of niet, mits hij zorgde, dat zijn voet ons verblijf niet te na kome”.

„Dit hebben wij hem ook reeds gezegd, heer Markgraaf, maar....”

„Welnu, wat wilt gij dan? Of is er bij de ruiters of lansknechten geene plaats meer?”

„Voorzeker, heer markgraaf ! maar de man zeide mij, dat hij om geen aalmoes verzocht, want dat hij dezen niet behoefde, ofschoon zijn uiterlijk gewaad alles behalve een welgestelde persoon aan duidt”.

„Scheer u weg, en kom mij nooit weder met zulke nietigheden te voren”.

„Vergeef mij, Heer Markgraaf ! dat ik u nog niet gezegd heb, dat deze man eenen aanbevelinge brief van Pater LEINGRITIUS vertoonde, welken hij mij verzocht u te laten zien, en zonder welken ik mij niet zoude verstout hebben u over den bedelaar te komen onderhouden”.

“Waarom hebt gij mij dit niet dadelijk gezegd, ezel?” riep Heer JAN met drift, terwijl bij den knecht het papier uit de hand rukte, en het met de meeste opmerkzaamheid inzag; doch daar het er reeds zoo bemorst uitzag, dat er moeilijk het schrift op te onderkennen was, gingen er eenige oogenblikken stilzwijgend voorbij, alvorens hij hetzelfde scheen te verstaan, vervolgens hernam hij: „ik kan uit dat gekrabbel niets maken”. Doch dadelijk liet hij er op volgen: „laat den kerel hier komen, dan weet ik wat hij te zeggen heeft”.

Zonder eenen oogwenk te toeven, stoof de huis knecht de kamer uit, en volbragt hij met zulk eenen spoed den ontvangenen last, dat hij, na

een zeer kort verwijl, met den blinde het vertrek binnen kwam, en zeide: „Hier is de bedelaar”.

Werkelijk geleidde hij vóór Heer JAN een zeer armoedig gekleed man, wiens witte baard en grijze lokken hem wel eenen hoogen ouderdom schenen te geven, doch hetwelk door de volheid der wangen, en de weinige vorens op het gladde voorhoofd, wedersproken werd, werd geleid door eenen jongen knaap van ongeveer veertien jaren, wiens plunje even behoeftig was, doch in wiens oog eene schranderheid blonk, die hem boven zijnen onwaardigen stand van bedelaar scheen te verheffen.

Zonder eenige bloß trad hij met den blinde de ruime zaal binnen, en boog zoo deftig en eerbiedig tevens voor den Markgraaf, dat deze hem en den oude met de meeste aandacht beschouwde, doch hierdoor deed hij bij den knaap geene de minste verlegenheid ontstaan, ja, veeleer kwam het hem voor, dat de jongen vrijmoedig genoeg was, om voorwaarts te treden, wanneer hem slechts een wenk daartoe gegeven werd.

„Gij kunt wel zoo lang vertrekken”, beval de Markgraaf den huisknecht, die zich hierop vóór de deur in den gang plaatste; en op hetzelfde oogenblik liet de knaap de hand van den blindeman los, trad naar de met fraai snijwerk belegenene deur, en sloot dezelve op slot, zonder zich te storen aan de verwonderde blikken van den Markgraaf, die van verbaasdheid zoo zeer getroffen was, dat hij niet dadelijk in staat was te vragen, waartoe dit gedrag dienen zou.

„Thans zijt gij met den Markgraaf alleen, Overste !” riep de knaap, met fonkelende blikken, ter wijl hij tot den oude toetrad, en hem eenen band aan het achterhoofd losmaakte, waardoor eensklaps de zwarte lap voor de oogen en de valsche baard om zijne kin afvielen, en de man in zijne ware gedaante voor Heer JAN vertoonde, die, naauwelijks

geloovende wat hij zag, met de hoogste bevreemding uitriep: „Hoe zijt gij het, Overste DE HAUTEPENNE?”

„Niemand anders, Markgraaf ! doch alleen ook voor u. De begeerte, om eens zelf met u te spreken, deed mij het gevaar over het hoofd zien, van eens mij hierheen te begeven”.

„Waarom ons uw verlangen niet te kennen gegeven, dan ware het ons immers gemakkelijker geweest tot u over te komen. Weet gij wel zeker, dat niemand u herkend heeft?”

„Herkend, Markgraaf? ik tart mijn eigen volk, indien iemand van hen in dit gewaad en onder deze vermomming hunnen overste DE HAUTEPENNE zoude herkennen. Neen, daarvoor had ik geene vrees; maar wel hoe ik u te spreken zou krijgen, vermits ik mij moeilijk onder mijnen waren naam bij u kon aanmelden ; doch hiervoor heeft deze looze knaap, mijn jongste zoon, raad geweten, door eene soort van bedelbrief op naam van onzen heiligen LEINGRITIUS te vervaardigen, welke u dadelijk wel op het spoor brengen zou, dat er meer achter zat, dan ik u met ronde woorden kon laten berigten”.

„Bij sT. Geertruid, Overste ! gij hebt niet misgeraden; want terstond begreep ik, dat dit slechts een vond was, om een zeker geheim te verbergen; waarlijk, gij hadt mij anders niet zoo gemakkelijk te spreken gekregen”.

„Dat begreep ik ook, en daar ik in verscheidene dagen niets van ons plan vernam, vermeende ik, dat het meer dan tijd werd, om er eens voor goed ons werk van te maken. Zeg mij dus, hoe ver wij thans gevorderd zijn”.

„Ja, dat beteekent niet veel, of liever zoo veel als niets. Ik had dezer dagen een ontwerp opgesteld, om met behulp van uw volk, hetzij met geweld of bij verrassing, mijne stad binnen te dringen; doch LEINGRITIUS, dien ik er in betrekken moest, ter oorzaak van den aanhang, dien er

heeft, vond de uitvoering ervan zoo gevaarlijk en hoogst onzeker, dat ik mij bewegen liet ervan af te zien, en iets anders er op uit te denken”.

„En hoe verre zijt gij daarmede nu gevorderd?”

„Onze geslepen pastoor heeft mij beloofd binnen acht dagen mij een ontwerp voor te zullen stellen, dat, naar zijne verzekering, niet feilen kon. Inhoeverre hij nu woord zal houden, moet de uitkomst leeren”.

„Dus Weet gij mij, in den eigenlijken zin, niets mede te deelen, Markgraaf?”

„Tot mijne spijt, niets. Ten zij gij er iets op uitgevonden hebt?”

„Ik heb u beloofd, zonder uwe medewerking, geenens aanslag op Bergen op Zoom te zullen beproeven; gewoon zijnde mijn woord gestand te doen, heb ik er mij buiten gehouden, doch nu ik bespeur, dat er zoo doende van de zaak niets komen zal, geloof ik genoodzaakt te zijn, op eigen gezag handen aan het werk te slaan, om, met of zonder uwe medewerking, de stad te kunnen bezetten”.

„Wijt deze vertraging niet aan mij, Overste! want zij kan u zoo sterk niet hinderen als mij, die hier geheel als een onder voogdijschap gesteld kind behandeld wordt. Indien gij evenwel een goed plan in het hoofd hebt, dan mag ik verwachten, dat gij er mij niet onkundig van zult laten”.

De aandiening van Pastoor LEINGRITIUS deed eensklaps het onderhoud staken.

„Hij kan binnenkomen”, beval hierop de Markgraaf en terwijl de kamerdienaar met dien last ver trok, vervolgde de eerste: „Hij komt alsof hij geroepen ware, thans zult gij zelf uit zijnen mond een en ander hooren bevestigen; doch of hij nu reeds ons met zijnen raad dienen zal, betwijfel ik, daar hij mij eerst gisteren de toezegging ervan binnen acht dagen deed”.

„Wij zullen eens afwachten, wat hij te berigten zal hebben”, hernam de overste, die hierop met verlangen LEINGRITIUS komst tegemoet zag, en

zoodra deze binnen kwam, hem tegemoet ging, met den eerbiedigen groet (gemeend of geveinsd, dit is moeilijk met zekerheid te zeggen): „van harte welkom, heilige man! wij waren juist over u in gesprek, gij komt dus...”

LEINGRITIUS, verwonderd zich op zulk eenen gemeenzamen voet door een uiterlijk behoeftigen persoon aangesproken te zien, vond zich echter terstond aangenaam verrast, zoodra hij, in weêrwil van de vermomming van den Overste, hem herkende.

„Waarlijk”, antwoordde hij, „zoo aangenaam had ik niet gedacht hier verrast te zullen worden. Intusschen dank ik u voor uwen groet”, en zich eerbiedig voor den Markgraaf buigende, vervolgde hij, terwijl hij zich plaatste: „Ik heb mij gehaast om u reeds heden een zeker plan mede te deelen, het welk, indien het goed bestuurd wordt, u binnen weinige dagen uwe hofplaats in handen leveren zal”.

„Spreek en houd ons niet op”, riep de Markgraaf driftig uit.

„Ik herinner mij niet, dat ik u reeds van den muitenden geest der bezetting, wegens hare achterstallige soldij, gesproken heb”.

„Ja, dat is mij geen nieuws meer”.

„Welnu, daarop heb ik mijn ontwerp gebouwd. Ik zal door eenige brave lieden het Waalsche krijgsvolk tegen hunne hoplieden laten opruijen, zoodat alle krijgstucht er te loor moet gaan. In dien tusschentijd zorgt gij, Overste ! met eene voldoende magt, op een te voren bepaald tijdstip, voor de stad te wezen, waarvan gij u dan, vooral in den nacht, gemakkelijk zult kunnen meester maken”.

„Is die muiterij zoo zeker, dat ik hierop veilig bouwen kan, om, zonder mijnen krijgstroem in gevaar te brengen, de stad te berennen en te bestormen, verzekerd dat zij er mij niet zullen afslaan?”

„Laat ik er mijne lieden onder stoken, Overste! dan kunt gij er gerust uw eeuwig heil onder verpanden, dat de zaak gelukken zal; want zij

zullen het vuur der miltzucht wel zoo geweldig aanblazen, dat er in de eerste dagen geen blusschen aan zijn zal”.

„Zijt gij wel voldoende onderrigt”, hernam de Markgraaf, „dat men geen geld zal hebben, om het volk tevreden te stellen? Ik heb heden den Heer van VALKENBURG bij mij gehad, die mij een allerschandelijkst voorstel deed, dat ik natuurlijk afsloeg; doch waarop hij mij te kennen gaf, dat men dan over mijne onderdanen eene brandschatting heffen zou, die wel vooreerst toereikende zou wezen”.

„Voor zij dit geld ingevorderd hebben, is de vlam der muiterij reeds zoo hevig aan het blaken, dat het krijgsvolk met geene ijdele beloften tevreden zal kunnen gesteld worden. Zeg mij slechts, Overste, wanneer gij met uwe benden voor de stad zijn kunt, opdat wij daarnaar de uitbarsting van het kruid re gelen kunnen”.

„Wat dunkt u, zal dit over vijf dagen geen geschikt tijdstip zijn? Ik kan wel vroeger, maar gij zult dien tijd wel behoeven, om het vuurtje behoorlijk aan te stoken; daar het niet te verwachten is, dat de vlam dadelijk ten dake zal uitslaan”.

„Gij hebt mijn gevoelens juist getroffen, Overste !” hernam LEINGRITIUS.

„Die dagen behoeven wij, om het noodige voor te bereiden; doch dan ook geen dag langer uitgesteld. Laat ons de onderneming op aanstaanden Vrijdag-nacht vaststellen; het is heden Maandag, dus over vijf dagen; ik zal zorgen, dat des Vrijdags morgen al het krijgsvolk in vollen opstand tegen deszelfs hoofden is, zonder dat er eenig uitzigt bestaat, om dien in de eerste dagen te dempen. Kan ik er nu op rekenen, dat gij des nachts voor de stad zult zijn, dan zal ik eenige getrouwe Catholijken onder mijn vaandel bijeen doen trekken, om de Steenbergerpoort te bezetten en die voor u te doen openen”.

„Uw plan is niet slecht, hernam de Markgraaf, „en moet zeker gelukken, indien wij er maar van verzekerd zijn, dat het krijgsvolk vóór dien tijd geen geld gewordt en geene manschappen zich aan de

muitelij onttrekken. Heeft een van beiden echter plaats, dan vervalt uw plan, daar er in dat geval geene waarschijnlijkheid tot verrassing der plaats denkbaar is". „Ik bid u, Heer Markgraaf ! laat mij voor het krijgsvolk zorgen, waarvoor ik mijn hoofd verpand, indien er een vaandel is, dat geen deel aan het oproer neemt. Mogt het echter kunnen gebeuren, dat de bezetting vóór dien tijd betaling kreeg, iets dat ik bijna voor onmogelijk houd, omdat ik niet weten zou hoe men zoo spoedig, al ware het door de gedwongenste brandschatting, geld zou krijgen, dan kan men het mij niet wijten, dat ook al wederom dit plan schipbreuk lijdt".

„Waarom moet dit nog vijf dagen uitgesteld worden?" vroeg de Markgraaf, blijkbaar niet zeer met het ontwerp ingenomen.

„Moeten wij dan geen behoorlijken tijd nemen, om het krijgsvolk op te zetten? Ik bid u, Heer Markgraaf ! bedenk toch, dat er zoo vele vandel in de stad liggen, en het dus geene zoo ligte taak is, al die kerels tot één doel te vereenigen, zonder dat er verraad plaats hebbe. Ja, waren het een vijftig of zestig man, dan stelde ik er naauwelijks één dag voor, doch nu heb ik noodzakelijk drie of vier dagen noodig; daarbij neigt deze dag ook reeds onmerkbaar ten avond. Voor ik in de stad terug ben is het duister, gij ziet dus, dat wij waarlijk onzen tijd wel noodig hebben".

„Ik wil er mij niet tegen verzetten; doch zeg mij nu, hoe krijgt onze overste van den gang der zaken dagelijks bericht?"

„Ik zal u alle middagen een vertrouwd persoon zenden, op wien wij ons veilig verlaten kunnen. Evenwel zal het niet noodig zijn hem van den toedragt der zaak kennis te geven, dan voorzoover hij noodzakelijk hiermede bekend moet wezen. Zoo uitvoerig als mij zulks zal mogelijk zijn, zal ik, onder meer of min bedekte termen, u alles schriftelijk mededeelen.... "

„Schriftelijk, Pater! waar zijn uwe gedachten?” vroeg DE HAUTEPENNE,
„en indien nu uw brief soms door een toeval teloor mogt gaan?”
„Heb hiervoor geene vrees, Overste! Wij geestelijken voorzien in alles.
De bode zal mijnen brief tusschen eene dubbele zool van zijne laars
verbergen, zonder dat iemand deze plaats ontdekken zal, te meer,
omdat er geen reden van kwaad vermoeden ten onzen opzigte wegens
dergelijke zending kan oprijzen”.

„Uw plan komt mij zeer aannemelijk voor, Heilige man!” hernam thans
de overste; „doch uwe wijze van briefwisseling staat mij niet aan: hebt
gij geen vertrouwden persoon, wien gij mondelings alles kunt
mededeelen?”

„Neen, Overste! bij eene dergelijke onderhandeling bestaan geheimen,
die men aan iedereen niet kan bekend maken, al die lieden, welke ons
toegedaan zijn, gloeijen wel van geestdrift om ons te dienen, maar dit
spruit voort uit eenen heiligen ijver voor de regtvaardigheid onzer
zaak. Alles kan men dus van hen gedaan krijgen, zoo lang zij in het
denkbeeld blijven verkeerden, dat alle middelen ter bereiking van het
voornamen doel, niet strijdig zijn met plicht en regt, en daar wij natuurlijk
onze toevlugt tot zijpaden moeten nemen, welke hun moeilijk
zouden zijn met volle kennis te betreden, is het beter, dat zij die
onwetend inslaan, zonder er naar te vragen.

„Ware het doel, dat wij er mede beoogen, niet zoo heilig, dan zou ik
zelf er mij niet mede inlaten; maar nu schrijft mij de plicht van onze
Kerk voor niets te verzuimen, wanneer ik tot hare eer en uitbreiding
werkzaam kan zijn”.

„Juist, Pastoor! zoo denk ik er ook over”, hernam de Overste, „elk
middel, goed of kwaad, moet door ons worden aangewend, indien het

onze heilige zaak aangaat. Dit is ook de leer der Kerk: Scopo legitimantar medea!" ²⁷⁾

„Jammer maar, dat deze regel over het algemeen zoo verkeerd begrepen en toegepast wordt", sprak thans de Markgraaf; „doch indien gij voor poortsluiten in de stad terug moet zijn, Pater! zal het uw tijd worden".

„Gij hebt gelijk, Heer Markgraaf! en ik dank u, dat gij mij hieraan herinnert; daar het ons plan geheel in duigen zou werpen, indien ik achterbleef.

Ik mag intusschen verwachten, dat gij en de Overste mij verstaan zullen hebben, voor zooverre dit het onderwerp van onze onderneming betreft".

„Volkomen", antwoordde beiden, en zonder hier over verder uit te weiden, verliet LEINGRITIUS, met diepe buigingen en onder het prevelen van zijnen gewonen heilgroet : "Utinam Gratia ecclesiae in te quiescat !" ²⁸⁾ de beide heeren en spoedde hij zich stadwaarts, alwaar hij nog even vóór poortsluiten binnenkwam.

Na het vertrek van den Pastoor, stond het onderhoud, hetwelk de Markgraaf met DE HAUTEPENNE hield, een geruimen tijd lang in te beperkte betrekking tot deze geschiedenis, om het woordelijk over te nemen; dat gesprek liep over den toenmaligen oorlog, dien hevigen worstelstrijd van den wolf met het lam; van het geweld, de overmagt en de dwingelandij tegen de zwakke krachten van eene uit de slavernij opgestane natie, wier schouders nog bloedden van het ijzeren juk, dat hen in het vleesch was gedrukt geworden, hoezeer zij, bij die aangording van het zwaard ter verdediging van regt en leven, met éénen slag van den allesmagtigen tiran dreigde verpletterd te worden: het gesprek betrof dien strijd, welke toen reeds zoo vele jaren duurde,

²⁷⁾ Het doel heiligt de middelen.

²⁸⁾ Moge de genade van de kerk in u rusten.

in weêrwil van de overmagt, omstuwd door Inkwisitiedwang en het zwaard van den beul, ten einde de bevolking van eene plek der aarde, welke slechts als eene kleine provincie van het kolossale Spaansche rijk kon aangemerkt worden, van een rijk, waarvan de scepter zich over een geheel werelddeel uitstreckte en dat het Oosten en Westen voor zich buigen deed, tot onderwerping te dwingen en tot de slavernij, waaruit die verwatene Nederlanders het gewaagd hadden zich te verheffen, terug te voeren; een strijd, die desnietteenstaande de schatten der oude en nieuwe wereld verslond, en het onbeduidende Nederland tot eene hoogte verhief, welke de bewondering der volken, de verbazing van vele gekroonde hoofden opwekte, en die, in weêrwil van den heftigsten tegenstand, zich uitbreidde en Spanje eenen slag stond toe te brengen, welke dit magtig rijk in het niet zou doen wegzinken, terwijl het niets beteekenende Nederland, zich er door vestigde, om eenmaal aan koningen de wet voor te schrijven en eene overwigtige rol op het tooneel der staatkunde van Europa te vervullen. Maar geenszins vermoedde de Markgraaf noch DE HAUTEPENNE zulk eene uitkomst van dezen kampstrijd op leven en dood; veeleer was hun oordeel over den zelve geheel in het voordeel van Spanje, en voorspelden zij zich reeds eenen zegepraal, die hun ten toppunt van magt en rijkdom verheffen zou; een uitzigt, waarin zij zich zoo verdiepten, dat zij het doel hunner bijeenkomst er door voorbij zagen en hunnen tegenwoordigen toestand zich eerst herinnerden, toen de Overste den naam van VALKENBURG noemde hetgeen den Markgraaf op het denkbeeld bragt, om DE HAUTEPENNE het voorval van dezen hopman met zijne nicht mede te deelen en hem voor te zoo stellen haar naar Breda mede te nemen, wyl hij vermeende niet veilig meer voor de lagen van VAN VALKENBURG te wezen.

„Ik ben volkomen bereid u hierin ten dienste te staan”, antwoordde DE HAUTEPENNE, ofschoon hij het tegendeel bedoelde, „daar de jonkvrouwe

bij mijne echtgenoot niet alleen veilig zijn zal, maar ook een aangenamer verblijf zal genieten, dan haar hier thans te beurt zou vallen; evenwel geef ik het u in bedenking, of het bij den tegenwoordigen staat van zaken wel de moeite waardig zou zijn haar de reis te doen aanvaarden”.

„Ware ik verzekerd, dat ons plan ons gelukken zou, dan was het eene dwaasheid, voor de verliefde deern zoo veel water vuil te maken, doch wie verzekert ons het welslagen onzer onderneming? Ik bekenn LEINGRITIUS is listig en juist berekend voor het werk, dat hij op zich nam, maar...”

„Wat verliest gij er mede, het vertrek uwer nicht vijf dagen uit te stellen, ten ware dat gij zoo weinig gezag hier uitoefendet, dat gij haar in uw eigen verblijf voor de aanslagen van haren verleider niet meer veilig acht”. „Schaamt gij u niet, DE HAUTEPENNE! mij zoo iets in het aangezicht te zeggen. Ik, de Markgraaf, zou geene magt meer bezitten om eene geile deern tot haren pligt te brengen? Neen, nu zal zij blijven, alleen om u te toonen, dat mijn wil hier nog een stellig bevel is”.

„Gij verstaat mij verkeerd, Markgraaf! ik bedoel geenszins den eerbied voor uw gezag in eenig opzicht te krenken, maar wel om het u in bedenking te geven, hoe ligt het mogelijk ware, hier, als omringd van een aantal manschappen, die in een zeker opzicht meer uwe vijanden dan uwe vrienden zijn, uwe bevelen te ontduiken, en zich den toegang tot een meisje te verschaffen, hetwelk, volgens uw gezegde, zich zoo verre vergeet, dat zij eer en goeden naam voor eenen nietswaardige, voor eenen Geus veil had”.

„Bij Sinte Geertruid, Overste! wilt gij met geweld mij het bloed aan het koken maken? Nooit ontferde een lid van het geslacht der MERODES of der WITHEMS het wapen van hun huis; ware HENDRIK VAN VALKENBURG zijne godsdienst en der goede zaak getrouw gebleven, ik zoude geene

wettige reden gehad hebben om mij tegen hunne vereeniging te verzetten; thans echter gebiedt mij zulks niet alleen mijn pligt als voogd, maar ook het belang, hetwelk ik bij deze zaak heb. Ik vrees wel niet, dat de verleider het wagen zal mij hier in mijn verblijf te trotseren, doch steunende op de bezetting van dit kasteel, welke in een zeker opzigt onder zijne bevelen staat, zou het kunnen gebeuren, dat hij mij gewelddadig aanrandde en tot eene toestemming dwong, welke ik hem nooit geven wil, omdat hij vermeent met een geheim bekend te zijn, dat ik dwaas genoeg was hem toe te vertrouwen, zoodat ik welligt geene magt genoeg hebben zou om mij tegen zijn geweld te verzetten”.

„Welnu, laat haar dan met mij vertrekken”.

„Met u, en dat in deze kleeding? Waar zijn uwe gedachten, Overste?”

„Gij hebt gelijk, Markgraaf ! daar dacht ik niet aan; doch zend haar mij morgen onder een behoorlijk geleide”.

„Ik zal mij eerst hierop bedenken; want ik wenschte, niet gaarne, dat de Geuzen in Bergen op Zoom mij voor eenen lafaard aanzagen, iets, dat mij ongetwijfeld te wachten staat, indien deoorzaak hun bekend werd, waarom ik mijne nicht van hier vertrekken deed”.

„Gij kunt doen zoo als u goeddunkt: in beide gevallen ben ik tot uwe dienst en kunt gij over mij beschikken; doch is er geene mogelijkheid om dien VAN VALKENBURG voor zijnen overmoed te straffen?”

„Hij heeft mij reeds tot een tweegevecht uitgedaagd”.

„En neemt dit aan?”

„Ik zeide hem op eenen hoogen toon, dat het zwaard van JAN VAN WITTEM wel voor eenen eerlijken strijd geslepen, doch te goed was, om zich in het bloed van eenen ketter en scheurmaker te doopen”.

„Dat was eene taal, die eenen Markgraaf voegde; maar waarom deedt gij niet op staanden voet den Geus gevangen nemen?”

„Mijne bloodaards van lijfbedienden zijn hiervan alleen de schuld. Kon het mij echter gelukken hem te strikken, geloof mij, Overste! dit zou mij veel waard zijn, want de nietswaardige heeft mij grof beleedigd”.

„Welnu, noodig hem hier, en verzeker u van hem. Ik wil er u in bijstaan, al moet ik er hier een paar dagen om doorbrengen”.

„Dit gaat niet, Overste! want mijne eer kan ik bij deze zaak niet op het spel zetten. Kondet gij evenwel een middel vinden, om hem te vangen en hem alzoo de straf te doen ondergaan, die hij buitendien door zijne muerterij tegen het wettig gezag des Konings reeds verdiend heeft, dan zoudt gij mij zeker eene groote dienst bewijzen”.

„Gaarne, Markgraaf! maar ook zonder die voor waarde wil ik u van den schuimer bevrijden. Komt hij hier dikwijls op het kasteel?”

„Ik vermoed dagelijks, ofschoon ik dit niet zeker weet”.

„Stel u dan gerust; vóór dat Bergen op Zoom u weder als haren wettigen Heer erkent, is VAN VALKENBURG mijn gevangene, en ik laat het dan aan u over hem de straf voor te schrijven, welke u behagen zal”.

De wending, die het gesprek thans gekregen had, voldeed den Markgraaf zoozeer, dat hij er door vergat, in welk eene vermomming de Overste tot hem gekomen was, en zeker zou ook deze hieraan niet gedacht hebben, indien niet zijn zoontje hem herinnerd had, dat de zon reeds laag gedaald was, en het alzoo meer dan tijd werd, om het kasteel te verlaten.

Deze aanmerking kwam hen zeer gegrond voor, beide vrienden onverwijld hen gesprek staakten, en de Overste, na nog over het een en ander eene korte afspraak gemaakt te hebben, met zijnen zoon, in dezelfde vermomming, als waarin hij binnengekomen was, den Markgraaf verliet en zich op weg begaf, zonder door iemand van de bezetting op het kasteel herkend te zijn geworden, ofschoon het velen zonderling was voorgekomen, dat een blinde bedelaar, ongeveer twee uren bij den hoogmoedigen en trotschen JAN VAN WITTEM doorbragt.

Het voorstel van nu HAUTEPENNE, om MARIA DER MERODE naar Breda tot hem te zenden, voldeed den Markgraaf niet zeer. Hij kende het karakter van den Overste te wel, om zijne nicht veilig te achten bij eenen man, die geene eerbied voor vrouwelijke deugd koesterde; doch de gedachte, dat VAN VALKENBURG stellig misbruik zou maken van hetgeen hij hem ten aanzien van zijne gevoelens voor de Staatsche partij medegedeeld had, verontrustte hem zoo zeer, dat hij onophoudelijk door eenen maalstroom van allerlei denkbeelden en voornemens geslingerd werd.

Had hij zich nu kunnen vleijen, dat Bergen op Zoom stellig binnen vijf dagen hare poorten voor hem openen zou, hij zou alle gedachten nopens het vertrek zijner nicht verre van zich hebben geworpen; maar tot zijne spijt kon hij er niet stellig aan gelooven. Wel moest hij het beraamde plan goedkeuren, zelfs kon hij met grond er niets tegen inbrengen, en wist hij geen beter in de plaats aan te geven, maar dat er zoo vele lieden in betrokken moesten worden, dat het nog eenige dagen duren moest, alvorens het tot eene uitvoering kwam, en de overtuiging, dat een muitend krijgsvolk niet altijd zich aan den vijand overgeeft,— dat alles noopte hem, om er geen volkomen geloof aan te slaan. Evenwel was hij verplicht er in te berusten, wijl hij er zijne goedkeuring aan gegeven had; doch zeer wel begreep hij, dat daarom alleen de zaak niet gelukken zou, indien niet alles medeliep, en hinderde het hem geweldig, dat in dezelve thans in een zeker opzigt zijne nicht betrokken was, wier tegenwoordigheid op het kasteel hem in eenen maal stroom hield, waaruit hij zich niet, zoo als hij wel verlangde, redden kon.

Al die overwegingen konden hem tot geen besluit brengen, en dit was dan ook de oorzaak, dat MARIA nog geen nader bevel ontving, om zich tot de reis gereed te maken, hoezeer zij elk oogenblik ver wachtte daartoe opgeroepen te zullen worden.

Het was avond, en juist sloeg de klok der Geertruidskerk zeven uren, toen meester STAAS ADRIAANS den vlammenden pit der olielamp, die aan eenen ijzeren draad boven zijne schaaftank hing, uitdompte en hiermede het bewijs aan zijne huisvrouw gaf, dat hij zijn werk voor dien dag staken zou; de kleine ANNA sluimerde reeds in haar schommelend wiegje hetwelk ter zijde van de met sneeuw witte gordijnen behangene bedstede stond, onbekend met de zorg, die hare moeder voor het eerst in haren echt zoo pijnlijk kwelde en deze dien avond allen lust benam, om, onder het zingen van een geestelijk lied, hare tevredenheid en haren dank voor het genot van haren huiselijken vrede te toonen.

Voortdurend hadden man en vrouw dien middag het stilzwijgen blijven bewaren, en toen tegen den avond ANNA het waagde met haar kind op den arm, naar haren echtvriend te gaan, en dezen het lieve wicht, als naar gewoonte, aan te bieden, om, alvorens het in deszelfs wiegje neder te leggen, met eenen kus te zegenen, nam hij het wel van haar over en drukte hij het met vurige drift aan zijn hart, maar die innige verkleefdheid aan het teedere plantje uit zijnen echtelijken tuin, die stille vergenoegdheid en vaderlijke vreugde, waarmede hij altijd het lieve kind overnam, het op zijnen arm wiegde of op zijne gespierde schouders of op zijn krullend hoofd plaatste en er dan eenige keeren den winkel mede door huppelde, zoodat de kleine het luid uit schaterde, dat het haar groote blijdschap deed, — dit alles liet hij thans na; zonder spreken gaf hij de kleine weder aan zijne vrouw over en vervolgde alsof hij geen tijd had, zijn werk.

Zuchtende vroeg ANNA hem, terwijl zij ter sluips eenen traan aan de lokken der kleine afdroogde, waarom hij zoo stroef was, of, wanneer zij hem iets gezegd had, dat hem hard mogt gevallen zijn, dat bij het

haar vergeven mogt; doch kortaf verzocht hij haar hem thans niet met het een of ander lastig te vallen, daar er niet toe gestemd was, om haar te woord te staan, zoodat zij, tot in de ziel bedroefd, hem verliet, en in stilte den hemelschen Vader bad, dat zij de liefde haars mans toch niet mogt verloren hebben, waarop zij, met een beklemd gemoed, haar kind uitkleedde en te bed lag, in, de hoop, dat hare vrees mogt blijken dwaasheid ge weest te zijn; maar toen de meester voortdurend aan zijnen arbeid bleef en geen voornemen scheen te hebben naar Pater LEINGRITIUS te gaan, geloofde zij in waarheid reden te hebben het zich te moeten verwijten, dat zij de tevredenheid van haar gezin gestoord had; en toch dankte zij in stilte er de heilige Maagd voor, dat het STAAS bewogen had te huis te blijven.

Men kan dus begrijpen, hoe grootelijks zij zich teleurgesteld vond, toen zij op geen gewoon uur hem zijn werk staken zag, en hij zich naar de kleêrkast begaf, om zijn Zondags wambuis aan te trekken. O, dit gevoelde zij diep; met smeevende oogen volgde zij zijne bewegingen, in de hoop, dat hij, door één woord te spreken, haar in de gelegenheid zou stellen, zich met haar te verzoenen; maar hij zweeg stil en toch verlangde hij, dat zij zou spreken.

O, dat rampzalige zwijgen tusschen echtelingen! het heeft zoo menigen band verscheurd, die nooit vaneen gereten had moeten worden; het is zoo vaak de voornaamste oorzaak geweest van het verlies der huiselijke tevredenheid en welvaart, het ongeluk van het gansche gezin, Eén woord had al dien jammer kunnen voorkomen, en welke mond kan dat woord zachter uitspreken, dan hij of zij, aan wie door de naauwste banden van liefde vereenigd is, en in wie men eenmaal voor het echaltaar de bron van geluk, de hoop zijns levens, de kiem van alle aardsche vreugde tegemoet zag? — Ach, heeft eenmaal dit mokkend zwijgen wortel gevat nevens den echtelijken

stam, zie, spoedig schiet de weelderige onkruidspant uit de losse aarde te voorschijn, kronkelt zich als de klimop om den boom, en verwart zich weldra zoo zeer met zijne takken en bladeren, dat de beste levenssappen aan den wortel van den stam ontroofd worden en in die der heillooze plant overgaan. Vaarwel dan huiselijk geluk, tevredenheid en liefde! Geen menschelijk vermogen is meer in staat den band, die zoo roekeloos werd losgemaakt, weder zoo vast te knopen, dat de moet van de vorige breuk niet meer zichtbaar is, of de stevigheid er niet door lijden moet.

Had de brave ANNA, die zoo beminnenswaardige huisvrouw van meester STAAS, dit eenige uren vroeger bedacht, en zich de eerste afwijzing niet aangetrokken, het zaad der ontevredenheid zou geen tijd gehad hebben om te ontkiemen, het ware reeds uit zijn hart uitgerukt, alvorens het nog wortel geschoten had. Thans echter was het te laat. Gereed om zich naar den Pastoor te begeven, gevoelde hij eene zekere verlegenheid, die hem als aan den grond zijner woning boeide; dan had hij dit, dan dat van zijn gereedschap te verhangen, dan knelde hem het wijde wambuis, en maakte hij de groote paarl d'amouren knopen los, als kon hem dit verademing geven; dan weder trok hij zoo krachtig aan de zijpanden van dat kleedingstuk, dat het paarskleurig fluweel, waaruit dit kostbaar gewaad, weleer een pronkstuk zijns vaders, bestond, in de naden kraakte, alsof de zomen er van scheurden; doch geenszins bemerkte hij iets hiervan; zijn geest peinsde op een middel, om goedschiks op straat te komen.

Vroeger verliet hij nooit zijne woning, zonder zijne gade eenen teederen kus op de bloozende wang te drukken, terwijl zij alsdan altijd opstond en hand in hand met hem naar de voordeur ging, en daar door eenen teederen handdruk of met een lonkenden groet hem uitgeleide deed. Dit echter, zulks gevoelde hij, kon hij thans niet van haar verwachten, en de eerste te zijn, die tot haar kwam, zou schuld

belijden zijn van eene daad, welke hij niet misdreven had. Zonder afscheidsgroet haar te verlaten, dit ging ook niet, want in zijn hart stond haar naam nog met vurige letters geschreven. Wat zou hij dan doen, om goedschiks heen te komen en alle verklaring van zijne daden bij haar te ontwijken?

Terwijl hij hierover peinsde, kwam zijne vrouw, die zijne verlegenheid opmerkte en de oorzaak daar van bevroedde, hem hierin te hulp, doordien zij zacht tot hem toetrad, hare hand op zijnen schouder lag en hem in de bruine oogen zag, met een oog der liefde, zóó teeder en diepgaande, dat hij niet in staat was, langer de stem in zijn binnenste te smoren en zich nog verder tegen haar te verzetten.

Plotseling sloeg hij zijne armen om haar tenger midden, drukte haar met vuur aan zijnen kloppen den boezem, en een lange kus verzegelde het verbond der liefde, over hetwelk voor de eerste maal een walm gegaan was, die eene stiklucht achterliet, welke zoo moeilijk van de ark des huiselijken geluks weder te verdrijven is.

„Gij gaat immers nog naar den Pastoor, lieve man?” vroeg zij snikkende en zoo zacht, alsof zij bevreesd ware beluisterd te worden.

„Kan ik dan achterblijven, ANNA !” antwoordde hij hierop met een gefronsd voorhoofd.

„Neen, dat kan niet, beste man! en ook verlang ik dit niet van u, maar wel, dat gij u zoo veel mogelijk spoedt en haastig terug komt”.

„Ik zal geen uur wegblijven, dit verzeker ik u heilig”.

Bij dit gezegde drukte hij haar eenen afscheidskus op het blanke voorhoofd; doch ANNA gevoelde zich zoo beklemd, alsof haar een ongeluk zou overkomen. Zij kon hem niet loslaten voor hem nog eene vraag gedaan te hebben, maar de vrees sloot haar den mond, uit angst, dat haar man die vraag euvel zou duiden, en toch kon zij hem niet hebben laten gaan, zonder hem dezelve gedaan te hebben.

„Hebt gij mij nog iets te zeggen, lieve ANNA?” vroeg hij haar minzaam, terwijl hij tevergeefs eenige moeite deed om haar van zich af te weren, zoo vast hield zij hem, als de rank den wijnstok, omklemd.

„Ik wilde u vragen, STAAS! om niet te lang bij den pastoor te vertoeven en.....”

„Welnu, wat meer?”

„Zult gij niet boos worden, beste?” vroeg zij hem op eenen toon, die alleen der vrouw, welke haren man opregt liefheeft, mogelijk is.

„Neen, neen, spreek maar op”, sprak hij wel zacht en vriendelijk, doch niet hartelijk.

„Ik weet, dat gij mij hartelijk lief hebt en mij even vurig bemint als ik u in mijn hart draag; zult gij mij dus wel eene kleine dienst willen bewijzen?”

„Eene kleine, ANNA? - de grootste, welke gij verlangt”, antwoordde hij vuriger.

„Ach neen, ik mag niets van u vergen, dat u verdriet of moeite doen zou, en dat zou ik ook niet kunnen, want ik pijnigde alsdan mijn eigen hart : doch weet gij wel, wat ik van u wenschte? Waarlijk, het is niets”.

„Welnu, kom er dan maar mede voor den dag, wijfje”, hernam hij thans even hartelijk.

“Dat gij u bij den pastoor tot niets verbinden zult, wat niet met uw beroep in verband staat”, antwoordde zij, schier stamelende, zoo angstig was zij, dat zij zich te hard zou uitdrukken.

„En ontspruit hieruit al uwe vrees, beste vrouw? vroeg hij haar eenigzins ontwijkende.

„Wanneer gij mij belooft, dat gij u verder met niets zult inlaten, dat ons ongelukkig zou kunnen maken, dan ben ik gerust”.

Aanvankelijk beproefde STAAS haar elk denkbeeld hieraan uit het hoofd te praten; doch toen hij bemerkte, dat zij op haar stuk staan bleef, was

het hem, alsof eene verleidende stem hem toefluisterde: „Beloof het haar maar, gij zijt haar toch geene rekenschap verschuldigd”.

Aan die stem gaf hij ten laatste gehoor. Met een lagchend gelaat, waarop echter een pijnlijke trek zichtbaar was, beloofde hij aan het verlangen zijner vrouw te zullen voldoen, ofschoon zij geene reden had zoo iets van hem te vergen, wijl de pastoor de man er niet naar was, om iets van hem te eischen, hetwelk niet billijk of goed zijn zou.

Inniglijk verblijd met deze belofte, wist de liefderijke vrouw niet, wat zij zou uitdenken, om haren man te vergenoegen: ach, elke kleinigheid, zelfs de onbeduidendste zaak, staat in het oog der liefde gelijk met de grootste opoffering, wanneer zij plaats heeft uit genegenheid voor het beminde voorwerp.

Ja, bij echtgenooten, die elkander opregt toegedaan zijn, bestaat geen verschil tusschen groot en klein : elke dienst geschiedt met dezelfde bereidvaardigheid, hetzij zij moeilijk of niets beduidend is, omdat de bron, waaruit zij alleen kan opwellen, altijd dezelfde, altijd liefde is ; daarom kan het geene verwondering baren, dat ANNA zoo bezorgd voor haren echtvriend was, hoezeer zij geene dadelijke oorzaak er voor scheen te hebben en zijne ontbieding bij den pastoor wel geene verdenking ten kwade kon opleveren. Helaas! zij was zijn laatste bezoek aldaar nog niet vergeten, zoo min als dat de kommer, die er uit geboren werd, dadelijk uit haar te getrouw geheugen kon uitgewischt worden; maar nu zij het woord van haren man had, een woord, waarop zij als op eene rots bouwde en hetwelk zij voor vaster hield dan haar eigen besluit, was ook eensklaps alle angst en vrees van haar gemoed geweken, en eene opgewektheid, welke zij zoo gaarne haren man wilde mededeelen, vloeide haar uit oog en mond, ja, verwe haren wangen met eenen hooger gloed.

STAAS gevoelde echter iets in zich, dat hem gejaagd deed zijn, even als iemand, die zich op eene plaats bevindt, waar hij niet te huis is; hij had

wel, om haar tevreden te stellen, het verlangen van zijne vrouw ingewilligd; maar hoedanig zou hij zich voor den man vertoonen, voor wien hij eenen onbegrensden eerbied had, indien hij hem ronduit zijne medewerking weigerde enden grond moest openleggen, waarom hij dat deed? Kon men het van zijnen vurigen aard verwachten, dat hij zich in het oog van den geestelijke verlagen en zich als ondergeschikt aan de luimen zijner huisvrouw voordoen zou? Dit alles bedacht hij in die vlugtige oogenblikken, dat zijne ANNA hem liefderijk toesprak, en een last, welken hij plotseling op het hart zich gevoelde, drukte hem te heviger, naarmate ANNA hare vreugde over zijne toezegging blijken deed.

Ach, de onopregtheid van zijn voornemen bracht reeds hare straf met zich mede. O, de eerste tred op het pad des verderfs is zoo moeilijk, hij valt zoo zwaar! STAAS ondervond dit aan het kloppen van zijn geweten, hetwelk, hem reeds luide zijne strafbare daad jegens zijne gade verweet; maar de gedachte aan het vertrouwen, dat Pater LEINGRITIUS in hem stelde, een vertrouwen, zoo vereerend als streelend, het geloof, dat hij altijd meester van zijne voornemens en daden bleef, en de van jongs af aan gevoede haat tegen elken ketter, kregen weldra zoo veel overwigt op zijn twijfelend gemoed, dat hij dien verderflijken geest des hoogmoeds, in zijn binnenste niet wederstond, maar het denkbeeld voedde, waaraan hij reeds gewoon was geworden, dat hij tot wat grootscher, dan altijd timmerman te blijven, bestemd scheen te zijn, en hetwelk hem eens die droom- of schaduwgestalten verwezenlijken moest.

„Denk aan uw woord, lieve man!” fluisterde zijne vrouw met eenen zachten glimlach, welke eer eene smeeking, dan eene blijde gedachte vertegenwoordigde, terwijl zij hem den winkel uitliet en de voor deur voor hem opende: „en kom spoedig terug, want het is hier zoo eenzaam; maar dek u toch goed, daar het zoo guur en koud is”.

„Ja, ja”, antwoordde hij schijnbaar onnadenkend en min of meer verstoord. „Is het niet of ik mij naar den Booze begeef, zoo bekommerd zijt gij; foei, schaam u, wat zou ik den heiligen man moeten zeggen, indien hij mij eens naar de oorzaak van mijne haast vroeg, en ik hem uw wantrouwen op zijnen persoon en uwe dwaze vrees mededeelde”.

„Zoo is het immers niet gemeend, beste man!” word maar niet boos”.

„Wat zou hij wel van ons denken, indien ik hem alles eens berigtte?”

„Zwijg nu maar, en kom spoedig terug, dan vertroost gij uw vrouwtje, dat reeds verlangend naar uwe terugkomst uitziet”.

Hierop verwijderde zich de meester met rasse schreden.

Langzaam en schoorvoetende trad de vrouw hare woning weder binnen, zoodra de duisternis van den avond haar belette haren man verder na te oogen.

Zonderling en onbegrijpelijk kwam het haar voor, dat zij, zoodra haar man haar uit het gezigt was, dezelfde beklemdheid weder in zich ontwaarde, welke haar dien middag zoo zeer gedrukt had. Twijfelde zij dan reeds aan de onopregtheid van zijn woord? Neen, dat doet geene liefhebbende vrouw; alles, alles kan en wil zij gelooven, maar de gedachte aan onopregtheid van het beminde voorwerp, dat men niet alleen liefheeft en hoogacht, maar voor hetwelk men zelfs eerbied koestert, kan nooit in de ziel opkomen van eene gade, die in haren echtvriend leeft en zich beweegt. Eerst dan, wanneer de daden het haar bevestigen, begint zij er eenig geloof aan te slaan, en dan nog altijd met eene twijfeling, die hem verschoonen wil.

Neen, zij twijfelde geenszins aan de waarheid van zijnen trouw, maar de angst, dat de pastoor hem voor eenen ketter, voor eenen afvallige zou aanzien; de vrees, dat de ijverige geestelijke haren man de rust des gemoeds ontrukken en eene penitentie hem opleggen mogt, die hem in zijne eigene oogen vernederen moest; het denkbeeld, dat het was,

die smaad en hoon om het eerlijk hoofd van haren echtvriend laadde, omdat hij weigerde als een getrouwe zoon der Kerk zijne hand tot ware schraging en bloei te leenen; dit alles pijnigde haar met nieuwe smarten, en gejaagd, gelijk eene schuldige, was het haar onmogelijk het uur, dat haar man afwezig zou blijven, rustig aan het spinnewiel door te brengen, telken keer stond het rad stil, of vloog zij naar de voordeur, in den waan, dat zij den stap van den meester hoorde, en opdat de deur hem reeds geopend zij nog voor hij den klopper er toe behoefde op te ligten; doch geene verademing bragt haar het een zoo min als het ander aan; wel poogde zij door het aanheffen van een geestelijk lied zich opbeuring en troost te verschaffen, doch het was haar alsof de keel te schor was, om eenen zuiveren toon uit te brengen.

Had nu de kleine ANNA zich slechts in haar schommelend wiegje doen hooren, dan zou de noodzakelijke hulp, welke zij der lieveling harer ziel moest toebrengen, haar bezigheid en afleiding gegeven hebben, doch rustig en alsof de kleine verzekerd was, dat de hoede des Allerhoogsten haar met Zijne vleugelen dekte, sluimerde zij door alles heen, en onthield zij hierdoor aan hare moeder de eenige vertroosting, welke deze thans scheen te behoeven, vermits toch voor haar, zoowel als voor elken sterveling, het boek der toekomst eene vreemde taal bevatte, waarvan zij geen enkelen regel verstaan kon.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL

129
Dum ridet fortuna cave, mutabilis illa est.
Experti Malecontenti, felicibus ausis

Qui portam subeunt BERGÆ, civibus armis
Ecce cadunt subito, victor sic victus obibat.

Aaa 2
Het gevecht in de Nieuwstraat (thans Korenbeursstraat)

[WBA AG 250](#)

Eerste Hoofdstuk

De miltzucht steekt haar kop omhoog,
En plast in eigen bloed;
En vlammend brandt in 't vurig oog
Een teelt van helsch gebroed,
De list aan huich'larij gepaard,
Met godsdienstscbijn omkleed,
Verkonden in Gods naam aan d'aard
Een bloedbad, Satans wellust waard,
En kroonen 't met een eed.

De Th. Uilen- en Ravengekrijsch.

Groot was de teleurstelling bij de hoofden van het krijgsvolk, zoodra de Hopman VAN VALKENBURG hun berigt deed van zijnen vruchtelloozen voorslag aan den Markgraaf; daar zij zich thans gedwongen zagen tot eenen maatregel, die hen natuurlijk bij de ingezetenen benadeelen moest.

Hoewel de bezetting talrijk genoeg was, om de kwaadgezinden in de vesting in toom te houden, begrepen zij evenwel, dat bij eenen aanval van den Spanjaard, de goede geest der poorters hun te stade moest komen, om niet van binnen en naar buiten tweeërlei soort van vijanden te bestrijden te hebben.

Aan het behoud der vest was den staat te veel gelegen, om niet te zorgen, dat zij, bij een mogelijk beleg, althans in de stad, veilig waren, dewijl, in het tegenovergesteld geval, hun toestand hoogst hagchelijk stond te worden.

Van eene gedwongene heffing was derhalve alles te vreezen, doch, hoedanig die te vermijden in de omstandigheden waarin zij verkeerden? vooral, daar de aangevangene opruijingen van de Waalsche benden, alreeds niet zonder gevolg gebleven waren, of-

schoon daaruit nog niet met zekerheid eene volstreckte opstand tegen de gehoorzaamheid te verwachten scheen.

Reeds dien middag, hadden zich eenige heethoofden woorden laten ontvallen, die eenen verkeerden en gevaarlijken indruk verwekken moesten op het gros der krijgslieden, hetwelk in deze zaak overeenstemde, en er allen het hoogste belang bij hadden, dat het karig loon, voor hetwelk zij hun leven bij elken strijd veil hadden, hun niet werd onthouden.

Die woorden waren aan enkele Hoplieden niet onbekend gebleven, en hevig waren de beraadslagingen in den krijgsraad over de middelen om het krijgsvolk tot deszelfs pligt te dwingen, bijaldien er soms eenige teekenen van muiterij bij hen ontdekt mogten worden.

Verscheidene Hoplieden stemden er voor, om de heethoofden, die zich op den voorgrond plaatsten, door eene voorbeeldige straf te tuchtigen, opdat hierdoor de zwakkeren afgeschrikt zouden worden, ééne lijn met hen te trekken; maar hiertegen verklaarde de Overste LA GARDE zich met kracht, uit het beginsel, dat men hierdoor al de krijgslieden tegen zich zou opzetten, en men zelf alzoo de oorzaak zou wezen van eenen opstand, die zoo moeilijk gedempt kon worden, uit aanmerking van de wankelmoedige gezindheid der inwoners, die spoedig daarin een middel zouden vinden, om zich van de gehoorzaamheid te ontslaan, welke zij thans uit dwang verplicht waren in acht te nemen.

Ernstig werd alzoo de reeds voor eenige dagen voorgedragen maatregel van de brandschatting in overweging genomen, en reeds was de krijgsraad op het punt, tot de stemming over te gaan, toen Hopman VAN VALKENBURG van zijnen met bruin leder bekleeden stoel opstond en het woord vroeg.

„Alvorens wij nog tot dit middel besluiten, mijne Heeren !" aldus sprak hij: „zou ik voorstellen nog eene poging te beproeven, die ons geld bezorgen kan”.

„Bravo, Hopman!" klonk op eenmaal de stem van verscheidene krijgshoofden. „Hebt gij er nog iets op gevonden?”

„Wij hebben”, zoo vervolgde hij, „nog niet met vereischten aandrang bij de Staten des lands onzen nood te kennen gegeven; altijd heeft men ons wel met den ledigen staat der kas gepaaid, en ons naar den Prins VAN ORANJE verwezen, die er mogelijk wel iets op vinden zou om ons geld te verschaffen, maar ik vertrouw, dat indien eenigen onzer zich naar de Hofplaats begaven, en met den meesten ernst onzen benarden toestand bloot lagen, dat er dan nog wel eenige schijven uit den hoek komen zouden.

Verzuimen wij dezen maatregel en mogt soms de brandschatting van eene ongunstige uitwerking zijn, welke het behoud dezer vesting in gevaar bragt, dan zouden wij het zwaar te verantwoorden hebben, indien wij eens deze plaats moesten opgeven. De zaak is van te groot belang, om niet dan na rijp beraad, handen aan het werk te slaan, vooral, en dit mogen wij niet voorbij zien, daar de Markgraaf niet verzuimen zal, om onze tegenwoordigheid in zijne stad lagen te leggen, die wij niet altijd voorzien kunnen, daar dezelve immer in het duister geschieden en dikwijls eerst ontdekt worden, wanneer het te laat is; stellen wij derhalve ons besluit tot het heffen eener gedwongene geldleening nog een paar dagen uit, zoo verliezen wij daarmede niets, dewijl wij, hoe groot ook de ontevredenheid onder het krijgsvolk zij, nog wel zóveel invloed op den geest onzer dapperen uitoefenen, dat zij het antwoord geduldig zullen afwachten, hetwelk de afgevaardigden ons uit de residentie brengen zullen, wel te verstaan, als men

het hun kennelijk zal gemaakt hebben, dat men werkelijk tot dat einde er henen gereisd is”.

„Uw voorstel”, antwoordde de Overste LA GARDE, „stemt volkomen met mijn gevoelen overeen, hoezeer ik het betwijfel of er wel eene goede uitkomst van te verwachten is. Intusschen wil ik gaarne het met mijne stem ondersteunen, omdat het het eenige middel is, dat ons nog overblijft”.

„Ik vermeen”, sprak thans de bevelhebber der stad, „dat wij hierdoor onzen toestand meer verslimmeren dan verbeteren zouden.

Komt ons gezantschap naar de Algemeene Staten zonder geld terug, dan zal dit de krijgslieden zoodanig verbitteren, dat zij in staat zullen zijn ons op staanden voet tot betaling te noodzaken. Belooven wij hun dan, dat wij door eene brandschatting hun geld zullen bezorgen, dan zullen zij zich hiermede niet tevreden stellen, maar al wederom dit als een middel beschouwen om hen te paaijen; het vuur der muiterij zal alsdan in lichtelaaie woede uitslaan, en van waar zullen wij kracht genoeg verzamelen om het te beteugelen?

„Neen, Mijne Heeren, halve maatregelen bederven de zaak veel meer, dan dat zij die bevorderen; één van beiden moet er geschieden: men moet er toe overgaan het krijgsvolk met ijdele beloften te bevredigen, of door dadelijke voldoening het toonen, dat ook wij van onze zijde ons woord gestand doen. De vreemde benden hebben de volste aanspraak op de betaling hunner soldij, daarvoor traden zij in 's lands dienst: het land heeft dus ook te zorgen, dat het de verpligting nakome, welke het vrijwillig op zich nam. Is nu 'slands kas daartoe niet in staat, dan moeten de ingezetenen, die het genot der bescherming genieten en wier bezittingen en leven door de huurlingen verdedigd worden, zelven bijspringen en, door het openen hunner beurzen, de soldij voldoen.

„Geschiedt dit gedwongen of vrijwillig, dit is hetzelfde. Geld moet er wezen, want dat is het bepaalde loon voor de dienst, welke den lande of den ingezetenen bewezen wordt. Verkiest men dit willekeurig achter te houden, onder het nietig voorwendsel van eene ledige schatkist, dan vervalt de gehoorzaamheid, die een gevolg der betrachting van de aangegane verpligting is, en stelt men tevens met eigene handen, den slagboom voor muiterij en opstand open.

„Wil men beide voorkomen, dan danke men intijds de huurbenden af en neme men zelf de wapenen op, tot verdediging van den grond en ter verzekering van eigen bezitting en leven: dan eerst is alle muiterij strafbaar en ik zou een der eersten zijn, die het voorstel doen zou, om elken muiter, tot een voorbeeld van anderen, te straffen.

„Waarom wapenen zich de Nederlanders zelve niet, en stellen zij de verdediging van hunnen geboortegrond in handen van huurlingen, indien men niet in staat is hun te betalen? Waarom?... Maar waartoe meer? ik stem voor de brandschatting, -- dit is mijn laatste woord”.

„Ik vereer de gevoelens en grondbeginselen, welke onze hooggeachte bevelhebber thans zoo welsprekend heeft geopenbaard”, hernam VAN VALKENBURG, „en ik verklaar het gaarne, dat ik dezelve met hem deel; maar zoo lang wij niet in vollen ernst en met den meesten aandrang onze behoeften aan 's lands vaderen hebben blootgelegd, kunnen wij ook niet verwachten, dat zij uit zich zelve bij het algemeen geldgebrek, de zoo moeilijk te verkrijgen penningen ons zullen overzenden. Eene gedwongene geldheffing over de ingezetenen van dit Markgraafschap, beschouw ik *dan* eerst als geoorloofd, wanneer alle andere middelen zijn uitgeput.

„Bezitteden wij hier een gewest, waarvan de algemeene geest in ons voordeel was, ik zou er niets tegen hebben, uit de overtuiging, dat geen Nederlander zijne spaarpenning zou achterhouden, wanneer het

de beveiliging van zijne vrijheid en zijn leven, en van dat zijner dierbaren gold; doch het kan u immers niet onbekend zijn, mijne Heeren ! van welk een invloed de afkondiging van de afschaffing der Roomsche eeredienst, in *Brussel* en te *Antwerpen* reeds geschied, hier in dit Markgraafschap wezen moet, zoodra dezelve alhier bekend zal worden.

„Volgt hierop nu dadelijk of schier in éénen adem de brandschatting, dan zijn de gevolgen niet te berekenen, welke hieruit kunnen voortvloeijen; de Markgraaf, Heer van deze stad en omstreken, ons uit den aard reeds vijandig, zal openlijk de hulp van den Spanjaard inroepen. Deze zal geenszins aarzelen van de schoone gelegenheid, die zich zoo berekenbaar aanbiedt, partij te trekken, terwijl de ingezetenen, met gansche scharen zullen toestroomen, om zich met hem te vereenigen en ons te bestrijden. Eene vreedzame bevolking zal eensklaps vijandig tegen ons overstaan, niet om eene nietige zaak, maar ter verdediging van derzelver voorvaderlijke godsdienst, aan welke zij, uit onkunde en blinde gehoorzaamheid aan hare geestelijken, ten strengste gehecht is, zoowel als tot het behoud van derzelver vaak zuur verworvene bezittingen; die strijd zal scherp zijn, zonder dat zij ons eenig voordeel kan aanbrengen, vermits het doel, erlanging van klinkende munt, er door verijdelde staat te worden, terwijl hij tevens onze krijgslieden van ons afkeerig zal maken, die, geene betaling erlangende, ook moeilijk tot hunnen plicht te houden zullen wezen.

„O, bedenkt alles wel, mijne Heeren! en breken wij door geene verkeerde maatregelen af, wat door zooveel bloed en opoffering opgebouwd werd; maar schragen wij het gebouw onzer nationale zelfstandigheid, door met rijp overleg, eerst na het mislukken van alle andere pogingen, tot eenen maatregel over te gaan, die, door den

nood voorgeschreven, ook hare verschooning met zich zal brengen, zonder voor de gevolgen verantwoordelijk te zijn”.

Deze niet minder krachtige taal, deed de schaal geheel in het gevoelen van Hopman VAN VALKENBURG overslaan, en reeds riepen eenige Hoofdlieden, dat het meer dan tijd werd, om tot een besluit te komen, toen een lansknecht, die voor de krijgsraadzaal stond, haastig binnenstormde en den Overste met een ontsteld gelaat aankondigde, dat de wacht aan de Tamboers-Water-Poort in opstand tegen haren bevelhebber was en weigerde de dienst langer waar te nemen, indien zij niet terstond betaling erlangde van de soldij, die haar nu reeds acht maanden lang onthouden werd.

Dit bericht bragt eensklaps een panischen schrik onder de leden van den krijgsraad teweeg; verreweg de meesten rezen van hunne zitplaatsen op, en doorliepen handenwringend en morrend de wijde zaal, zoodat alle orde er plotseling ophield.

Een onbeschrijfelijk rumoer en verward geschreeuw verving de rustige kalmte, die er gedurende de beraadslagingen geheerscht had, elk tierde en raasde om het hardst, ten einde zijnen voorslag te doen verstaan; doch niemand was er, die er naar luisterde, waardoor de verwarring tot zulk eene hoogte steeg, dat verscheidene Hoplieden de zaal verlieten, om in persoon de waarheid van het bericht te gaan onderzoeken.

Hierdoor kwam ongedacht eene meerdere stilte onder de achtergeblevenen, waarvan VAN VALKENBURG dadelijk zulk een gebruik maakte, dat hij hen weder tot bedaardheid wist over te halen en te bewegen, om, met terzijdestelling van alle verdere beraadslagingen, het besluit te doen doorgaan, dat vier der oudste leden van den krijgsraad zich naar *Delft* zouden begeven, om, uit naam der bezetting, aan den Prins VAN ORANJE hunnen nood te kennen te geven en met dezen de

middelen te beramen ter vinding eener som, om in de betaling der soldij voor een gedeelte te voorzien.

Dit voorstel kracht van besluit verkregen hebbende, lieten de vier oudste leden van den krijgsraad zich hunne benoeming welgevallen, waarop zij beloofden nog binnen het uur zich tot hunne afreize gereed te zullen maken en alle middelen aan te zullen wenden om met eene goede som gelds terug te komen.

Naauwelijks was dit vastgesteld geworden, toen de vertrokkenene krijgshoofden reeds terug kwamen en met korte woorden verhaalden, dat de wacht aan de genoemde poort van geene krijgstucht hooren wilde, zoo lang haar geene betaling was toegezegd, waarop de hoplieden, gedrongen door de overweging, dat alle verdrag thans ten hoogste gevaarlijk was, haar beloofd hadden, dat haar den volgenden dag voldoening zou gegeven worden, waarop dan ook de krijgslieden zich, ofschoon met de meeste moeite, hadden tevreden laten stellen, en onder een schrikbarend getier de wacht betrokken hadden.

„En waarvan zullen wij de muiters voldoen?” riep de Overste LA GARDE driftig uit.

„Hiervoor weet ik slechts één middel”, antwoordde VAN VALKENBURG haastig, „en dit is, dat wij thans eenparig de handen ineenslaan en uit eigen vermogen zooveel bijeenbrengen om hen te bevredigen”.

„Nooit, nooit”, riep de bevelhebber der stad, „Waren wij zoo zineloos dezen raad op te volgen, dan stonden morgen al de krijgslieden voor onze woningen en eischten met geweld voldoening, en van waar zullen wij dit bijeenkrijgen?”

„Dit is zoo zeker niet”, hernam VAN VALKENBURG; „hoezeer ik bekennen moet, dat het wel kan plaats hebben; maar daarom moeten wij ons thans niet laten terughouden, om het eenige middel, dat ons overschiet ten einde de rust te bewaren, in het werk te stellen. Houden wij

morgen onze belofte niet, dan brengen wij de gansche bezetting in beweging, en verschrikkelijk zal ons hare eenparige eisch in de ooren donderen”.

„Wij hebben ons woord van eer verpand, dat de wacht morgen geld zal hebben, en dit moet haar geworden”, schreeuwde een der teruggekome ne Hoplieden, „al moesten wij het ook uit de schatkamer van de hel halen”.

„Dit woord beslist, Mijne Heeren”, vervolgde VAN VALKENBURG; „kom aan, één moet de eerste zijn, die zijne beurs opent”. Tegelijk trok hij van tusschen zijnen gordel, aan welks linkerzijde met eenen grooten ORANJESTRIK het rapier hing, op hetwelk hij eenmaal getrouwheid aan vaderland en vrijheid gezworen had, eene lederen beurs met een blaauw zijden koord, en dezelve op de met een groen kleed bedekte langwerpige tafel werpende, riep hij: „Ziedaar mijn offer; hoeveel er in is weet ik niet, doch dit is ook niet noodig; gaarne pleng ik dit op het altaar des vaderlands, tot een zegenend aandenken, dat ik geen der laatsten was, die niet alleen hun bloed, maar ook hun geld veil hadden om dat gebouw der vrijheid te schragen, voor hetwelk wij allen eenmaal liet zwaard opnamen, zonder vrees hetzelfde ook te trekken”. Deze taal en meer nog de daad, die dezelve bekrachtigde, deed zulk eene geestdrift ontstaan, dat verscheidene Hoofdlieden het voorbeeld van VAN VALKENBURG volgden en, hunne beurzen te voorschijn brengende, die op het groene kleed uitstortten, hetwelk de overigen, die zoo volijverig niet waren, noodzaakte ook met hun geld voor den dag te komen.

Het gevolg hiervan was, dat een en ander zulk eene som te zamen bracht, dat zij voor eerst toereikend was, om de misnoegden tevreden te stellen, in de hoop, dat dit bewijs van goede gezindheid de overige

krijgslieden zoo zeer treffen zoude, dat zij, in afwachting van de pogingen voor hen in het werk gesteld, tot hunnen pligt blijven en niet het oor leenen zouden aan de verleidende taal van de kwaadwilligen, die zich hierdoor te spoedig moesten doen leeren kennen, om gelegenheid te hebben hun vergif verder uit te spuwen en de kwaal onherstelbaar te maken.

Na het vaststellen van eenige gepaste middelen om het krijgsvolk in bedwang te houden, ging de krijgsraad uiteen, terwijl VAN VALKENBURG zich ten zijnent spoedde, in afwachting van eenig berigt van Ruiter JAN, betreffende de nicht van den Markgraaf.

Gewoon zijnde zich vroegtijdig ter rust te begeven, zat Pater LEINGRITIUS in zijne cel reeds aan den soberen avonddisch, met klimmend ongeduld de komst van den timmerman STAAS ADRIAAN verbeidende. Onbegrijpelijk kwam het hem voor, dat de man zich zoo lang wachten deed, vooral daar hij hem als eenen persoon kende, die altijd stipt op zijnen pligt was.

Peinzende over de oorzaak, welke daartoe aanleiding mogt gegeven hebben, nuttigde hij de twee dunne sneedjes brood met twee hoender-eijeren, hem op een helder houten bord voorgediend, waarbij hij nu en dan eene teug bronwater gebruikte uit een langwerpigen grooten glazen kelk, in den vorm van een champagne-glas.

Blijkbaar was het in zijne gedragingen, dat dit vertoeven hem niet alleen bezig hield, maar dat zijn geest eigenlijk in plannen verdiept was, die hem een innerlijk genoegen verschaften en zijne verbeeldingskracht kittelden, vermits de glimlagchende plooiën op zijne vermagerde kaken en het pinken zijner oogen, zijne 'innerlijke gewaarwordingen zouden verraden hebben, indien hij door iemand

was opgemerkt geworden. Nimmer zijne overdenkingen luide te kennen gevende wanneer hij zich alleen bevond (eene gewoonte aan zoovele geestelijken eigen), was er echter genoeg in zijn uiterlijk op te merken, hetwelk deze onderstelling regtvaardigde.

Tusschen beide echter stoorde hij zichzelven in die schaduwbeelden van een lagchend verschiet, door ontevreden van zijn houten zitbankje op te rijzen, en eenen verlangenden blik naar de deur zijner cel te werpen, als wilde hij telkens dezelve door den verwacht wordenden timmerman geopend zien.

Eindelijk sloeg van de nabij zijnde kerktoeren de klok half acht ure, en nog liet meester ADRIAANS niet van zich hooren. Het sober avondmaal, dat zoovele bewijzen opleverde, hoe weinig hem aan eenen lekkeren disch gelegen was, (eene zaak waarmede hij met zoo weinige geestelijken overeenstemde), was geëindigd en reeds stond hij op het punt van den Gardiaan te roepen, om dezen over het achterblijven van den timmerman te onderhouden, toen naderende voetstappen de aankomst van eenen vreemde aankondigde, blijkbaar uit den vasten tred, dien hij terstond opmerkte, en welke zoo zeer verschilde van den slependen gang der kloosterlingen, hun zoo natuurlijk eigen.

„Deus benevolens et salutandus tecum !” riep hij verheugd uit, terwijl hij ijlings opstond en de lage deur opende, *„hij is het”*.

Doch dadelijk zijn gelaat in eenen ernstigen plooi zettende, wachtte hij geduldig des meesters komst af, die, kort hierop binnentredende, hem wel op eene bescheidene, maar geenszins op eene slaafsche wijze zijnen eerbied betuigde, en aan den ingang der cel staan bleef, in afwachting wat zijn Eerwaarde hem te berigten zou hebben. Maar daar deze hem niet toesprak, voerde hij hem, min of meer verlegen, tegemoet:

„Gij hebt mij ontboden, mijn Vader?”

„Ja, STAAS! maar ik had u vroeger verwacht, en ook kan ik u mijne bevreemding niet verbergen, dat gij in zoo vele dagen, ja weken mag ik haast zeggen, mij niet bezocht hebt, zoodat ik genoopt werd u te ontbieden. STAAS, STAAS! te verflaauwen in het geloof is het beklimmen van de eerste sport op den ladder van afval; vergeet dit niet”.

Die aanspraak had de meester niet verwacht, en, niet wetende wat hij er op antwoorden zou, bleef hij met ter aarde geslagene blikken voor den priester staan.

„Zie, of ik mij bedrieg”, vervolgde deze laatste. „Zoo moet ik het geweten wakker schudden, opdat de zondaar en dienaar der wereld niet insluimere op den stellen kant van het pad des ongeloofs en der ketterij. Welke redenen hebt gij gehad, die u achterlijk deden zijn in den ijver, dien ik vroeger in u opmerkte, en waardoor gij ook mijne achting verwierft?”

„Vergeef mij, Uw Eerwaarde, dat ik ”

„Geene verschooning, STAAS ! geene verschooning; de zondaar, die zich achter eenen mesthoop verschuilt, toont reeds, dat hij niet ruitelijk voor den dag durft te komen. Ware het nu, dat de geest des waren geloofs tegenwoordig zoo krachtig werkte, dat ons, uwe zieleherders, geene bezorgdheid voor de teedere schapen becroop, ik zou geene achterdocht wegens de zuiverheid uwer beginselen koesteren, doch thans ben ik verplicht u hierover te onderhouden. Zeg mij dus wie het is, die u van mij verwijderde?”

„Gij veroordeelt mij ten onregte, mijn vader, het is waar, dat ik u niet bezocht, doch dat ik verachtend zou zijn in de ware leer, neen, dit moet ik ten stelligste tegenspreken”.

„Dan is toch de honigzoete taal van den Abt BERNARD, wiens ziel reeds ten deele in de strikken van den Satan verward is, en die sedert eenen geruimen tijd op twee gedachten hinkt, niet wetende of hij God of den Bal dienen zal, de oorzaak van de mindere achting, welke gij mij, uwen Biechtvader en zielverzorger, behoordet toe te dragen?”

„Ik herinner mij de dagen niet meer, dat de Abt ons bezocht, zoo lang is het reeds geleden; maar is het waar, mijn vader, dat de heilige man tot de ketterij zou overhellen?”

„Ben ik ooit gewoon mijne lippen met de taal der onwaarheid te bezoedelen, STAAS? Zie, dat zijn de beginselen aan die verdoemde leer, eerst ondermijning van den eerbied en het gezag aan de geestelijken verschuldigd, als de zichtbare plaatsbekleeders der Godheid op aarde en alleen in staat om ulieden den Goddelijken wil te doen verstaan, daarna twijfelingen aan de opregtheid hunner betuigingen en verklaringen, en ten laatste dadelijke tegenspraak en een beter weten.

„Heeft men deze gronden gelegd, dan bestaat er een fundament om het gebouw van afval en ketterij langzaam en voorzigtig op te trekken, totdat men het, voltooid zijnde, openlijk binnentreed en elken dienstknecht des Heeren, al slingert deze den banbliksem der verdoemenis den ketter tegen het verstaalde voorhoofd, verwerpt en vertreedt, hoezeer deze weleer met vaderlijke zorg voor het zieleheil van dien ongelukkige waakte”.

„Ach, mijn vader, vervolg toch deze rede, die mij diep treft, niet verder; want zoo waar als hier voor u sta, herinner ik mij geene gedachte, die eenige neiging tot afval verraden zou”.

„Ha, dus zijt gij rein van zonden en uw hart is vrij van alle overtredingen? Gij kunt dus zeggen: ik heb mijne ziel gezuiverd van het kwade, en in mijn gemoed heerscht geene ongerechtigheid. Foei, STAAS!

gij staat voor eenen diepen kuil; weinige schreden verder en onherstelbaar, onredbaar zijt gij verloren !"

„Bij sint Thomas! mijn vader, gij verschrikt mij tot in den diepsten schuilhoek mijner ziel. Ach, wat moet ik doen, om mijne opregtheid aan de ware leer en de zuiverheid mijner bedoelingen u te toonen, opdat de Heilige Maagd mij in hare bescherming neme en mij voor den afval behoede”.

„Waart gij vroeger gekomen, STAAS, zoo zou ik breedvoeriger u hierover onderhouden hebben; thans echter is het daartoe te laat geworden, daar weldra het uur slaan zal, dat ik in mijne gebeden mij met den Heer der kerk onderhouden moet. Beproof intusschen uw gemoed, of er ook eene verborgene plaats is, die eene zonde verbergt, welke u lief en dierbaar is. Verzuim niet hedenavond de zeven boetpsalmen met de meeste aandacht te bidden, en kom dan overmorgenavond tot mij terug, dan zal ik u hooren en beoordeelen in hoe ver gij het waardig zijn zult, als een getrouw dienaar op den akker der Kerk te arbeiden, om van het aan u toevertrouwde talent eenmaal renten bijeen te zamelen, en niet ledig henen gezonden te worden”.

„Stel mij op den toets, heilige vader, en ik zal u toonen, dat ik uwe bestraffing niet verdien”.

„STAAS ! STAAS ! misleid mij zelven niet; of moet ik u de bron van uwe afdwalingen openen? Denk niet, dat mij die onbekend is, want voor den ijverigen dienstknecht des Heeren kan door den invloed van den Heiligen Geest niets verholen zijn. Het is uwe vrouw, die u gevoelens tegen mij inboezemt, om u van het ware geloof af te trekken en u eenmaal in de dienst des Satans een welbehagen te doen scheppen”.

„Mijne vrouw, mijne lieve vrouw?” antwoordde de meester ten hevigste ontzet; want de gedachte van den afkeer, dien zij voor den

Pastoor gevoelde, schoot hem eensklap te binnen en hij was buiten staat te vervolgen.

„De bloe op uw gelaat verraadt u, STAAS; doch dit is mij een gezegend blijk, dat gij nog niet verloren zijt. Denk er dus ernstig over na, en verzuim voor het vervolg alle gemeenschap met de geuzen, wier omgang zoo verpestende is, dat men reeds besmet is, alvorens men er aan denkt”.

„Waarlijk, heer Pastoor! ik heb geene de minste verkeerung met hen”.

„Ach, hoezeer zijt gij in mijne achting gedaald; moet ik het u dan herinneren, dat mij niets ontgaat? Wat deedt gij eergisteren bij den afvalligen VOLKERT op de markt?”

„De man had mij laten ontbieden, zoodat ik geene reden had achter te blijven”.

„En sprak hij niet met u over het geloof?”

„In waarheid niet, heer Pastoor! de man bestelde mij eenig werk; maar indien ik geweten had, dat ik mijn geweteh er mede bezwaarde door voor de ketters te arbeiden, hoezeer mijn ambacht mij dit oplegt, ik zou er voor bedankt hebben”.

„Alle omgang met deze lieden is ten uiterste gevaarlijk. Onder allerlei voorwendsels dringen zij zich bij ons in, en gedragen zich als wolven in schaapskleederen, enkel rondgaande om te verleiden en alle eenvoudige lieden, gelijk gij zijt, van het ware geloof af te trekken, wetende dat de kerk in deze rampvolle tijden zooveel steun en hulp behoeft. Ik gevoel wel, dat gij moeilijk het werk van uwe deur kunt zenden, doch ik vrees, dat dit een adder onder het gras is, en ook hierom heb ik u ontboden om u te waarschuwen van volstrekt, en om geenerlei oorzaak u met de ketters, zoo dikwijls gij ongelukkig met hen in aanraking komen mogt, in geloofszaken in te laten, want de Satan

gaat tegenwoordig om als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden. De Heilige Moeder Gods mag thans onze kerk wel bijzonder bijstaan, vermits het met onze Godsdienst gedaan is, wanneer hare geloovige kinderen zich niet eenparig onder de banier van het kruis scharen”.

„Ik verzeker u echter, Heilige Vader, dat ik ...”.

„Nog wil ik u niet veroordeelen, mijn zoon ! maar de heilige Apostel zegt: „toon mij uw geloof uit uwe werken?” welnu, zijt gij in staat uit uwe daden de kracht van uw geloof mij te doen blijken en pal te staan in het gevaar, dat ons welligt spoedig aan alle zijden bedreigt, dan hebt gij ook den zegen der kerk niet alleen er op te wachten, maar is u, al bezwijkt gij er ook onder, de kroon der zaligheid toegezegd, welke u niet ontgaan zal, indien gij slechts getrouw de geboden der kerk opvolgt en volkomen gelooft, hetgeen zij door den mond harer dienaren u toezegt en beveelt”.

„Ach, mijn vader ! hoe diep zijn de wonden, welke gij mijn gebroken hart slaat, en toch moet ik u betuigen, dat ik niet verminderd ben in dien heiligen ijver, welken ik ten allen tijde voor het heil der ware kerk in mij voelde gloeijen. Mogt het haar behagen bewijzen van mij te vorderen, hoezeer zou het uw Eerwaarde dan blijken, dat gij mij ten onregte verdenkt”.

„Van uwen vorigen ijver, mijn zoon! was ik, de Moeder Gods zij daarvoor geprezen, vroeger altijd overtuigd, en ik hoop, dat ik mij ook heden daarin niet zal bedrogen hebben, daar ons geloof eerstdaags op de zwaarste proef zal gesteld worden, welke men nog van hetzelfde eischte”.

„Bij Sint-THOMAS, heer Pastoor! welk een onheil staat ons dan te wachten?”

„Ik deed mogelijk beter, met u mijne bezorgdheid niet te doen blijken; maar daar men niet weten kan, hoever de euvelmoed dier kerkschenders wel gaan zal, beschouw ik het van mijnen pligt, de schapen mijner kudde hiervan niet onkundig te laten, en daarom heb ik besloten, hen allen met mijnen vaderlijken raad volijverig te zullen blijven bijstaan, hoeveel ik allerwaarschijnlijkst daarmede ook wage”. „Gij beangst mij inderdaad, heer Pastoor! wordt de kerk dan met zulk eenen woedenden storm bedreigd?”

„Helaas, ja, STAAS ! Het behoud onzer godsdienst, staat thans op het hoogste spel. Niet alleen, dat in het broeiest der ketterij, in *Holland*, alles wordt voorbereid, wat tot afschaffing van onze geheiligde leer dienen kan, heeft men in *Brussel* en in *Antwerpen* de opheffing ervan, van 's landswege afgekondigd en zijn de vreemde krijgslieden in deze vesting reeds gelast, dit snood besluit almede in werking te brengen en onze Godsdienst alhier ten eenenmale te doen verdwijnen”.

„Al de Heiligen staan ons bij! Dan is het met onze kerk gedaan !”

„Wel te verstaan, als ons de hulp van den Heer der kerk, Zijne Goddelijke Moeder en verdere heilgezanten ontzegd wordt; maar daaraan mogen wij niet twijfelen, wanneer wij aan ons vurig gebed alle middelen paren, om dien boozen toelig te verhinderen, waartoe ik in de eerste plaats op den bijstand van alle ware Catholijken, en ook op den uwen, staat maak !

Ontgloeid van eenen heiligen ijver, riep STAAS met geestdrift uit:

„Bij de Heilige Maagd, Pastoor! de kerk kan op mij rekenen”.

„Daarvan ben ik ook verzekerd, mijn zoon! tenzij dat ik op betuigingen noch beloften meer kan staat maken; maar de verleiding is thans zoo groot en de Booze bedreigt ons thans met zooveel kracht, dat wij niet zonder grond wel eens mogen twijfelen”.

„Wat moet ik doen, mijn Vader om u opnieuw van mijnen ijver te overtuigen?”

„Vooralsnog niets anders, dan van hetgeen ik met u spreek, een diep geheim te maken en tegen niemand, wie het ook zij, uwe vrouw zelfs niet uitgezonderd, er van te gewagen. Ik heb daartoe mijne gewigtige redenen, en ook moet ik alvorens nog eenige nadere kondschap van de bedoelingen der ketters trachten in te winnen, om daarop die mid-delen te beramen en vast te stellen, welke tot heil onzer kerk noodig zijn, in de hoop, dat het ons gegeven zij alle booze aanslagen te verijdelen. Daarom is het noodig dit berigt uiterst geheim te houden, daar ik, wordt het werkelijk bewaarheid, nader spreken en zien zal, of uw geloof inderdaad de proef zal kunnen doorstaan, welke ik u zal opleggen”.

Gestreed door dit blijk van vertrouwen van eenen man, die reden scheen te hebben om ontevreden over hem te zijn, beloofde STAAS zonder nadenken, op de stelligste wijze de stipste geheimhouding, en ontving hij daarvoor dan ook de toezegging, dat de Pastoor zich geheel op hem verlaten zou, om hem tot eeuwige glorie der ware kerk, in eene zaak te ondersteunen, die, werd zij noodzakelijk geacht, hem met onsterfelijken roem zou overladen.

Op deze wijze had de geslepen geestelijke, allengs in den timmerman een vuur gestookt, dat, bij de minste aanblazing, in ligtelaaie vlam moest opgaan. Die aanblazing echter scheen hij nog niet noodig te achten, het was hem genoeg vooreerst stellig te weten, dat hij in alle omstandigheden op den meester rekenen kon.

O, de slimme Priester wist het te wel, tot hoever dolle godsdienstijver den mensch vervoeren kan en van hoeveel nut die redelooze drift in de

hand eens listigen geleiders is, om den ander tot datgene te doen besluiten, waartoe vaak de schitterendste aanbieding te kort schiet. Hij gevoelde het, hoe veilig een geheim van dien aard bij zulk eenen persoon was, terwijl het nooit die ontwijfelbare zekerheid aanbood, zoodra het door geld of belooning gekocht moest worden.

Kort hierop liet LEINGRITIUS den meester van zich gaan, na hem er aan herinnerd te hebben, dat hij hem na twee dagen weder verwachten zou, als wanneer hij meer zeker ervan onderrigt zou zijn, wat de kerk te verwachten of te vreezen zou hebben.

In eene geheel andere stemming, dan STAAS zijne woning verlaten had, kwam hij in dezelve terug.

Vervuld met die geestdrift voor de eer der kerk, doorgaans vlammeende en opbruischende bij allen, welke, door blinden ijver gedreven, slechts als de werktuigen van anderen te beschouwen zijn, wier doel altijd zorgvuldig achter den mom van een schoon schijnend voorwendsel verborgen is, dacht hij er niet meer aan, hoe stellig hij zijne vrouw beloofd had, zich met geene zaak in te laten, en zich tot niets te verbinden, wat niet met zijn beroep in betrekking stond; maar zoodra hij de minnende huisvrouw, die hem reeds aan de geopende deur opwachtte - en koude noch ongemak gewaar werd, om hem die geen enkel oogenblik buiten noodzakelijkheid te doen verduren voor zich zag, schoot hem eensklaps de herinnering aan hetgeen hij haar toegezegd had, voor den geest.

Onvoorbereid op hetgeen hij haar hierop zou tegemoet voeren, merkte hij naauwelijks de hartelijke wijze op, waarmede zij hem toesprak en vroeg of hij niet koud was, daar de wind zoo guur en doordringend langs de straten der stad gierde; want schier in gedachten stapte hij zijnen winkel door en voelde het zelfs niet, toen hij als naar

gewoonte eenen kus op de zachte wangen zijner echtvriendin drukte, dat deze koud als ijs waren; doch ANNA scheen hiervan niets te bespeuren. De blijdschap, dat haar man weder terug en hare vrees alzoo ijdel geweest was, beheerschte haar zoo geheel, dat zij eenen geruimen tijd voortging met in die hartelijke drukte, de teedere, bezorgde vrouw zoozeer eigen, hem over haren angst te onderhouden, dat zij niet opmerkte, hoe afgetrokken de meester was, evenmin als zij hiervan iets gewerd, toen zij hem eindelijk vroeg, wat hij bij den Pastoor had moeten verrigten en hij haar alleen te kennen gaf, dat de ijverige man, uit bezorgdheid voor zijn zieleheil, hem hierover onderhouden had; waarop hij tot bewijs der waarheid (een onmiskenbaar blijk, dat men niet opregt is, zoodra men voor hetgeen men mededeelt, ongevraagd de bewijzen der waarheid te berde brengt), alles mededeelde, wat de Pastoor hiervan had aangevoerd, doch waarin de goede vrouw zoo innig deelde, dat zij in stilte God en haar hart dankte, dat Zijne vaderlijke goedheid hare kwade gedachten weder ten goede had doen uitkomen.

Niet twijfelende aan de opregtheid der betuigingen van haren man, gevoelde zij zich zoo opgeruimd en regt dankbaar, dat zij onmerkbaar STAAS uit zijne droefgeestigheid opbeurde, en alle twijfelingen, die hij nog te berde bragt, zoo krachtig wederlegde, dat hij ten laatste ook eenigzins begon te gelooven, dat de ijverige LEINGRITIUS met een te bezwaard oog de toekomst had ingezien en de zaak welligt niet die vaart zou loopen, als hij hem voorspelde.

Het gevolg echter hiervan was, dat hij de zorg, welke hem zoozeer beklemdde, te driftiger er door verborg, en zoo dikwerf hij zich verraadde, dit op zijnen gemoedstoestand toepaste, welke hem, als hadde hij zich werkelijk aan pligtverzuim schuldig gemaakt, bezwaarde.

Hierdoor wist hij nu wel zijne getrouwe en liefderijke huisvrouw te misleiden en, als het ware, in slaap te wiegen, maar zich zelven er mede te bedriegen, gelukte hem niet. Dit ontwaarde hij spoedig, zoodra hij zich nevens zijne ANNA ter ruste had nedergelegd, in de ontwijking van den slaap, die wel de oogen zijner echtvriendin verkwikkend sloot, doch de zijnen zoo wakker hield, dat hij tevergeefs alle pogingen aanwendde om in rust te komen, en het grootste gedeelte van den nacht reeds voorbij ging! alvorens hij mogt insluimeren; maar bang en naar waren hem de korte Oogenblikken, die hem de slaap genieten deed: akelige droomen vervulden zijnen geest en zweefden hem in allerlei schrikgedachten voor de geslotene oogen. Gelukkig was het, dat zijne huisvrouw goed doorsliep, anders zou zij zeker door de onrust, welke hem kwelde en jaagde, zijn wakker geschud; thans echter vernam zij er niets van, en toen zij, in den morgen ontwaakte, was STAAS voor het eerst in eene zachte sluimering weggezonden, die allen kommer voor haar oog verborgen hield.

„Zwijg”, donderde de Markgraaf zijne nicht in woede toe, „en waag het niet uw gedrag te verdedigen... Ha, dacht gij dan, eervergetene, dat men zoo gemakkelijk uwen oom bedriegen kon en dat hij er niet voor waken zou zich tegen de lagen van den Geus te beveiligen? Bij Sinte Geertruid ! ik begrijp het niet, hoe men het heeft durven ondernemen, na mijne ernstige verklaring, nog voort te gaan u van uwen plicht af te trekken; maar ik zal hem toonen, dat Heer JAN VAN WITHEM niet langer met zijn gezag den spot laat drijven, of meendet gij, dat ik zooveel niet meer te zeggen had, om u te leeren wat gij aan de eer van uw geslacht en mijn Huis verschuldigd zijt?.... Mijn besluit staat thans

onherroepelijk vast. Een klooster zal voortaan u tot eenen ondoordringbaren muur verstrekken, om u de grillen uit het hoofd te zetten, welke uwe verdoemde neiging u heeft ingeboezemd. Binnen twee dagen zult gij onder een zeker geleide naar *Mechelen* vertrekken, alwaar ik wel een verblijf voor u vinden zal, dat u beschutten moet voor de verleiding van eenen eerlooze, die u zoo dierbaar schijnt te zijn, dat gij allen eerbied voor mijnen wil uit het oog verloort. Ik zeg u dit thans reeds, opdat gij u hier in stilte kunt voorbereiden tot den gewigtigen stap, waartoe gij mij dwingt, om mij zelve te waarborgen dat uw zieleheil niet voor eeuwig verloren ga. De sluier zal u weder met den hemel verzoenen, en de zonde uitwischen, waarmede gij u door uwen misdadigen hartstogt bezoedeld hebt. Thans kent gij mijnen wil; gedraag u er naar, want geen menschelijk vermogen zal mij van besluit doen veranderen”.

Zonder eenig gevoel te hebben voor de wanhoop, welke de reine maagd op deze harde taal martelde, noch de tranen te zien, die haar langs de verbleekte wangen stroomden; zonder den smeekenden blik op te merken, dien zij zoo vertwijfelend op hem sloeg, noch zich te storen aan het handengewring, waarmede zij haren deerniswaardigen toestand zoo verstaanbaar te kennen gaf, verliet hij de diepbedroefde MARIA, aan wie thans alle hoop, alle uitzigt op aardsch geluk ontzegd was.

Naauwelijks wetende wat zij deed, zat zij dáár, weggezonden in het leed, dat haar zoo gewelddadig schokte, en treurig ging het eene oogenblik na het andere voorbij, zonder dat zij eenige verligting van hare smart ontwaarde.

Reeds had de stilte op het kasteel het uur der rust aangekondigd, maar nog dacht zij er niet aan zich neder te leggen. Ach, de smart had haar

gevoelloos voor alle nadenken gemaakt; slechts ééne gedachte hield hare ziel bezig, en deze was de eeuwige scheiding van hem, die haar thans eerst innig dierbaar werd; was zij te voren niet met haar gansche hart aan hem verbonden geweest, thans eerst gevoelde zij het, dat die band door geen klooster, door geen en sluijer kon verscheurd worden, en vruchteloos peinsde zij op een middel, om het juk te ontgaan, dat hare teedere schouders niet zouden kunnen torschen.

Onverwachts werd de deur van haar kamertje geopend, en trad de Markgravin zachtjes bij haar binnen. Op te vliegen, zich in hare armen, aan hare borst te werpen en tranen van weemoed en smart aan het getrouwe hart der moederlijke vriendin te weenen, was het werk van een oogenblik; doch verscheidene stonden gingen voorbij, alvorens de Markgravin haar de noodzakelijkheid had doen beseffen om bedaard te zijn, en zich stil te gedragen, dewijl zij niet gekomen was om haar te troosten, maar om met haar de middelen te beramen, die er tot afwending van het dreigend onheil nog zouden kunnen worden in het werk gesteld.

Nauwelijks had MARIA echter hare Moei begrepen, of terstond rees er in de ziel van het beangste meisje een straal van hoop, en dadelijk beloofde zij zich aan alles te zullen onderwerpen, indien zij slechts van het aannemen van den sluijer ontslagen mogt worden.

„Ik heb alle reden, meisje, om ontevreden op u te zijn", vervolgde de Markgravin op eenen zachten toon, „maar ik wil u niet verder bedroeven, hoe bitter het mij valt, dat gij uwe Moei, die altijd u tot eene vriendin verstrekte, zoo weinig vertrouwd hebt, dat gij zonder hare bewilliging eene verbintenis hebt aangegaan, die u thans het ondragelijkste lot oplegt; maar "

„Ach, mijne dierbare Moei, stort vrij uwen toorn op mijn schuldig hoofd uit, want thans eerst zie ik wat ik misdreef; doch, bij de liefde der Moeder Gods, smee ik u, sta mij bij en bevrijd mij van het klooster, dat mijn dood zijn zou”.

„Diep bewogen met uwen toestand, kwam ik bij u om u hierover te onderhouden. Ik gevoel uwe smart, mijne dochter, want ook ik zag eenmaal mijnen zielewensch door een hard besluit mijner bloedverwanten in rook opgaan. Wel sleet de tijd, die ook het hechtste gebouw met vernietiging sloopt, de droefheid waarmede ik dacht te bezwijken, maar wat mij dit gekost heeft, werd God alleen bekend, die mij de kracht verleende om niet te bezwijken. De bron van mijn lijden werd echter nooit verstopt, en ook voel ik mij het hart van weedom kloppen, wanneer ik al het leed herdenk, dat mijne aardsche loopbaan met doornen bestrooide, dat elk bloemptje, dat zich er op voordeed, verstikte of ontbladerde, zonder mij ooit eenig genot aan te brengen”.

„Heilige Maria! hoe moet uwe gevoelige ziel onder dit alles geleden hebben !" riep het diepbedroefde meisje uit, als deed het haar goed te vernemen, dat zij niet de eenige lijderes op Gods heerlijke aarde was en als versterkte het haar, dat zij nog een woord. van deelnemenden troost kon doen hooren.

Daarom heb ik ook medelijden met uwe smart, MARIA !" vervolgde de Markgravin, „en wil ik alles doen wat in mijn vermogen is, om dezelve te lenigen. Denk echter niet, dat ik zoo onbekend met uw hartsgeheim was, als gij u wel verbeeldet. Neen, ik sloeg u naauwkeurig gade, en waakte over u, terwijl gij u geheel veilig waandet. Ach, dit was niet zoo belangeloos als gij wel vermoedt, neen: de vader van VAN VALKENBURG „Was in vroeger tijd de vriend, die mij den hemel zou geopend hebben, ware het mij gegund geweest, aan zijne hand deze aarde te betreden;

maat wij werden gescheiden en moesten onze liefde aan de gehoorzaamheid van onze bloedverwanten ten offer brengen, omdat er eene doodelijke veete tusschen de beide huizen bestond, welke onze vereeniging niet kon doen eindigen. Gij ziet dus, welk een belang ik er bij had voor uwe liefde te waken, en waarom ik u nooit eenen afkeurenden blik blijken deed, wanneer ik u nu en dan verraste, in de hoop dat gij u voor mij ontdekken zoudt”.

„Heilige Maagd! hadde ik dit maar gedaan; maar mijn HENDRIK verzocht mij zoo dringend hiervan u niets te doen blijken, zoo lang hij uwen gemaal niet om mijne hand verzocht had en ..”

Maar eensklaps overtoog een hoog rood hare verbleekte wangen; eene schrikkelijke gedachte welde onvernachts in haar op en slechts met moeite koude zij ademen.

„Wat overkomt u, MARIA?” vroeg de Markgravin haastig en bezorgd.

„Ach, mijne dierbare Moei! ik kan, ik mag u dit niet openbaren, hernam zij na eene korte poos, in welke zij zich geweld deed om weder bedaard te zijn”.

„Geene geheime zonde, voor welke gij u in mijn oog schamen zoudt, houdt immers uwen mond gesloten?” vroeg de Markgravin bevende.

„Neen, neen, mijne Moei! maar uw gemaal verzekerde mij, dat HENDRIK van de ware leer afgevallen en eenen ketter geworden was”.

„De Markgraaf sprak de waarheid, MARIA! maar ik heb heden geen tijd noch neiging, om u hierover te onderhouden. Weet echter, dat ook HENDRIKS vader de leer der hervorming was toegedaan, en dat deze echter even dierbaar aan mijn hart bleef”.

„Hoe, hij een ketter, een afvallige?” maar verder durfde zij zich niet uit te laten, uit vrees van gevoelens te verraden, die hare moei treffen zouden.

„Geloof mij, MARIA! dat onze gehechtheid aan den goedertieren hemelschen Vader, in onze opregte vereering en getrouwe betrachtning van Zijne dienst en geenszins in eenen uiterlijken vorm van gods-dienstige gezindte gelegen is. Hij, de kenner van het hart, oordeelt niet naar onze uitwendige belijdenis, maar wel of ons hart opregt voor Hem klopt en een innerlijk behagen in Zijne dienst schept. Ik heb onder de hand, naar het karakter en gedrag van uwen HENDRIK vernomen, en ware blijdschap deed het mij te vernemen, dat hij het voetspoor van zijnen edelen vader drukt en uitmunt in alle ridderlijke deugden, die niet alleen de menschen, maar wat meer zegt, die ook den Christen tot sieraad verstrekken”.

„Is HENDRIK dan inderdaad een Christen, Mevrouw?”

„Schaamt gij u niet mij zoo iets te vragen, die het toch wel behoor te weten wat ik zeg. Ja, hij is een Christen in al de volheid van dit woord en God gave, dat allen, dat de meesten hem evenaarden”.

„O, hoezeer wentelt gij met dit goddelijk woord eenen steen van mijn bezwaard gemoed. Hij behoort dus niet aan den booze? hij is dus niet voor de verdoemenis?

„God zal niet vragen mijn kind! wanneer eenmaal die vreeselijke dag er zal zijn, of Petrus’ opvolger of Luther's bijbel den hoeksteen van uw geloof uitmaakte, maar wel of uw wandel overeenkomstig Christus voorschrift was en of Hij, Hij alleen het rigtsnoer uwer daden uitmaakte. Laat u dus dit genoeg zijn tot overtuiging, dat ik geenszins tot hen behoor, die uwen HENDRIK veroordeelen”.

„Maar beste Moei, indien gij hierover den Markgraaf onderhield, zou hij dan ”

„Kindlief! er zijn zoo vele beletselen, die eenen slagboom opwerpen voor uwe vereeniging met VAN VALKENBURG, dat gij eer eene rots zoudt kunnen verzetten, dan het besluit uws ooms te doen wankelen”.

„Helaas! dat heb ik ondervonden, toen hij voor weinige oogenblikken bij mij binnentrad. Niets kwaads vermoedende, wyl ik inderdaad ook niets misdreven had, beschuldigde hij mij van verstandhouding met den Geus, omdat een der ruiters eenen brief aan een touwtje gebonden gevonden had, zonder dat het bekend werd, wie dezelve over de gracht geworpen of den brief geschreven had, en uw gemaal echter volstrekt hebben wilde, dat ik het zou geweest zijn, die hiertoe een der krijgsknechten omgekocht had”.

„Ik weet het, mijn kind! Zeker heeft VAN VALKENBURG langs dezen weg eene gemeenschap pogen te openen, die door deze spoedige ontdekking natuurlijk afgebroken is; maar dit is echter niet van dat belang, dat het ons afschrikken zou. Door mijne kamervrouw, die mijn vertrouwen ten volste waardig is, weet ik, dat VAN VALKENBURG alhier eenen ruiter in zijn belang heeft, op wien hij zich verlaten kan; indien gij er dus ten stelligste toe besloten zijt, nooit vrijwillig den sluijer aan te nemen, dan is er geen ander middel ter uwer redding mogelijk dan de vlugt”.

„De vlugt, dierbaarste Moeder ! De vlugt? Heilige Maria ! hoe zou ik, arm meisje, dat buiten u en haren HENDRIK, niemand heeft, die haar toegedaan is, van een middel gebruik kunnen maken, welks gedachte alleen mij eene huivering aanjaagt?”

„Vermeen niet, MARIA! dat ik zoo dwaas en roekeloos handelen zou, om u iets aan te raden, hetwelk ik niet rijpelijk overwogen heb, daar ik reeds voor langen tijd den storm voorzien heb, die u thans zoo dreigend genaderd is. Ja, wat thans geschiedt, heb ik voorspeld, omdat

dit niet anders kon en reeds heb ik er voor gezorgd, u bij uwe vlugt, die ik u ten stelligste aanraad, omdat ik u voor het eindeloos verdriet eener opgeofferde liefde, welker smart ik helaas ken, wil sparen, die behulpzame hand te bieden, welke gij niet ontberen kunt”.

„O, mijne beste, liefderijke Moeder! hoe zal mijn hart u danken voor de redding, welke gij mij biedt”.

„Stil, stil! zoo ver zijn wij nog niet; maar luister. De Moei van VAN VALKENBURG is altijd mijne opregte vriendin gebleven. Zij is met uwe liefde bekend en bereid mij daarin de behulpzame hand te bieden. Alleen wensch ik, op uw geweten af, van u te weten, of het met uwe volkomene toestemming is, dat gij u van hier begeeft en u tegen den verklaarden wil van uwen oom verzet?”

„Heilige Maagd! Mevrouw, wat moet ik u zeggen, om den gloeienden dank u te kennen te geven, voor de redding van een arm meisje, hetwelk aan de vertwijfeling was overgegeven?

„Gij stemt er bijgevolg volkomen in toe, MARIA?”

„Met mijn gansche hart, dierbare Moei! Of zeg het mij, hoe moet ik u mijne bewilliging doen kennen?”

„Het is genoeg. Alleen blijft alles tusschen ons een diep geheim; want ik zou al de gramschap van mijnen gemaal mij berokkenen, indien hij ooit te weten kwam, dat ik het was, die u voor de hel spaarde, waartoe gij gedoemd werd. Zorg intusschen door een voorkomend gedrag zijne drift jegens u te matigen, opdat hij in plaats van overmorgen u te doen afreizen, uw vertrek nog twee of drie dagen uitstelt; want dien tijd behoef ik, om alles tot uwe vlugt gereed te maken. Ik zal echter van mijne zijde ook alles beproeven, opdat dit verzoek niet afgeslagen worde”.

„Mijn oom zal het aan mij zien, dat ik weder eenige hoop heb, en hoe zal ik dit voor hem verbergen, daar mij het veinzen zoo vreemd is”.

„Gedraag u zoo als altijd, betoon u stil en lijdelijk, doch hoop; zoo doende behoeft gij niet te huichelen en niemand zal eenig geheim bij u vermoeden. Alleen moet ik u herinneren, dat gij volstrekt elke daad vermijden moet, die eenige achterdocht van gemeenschap naar buiten te kennen mogt geven. Ik zal voor uw heil zorgen en u in tijds berigt zenden van de wijze, waarop gij uwe vlugt van hier bewerkstelligen zult, zoodra mij van VAN VALKENBURG's Moei tijding van hare medehulp zal geworden zijn”.

„Maar wanneer VAN VALKENBURG eens zelf hier kwam?”

„Dan zijt gij voor hem, zooveel als voor elk ander persoon buiten het kasteel, onzichtbaar. Van uwe voorzigtigheid hangt in deze alles af. Spreek ik echter bij toeval VAN VALKENBURG, dan zal ik hem van de zaak berigt doen; geschiedt dit niet, dan zal zijne Moei hem wel niet onkundig ervan laten. Gij kent thans het lot, dat u wacht, en wat ik ondernemen wil uit liefde voor u en uwen verloofde, hoezeer gij mogelijk wel denken zult, dat ik meer doe dan mijn pligt mij veroorlooft; doch om u ook hiervan de twijfeling weg te nemen, dient gij u te herinneren, dat gij wel aan mijnen gemaal gehoorzaamheid verschuldigd zijt, maar dat de band van bloedverwantschap, die mij aan u verbindt, en de betrekking, die ik op mij nam van u tot moeder te verstrekken, mij de verpligting opleggen om ook voor uw aardisch geluk die zorg te dragen, welke ik voor God en mijn geweten verantwoord kan.

„Handelde mijn gemaal in deze billijk en naar regt, ik zou mij niet vermeten hem tegen te werken; maar daar hij thans de magt te buiten gaat, hem door wet en natuur opgelegd, en ik te onvermogen ben om

mij openlijk daartegen te verzetten, heb ik het van mijnen pligt geacht, de nadeelige gevolgen van zijne straffe handeling in stilte af te leiden en hem voor de wroeging te bewaren, die hem eenmaal er door treffen zou.

„Thans verlaat ik u, MARIA; wijl de nacht reeds daar is. Houd intusschen goeden moed, en geloof, dat ik voor u met moederlijke zorg waak”.

Met deze woorden drukte zij MARIA vol teeder gevoel aan haar kloppend hart, en verliet haar in stilte, zonder dat de huisgenooten iets van dit bezoek gewaar werden.

Maar wat MARIA thans ondervond, zoodra zij wederom alleen was, welk eene zalige vreugde haar den vollen maagdelijken boezem zwellen deed, welk eene nieuwe hoop aan de vleugelen harer verbeelding kracht en leven bijzette, - o, wie zou dit wagen te schetsen, indien hij het nooit gewaar werd, wat het is, als uit den dood tot het leven, uit de vernietiging tot het hoogste genot geroepen te worden; maar hij, die het ondervond, weet, dat de hoogste vreugde, zoowel als de diepgaandste smart stom is voor de taal, welke alleen woorden heeft, om aardsche gevoelens en geene gewaarwordingen uit te drukken, waarvoor de ziel zelfs geene klanken heeft.

Toevallig had de schildwacht op den voorpost, door het heldere maanlicht, hetwelk op dat oogenblik juist van achter eene donkere wolk onbeneveld deszelfs bleeke stralen wierp, iets van de beweging van Ruiter JAN opgemerkt, zoodra deze den steen aan welken een brief met het uiterste eind van eene dunne koord gebonden was, over de gracht wierp, in de verwachting, dat VAN VALKENBURG tijdig genoeg

iemand zenden zou, om denzelven van daar weg te nemen en door eenen anderen brief te doen vervangen.

Zonder evenwel Ruiter JAN te herkennen, spoedde zich de schildwacht dadelijk nadat deze zich om geene achterdocht op te wekken, verwijderd had, naar de bewuste plek, en vond daar na een oogenblik rondtastens het andere eind van de koord, welke aan een paaltje in den grond was vast gemaakt, uit voorzorg dat het touw soms door de redelijke lange bogt naar beneden in de gracht zakken mogt.

Niet kunnende weten wat dit beteekende, vermoedde de schildwacht evenwel dadelijk, dat dit eenig teeken tot gemeenschap was, en zoodra hij de koord nader tot zich getrokken en den brief er aan gevonden had, meende hij, dat deze zaak welligt van groot gewigt kon wezen.

Tot zijne spijt niet kunnende lezen, was hij wel verpligt, wilde hij al het voordeel der ontdekking voor zich genieten, den brief aan den Markgraaf ter hand te stellen; maar hoedanig hij dit bewerkstelligen moest, bleef hem een raadsel, en zeker zou dien avond Heer JAN er niet mede bekend zijn geworden, indien deze niet, weinige oogenblikken daarna, zich naar zijne stallen had begeven, om een zijner geliefkoosde paarden, dat sedert een paar dagen droesig was, nog te bezoeken, van welke gelegenheid de schildwacht, die inmiddels reeds afgelost was geworden, gebruik maakte om den Markgraaf van een en ander kennis te geven, en hem tegelijk den brief te overhandigen, niet twijfelende aan eene glansrijke belooning, waartoe de ontdekking van het verraad, dat hij reeds in zijne verbeelding uitgecijferd had, Heer JAN verpligten zou. Tot zijne teleurstelling echter, gaf de Markgraaf hem op zijne mededeeling geene uitlegging en verliet hem, zonder dat de schildwacht iets te weten kwam.

Hoezeer de brief gelukkig niets beteekende en de Markgraaf geene inlichting er uit geworden kon, evenmin als hij er door kon ontdekken wie de schrijver ervan was, zag hij evenwel uit het schrift, dat geene bekwame hand de pen hier gevoerd had; maar wat hem echter duidelijk er uit bleek, was, dat het de aanvang was van eene briefwisseling, waarvan de Hopman VAN VALKENBURG en des Markgraafs nicht, MARIA VAN MERODE, de hoofdpersonen uitmaakten; en dit was het, wat hem zoo verwoed maakte, dat hij, zijn ros vergetende, eensklaps naar het vertrek terug snelde en aldaar zijne nicht op een harden, ijskouden toon berigtte, dat hij ter voorkoming van de schande van zijn Huis, thans verplicht was aan die minnarij een einde te maken, door haar den sluijer te doen aannemen, een maatregel, waardoor hij zich tegelijk van dit meisje ontlasten en den Hopman, dien hij eenen doodelijken haat gezworen had, op de gevoeligste wijze treffen zou. Door deze ontdekking der geheime gemeenschap was VAN VALKENBURG dien avond in de onmogelijkheid eenig narigt van zijne beminde te erlangen. Vruchteloos had hij den krijgsman, door Ruiter JAN hem aangeraden, in stilte de Steenberger-Poort uitgelaten, om in den maneschijn de wandeling naar *Wouw* te ondernemen. Wel was de krijgsman, zonder het minste oponthoud er aangekomen en had hij het paaltje, dat de Hopman hem zoo naauwkeurig uitgeduid had, ontdekt, maar geen spoor van brief of koord was er te vinden, en reeds was hij op het punt onder het mompelen van eenen vloek op de kinkels, die hem voor den zot gehouden hadden, terug te keeren, toen hem van over de gracht tusschen de doornhaag, zoo zacht mogelijk werd toegeroepen, dat de zaak verklikt was, doch dat men er geen gevaar bij kon en men zorgen zou den volgenden dag van een en ander berigt te doen, wanneer de Hopman of iemand anders op het kasteel kwam.

Hier zweeg de onzichtbare stem, en duidelijk vernam hij daarop, dat een persoon zich uit het hout terugtrok en met rassche schreden zich verwijderde. Zonder zich langer hier op te houden, spoedde hij zich naar de stad terug, aan welker poort VAN VALKENBURG hem reeds opwachtte, en hem terstond door het kleine poortdeurtje in de groote deur binnenliet, zonder dat het bekend geworden was, dat iemand de stad verlaten had.

Hoezeer het berigt van dezen vergeefschen gang den Hopman in zijne verwachting teleurstelde, hield hij zich echter gerust bij de overweging dat de ontdekking hem niet deeren kon en zijne MARIA weinig schaden zou, dewijl hij zeer wel begreep, dat de inhoud van den brief van geene de minste beteekenis wezen kon. Echter bragt hem de mislukking dezer zaak geheel uit zijn humeur, dewijl hij dadelijk inzag, dat het uiterst moeilijk vallen zou, zich thans in eenige gemeenschap met de bewoners van het kasteel te stellen, die, naauwer bewaakt wordende, het alzo niet ligt wagen zouden eene briefwisseling te begunstigen, welke met zoo vele gevaren vergezeld ging.

De toestand, waarin de hoofden der bezetting verkeerden, vergunde hem echter niet, zich geheel aan zijne eigene hartskwelling over te geven, hetgeen stellig zou geschied zijn, indien geene andere zorgen van meer algemeen belang, zijne gedachte hadden levendig gehouden. Ware het evenwel waarschijnlijk geweest, dat dezelve slechts kortstondig zouden zijn, hij zou zich er minder aan hebben laten gelegen liggen, maar zijn verwijl van bijna drie uren in de wacht aan de Steenberger-poort, had hem met den kwaden geest van het krijgsvolk zoo bekend gemaakt, dat hij weldra zijnen eigenen kommer er voor op zijde stelde, en zich naar zijn verblijf begaf om in de eenzaamheid een

middel uit te denken, dat de nadeelige gevolgen van dien verkeerden zin zou kunnen doen verdwijnen.

Tweede Hoofdstuk

Terug, terug, de miltzucht vlamt,
En blaakt in laaijen gloed.

T. Wapenkreet.

De opstokingen van enkele burgers, aangehitst door den Gardiaan van het St-Antonie-klooster, waren niet zonder uitwerking bij het krijgsvolk gebleven; zoo spoedig ontvlamt naauwelijks het buskruid, wanneer eene brandende lont er in geworpen wordt, als de driften van eene kwalijkgezinde bezetting worden in beweging gebragt, wanneer het uitzigt op voordeel haar toelacht of het geloof van verongelijking haar opzet.

Geheel tegen de bedoeling van Pater LEINGRITIUS, hadden verscheidene vaandels al dadelijk aan de opruijingen het oor geleend, en waren zij begonnen met al morrende hunne ontevredenheid over het inhouden der soldij te kennen te geven.

Toevallig had een gedeelte van het vaandel van Hopman DE GROOT dien avond de wacht aan de Tamboer-water-poort, en gaf dit krijgsvolk aldaar het eerste teeken van eenen opstand, die toen wel door de belofte van den anderen dag betaling te zullen erlangen gesmoord, maar niet gestild werd.

Onrustig werd er de nacht doorgebragt, zonder dat het krijgsvolk nog tot eenige dadelijkheid oversloeg; maar toen den volgenden morgen van de door de hoofdlieden bijeengebragte gelden, elk zijn deel gewierd, en dit niet toereikend was om de achterstallige soldij dezer kwalijkgezinden te voldoen, sloeg eensklaps de vlam der muiterij in laaijen gloed onder hen uit, en eischte men onder woest getier en gevloek volle betaling.

Dit was echter den krijgshoofden niet doenlijk; wel poogden zij hen, die zich meer achteraf hielden, tot rede te brengen, en door de

schoonste beloften te bevredigen, ten einde langs dien weg eenige krijgsknechten aan zich te trekken; maar eenparig klonk uit aller mond: „*geen geld, geene dienst!*”

Met bliksem-snelheid verspreidde zich de mare dezer muiterij door de stad, gelijk aan een fellen brand, die, door den storm voortgezweept, elk voorwerp aangrijpt, dat hem in zijne vaart ontmoet, en met zijnen verzengenden gloed verteert. Van alle zijden rotteden de krijgsknechten te zamen, vormden groote groepen, beraadslaagden eenige weinige oogenblikken, en terstond rees, als uit éénen mond, de kreet uit hun midden: „*geen geld, geene dienst !*”

Op weinigen uitgezonderd, scheen de muiterij alle soldaten met haren verpestenden adem besmet te hebben. Het zoo heilloos uitgestrooide zaad der opruijing had op eene onbegrijpelijke wijze gekiemd, wortel gevat en zich tot eene plant gevormd, die reeds bloeide.

Het zoo geslepen voorwendsel, door LEINGRITIUS uitgevonden en der bende ingeprent, dat de Overste LA GARDE de soldij alleen achterhield, om hiervoor nog meer troepen aan te werven en hen hierdoor in bedwang te houden, was zoo gretig geloofd geworden, dat de goede woorden noch de beloften der Hoplieden iets konden helpen; integendeel schenen zij zooveel olie in de vlammen te zijn.

In weinige stonden was alle ondergeschiktheid en gehoorzaamheid als met eene pennestreek verdwenen; razende en tierende doorliepen de troepen als woeste scharen de stad, dood en verderf zweerende aan allen, die hun hun geld onthielden.

Ontbloot van krijgsvolk stonden de wallen vrij en onverdedigd voor den vijand open, wien, hadde hij de gelegenheid van den tijd kunnen berekenen, met een gewis voordeel, de verovering der stad geene de minste moeite zou gekost hebben; maar tot een zegen voor den Staat, geen menschelijk vermogen had dezen snellen voortgang aan het

oproer kunnen voorspellen, en hierdoor bleef de Spanjaard onbekend met den reddeloozen toestand der vesting, van welke zelfs de Wouw- of Bagijnenpoort door de muiters was geopend geworden, om aan elk, die slechts wilde, vrijen in- en uitgang toe te staan.

Alle krijgstucht had in zulke omstandigheden opgehouden. Dienstpligt en waakzaamheid waren woorden zonder klank of beteekenis, gehoorzaamheid een ijdel droombeeld. Vruchteloos zwierven de Hoplieden onder hunne soldaten rond, om hen te bevredigen; tevergeefs beriepen zij zich op de eer, dien magtigen hefboom voor den soldaat om hem onder het juk te houden; zonder gevolg paarden zij de schoonste woorden aan de fraaiste beloften, alles, alles nutteloos; *“geen geld, geene dienst !”* was en bleef de eenparige kreet, die de lucht daveren deed van den krassenden toon, waarop dezelve uit honderde keelen opwaarts steeg.

Maar dit scheen slechts de aanvang van het treurspel te zijn.

Eenmaal van den band ontslagen, waarmede de krijgstucht, als een noodzakelijk juk elken soldaat boeijen moet, kon het niet anders, dan dat de thans vrije krijgsknecht den keten, die hem zoo lang gekluisterd hield, om den hals van hen verlangde te zien, die hem zoo willekeurig de soldij onthielden, waartoe als de eerste persoon, de Overste LA GARDE veroordeeld werd, die, nog van het oproer niets wetende en rustig in de armen van den slaap weggezonden zijnde, met den hevigsten schrik ontwaakte, op het vernemen van een rumoer, niet ongelijk aan het rommelen van den donder op eenen verren afstand of het woeden der zee in de nabijheid van duinen of van het strand.

„Wat is er om Gods wil toch gaande?” riep hij vol angst uit, terwijl hij haastig het bed uitvloog en zich in de kleederen wierp; maar naauwelijks had hij kennis aan de oorzaak van het getier gekregen, toen hij reeds aan zijne voordeur een gerammei en gebeuk vernam,

alsof men voornemens was het huis met eenen stormpaal onder den voet te halen.

Thans dadelijk beseffende, hoezeer zijne tegenwoordigheid noodzakelijk was, om de muiters ontzag in te boezemen, hoorde hij niet naar de voorstellingen van zijne huisgenooten, om zich over de belendende daken te redden; maar snelde hij met uitgetogen zwaard naar het voorhuis zijner woning, alwaar hij juist aankwam, toen de zware deur, onder de slagen der muiters bezwaken zijnde, aan stukken viel en eene gansche schaar van woeste krijgsknechten, niet ongelijk aan eenen losgebroken troep krankzinnigen, wier dolle woede thans geene palen meer kende, naar binnen stormde, "*geld, geld*", eischende en, zonder den Overste te zien, hem in razende drift voorbij rende, buiten staat om naar zijne betuiging dat hij geen geld bezat, te luisteren en de bevestiging met de duurste eeden hiervan aan te hooren.

„Hij houdt ons geld achter!" bleef de kreet, dien hij voor en achter zich en van de straat vernam, „men kan ons voldoen, maar men wil niet", was een ander gezegde, dat vloekende herhaald werd en de soldaten te meer opzette.

Vruchteloos drongen eenige Hoplieden zich door de tierende volksmenigte naar binnen, in de hoop hunnen Overste te ontzetten. Verscheidene der woestelingen hadden zich reeds door de woning verspreid, alle kisten en kasten doorzoekende, ten einde er den verlangden buit te vinden, doch te vergeefs; en donderend klonk de verwensching uit veler mond, dat men den roof reeds geborgen had. Thans snelden de Hoplieden deze schreeuwers achterna, met de ernstige betuiging, dat er geen geld was; maar dit zette hunne drift nog te meerder aan.

„Kunt gij ons niet voeden”, riepen zij met uitgelatene woestheid, „dan moeten de poorters het doen. Met ledige handen laten wij ons niet meer afzetten. Geld moeten wij hebben, al zou de geheele stad er voor boeten”.

Nauwelijks was deze oproerkreet geuit, toen andere krijgslieden op den Overste indrongen en hem te lijf wilden; doch op den eigen oogenblik dat eenigen hunner reeds eene schendende hand naar hem uitstrekten, riep eensklaps eene forsche mannenstem hun toe: „Laat af, muiters ! hier is geld”.

Dat was eene Godsstem, die plotseling den hemel hun opende, want zoo snel kan de bliksem niet nederschieten en den hooiberg in vlam zetten, als deze taal eene wending in aller gevoelens te weeg bracht. „Waar, waar is het geld? klonk tegelijk van honderden lippen; maar niemand was er, die den liefelijken klank van het alvermogend metaal hooren deed. Vruchteloos zag men naar alle kanten rond, om den man te ontdekken, die, eenen Godsgezant gelijk, deze woorden van heil en troost, verkwikking en leven had gesproken. Het *“hier is geld”* weergalmde als de welluidendste muziek in de harde ooren eener muitende menigte, die op het punt stond het moordend rooverenstaal in de borst van haren bevelhebber te drukken, en bracht eensklaps eene verandering te weeg, welke geene bazuin ten jongsten dage zoo spoedig zal vermogen; maar nergens was dat albezielend slijk te ontdekken. Het *“ hier is geld!”* scheen een tooverklank geweest te zijn, om hen van den moord terug te houden, welken zij op het punt waren te plegen.

„Doorzoek vrij mijne woning, mannen ! en indien gij er klinkende munt ontdekken zult, dan is alles wat gij daarvan vindt het uwe”, sprak thans voor het eerst de Overste met eene zachte stem, min of meer gerustgesteld door de komst der meeste Hoplieden, die zich door de

woeste schaar hadden weten henen te dringen en thans eenen levenden muur rondom hem vormden; doch wie het was, die hem door den heilkreet "*hier is geld!*" van den dood gered had, kwam hij niet te weten, ofschoon het aan verscheidene Hoplieden niet onbekend was, dat het hun krijgsbroeder VAN VALKENBURG was geweest, die, buiten de mogelijkheid om LA GARDE nog intijds bij te springen, schier werktuigelijk dat krachtig werkend woord had uitgesproken. „Dok op”, schreeuwden op het gezegde van den Overste eenige heethoofden, die zich door de achtersten lieten opdringen, ten einde op die wijze den welgesloten kring der Hoplieden te breken en alzoo hunnen bevelhebber te lijf te kunnen, om hem als een gijzelaar voor hunne voldoening met zich te slepen; maar VAN VALKENBURG, die zich ook hier op den voorgrond plaatste, niet alleen uit besef van pligt, maar ook uit dwang, daar geen zijner krijgsbroeders zich bijzonder gelden deed, ofschoon niemand hunner zich onttrok, plaatste zich onverwachts voor een der belhamels, die zich door zijn getier en geschreeuw boven de anderen onderscheidde, en hem plotseling bij den kolder van zijn wapen grijpende, vroeg hij hem op eenen toon, die den ander min of meer ontzette: „Wat wilt gij krijgsman?” „Wij eischen ons geld, Hopman! en niets meer”, was het antwoord, hetwelk veel lager gestemd was dan de taal, welke deze muiter weinige oogenblikken te voren hooren deed. „Wij wagen niet voor niet onze koppen”, riepen anderen achter hem, aan wie dat antwoord niet zeer behaagde. „En moeten geld hebben”, liet men eenparig er op volgen, „al zou de duivel uit de hel het ons bezorgen”. „Gij zult voldaan worden, kerels !” hernam VAN VALKENBURG, met die vastheid, alsof hij het geld reeds in de hand had.

„Bravo, bravo", klonk op eenmaal aller kreet, en duidelijk hoorde men, tot ver in de Onze LieveVrouweStraat, waar de Overste woonde, dit *bravo* gelijk eene echo weêrgalmen, ofschoon het door de woeste schaar, welke daar opeengehoopt stond en onderling zich verdrong, luidkeels herhaald werd, zonder te weten waarom.

„Gaaf dus vreedzaam uiteen, mannen! en keert tot uwen pligt terug", hernam VAN VALKENBURG; „na eenige dagen geduld en uitstel "

„Uitstel !" brulde eenklaps, als het loeijen van den storm, de tierende krijgsschaar; en dit woord was meer dan een vonk in het buskruid, want het zette de muiters niet alleen in vlam, maar vervulde hen ook met eene woede, die alle beschrijving te boven gaat.

Bevende van kwaadheid over dit woord, dat hun als eene grievende spotternij en een vinnigen schimp op hun geduld voorkwam, drongen de heethoofden op VAN VALKENBURG in, hem toeschreeuwende, dat de tijd voorbij was, waarin men zich met fraaije woorden paaijen liet, om hen van hun wettig eigendom te berooven; maar de Hopman, dien storm voorziende, had zich ijlings teruggedrongen naar den gepleisterden wand en, tegen denzelfden zich schrap zettende, rukte hij met éénen greep een musket uit de handen van eenen krijgsknecht, en ijlings hierop eene brandende lont grijpende, riep hij met bliksemende oogen, terwijl hij het musket op de muiters aanlag:

„De eerste, die mij nadert, is een man des doods.

„Terug, muiters! gijlieden kent HENDRIK VAN VALKENBURG: hij is een man van zijn woord. Terug, terug !"

De gapende mond van het moordwerktuig op de borsten van zoo velen gerigt, de vaste beradenheid van den Hopman en zijn bekend karakter, deden merklijk den toon dalen, die de oproerigen reeds aanhieven. Duidelijk was het te bespeuren, dat zij in hun binnenste tot een stillen afmarsch neigden, doch dit niet wilden te kennen geven.

„Binnen drie dagen zult gij geld hebben”, voegde VAN VALKENBURG hun vervolgens met dezelfde krachtige stem toe, „al moest ik het ook voor u gaan stelen; thans hebben wij het niet en kunnen u niet voldoen”.

„Neen, neen, thans moeten wij geld zien”, klonk het wel woest en bevelend, doch die muiteren-toon van vóór eenige ogenblikken blonk er niet zoo heftig meer in door.

„Niet dan na drie dagen. Ik, HENDRIK VAN VALKENBURG, beloof u zulks. Staak dus dat laag gedrag, hetwelk geen en Franschen betaamt en u en uwe natie onteert”.

„Dat raakt ons niet”, hernoemen eenigen; maar de eerste drift was merkelyk verkoeld, zoodra men inderdaad begreep, dat er geen geld voorhanden was en de Hoplieden het hun met eeden bevestigden, dat reeds den vorigen avond vier hunner krijgsbroeders naar den Prins of de Algemeene Staten waren afgereisd, om de soldij te halen.

„Wie ontkent dat daar?” riep VAN VALKENBURG op dien toon van gezag, welke onwillekeurig eerbied afperst, terwijl hij met bliksemende oogen een der muiters aanzag, die eene hoofdrol vervulde, en die, zijne meerderheid gevoelende of op zijne makkers steunende, driest te voorschijn kwam en zonder vrees aan VAN VALKENBURG toevoegde:

„Dat zeg ik, Hopman! en als gij hierop ” doch alvorens hij zijne rede nog vervolgen kon, had de andere hem reeds in de borst gegrepen en hem ter zijde geduwd, met donderende woorden hem toevoegende:

„Moet ik u nog ontzag voor uwe Hoplieden inboezemen, gij, hond? Neemt hem gevangen, mannen! en bewaakt hem goed. Met uwe hoofden zijt gij verantwoordelijk voor den muiter”.

Schilderenswaardig was het tooneel, dat hierop onmiddellijk plaats vond. Niet wetende hoedanig het krijgsvolk het met elkander had, stond elke lansknecht of musketier met weifelende blikken den ander

aan te gluren, als wilden zij met de levendigste gebaren elkander vragen, wat dit beteekende.

Hoe verwoed ook, durfde de muiter, dien VAN VALKENBURG gegrepen had, zich niet tegen hem verzetten, vermits zijne kameraden met wie hij ééne lijn getrokken had, hem thans afvielen, omringden en de handen naar hem uitstrekten, terwijl de Hopman met dat bezielend oog van den meester, welks wenk zoo veel vermag, aan allen eerbied en ontzag afdwong en dit zelfs op de overige Hoplieden, in eenen kring dicht opeen geschaard en den Overste LA GARDE in hun midden hebbende, werken deed, zoodat het gebrul van den geknevelde, die thans zijnen krijgsbroeders hunne lafheid op de grofste wijze verweet, geen invloed meer te weeg bragt, terwijl elk nieuwsgierig afwachtte, wat thans van een en ander het gevolg zou zijn.

„Ja”, hernam VAN VALKENBURG, die zeer goed den indruk opgemerkt had, welken zijn standvastig en heldhaftig gedrag te weeg bragt, en die niet gaarne de vruchten ervan verliezen wilde.

„Ja, ik dacht het wel, dat geene Fransche soldaten, wien de eer geenszins in het knoopsgat, maar hier, hier in den boezem gegrift is, zich vereenigen konden met het schuim des volks, dat doof is voor allen roem en zucht naar grootheid en rang. Ik wist het wel, dat gij een oogenblik kondet afdwalen, maar dat het ander oogenblik u ook weder op het pad der glorie moest terugbrengen, waarop nooit diegene aangetroffen wordt, die den rang van krijgsman verlaagt en zich in eenen roover, in eenen bandiet, ja, in eenen muiter herscheppen wil. Ik was hier zeker van, edele zonen van die dappere natie, welke eenmaal onder KAREL DEN GROOTE, de beheerscheres dezer aarde was, en daarom vertrouwde ik ook op uwe welgezindheid, gelijk ik er niet aan twijfelen kon, dat gijlieden, gelijk wij ons volkomen aan u overgaven, ook u ons zoudt vertrouwen”.

Deze rede had echter die uitkomst niet, welke de Hopman er van verwachtte; wel deed zij allen openlijken tegenstand eindigen, doch om het krijgsvolk tot deszelfs pligt terug te brengen, scheen hij niet in staat. Terwijl de krijgsknechten den geknevelde in hun midden namen, riep een hunner:

„Altemaal woorden Hopman! en geene daden, zoo lang wij geen geld ontvangen, kan niemand ons tot de dienst verplichten. Één woord zoo goed als duizend. Binnen drie dagen betaalt men ons de soldij of wij verkoopen de vesting aan den Spanjaard, die ons wel voldoen zal, en hiermede is het uit”.

Dit gezegde werd terstond door al de aanwezigen beaamd, en onder eenen algemeenen kreet van, “Geld, geld!” trokken de muiters af, en lieten de hoofdlieden in de grootste verslagenheid achter. Dat VAN VALKENBURG hun leven gered had, bekenden zij allen; maar dat hiermede de zaak geenszins afgedaan was, kon zelfs deze dappere Hopman niet tegenspreken, waarom er terstond besloten werd om, in weêrwil van het vertrek der vier Afgevaardigden naar *Delft*, de grondslagen tot eene brandschatting vast te stellen, ten einde bij mislukking van het gezantschap, dadelijk tot de heffing over te gaan. Middelerwijl had het weerspannig krijgsvolk zich door de straten der stad verspreid; alle gehoorzaamheid aan dienstpligt had thans ten eenenmale opgehouden; met geheele scharen drongen de soldaten de woningen van eenige ingezetenen binnen, en eischten zij op eene ruwe wijze geld, hetwelk terstond in het overmatig gebruik van sterke dranken verkwist werd, welke hunne berooide hoofden nog meer op hol bragten. Zelfs dreigden zij de weinige welgezinde krijgsknechten met den dood, indien deze eenige dienst gingen verrigten of hen afvielen.

Als in triumf werd de musketier, die door VAN VALKENBURG was in arrest genomen, door zijne krijgsbroeders, welke hem dadelijk ontslagen hadden, rondgevoerd, doch deze scheen door het voorgevallene tot inkeer gekomen te zijn, en ongemerkt wist hij de woelende schaar te ontwijken, zonder zich meer op den voorgrond te plaatsen.

De wanorde, welke dit tumult in de stad verwekte, had zulk eene verslagenheid onder de inwoners verspreid, dat niemand het waagde zich op de straat te vertoonen, in weêrwil dat LEINGRITIUS, voor wien de uitbarsting van de oproervlam veel te vroegtijdig plaats had, alle krachten inspande, om het vuur te voeden, uit vrees dat het te spoedig verteeren zou, zonder dat hij er het doel door bereikte, hetwelk er mede beoogd werd; doch de vrees had zich van al zijne vertrouwelingen zoodanig meester gemaakt, dat zij hem wel beloofden niet stil te zullen zitten, maar zich echter wel wachtten openlijk er mede voor den dag te komen.

In angstige vrees en kommer ging een dag voorbij, die zoo onheilspellend aangevangen was, zonder vooruitzigt van eene gunstige verandering tegen den naderenden nacht en volgenden morgen. Wel verzuimden al de hoplieden niets, om het krijgsvolk weder tot rede te brengen, doch schijnbaar was daartoe weinig hoop, daar degenen, die wel tot hunnen plicht wilden terugkeeren, dit niet durfden, uit vrees voor de bedreigingen hunner kameraden. Maar toen de avond daar was, en geene verdere opruijingen de krijgslieden hadden opgestookt, bedaarde allengs de storm, welken zij aangerigt hadden, en gelukte het den Hopman VAN VALKENBURG den eerste te zijn, die zijn vaandel weder tot de orde deed terugkeeren.

Altijd had hij als een weldoend vader voor de zijnen gezorgd en hun het hoogste gezag voor zich weten in te boezemen, zij kenden hem als iemand die nooit zijn woord brak, en nu hij zich onophoudelijk in hun

midden vertoonde, hen op allerlei wijzen hun onbetamelijk gedrag wist onder het oog te brengen, en hun voorstelde welk eenen blaam zij op hunnen roem wierpen, door zich met de Fransche huurbenden te vereenigen, die als losgelatene slaven bandeloos zich aan de grofste buitensporigheid schuldig maakten, zonder er echter datgene door te verwerven, waarom het hen noodzakelijk te doen was, hadden eindelijk zijne voorstellingen dien gezegenden invloed, dat zij opnieuw hem trouw zwoeren en bereid waren tot hunnen pligt terug te keeren. Dit voorbeeld was van een onberekenbaar heilrijk gevolg op de overige benden, die, hoewel hetzelfde niet volgende, echter de getrouwen niet in hunnen pligt hinderden, terwijl anderen uit hen zich stil afzonderden, om de uitkomst van het oproer af te wachten. Hierdoor was het den Bevelhebber mogelijk geworden, hoe onbeduidend dit dan ook ware, in de veiligheid der vest eenigermate te voorzien, terwijl een goed aantal welgezinde burgers zich vrijwillig aanbod, om gezamenlijk met het vaandel van VAN VALKENBURG de wachten te betrekken, en mogt de vijand van het oogenblik partij willen trekken, hem alsdan met kracht teweer te staan. Op deze wijze werd zoo goed mogelijk in alles voorzien, en hoopte men, dat deze opstand van het krijgsvolk in geen verband met eenen aanslag van den vijand staan zou. Zonder dat een der krijgshoofden zich dien nacht ter rust begaf, beijverden zich allen, om naar hunne krachten het behoud der vesting te waarborgen, waardoor zij dan ook meer gerustgesteld, den nacht intraden en dien doorbragten, zonder dat er iets voorviel, hetwelk de te voren gekoesterde vrees bevestigde. Alhoewel de nacht rustig was doorgeworsteld, bragt de morgen geene verbetering in den benarden toestand der vesting aan. Geen der overige vandelens verkozen tot hunnen pligt terug te keeren; alleen had een groot gedeelte van het vaandel van Hopman BASTIAAN het

voorbeeld van dat van Hopman VAN VALKENBURG gevolgd, hetwelk thans door de overige krijgslieden, die zich daartoe uit de andere vaandels vrijwillig aanboden, voltallig werd gemaakt, zoodat de dienst in de uitgestrekte vesting thans met deze twee vaandels moest geregeld worden. Van groot gewigt echter was het, dat de muitenden deze braven niet bemoeijelijkten, maar hen zonder stoornis de wachten lieten betrekken, terwijl zij, van alle gehoorzaamheid ontslagen, woest en ledig door de straten zwierven, zonder evenwel iemand eenig letsel te doen.

Thans waren de muiters overeengekomen om eenvoudig de bepaalde drie dagen zonder eenige dienstverrigting door te brengen, in afwachting of hun daarna betaling geschieden zou, en tot deze werkeloosheid waren zij zoo vast besloten, dat alle aanbiedingen of voorstellingen niet hielpen; doch ook geene opruijingen om zich meer op den voorgrond te stellen, en de twee vaandels van Hopman BASTIAANS en VAN VALKENBURG afvallig te maken, erlangden eenig gevolg.

Door het aanhouden van Pater LEINGRITIUS en den Gardiaan broeder FRANCISCUS, hadden ten laatste hunne vertrouwelingen zich weder onder de muitende benden verstrooid, en dezen opnieuw tot den opstand aangehitst; maar daar zij hiertoe niet dat magtige wapen bezigden, hetwelk zoo zeer in staat is het regte krom te maken, wezen de krijgslieden hen droogjes af door hun begrijpelijk te maken, dat zij zelve wel wisten wat zij doen moesten, en niet verkozen meer opgeruid te worden; eene uitkomst, welke LEINGRITIUS met zulk eene woede vervulde, dat hij zijne lieden met de hel en de verdoemenis bedreigde, indien zij niet zorgden dat het aangestoken vuur bleef voortwoeden, tot dat hij hun bevelen zou het te laten uitbranden. In het vertrouwen, dat zijne leeken hem thans naar zijn verlangen zouden

dienen, verliet hij tegen den middag de stad, den weg naar *Wouw* inslaande.

Zorgvuldig was zijne kamer op het kasteel gesloten, en nog vreesde de heer JAN VAN WITHEM beluisterd te worden, want zeer stil sprak hij met Ruiter MATTHIJS, die met diep ontzag voor hem stond, en hem een luisterend oor leende. Blijkbaar was het, dat het gesprek des ruiters belangstelling in hooge mate trok, want op zijn gelaat was volle ernst en koel overleg te lezen, en uit volle overtuiging antwoordde hij den Markgraaf toestemmend, toen deze, aan het einde van zijne rede, hem vroeg:

„Hebt gij mij verstaan, MATTHIJS?”

Wel verre dat hierdoor het onderhoud geëindigd was, scheen het tot nu toe gesprokene eerst tot inleiding ervan gediend te hebben; want kort hierop vervolgde Heer JAN, even bedachtzaam en geheel tegen zijne gewoonte, fluisterende:

„Ik heb u altijd voor een braven kerel gehouden, en daarom ook in mijne bescherming genomen, toen men u verleden jaar met die kerkschenders aan het lijf wilde, gelijk ge u nog wel herinneren zult”.

„Voorzeker, Heer Markgraaf! doch Pater LEINGRITIUS had ons ook uit uwen naam toegezegd, dat gij ook voor ons zorgen zoudt”.

„Daarom hield ik ook woord en weet gij wat gij van mij te verwachten hebt, indien gij nu eens toont een man te zijn, gelijk ik in u onderstel”.

„Gij bewijst mij veel eer, Heer Markgraaf, maar Hopman VAN VALKENBURG is er de man niet na, om zich in eenen val te laten lokken”.

„Zijt gij dan bevreesd voor hem, MATTHIJS?, Bevreesd, Heer Markgraaf? neen, dat gevoel ken ik niet; maar het verraadt geene vrees, indien men tegen eene zaak opziet, die men niet volvoeren kan”.

„Foei, Ruiters MATTHIJS ! ik dacht, dat gij een kerel waart, bij wien meer hart in het lijf zat dan ik nu bij u bespeur. Het spijt mij, dat ik mij aan u vertrouwd heb, daar ik nu genoodzaakt zijn zal andere lieden in deze zaak te betrekken”.

„Versta mij toch niet verkeerd, Heer Markgraaf! ik weiger u mijne dienst niet; maar zie het zelf in:

Leg ik mij op zijnen weg in hinderlaag, dan kan ik hem van achter het struikgewas wel een kogel door den hersenpan jagen, dat beteekent niets en dat kan een kwade jongen wel doen, die in staat is het roer te hanteren; maar daar gij dit niet verlangt en alleen begeert, dat ik hem levend vange, zoo vraag ik u, hoe mij dit mogelijk zal zijn, daar hij zich met geene de minste waarschijnlijkheid aan mij zal overgeven, zonder dat het zijn leven gekost heeft”.

„Gij moet er dan iets op verzinnen, MATTHIJS, want de Geus heeft mij zoo grof beleedigd, dat geen dood den smaad kan uitwisschen, dien hij mij aandeed. Hij moet mij levend in handen vallen, om hem zulk eene straf te doen ondergaan als hij verdiend heeft, en mij als wereldlijk heer en regter over het leven en dood mijner onderdanen en inwoners van mijn gebied betaamt. Over hem moet de vierschaar gespannen worden, die hem oordeelen en vonnissen zal”.

„Ik geloof u volkomen, Heer Markgraaf; maar ik weet waarlijk niet, hoe ik het aanleggen moet, om den dapperen man te vangen”.

„Zijt gij dan zoo arm in uw brein, dat gij, om uwen Heer en Gebieder eene dienst te bewijzen, er niets op kunt uitvinden?”

„Op dit oogenblik weet ik niets, Heer Markgraaf; doch wanneer gij mij den tijd vergunt om er mij rijpelijk op te bedenken, dan ”

Op dit oogenblik brak een zacht getik op de deur eensklaps het onderhoud af. Alvorens echter de deur te openen, zeide de Markgraaf

tot den Ruiter: „Begeef u in dit vertrek, totdat ik u weder doe ontbieden”.

Terwijl MATTHIJS hieraan oogenblikkelijk gehoorzaamde, riep Heer JAN met zijne gewone grove stem: „Binnen”. Dadelijk ging hierop de deur open en werd Pater LEINGRITIUS aangediend.

„Hij kan komen”, klonk andermaal de stem van den Markgraaf op dezelfde toon; hierop naar het belendende vertrekje gaande, deed hij den Ruiter weder binnen komen, en sprak hij:

„Onze eerwaarde vader LEINGRITIUS zal op het oogenblik hier zijn; zonder dat het noodig zij, dat hij u voor een der personen herkenne, die zich aan de bewuste kerkschending schuldig maakten, zal hij wel in staat zijn, ons een geschikt middel aan de hand te doen om den Hopman te vangen; blijf dus nog tot zoo lang hier dat ik hem de zaak voorgesteld heb. Gij kunt ”

Maar meer vermogt hij niet hierop te doen volgen, daar de Geestelijke juist het spreekvertrek van den Markgraaf binnentrad, en hem met zijnen gebruikelijken heilwensch begroette.

„Gij komt juist van pas, vader LEINGRITIUS !” sprak Heer JAN schijnbaar opgeruimd, „want wij hebben uwe hulp noodig. Deze Ruiter ontving van mij de last om een persoon te vatten, die zich aan eene grove misdaad heeft schuldig gemaakt; maar hij ziet er zwaarigheid in, wijl de misdadiger nooit dan te paard en altijd gewapend zich bij den weg bevindt, en daarbij voor een zeer dapper man gehouden wordt. Ik stelde hem toen voor, om bijaldien zijne magt tegen die van den booswicht te kort mogt schieten, alsdan van de eene of andere list gebruik te maken, ten einde zoo doende den snoodaard meester te worden, vooral daar der justitie in mijn gebied er alles aan gelegen is om den ellendeling levend te bemagtigen; de Ruiter weet daartoe

geen geschikt middel; mijne vraag is derhalve, of gij er geen voor hem kunt uitdenken, zonder dat er bloedstorting bij plaats hebbe”.

„Gij stelt mij daar eene zaak voor, Heer Markgraaf, waarop ik als dienaar der Kerk, geen raad mag geven, zoo lang mij niet de persoon en zijne misdaad bekend is”.

„Maar *ik* ken hem, Pater”, antwoordde de Markgraaf.

Hoewel LEINGRITIUS Heer JAN zeer wel verstond, vervolgde hij evenwel zeer bedachtzaam:

„Daaraan twijfel ik ook niet, Heer Markgraaf, maar dit verpligt mij geenszins om blindelings in deze te werk te gaan. Een dienaar des Heeren moet rekenschap van zijn geloof weten af te leggen, hoeveel te meer dus ook van zijne daden; noem mij derhalve den ongelukkige, die zich aan de wet vergrepen heeft, en zeg mij wat hij misdreef; kan ik u dan met mijnen geestelijken raad bijstaan, zoo ben ik daartoe ten volle bereid. Hebt gij echter reden om mij onbekend met een en ander te laten, zoo zult gij mij verschoonen, dat ik u in deze niet dienen kan”.

Hoe driftig ook de Markgraaf op deze halstarrigheid van den schijnheiligen Priester, zich het bloed naar het hoofd voelde stijgen, had hij echter nog zoo veel magt op zich zelve, dat hij dit niet in tegenwoordigheid van Ruiters MATTHIJS deed blijken, weshalve hij, door eenen vinger op den mond te leggen, welk teeken de Ruiters dadelijk verstond, dezen te kennen gaf, dat hij thans wel vertrekken kon; doch dat hij hem dien avond nog zou laten roepen.

Nauwelijks had MATTHIJS het vertrek verlaten, toen de Markgraaf, die het nooit geleerd had zijne drift te beteugelen, dadelijk hevig tegen den Pastoor uitviel en zijne huichelarij hem verweet, als wist deze altijd zijne plannen een struikelblok in den weg te werpen, om hem te dwarsboomen; maar LEINGRITIUS, die zich beter wist te betoomen en aan wiens strakke gelaatstreken het den oppervlakkigen opmerker

niet mogelijk was te bespeuren, wat er in zijne ziel omging, zag den Markgraaf met een oog aan, waarin geene schaduw van ontevredenheid schijnbaar was; maar had deze laatste de verwensching, die den ander op de lippen zweefde, doch welke hij verstandiglijk smoorde, kunnen verstaan, hoezeer zou deze voor den man, aan wien hij zijn vertrouwen schonk, zijn terug geschrikt en hem ontvloten hebben; thans echter wist de Pater zich spoedig te verontschuldigen, door op eenen vasten toon den Markgraaf te kennen te geven, dat, hoezeer hij soms tot heil der kerk gedwongen was eenen raad te bedenken, welken hij zelf moest afkeuren, het echter altijd zijn grondregel was, zich nooit over eene belangrijke zaak in de tegenwoordigheid van vreemden uit te laten.

„Hadt gij mij”, zoo vervolgde hij, „deze vraag niet in het bijzijn van den Ruiter gedaan, ik zou u terstond met een geschikt middel hebben bijgestaan; maar nu vermogt ik de eer van mijnen geheiligden stand niet veil geven, om eenen ezel te gerieven”.

„O, gij gepleisterde graven, vol arglistigheid en bedrog!” riep de Markgraaf met eenen glimlach uit, welke de blijdschap te kennen gaf, die hem op die taal bezielde, „Kom er dan maar mede voor den dag, voorzigtige man, want ik heb er het grootste belang bij, dat de ketter hoe eer hoe beter in mijne handen is”.

„Is hij waarlijk een dapper man, die niet ligt voor iets vervaard is, Heer Markgraaf?”

„Ja, ja, hij is al wat gij wilt; reken hierop, mijn mentor”.

„Wel, dan moet er list te baat genomen worden, dit lijdt geen twijfel; doch zeg mij eerst Heer Markgraaf, wie de man is, die zich zoo zeer uwe gramschap op den hals haalde, dan kan ik beter de wijze berekenen, waarop hem de strik om den hals moet geworpen worden”.

„Zijn naam moet vooreerst nog een geheim blijven”, hernam de Markgraaf blijkbaar in tweestrijd met zich zelve, want hij schaamde zich om zijne onridderlijke handelwijze in deze den sluwen geestelijken te openbaren, wel beseffende, dat, werd hem de naam van den veroordeelde genoemd, deze terstond de onreine bron peilen zou, welks drassig water thans reeds voor zijn oog opwelde.

„Dan zal ik eenige ogenblikken noodig hebben om mij er op te bedenken, daar ik nu wel zie, dat geen gewoon middel hier van eenige uitwerking zijn zal en de man, die zich zoo zeer tegen u misdroeg, zeker een persoon van veel beteekenis zijn moet, die men zoo gemakkelijk niet met een zijden handschoen de kluisters kan aanleggen”.

„Gij raadt het volkomen, Vader!” hernam de Markgraaf, zoo bedaard mogelijk, ofschoon zijn heen en weder schuiven op zijne zitplaats zijn ongeduld te kennen gaf.

LEINGRITIUS echter, wiens gewoonte het doorgaans was altijd vóór zich te zien en nooit den persoon, met wien hij sprak, een spiegelend oog te gunnen, scheen hiervan niets te bemerken, waarom hij even droog voort voer:

„Zulk eenen man te strikken is geene gewone zaak, en zou beter eenen edelman voegen dan eenen gemeenen ruiters, hoezeer ik zeer wel begrijp, dat het weinig vereerends in heeft, zich tot eenen dienaar van het geregt te moeten verlagen, vooral wanneer de dappere man werkelijk een misdadiger, welligt een moordenaar is”.

„Laat hij zijn wat hij wil, dat is u onverschillig; zeg mij slechts hoe wij hem bemeesteren kunnen”, hernam de Markgraaf driftig.

„Is hij een man van adel, bekend en beroemd door zijnen moed, geacht door zijne dapperheid, dan moet men ruiters met hem te werk gaan, en niet schroomen hem openlijk zijn lot aan te kondigen; heeft men echter alle redenen om voor hem bevreesd te zijn, is het

welligt een persoon, die niet aarzelen zou den handschoen in ons aangezigt te werpen en te zeggen: *‘indien uw zwaard voor uwe sidderende kinderhand niet te zwaar is en uwe vingers het nog omklemmen kunnen, trek het dan uit de schede en meet het met het mijne’*; dan is het voorzigtiger ter sluips, gelijk een bandiet of muurbreker, te werk te gaan en eenige huurlingen in dienst te nemen, om den gevreesden man in stilte af te maken”.

„Wilt gij mij razend maken, Pater ! of waartoe die taal?” riep de Markgraaf, die zich niet langer kon bedwingen.

„Vergeef mij Heer, dat ik u hier te lang over onderhoud; ik vermeende zulks noodzakelijk, om u te doen inzien, van toch met alle omzigtigheid jegens zulk een met regt verdienstelijken persoon te werk te gaan, en dus zou ik...”.

„Verdoemd, ik kan het niet langer aanhooren ”

„Gij hebt gelijk Heer Markgraaf; ook hield ons deze ondergeschikte zaak reeds te lang bezig, daar ik met eene, die veel belangrijker is, tot u kwam. Verneem dan, dat ik...”

„Verkiest gij mij dan geen middel-weg aan te wijzen, waardoor ik dien ellendeling in handen kan krijgen?”

„Verschoon mij voor dit oogenblik hiervan, dewijl ik over een onderwerp van meer gewigt u spreken moet. Gij kent mij immers, Heer Markgraaf, en weet, dat ik nooit eene zaak zonder rijp overleg aangrijp; laat ik daarom in de eerste plaats u over onze belangen, die wat meer te beteekenen hebben dan het vangen van een gewonen misdadiger, onderhouden, om daarna over dien persoon onze gedachten te laten gaan”.

„Moet ik u dan volstrekt den man noemen, LEINGRITIUS? want daarom alleen is het u te doen”, hernam de Markgraaf met blijkbaren tegenzin.

„Thans vergist gij u, Heer VAN WITHEM ! de ellendeling kan geenszins mijne belangstelling in die mate opwekken, dat ik daarvoor den kostbaren tijd nutteloos verspillen zou, vermits wij te veel te overpeinzen hebben, waarvan het gewigt mij reeds genoeg drukt”.

„Weet dan, dat het de Hopman VAN VALKENBURG is, dien ik den dood op het schavot gezworen heb, en hij moet dien sterven, al zou ik ”

„Ha, is hij het, Heer Markgraaf? Bij den Heiligen Franciscus ! gij komt mijne wraak te hulp. Ja, ook aan mij heeft de ketter de hoogste straf hier op aarde, den dood eens eerloozen op een schavot door de hand eens beuls verdiend, en met eigene hand wil ik hem daarheen geleiden. Spreek, wat wilt gij weten?”

„Ik sta verstomd over uwe drift, Pater, dewijl ik die nooit van u gewoon was. Op welk ene wijze kan VAN VALKENBURG u beledigd hebben?”

„Niet mijnentwege, maar voor onze regtvaardige zaak, de kerk, die hij afviel, den Koning, dien hij verraadde, verdient hij het gruwelijkst lot. Weet dan, dat wij bijna de geheele mislukking van ons ontwerp aan hem, en aan hem alleen te wijten zouden hebben, indien Gods geest mij niet nog in tijds eenen weg had aangewezen, waarop wij dit onheil ontgaan kunnen”.

„Is dit het heerlijke nieuws, dat gij ons te berigten hadt?”

„Het staat daarmede in verband. Luister slechts. Alles, wat ik beraamd had, was gelukt; het krijgsvolk bevond zich reeds in vollen opstand, alle gehoorzaamheid was geweken, en gij behoeftet u slechts voor de poorten uwer stad te vertoonen, om met gejuich ingehaald te worden, toen de vleijende taal van dien ketter mijn gansche plan met éénen slag dreigde omver te werpen. Het gelukte hem namelijk twee vaandels tot de orde terug te brengen, die, wat wij daartoe ook aangewend hebben, niet meer van hunnen post te lokken zijn”.

„Heeft de muiterij zich dan zoo spoedig uitgebreid?”

„Daarvan kunt gij u geen begrip vormen, Heer Markgraaf, en ook beken ik gaarne, dat die spoed buiten mijne berekening was; maar nog is er niets verloren, indien wij slechts bedachtzaam te werk gaan.

„Thans is het oogenblik daar, dat wij handen aan het werk slaan en de zaak bespoedigen moeten. Ik vermeen, dat wij brandstoffen genoeg bezitten om de vlam drie dagen levendig te houden, waarna wij haar gerust aan haar eigen lot kunnen overlaten. Binnen dien tijd echter moet ons ontwerp gelukt en gij weder Heer van *Bergen op Zoom*, onder den regtmatigen Vorst, uwen Leenheer, wezen. Ik heb alles wat in mijn vermogen was, gedaan; doch thans is het ook uwe beurt om ons in onze onderneming bij te staan, door tegen morgen nacht met eene genoegzame magt gereed te zijn, ten einde de stad in bezit te nemen”.

Het oogenblik thans daar zijnde, waarop de Markgraaf zoo gehoopt had, scheen er eensklaps eene geheele verandering in zijne wijze van zien gekomen te zijn. Hoezeer tot de partij der Spanjaarden overhellende, kende hij echter hunne heerschzucht te wel, om er niet tegen op te zien, andermaal het juk te kiezen, dat hem zoo zeer bekneld had. Onverwachts scheen er een straal van hoop in zijne ziel te lichten, die hem de mogelijkheid zien deed om zonder de hulp der Castiljaansche krijgsmagt, zijne hofstad te bemeesteren en hierdoor zich te bevrijden van een dictatorschap, dat hem altijd hinderlijk zijn moest.

In zijnen dwazen waan, geloofde hij magt genoeg te bezitten, om zijne stad zoodra hij er weder meester was, voor elken aanslag te kunnen beveiligen, in welke meening hij versterkt werd door de gedachte om de muitende benden in soldij te nemen, ten einde zich alzoo in zijn gebied te handhaven.

Hij vermeende, dat zijne stad met eene geringe magt zou kunnen overmeesterd worden, zoodra hij zich voor dezelve vertoonde, waarom hij er dan ook over nadacht, om slechts een paar vaandels van den bevelhebber te *Breda* te vragen, en dezen in den waan te laten, dat de verovering geene verdere bezwaren zou opleveren. Was deze eenmaal gelukt, dan zou hij dit krijgsvolk terugzenden, en zich hierdoor van het gezag der Spanjaarden ontslaan, om niet terstond een beleg van de Staatschen te verwachten te hebben.

Van dit denkbeeld uitgaande, vervolgde hij, na gedurende eene korte poos een en ander overwogen te hebben:

„Zou er thans geene mogelijkheid zijn, Pater! om zonder Spanjaarden de stad te bezetten? Bij voorbeeld, kunt gij de muitende huurlingen niet ten mijnen behoeve in soldij nemen?”

„Dat zou misschien wel kunnen geschieden, doch of het voorzigtig, ja, raadzaam zou zijn, Heer Markgraaf, dit betwijfel ik. In den tegenwoordigen kampstrijd der Nederlanders met hunnen Erfheer, kunt gij niet onzijdig blijven, wilt gij niet telkens door de eene of andere partij uitgeplunderd worden. Voor u blijft er derhalve niets over, dan u aan de zijde des Konings te scharen, en zijne krijgshulp tot uwe bescherming in te roepen. Buitendien is dit noodzakelijk, daar gij met de muitende schaar niet bestand zijn zoudt tegen den aanval der Nederlanders, die niets verzuimen zouden, om de stad zoo spoedig doenlijk te heroveren”.

Ofschoon dit antwoord den Markgraaf niet voldeed, gevoelde hij echter de waarheid ervan. Nogthans kon hij niet zoo gereedelijk het vlugtig opgevatte denkbeeld opgeven, en vermeende hij den Pater eens te moeten polsen, dewijl hij wel begreep, hoezeer zijn gevoelen in deze eene overwigtige stem had. Was het hem eenmaal gelukt de Staatsche troepen uit zijn gebied te verdrijven, dan was LEINGRITIUS hem

minder noodzakelijk, en zou hij wel middelen weten te vinden om zijn gezag te doen gelden; om echter te voorkomen, dat de geslepen geestelijke zijn oogmerk bevroeden zou, hernam hij:

„Gij oordeelt juist, Pater; want op deze wijze zou ik mij aan het grootste gevaar blootstellen. Evenwel zie ik in eene Spaansche bezetting voor mij weinig heil, daar ik in dat gevoel wel van Heer veranderen, maar in den eigenlijken zin knecht blijven zal.

„Ja, Heer Markgraaf! dit moet gij in deze oorlogsdagen dulden, maar gij kunt toch niet uit het oog verliezen, dat uwe verplichting als Leenheer van den Koning, u noopt u aan zijnen wil te onderwerpen, zoodra het de uitbreiding van den roem zijner wapenen en de instandhouding van ons geloof geldt. Buitendien rust op u, als zoon der kerk, de heilige plicht, om uw gebied en uwe stad van de bezoedelende leer der scheurmakers te zuiveren, en onze heiligdommen er te reinigen van den pestwalm, dien hunne prediking er zal achterlaten, al valt u het middel, dat gij daartoe bezigen moet, niet zeer aangenaam.

„Het is toch niet anders, en zoo lang als deze verderfelijke krijg duurt, zult gij wel verplicht zijn de eene of andere partij toegedaan te zijn, en welke dit zijn moet, kan bij u aan geen twijfeling onderhevig zijn”.

„Gij hebt gelijk, LEINGRITIUS ! helaas, dat mijne magt zoo gering is, dat ik niet zelf die ketters uit mijne bezittingen jagen kan; doch het zij zoo; ik zal zelf mij naar HAUTEPENNE begeven en hem om eenige vendels verzoeken, welke ik morgen avond in persoon voor de stad geleiden zal; maar gij hebt mij nog niets van het plan zelf medegedeeld?”

„Daartoe zal ik een driehonderd man behoeven, welk getal voldoende zijn zal om alle tegenweer nutteloos te maken. Deze zullen u de poorten openen, om de Spaansche bezetting binnen te laten. Van de muiters zelve zullen wij niets te vreezen hebben, uit hoofde dat de nog

heerschende onwil hen geheel ongeschikt maakt voor dien tegenstand, welken wij anders stellig te wachten zouden hebben”.

„Maar hoedanig zullen wij de twee vaandels, welke toch altijd nog getrouw bleven, en die misdadige poorters, welke de wapenen tegen hunnen wettigen Heer opnamen, tot onderwerping dwingen, daar deze het toch niet goedschiks zullen toelaten, dat de Spanjaarden de wallen beklimmen of de poorten overweldigen zullen?”

„Ik heb het noodzakelijk geacht, Heer Markgraaf! ter juiste uitvoering van ons plan en om de onderneming op de zekerste wijze te regelen, het gansche ontwerp op het papier te stellen; heb dus de goedheid het aandachtig in te zien. Hier is het”.

Deze woorden sprekende, trok de priester een langwerpig gevouwen perkament uit den wijden mouw van zijnen mantel en gaf het den Markgraaf over, die het met de meeste oplettendheid inzag en overdacht.

Gedurende deze oogenblikken zat LEINGRITIUS zoo onverschillig voor zich te staren, alsof hij geen het minste belang bij de behandelde zaak had; maar onmerkbaar wierp hij nu en dan ter sluips een gestolen blik op den Markgraaf, op wiens gelaat van tijd tot tijd een glimlach van goedkeurende belangstelling zich vertoonde, welke ten laatste zoo sprekend en zichtbaar werd, dat LEINGRITIUS hierdoor een gloed van vergenoegen op de valse kaken voelde opkomen, die hem zelve in verlegenheid bracht, zoodat hij met den slip van zijnen mantel zich kwanswijs het zweet afveegde, opdat de Markgraaf zijne vreugde niet bemerken zou.

„Bij Sinte Geertruid ! Pater, dat is een heerlijk plan, en meer dan goud waard. Waarlijk, gij zijt een man, die een hooger rang waardig zijt, dan dien van een biechtvader van een dom volk. Zoo als gij alles belegd

hebt, kan de zaak niet mislukken;. bezorg mij slechts morgen avond de twee leidslieden en ik zal gereed zijn, dat verzeker ik u, doch kan ik mij geheel op hen verlaten?”

„Als op mij zelve. Beiden zal ik u in persoon leveren, alleen opdat gij in geenen twijfel omtrent hen verkeerden zoudt; doch daar het plan uwe goedkeuring wegdraagt, hoop ik, dat gij het zonder enige verandering volgen zult”.

„Het is zoo volkomen, dat ik niet weten zou wat er in te wijzigen; maar wie zijn de personen, die ons tot gidsen verstrekken zullen?”

„Twee ijveraars voor de eer en den bloei onzer heilige kerk, die, wel verre van er eenig voordeel mede te beoogen, zich veeleer als martelaars beschouwen, wien de kroon der onsterfelijkheid er door beschoren zijn zal. Wij hebben alzoo van hen geen het minste verraad te vreezen, en ik betuig u, dat de een zoo wel als de ander er eene groote doodsonde in zien zou, iets te verzuimen waardoor de onderneming zou kunnen mislukken”.

„Zijn zij er dan reeds mede bekend?”

„Volstrekt niet; hoe volkomen ik hen ook vertrouw, heb ik wel gewacht eene zaak van zulk eene uitgestrektheid, zonder eenig noodzakelijk doel voor hen bloot te leggen. Neen, zij weten alleen, dat de kerk eerstdaags eene belangrijke proef van hun geloof eischt, zoodat zij door gebed en boete zich behooren voor te bereiden, om waardiglijk het offer te brengen, dat de Heer der kerk van hen verlangen zal, om namelijk tot Zijne eer werkzaam te wezen”.

„Eene rijke belooning zal hun niet ontgaan, daarvan kunt gij hun bovendien verzekeren, tenzij, dat zij ongevoelig hiervoor waren of die niet benoodigd hadden”.

„Integendeel, hoezeer beiden geenszins tot de heffe des volks behooren, vermoed ik evenwel, dat eene geldelijke erkentenis voor de

betoonde dienst, hun niet onwelkom zijn zal. De eene persoon is een timmerman, de ander een pottenbakker, beiden blakende van eenen heiligen ijver voor de uitbreiding en vestiging onzer Goddelijke kerk?"

„Maar indien gij deze lieden van de uitvoering niet onderrigt, hoe zullen zij ons dan tot geleiders verstrekken?"

„Wel degelijk moeten zij hiermede bekend gemaakt worden; doch ik heb het nog niet noodig geacht dit voorshands te doen. Reeds voor een geruimen tijd had ik het oog op deze lieden geslagen en hen er toe voorbereid, zonder dat zij eenig doel konden gissen. Niet dat ik toen dit plan al gevormd had, dat zij verre; maar ik begreep, dat wij nooit dan door list, van de stad zouden meester worden, en daartoe had ik menschen noodig, op welke ik kon staat maken en die alle gevaren durfden te tarten.

„Deze edele hoedanigheden merkte ik in deze lieden op, en terstond was mijn plan gevormd. Overtuigd van hunnen goeden wil, voor welken aanslag dan ook, ontzag ik niets om hen geheel aan mij te verbinden en hun die oplettendheid te betoonen, met welke ik anders niet zeer mild ben".

„Ja, die oplettendheid streelt het domme volk zoo zeer, dat het bereidwillig voor eenen vriendelijken blik of groet van hunnen geestelijke zich in het stof buigt, zonder te bedenken, dat die blik een keten is, waaraan hun wil gekluisterd wordt, om het voornaamste deel van hunnen vlijt op het altaar der kerk ten behoeve van ulieden te offeren".

„Waarlijk, Heer Markgraaf! die taal had ik uit uwen mond nooit verwacht, wanneer ik bedenk hoe ijverig gij u altijd voor de dienst des Heeren betoondet".

„Wij willen thans hierover niet uitweiden", hernam de Markgraaf, met eenen stekelachtigen glimlach, „intusschen blijft de zaak zoo als gij ons

die voorsteldet en wacht ik morgen-avond uwe twee menschen, welke mij wel nader zult leeren kennen. Vóór mij echter verlaat, zult mij nu ook wel een middel aan de hand doen, om mij van VAN VALKENBURG te verzekeren”.

„Gelukt onze aanslag, en hieraan is niet te twijfelen, dan is immers de bezetting der stad gevangen, Heer Markgraaf”.

„Ja, maar dat is mij geen stellig bewijs, dat ons VAN VALKENBURG niet ontgaan zal. Alle andere Hoplieden mogen voor mijn aandeel zich met de vlugt redden, VAN VALKENBURG echter moet mij niet ontgaan”.

„Heden en morgen is er geen denken aan om den Hopman meester te worden, daar hij de stad thans niet verlaat”.

„Wij hebben hier evenwel een middel om hem te lokken, Priester!”

„Hieraan twijfel ik niet, Heer Markgraaf, maar of hij er gebruik van maken zal, is eene andere zaak. Mocht het evenwel plaats hebben, dan kan ik slechts één voorstel hieromtrent u aan de hand doen”.

„En dat is?”

„Verberg eenige krijgsknechten in het struikgewas, achter het Madonna-beeld van de heilige Martha; aldaar is eene geschikte plaats om zich in hinderlaag te leggen. Zorg inmiddels, dat eene vrouw, schijnbaar verzwakt en buiten staat om voort te gaan, er geknield ligge, op het oogenblik dat de Hopman zal komen aanrijden. Terwijl zij dan de handen naar hem uitstrekt en om zijne hulp smeekt, hen ik verzekerd, dat hij van het paard stappen en aan geen zwaard denken, noch eenig onraad vreezen zal; hoe beter nu het wijf hare rol speelt, hoe meer zeker onze list gelukt; ongemerkt komen uwe manschappen te voorschijn, overvallen den barmhartigen Samaritaan, zonder dat hij zoo iets vermoeden kan, en gekneveld is hij reeds, alvorens hij nog den tijd heeft zich te weer te stellen. Op deze wijze is de ketter, die mijn heerlijk ontwerp tot heil onzer gezegende kerk, dreigde te verijdelen,

in uwe handen, welke er wel voor zorgen zullen, dat hij zijne straf niet ontga”.

„Bij Sinte Geertruid! dat zal hij niet; dit zweer ik u. Uw voorstel draagt mijne volle goedkeuring weg”.

„Gelukt het ook u van den Hopman te verzekeren, dan missen de krijgslieden in de vesting hunnen besten steun en bevordert dit op eene zekere wijze onze onderneming”.

Nog eenen geruimen tijd werd over de onderhavige zaak, zoowel als over het ontworpen plan der verrassing het gesprek voortgezet, en alles, wat tot de uitvoering van beiden dienstbaar werd geacht, onderging het nauwkeurigst onderzoek.

Eerst nadat een en ander volgens de opgave van LEINGRITIUS vastgesteld was, verliet de Pastoor het kasteel, en keerde hij naar *Bergen op Zoom* terug.

Het voornemen van den Markgraaf, om zich van VAN VALKENBURG meester te maken, had zijn plan omtrent zijne nicht eene wijziging doen ondergaan, welke de Markgravin onthief, om hierover haren gemaal te onderhouden. Wel had hij dit niet ronduit te kennen gegeven, doch zijn berigt, dat het vertrek van MARIA eenige dagen uitgesteld was, deed haar de waarheid al zeer nabij komen. Zij had echter reeds hare vriendin, de moei van VAN VALKENBURG van een en ander onderrigt, zoodat ook zij thans niet terug kon, hetgeen haar deed besluiten de zaak haren natuurlijken gang te laten gaan, wel begrijpende, dat MARIA niet veilig zou zijn, zoolang deze onder den dadelijken dwang van haren oom bleef, wiens ijzeren wil in deze geen tegenstand gedogen kon.

Immers was het der teedere maagd niet geoorloofd hare kamer te verlaten, welke MARIA, ofschoon dezelve niet gesloten was, niet waagde af te gaan; doch dit verbod baarde haar geenszins eenige

smart, daar zij zich in haar geliefkoosd verblijf onder haar leed gelukkiger gevoelde, dan onder de huisgenooten, dewijl zij daar geene harten aantrof, die haar verstonden, en de Markgravin het niet raadzaam oordeelde om voor aller oogen zich het lot harer nicht bijzonder aan te trekken.

Alleen dan, wanneer hare moei haar als ter sluips bezocht, vond zij zich het hart beklemd, want dan gevoelde zij wat zij derfde; doch als deze haar opgebeurd en getroost had, berustte zij ook ten volle in al hetgeen de moederlijke vriendin voor haar ondernam, en wenschte zij niets vuriger dan eenmaal in staat te zijn, haar daarvoor in gelukkiger dagen haren dank te kunnen betuigen.

Zodoende kropen de uren voor het lieve meisje wel langzaam, doch niet hopeloos voorbij, en wachtte zij van den tijd een geluk, dat haar nu reeds in hare verbeelding met zachte vleugelen dekte, hoe groot de klove ook was, die er nog tusschen haar tegenwoordig lot en de vervulling harer wenschen effen moest gemaakt worden.

Zoodra LEINGRITIUS in de stad teruggekeerd was, vernam hij dadelijk naar de geestgesteldheid der muitende benden, welke hij tot zijne blijdschap voldoende rekende, om aan het gebouw zijner heillooze onderneming ijverig te kunnen blijven arbeiden. Het was reeds eene groote zaak, dat de muiters voortdurend volstandig bleven weigeren tot de gehoorzaamheid terug te keeren en het voorbeeld der beide vaandels van BASTIAAN en van VAN VALKENBURG te volgen, omdat hij hierdoor zijn plan veilig kon voortzetten, in de onderstelling, dat de volgende dag geene verandering ten goede zou aanbrengen, vooral daar hij thans niets sparen zou, om den geest van onwil en verzet levendig te houden, en tot den daarop volgenden nacht te doen

voortduren, in de zekere verwachting, dat zijn ontwerp alsdan geene belemmering zou ondervinden.

Peinzende over de belangrijke onderneming, die hij aan zijn listig brein ontwoekerd had, ontgingen hem echter de muitende reijen der losbandige krijgsknechten niet, die, grootendeels beschonken, zich op zijnen weg vertoonden en hem in weêrwil van zijnen buitengewoon welwillenden groet, naauwelijks een wedergroet waardig keurden. Zijn verblijf eindelijk genaderd zijnde, bemerkte hij op eenen afstand meester STAAS, wiens komst hem zoo gewenscht voorkwam, dat hij hem oogenblikkelijk tegemoet ging en op de minzaamste wijze uitnoodigde met hem binnen te gaan, daar hij hem iets noodzakelijks te berigten had.

Volgaarne voldeed de timmerman aan dit verzoek, want ook hij verlangde zijnen biechtvader te spreken. Het voorgevallene met de vreemde krijgsbenden had hij in verband gebragt met hetgeen hij van den geestelijk aangaande de afschaffing der geheiligde kerkleer vernomen had, en zich hieruit eene toekomst vol ellende en jammer voorgesteld. Wel had hij zich zorgvuldig gewacht zijne huisvrouw iets hiervan te doen blijken, doch zijne somberheid en onopgewektheid onder zijnen arbeid, hadden haar in het oog moeten vallen, hoezeer hij haar te kennen had gegeven, dat zijn gemoed altijd nog bezwaard was door de verdenking, welke zijn biechtvader tegen hem had opgevat. Deze drukkende toestand had hem dien dag zoo zeer beklemd, dat hij op den middag zich buiten staat bevond om zijn werk voort te zetten. Onder voorwendsel van eens te gaan vernemen, hoedanig het muitende krijgsvolk zich gedroeg, had hij zijne woning verlaten, met het plan om te onderzoeken of Pater LEINGRITIUS ook te spreken was, wien hij liever op dat uur, dan dien avond wenschte te bezoeken.

Het toeval was hem hieromtrent van dienst geweest, daar hij thans buiten medeweten van zijne huisvrouw den heiligen man spreken kon en alzoo niet bevreesd behoefde te zijn, dat zijne vrouw hem dien avond er over onderhouden zou.

Ook aan LEINGRITIUS was deze ontmoeting welkom; zonder te laten blijken, dat hij er dadelijk belang bij had, begon hij hem over zijne gezindheid te onderhouden, en welke door den opstand der soldaten eer gunstig dan ongunstig voor de beraamde onderneming gestemd was, hoezeer het den geslepen LEINGRITIUS niet ontging, dat er iets in den meester was, hetwelk hem weifelend deed zijn om voor zijne gevoelens zoo uit te komen, als hij wel verlangde; daarom zeide hij spoedig:

„Geloof mij, STAAS! niets is nadeeliger voor de kracht van ons geloof, dan dat op twee gedachten hinken. Een man, die in waarheid vervuld is met heiligen ijver voor de zaak, welke hij als regt en billijk beschouwt, moet er ook voor uit komen, zoodra dit van hem gevorderd wordt; die dit niet doet, verradt eene onopregtheid, welke hem eenmaal ten val zal brengen. Dit behoort zoo niet, mijn zoon! vooral niet in eenen tijd als de tegenwoordige, waarin wij zoo zeer tegen de verleiding moeten pal staan, en waarin de heilige Moederkerk zoo veel van ons eischt”.

„Vergeef mij, mijn vader, dat ik min of meer mij dit verwijt op den hals haalde; doch ik verzeker u echter, dat ik in waren ijver voor het heil van ons geloof voor niemand onderdoe”.

„Dat vertrouw ik ook van u, STAAS ! want aan onzen ergerlijken toestand moet een einde komen. Reeds te lang waren wij lijdelijke aanschouwers van de verguizing, welke men der ware kerk aandeed; dit moet anders worden, willen wij er niet zelve de oorzaak van zijn, dat het kruis van Christus uit deze stad verdreven worde. Het is waar,

en hiervoor zij de heilige Moeder Gods geprezen van nu tot in alle eeuwigheid, *Bergen op Zoom* bezit nog vele ware geloovigen, die hunne knieën niet voor den Baäl gebogen hebben, en thans bereid zijn om alles te ondernemen, ten einde het kruis van onzen Heiland binnen deze muren wederom op te rigten; maar daar zijn er ook velen, die uit vrees voor den Booze zich terugtrekken, en hierdoor het wraakzwaard des Heeren zich over het zondige hoofd inroepen. Heil ons echter, mijn zoon! dat wij onder hen niet behooren en ons niet schamen er voor uit te komen, getrouwe Catholijken te zijn”.

„Daarvoor dank ik uw onderrigt, mijn vader, die mij altijd tot standvastigheid aanvuurdet”.

„En die dan ook eerstdaags uw loon daarvoor ontvangen zult. Ja, zie mij zoo verwonderd niet aan, mijn zoon! Binnen weinige dagen zal geen Geus of Ketter onze heiligdommen meer ontreinigen, maar zult gij en allen het heilig altaar er weder opgericht zien. Al de ware geloovigen te dezer stede, hebben eindelijk de handen ineen geslagen, en zijn bereid van de gelegenheid des tijds gebruik te maken en de Geuzen uit de stad te verdrijven”.

„Heilige Moeder Gods! is dit waarheid, mijn vader?”

„Gij verbaast u er over, mijn zoon, en te regt; want de zaak is zulks wel waardig, doch zij kan niet dan door eene standvastige volharding en ongekrenkte trouw tot stand worden gebracht. Zoo als ik u zeg, alle ware Catholijken hebben zich tot dat doel vereenigd, en zijn bereid eerstdaags de Geuzen de stad uit te drijven. Over deze zaak wenschte ik u nu te onderhouden, dewijl ik het volste vertrouwen in u stel en gij juist van al mijne bekenden, het meest geschikt zijt, om eene hand in deze geheiligde onderneming te hebben”.

„Hoe! versta ik u wel, mijn vader! bedoelt gij inderdaad mij?”

„Ja, STAAS ! u heb ik tot dit goddelijk werk uitgekozen. Gij zult den roem hebben, dat gij uwe vaderstad van het juk der Ketters verlost hebt, hetwelk de hel haren inwoners op de schouders gelegd had. Uw naam zal door het gansche Markgraafschap met eere genoemd en, wat meer zegt, door Zijne Heiligheid den Paus met lof worden aangeschreven. Gij zult het zijn, van wien de Hemelingen juichen zullen, omdat duizenden zielen aan uwe heldendaad hunne redding van het eeuwig verderf te danken zullen hebben. Bruischt u het bloed niet met nieuwe levenskracht door de aderen? Zwelt u de borst niet van een ongekend zalig gevoel? Klopt u het hart niet van hemelschen wellust? Ja, mijn zoon, wel moogt gij er u op verheffen en het der Heilige Maagd dank weten, dat gij uitverkoren zijt, om hare Kerk hier ter stede weder te vestigen”.

Opgewonden door deze taal, vroeg STAAS met tintelende oogen:

„Wat moet ik doen, heilige vader, om die kroon te verwerven?”

„Luister mijn zoon, en neem de zaak wel ten harte.

De Ketters hebben zelve hier hun graf gedolven; door den opstand van het krijgsvolk heeft alle ondergeschiktheid alhier opgehouden. Het zou derhalve ons geëerbiedigd Hoofd van dit Markgraafschap weinig moeite kosten, zijn gezag hier weder te vestigen; doch hiermede was de Kerk slechts ten halve geholpen. Dit heeft onze Markgraaf dan ook ingezien, en thans is hij er toe besloten om met eenig krijgsvolk, dat ons geloof opregt toegedaan is, de stad weder in bezit te nemen, en de ongeregelde benden er uit te drijven. Om echter het bloedvergieten te voorkomen, is hij met de aanzienlijkste ingezetenen dezer stad overeengekomen om de plaats in stilte te overrompelen; eene zaak, die geene de minste zwarigheid in heeft, daar de wallen zoo goed als onbezet zijn en de verdediging alzoo niets te beduiden zal hebben. Om echter ook deze ondoenlijk te maken, wil hij van eenen geheimen

toegang gebruik maken, dien ik u aanwijzen zal, en waartoe gij het krijgsvolk tot geleider zult verstrekken”.

„Ik, heer Pastoor?” vroeg STAAS ten hoogste verwonderd.

„Ja gij, mijn zoon! benevens de pottenbakker ANTHONIJ, zijn bestemd tot deze zoo roemvolle daad, die u de hoogste eer zal aanbrengen.

Gevaar is er niet mede vergezeld, gij kunt u er dus gerust op voorbereiden; terwijl de Markgraaf, bij de wedervervestiging van zijn gezag hier ter stede, bereid is u beiden met die belooning te vereeren, welke gij in uw belang en dat van uw gezin het meest zult dienstig achten”.

„En tegen wanneer is die onderneming bepaald?” vroeg STAAS met een kloppend hart en eene gejaagdheid, welke hem deze vraag moeilijk maakte.

„Binnen een paar dagen zullen wij in onze heiligdommen der heilige Moeder Gods voor hare bescherming onzen plegtigen dank betuigen. Bereid u dus op het heilig dienstwerk voor, dat u met onsterfelijken roem zal overladen, door de heilige Maagd om hare voorspraak te bidden, opdat zij u dien ijver en die kracht schenke, welke gij tot het werk haar ter eere zult noodig hebben. Vóór alle dingen echter, moet deze zaak een diep geheim blijven, welke ik als in de biecht toevertrouw, en die gij zelfs niet aan uwe vrouw moogt bekend maken. Kom mij morgen-middag op dit uur weder bezoeken, dan zal ik u den weg aanwijzen, langs welchen gij onze bevrijders geleiden zult, en ik al u zelven doen oordeelen, door u alles mede te deelen, of ik niet de waarheid sprak, toen ik u zeide, dat er geen het minste gevaar aan de onderneming gepaard is. Mogt gij echter, hetgeen ik niet denken kan, tegen de heilige zaak opzien, dan behoeft gij er niet toe te besluiten, doch spijten zou het mij om uwentwil, wijl gij in dat geval de straf van

den Heer der Kerk, welke ik, als Zijn Dienaar, u zou moeten opleggen, niet zoudt ontgaan”.

„Ik ben zoo verbaasd over al hetgeen gij mij mededeelt, dat ik geene woorden heb om u het gevoel te openbaren, dat mij vervult. Echter neem ik bereidvaardig in de onderneming deel, omdat ik mij overtuigd houd, dat gij mij niet misleiden kunt”.

„Ben ik de man, die u in een ontwerp wikkelen zou, waaraan ik zelf zulk een voornaam deel neem, indien ik er niet zeker van ware, dat het gelukken zou? Zoo spreek ik nu als mensch; maar als Dienaar des Heeren, gebied ik u gehoorzaamheid aan de bevelen der Kerk, ook dan zelfs, wanneer er werkelijk gevaar aan verbonden was. Vergeet dit dus niet, mijn zoon, en blijf gedachtig, dat God de Heer zich niet bespotten laat, en Hij het aan u en uwe vrouw en uw kind kan vergelden, indien gij roekeloos genoeg waart, Zijn geboden te overtreden”.

„Waarmede heb ik deze bestraffing verdiend, mijn vader?” vroeg STAAS met blikken, die van ijver vonkelden.

„Het is geene bestraffing, mijn zoon ! maar slechts eene herinnering, welke gij, gelijk ik vertrouw, zult gedachtig zijn. Verlaat mij nu en vergeet het niet, dat ik u morgen middag op dit uur weder verwacht”.

Hierop verliet STAAS den Pastoor, die hoogst tevreden over het aanvankelijk welgelukken van zijn plan, den pottenbakker ANTHONIJ verwachtte, wien hij op gelijke wijze tot zijn ontwerp wist over te halen; doch die in hetzelfde volstrekt geene zwaarigheid zag, zoodra hem de schitterende belooning toebloek, welke de Markgraaf hem op het welgelukken der onderneming vereeren zou.

Deze ANTHONIJ was een jongman van zes en twintig jaren, niet minder dan STAAS blakende van eenen verkeerd gewijzigden ijver voor de eer der Kerk; maar die dien ijver meer in verband wist te brengen met zijn

belang, en het daarom dadelijk begreep, van hoeveel gewigt de dienst zijn zou, welke hij zich en zijne vaderstad bewijzen moest.

Onbekommerd levende en geene banden hebbende, die hem aan gade of kroost verbonden, dacht hij over de zaak ook veel ligter dan STAAS, en geloofde hij tot alles in staat te zijn, zoo lang hij verzekerd was, dat niets zijnen wil binden kon.

Geheel bereidvaardig zijnde, om den Pastoor in zijne ontwerpen te dienen, zwoer hij dezen dan ook met een blij gemoed, dat hij er niet voor vreesde de geheele krijgsmagt van alle Vorsten van *Europa*, binnen de muren van *Bergen op Zoom* te brengen, wanneer er slechts een gat was, waardoor hij met zijne volgers kruipen kon; en toen hem LEINGRITIUS beloofde, dat hij hem dien weg den volgende middag wijzen zou, drong hij zoo sterk bij den geestelijke aan, om hem dien nu reeds te zeggen, dat de Pastoor hem op een straffen toon gebieden moest, zijne nieuwsgierigheid te leeren beteugelen, want dat het heil der Kerk eene zaak van te groot gewigt was, om er los over heen te loopen, zoodat ANTHONIJ, in plaats van er zoo luchtig over te denken, veeleer tot zich zelve behoorde in te keeren en zijn hart te onderzoeken, niet of hij tot de onderneming in staat was, maar wel of hij de uitvoering ter eere Gods ondernam, en geenszins uit hoogmoed en wereldsche inzigten.

Die taal matigde eensklaps de hooge stemming van den jongeling, en bereidwillig beloofde hij den raad van zijnen biechtvader te zullen opvolgen, en zich door het gebed tot de gewigtige onderneming voor te bereiden.

Toen hij echter den geestelijke verlaten had, kon hij der verzoeking niet wederstaan om de vestingwerken met een naawlettend oog op te nemen; doch tot zijne bevreemding kon hij niets ontdekken, dat eenige

waarschijnlijkheid aanbod, om, zonder de poorten der stad te doen openen, zich eenen toegang binnen dezelve te banen.

Het overige gedeelte van den dag besteedde LEINGRITIUS met bij een aantal roomschgezinde inwoners rond te gaan, en hen met de voorgenomene onderneming bekend te maken, welke allen ten hoogste gevallen was, vermits ook zij er ernstig naar verlangden, van de Fransche huurbenden ontslagen te worden en het hun genoeg deed te vernemen, dat geene Spanjaarden, maar Duitsche troepen, welke de Markgraaf in soldij genomen had, voortaan de bezetting zouden uitmaken. Met de meeste bereidwilligheid beloofden zij den Markgraaf die hulp, welke men van hen verlangen mogt, daar zij het te wel beseften, hoe zeer het belang hunner kerkleer dien stap aanbeval, uit hoofde het te voorzien was, dat ook in *Bergen op Zoom*, gelijk dit reeds werkelijk in de meeste steden van *Holland* en ook in verscheidene der overige gewesten van *Nederland* het geval was, de Roomsche Eeredienst geheel zou worden afgeschaft.

Om echter zeker te wezen, dat de onderneming, waarvan hij echter den sleutel voorzigtigheidshalve achterhield, niet verraden zou worden, deed hij elk bijzonder bij het sacrament der biecht zweren, het geheim getrouw te zullen bewaren, en beval hij hun om bij het te wachten alarm, zorgvuldig in hunne huizen te blijven, ten einde de krijgsknechten, die de stad ingedrongen zouden zijn, vrije hand te laten, om allen, die zich op de straat vertoonden of zich te weer wilden stellen, te verslaan en zich daardoor ruim baan te maken. Een maatregel, waarvan elk het gewigt begreep, en waartoe zij gaarne besloten, dewijl hen dit bij mislukking voor alle medepligtigheid zou waarborgen.

Al zoo werd er van de zijde van LEINGRITIUS, niets verzuimd, om de zaak haar volle beslag te doen erlangen. Met geestdrift voor zijn ontwerp ingenomen, begaf hij zich vóór den duister naar de bewuste plaats, alwaar hij alles nogmaals met de meeste aandacht in ogenschouw nam, zonder evenwel eenig blijk te geven; dat hiermede een geheim doel gepaard ging.

Met eene naamlooze blijdschap (het was die vreugde van den snoodaard, welke hem het hart kloppen doet bij het aanschouwen van het welgelukte booze werk) sloeg hij de bewegingen der rondzwervende krijgsknechten gade, die ongewapend langs de straten zwierden en met hoonend gelach op hunne krijgsbroeders nederblikten, die, getrouw aan hunnen pligt, thans meer dan dubbelen dienstpligt te vervullen hadden; doch het deed hem leed te ontwaren, dat geen hunner eenigen moedwil aan hen bedreef maar hen rustig op hunnen post liet. Ware het hem mogelijk geweest, de muitende benden met zijnen geest te bezielen, zij zouden op de getrouwe krijgsknechten losgestormd zijn, hen met geweld van de wallen en poorten verdreven, en deze laatsten voor elken indringer opengesteld hebben; maar dit vermogen was hem ontzegd.

Langzaam stapte de pastoor vervolgens weder naar zijn klooster terug, en hield zich het overige van den avond met die overdenkingen bezig, welke zijne gansche ziel vervulden.

In zich zelven verzonken, mijmerende over hetgeen hij van den pastoor had vernomen en de belofte, welke hij dezen gedaan had, had meester STAAS den geestelijke verlaten en sloeg hij den weg in naar zijne woning.

Daar gekomen, begaf hij zich, schijnbaar alsof hem niets deerde, weder aan den arbeid; maar het werk wilde niet vlotten, telkens had hij dit, dan dat verkeerd gedaan en hierdoor het onder handen hebbende kruiskozijn voor een groot gedeelte bedorven, zonder dat hij dit zag. Vervuld met het belangrijke berigt en de zaak, die hij op zich genomen had, overviel hem telkens, te midden van de voorstelling van den roem, dien hij oogsten zou, weder die beklemde, welke hem in deze dagen zoo had ter neder geslagen. Alsdan zag hij met starende blikken op zijn verbroddeld werk neder, als peinsde hij op een middel om het te herstellen, en toch dacht hij er niet aan, of zag hij het niet, dat het kruiskozijn niet haaks was en onmogelijk zoo blijven kon.

Alleen op de groote onderneming was zijne ziel gevestigd, en telkenmale meende hij eene stem te hooren, die hem toefluisterde zijn gegeven woord terug te nemen; maar schier op hetzelfde oogenblik sloeg hij alsdan zijne hand aan zijn oor, als wilde hij zijn gehoor voor dat gefluister verdooven. Maar die geheime stem in 's menschen binnenste, laat zich niet bedriegen, zoo lang het gevoel van regt en onregt nog niet in hem uitgestorven is.

Wel poogde STAAS zich tegen dat kloppend geroep van zijnen beschermengel te verzetten; doch deze scheen te meer aan te houden, naarmate hij hem trachtte te ontwijken.

Onverwachts, en zonder te bedenken, dat zijne huisvrouw met een bezorgd oog hem gadesloeg, of hem nabij was, riep hij zich zelven overluid toe:

„Kom, STAAS! word toch geen kind”, waarop de goede, liefderijke vrouw, welke deze uitroep werkelijk deed ontstellen, oogenblikkelijk hem vroeg:

„Wat deert u toch, lieve man ! dat gij zoo afgetrokken zijt?”

Geheel met zijnen geest afwezig en gade en kind vergeten hebbende, kwam hem deze vraag zoo ontzettend voor, dat hij met eenen kreet, alsof de Booze hem had aangesproken, uitriep: „He, wat wilt gij?” Doch zich op hetzelfde oogenblik omkeerende, zag hij zijne beminde ANNA voor zich staan, en zich dadelijk herstellende, vroeg hij, zoo bedaard mogelijk:

„Waart gij het, vrouw! die mij aansprak?”

„Ben ik u zoo vreemd geworden, STAAS!” vroeg zij op den liefderijken toon eener bezorgde vrouw, "dat gij mijne stem niet meer kent? Wat is u toch overgekomen, dat gij zoo wonderlijk zijt en mij aanziet met oogen, die mij doen verschrikken?”

„Wordt gij dwaas, vrouw! wat zou mij overgekomen zijn?” vroeg hij, pijnlijk glimlagchende en alle moeite doende om den storm te verbergen, die in zijn binnenste woedde, „stel u gerust", vervolgde hij, „het zijn grillen van mij, die wel over zullen gaan, als wij een paar dagen verder zijn zullen”.

„STAAS! gij zijt thans niet opregt tegen mij. Ik weet, want ik zie het, gij verbergt iets voor mij, dat u hevig drukt. Kom, open mij uw hart?”

„Waar denkt gij weêr aan, vrouw?” hernam hij, haar ontwijkende, terwijl hij, schijnbaar met den meesten ijver, zijnen arbeid hervatte.

„Ik weet zeer goed wat ik zeg, STAAS!” hernam zijne vrouw, „of denkt gij, dat ik reeds vergeten ben, dat gij eergisteren avond bij onzen pastoor LEINGRITIUS geweest zijt?”

„Nu, wat heeft die heilige man nu hiermede te maken?”

„Vlieg maar zoo niet op, STAAS ! want ik zeg het u immers tot ons beider welzijn. Was ik u eene vreemde, zoo zoudt gij gelijk hebben mij toe te voegen: het raakt u niet, wat ik doe; doch nu is dit eene andere zaak. Als uwe vrouw, als de moeder van uw kind, mag ik geene geheimen hebben, die u in gevaar zouden kunnen brengen, even zoo min moogt

gij u in zaken mengen, waarmede gij ons ongelukkig zoudt maken. Ja, zie mij zoo niet aan, want ik weet wel wat ik zeg. Pater LEINGRITIUS is een man, die niets verzuimt om eene verandering van bestuur in deze stad tot stand te brengen. Zelf is hij voorzigtig genoeg zich achter het scherm te houden; maar daarvoor heeft hij dan ook van die ijveraars nodig, welke dwaas genoeg zijn te gelooven, dat hij hun den hemel openen kan, wanneer zij zijne bevelen getrouw opvolgen. Ja, dit is het geval met den pater, en de Heilige Maagd vergeve het mij, wanneer ik hem verdenk”.

„Kom vrouw, gij raaskalt”, antwoordde STAAS met eene kleur als bloed, want ANNA had door hare taal eene snaar in zijne ziel getokkeld, die zijne zenuwen trillen deed, evenwel beproefde hij zoo bedaard mogelijk haar te bevredigen, en vervolgde hij: „Geloof mij toch, ik heb met den heiligen man niets uitstaan”.

„Onze Lieve Vrouw zij ons genadig, STAAS ! maar gij bedriegt mij niet meer. Ik wenschte, dat gij nooit iets met dien man te doen haddet gehad; want het is de regte weg niet, welken hij bewandelt”.

„Foei vrouw, spreek zoo niet van onzen waardigen geestelijke, die zoo ijverig voor het heil der ware Kerk waakt”.

„En die u nog eenmaal als een verrader uws vaderlands, op het schavot zal brengen”, hernam zij op dien ernstigen toon, welke aan elk woord meer nadruk schijnt bij te zetten, en welke STAAS zoo hevig deed ontroeren, dat het hem was als stolde zijn bloed hem in de aderen. Met eenen blik, die van zijne ontzetting getuigde, staarde hij zijne vrouw zoo ijzingwekkend aan, dat zij van angst achteruit deinsde, en hierdoor een op dit oogenblik juist in den winkel tredenden persoon tegen het lijf liep, welken zij zoo min als STAAS, had zien of hooren binnen komen.

Het was de Abt BERNARD, dien de meester tot klant had. Natuurlijk moest dit gedrag van de beide lieden, wier lot hij hoogst gelukkig dacht, hem bevreemden, vooral daar hij te voren nooit iets van dien aard in hunnen huiselijken kring had opgemerkt; doch te verstandig zijnde om terstond hierover oordeel te vellen, vroeg hij, zoo verschoonend alsof hij werkelijk niets opgemerkt had:

„Wat gebeurde hier toch, lieve vrienden ! dat gij u zoo ontstellen deed, waardoor gij geen van beiden mij hoordet binnenkomen?”

„Ach! vergeef het mij, uw " maar meer kon ANNA niet verstaanbaar uitbrengen, door de tranen, die eensklaps haar de oogleden ontvloeiden.

„O, daar denk ik niet aan vrouwtje! maar ik lees op uw gelaat eenen kommer, die mij verbaast, terwijl ik bij den meester eene verlegenheid bespeur, welke mij zegt, dat u zeker iets onaangenaams bejegend moet zijn”.

„Och, het is niets, Heer Abt”, sprak STAAS, die inmiddels zich hersteld had, „wij hadden een klein huiselijk verschil; niet waardig om u er mede lastig te vallen”.

„En is uwe vrouw daarover dan zoo hevig ontroerd? Meester, meester, spreekt gij de waarheid wel? Ik hield u vroeger altijd voor zulke geschikte lieden, en verheugde mij werkelijk, zoo dikwijls ik u bezocht, over het huiselijk geluk, dat ulieden in den echt beschoren scheen; maar thans vermeen ik, dat ik mij bedrogen moet hebben, want ik zie zeer wel, dat gij iets voor mij verheelt, waarvoor gij u schaamt”.

„Uw Eerwaarde heeft juist zoo zeer geen ongelijk”, sprak hierop ANNA met een beschroomd oog; „maar indien ”

„Zwijg toch, lieve vrouw! viel STAAS dadelijk hierop in; „en val onzen goeden Abt niet met zulke nietigheid lastig”.

Met blijkbare verlegenheid had de meester deze woorden er uitgebragt, in de hoop hierdoor zijne vrouw eenen wenk van zijnen wil te geven; doch toen zij dit niet scheen op te merken, trad hij haar schielijk op zijde en trok hij zoo sterk aan hare kleederen, dat zij hem wel begrijpen moest; maar zij beschouwde de komst van den Abt BERNARD, die in vollen ernst een waardig Dienaar zijns Heeren was, juist op dien stond, als een wenk der Goddelijke Voorzienigheid tot redding van haren man, en zij begreep, dat het haar niet dan heilzaam zijn moest den wijzen raad van den Abt in te winnen, waarom zij, in plaats van den meester te believeen, hem zacht toevoegde: „onze Heer Abt is een te braaf man, lieve STAAS, om eene bedrukte vrouw niet welwillend te woord te staan; ach, vergeef het mij, maar ik moet mijn hart lucht geven”.

„Wanneer gij mij verraden wilt, daar ik gezworen heb het geheim te zullen bewaren, dan ga ik oogenblikkelijk naar Pater LEINGRITIUS en openbaar ik hem, dat niet ik, maar gij de aanbrenghster ervan waart”. „Blijf STAAS, ik beveel het u!” zeide de Abt hierop met kracht en waardigheid. „Moeder, sluit den winkel; want hetgeen ik nu vernemen zal, schijnt mij van eenen aard, dat er geene getuigen bij noodig zullen zijn. Helaas ! het doet mij leed, dat ik het zeggen moet, maar nog eenmaal berokkent mijn geestelijke broeder zich zelven en onze vaderstad den ondergang”.

Zorgvuldig had ANNA de voordeur gesloten. Met wankelende schreden ging zij den Abt naar hare zitplaats voor, maar zij dacht er niet aan den geestelijke eenen stoel aan te bieden, die dit niet eens opmerkende, zelf eenen nam en zich nevens haar plaatste.

STAAS was weder aan zijn werk gegaan en hield zich alsof er niets voorgevallen was; doch aan zijn vliegend oog bemerkte de achtbare

BERNARD terstond, hoe verpletterend hem het hart onder de slagen klopte, welke het geweten hem toebragt.

Met schreiende oogen verhaalde ANNA hierop al wat zij vermeende, dat er sedert eenige dagen met haren man voorgevallen was, met betrekking tot den Pastoor LEINGRITIUS, wien zij als de eenige oorzaak van de verwoesting van hun huiselijk geluk aanmerkte, en waartoe alleen eene zaak van het uiterste gewigt de aanleidende oorzaak zijn moest.

„Wat is er eigenlijk van deze zaak, meester?” vroeg de Abt, STAAS minzaam uitnoodigende nader te komen. „Kom, ontdek mij nu eens alles, zoo als een en ander zich werkelijk toegedragen heeft?”

„Gij bedriegt u, Heer Abt, er is inderdaad niets gebeurd”, hernam STAAS stamelende.

„Geloof mij, meester, dat ik u niet verraden zal, of verlangt gij hiervan bewijs? welnu: bij de heiligheid mijner eerwaardige bediening, beloof ik u de stiptste geheimhouding”.

„Ik mag niet spreken, heer Abt, ik heb het mijnen Biechtvader heilig moeten beloven, hoezeer ik u bekennen moet, dat ik niets weet”.

„Ik onthef u krachtens mijne Goddelijke bediening van de gelofte. Spreek, wat wilde de Pater van u?”

„Neen, ik mag het niet zeggen; want ik haal mij den toorn Gods er door op den hals, omdat ik hierdoor de oorzaak zijn zou van de verdrijving onzer geheiligde godsdienst in deze stad en dit Markgraafschap”.

„STAAS, STAAS, ik begin te begrijpen, dat men met u een spel drijft, dat u heilloos worden kan”.

„Waarlijk, Heer Abt, ik spreek de waarheid; de eerwaarde man heeft nooit iets van mij geëischt, dat onrecht of slecht is; integendeel, zijn gemoed gloeit van den vurigsten ijver voor de eer der Kerk, en nooit

kan hij iets verlangen, dan hetgeen daarmede in de naauwste betrekking staat”.

„Ik ken dien ijver, meester, hij gelijkt een vuur, dat wel verteert, maar niet zuivert. Niet dat ik nieuwsgierig naar 's mans geheimen ben, welke ik trouwens zeer goed gissen kan, zijn echter zijne bedoelingen mij geenszins vreemd, en heeft hij te voren meermalen mij aangezocht en er ook sterk op aangedrongen, om met hem tegen den Staat en tegen den Prins zamen te spannen, onder voorgeven dat onze heilige Godsdienst gevaar liep, maar ik ken die voorwendsels en weet dezelve op hunne juiste waarde te schatten.

„Gij ziet dus, mijn zoon, dat zijne oogmerken omtrent u mij geenszins vreemd kunnen zijn, en dat zijn pogen ten uwen aanzien geene andere strekking kan hebben, dan om u over te halen tot den een of anderen aanslag op de veiligheid dezer stad, ten einde die weder in handen van 'slands vijand te leveren”.

„Heilige Maagd! hoe is het mogelijk, dat gij zoo iets vermoeden kunt?” riep STAAS met ter neder geslagen blikken uit.

„Neem den naam der Gebenedijde niet met eenen leugen in den mond op uwe lippen. Foei, hebt gij er niet aan gedacht, hoezeer gij u als Nederlander verlagen zoudt, om van een vrijen man weder een slaaf te worden. Hebt gij niet gevoeld, hoe onwaardig uw gedrag zijn zou, door zelf de keten aan te voeren, om die om uwen en uwer medeburgeren hals te leggen? Spreek, klopt u het hart niet veroordeelend in den boezem, wanneer gij hierover nadenkt?”

„Verschoon mij toch, heer Abt, dat ik u hierop niet kan antwoorden. Ik gaf mijn woord, en hoewel ik slechts een ambachtsman ben, is dat woord mij niet minder heilig dan het u zijn zou, wanneer gij in gelijke omstandigheden, hetzelfde verpand hadt”.

„En uwe betrekking van burger van den Staat, het geluk uwer stadgenooten, het welzijn uwer gade, die het tweede pand uwer echtelijke liefde onder het hart draagt, uwer dochter, die ginds zorgeloos en onbekend met den geesel van het jammer, dat gij haar bereidt, dertelt, uw tijdelijk en eeuwig welzijn, - is dit alles u niet even heilig, ja heiliger dan een eed, afgelegd in eene zaak, welke het daglicht schuwt en den nacht te baat moet nemen?”

„Bij alle Heiligen, Abt ! ik mag niet spreken”, antwoordde STAAS, met blijkbaren zieleangst; want het klamme zweet op zijn voorhoofd vormde zich tot groote druppelen, die hem langs de wangen rolden. „Bewaar dan uw hardnekkig stizwijgen, doch vermeen niet, dat ik uw voorbeeld volgen zal; integendeel, ik zal dadelijk van hetgeen ik verneem en voor het overige zeer wel gis, den bevelhebber der stad berigt gaan doen, opdat mijne waardige stadgenooten niet ongelukkiger worden, dan zij reeds zijn, en de smet van een verrader des lands te zijn, niet op den eerlijken naam van uwe kinderen zal drukken, die aan uw misdrijf onschuldig zijn”.

Die taal kon de diep bedroefde vrouw niet langer aanhooren. Onverwachts wierp zij zich voor de voeten des straffen predikants op de knieën, en smeekte zij hem met de deemoedigste uitdrukkingen, om Gods en aller heiligen wil, haren man niet aan te klagen, in de stellige meening, dat de Abt in vollen ernst sprak, hoewel zijne gedachten verre van zulk eenen aanklagt verwijderd waren, welke de waardigheid van zijnen heiligen stand krenken en hem bij de meeste zijner ambtsbroeders, wier overhelling tot de Spaansche zijde hem zeer wel bekend was, in verdenking brengen moest: een onheil, dat ontwijfelbaar van eenen nadeeligen invloed op de eeredienst der Catholijken drukken zou.

STAAS, wiens benarde toestand hem thans levendig voor den geest zweefde, en die evenmin als zijne vrouw aan de bedreiging van den Abt twijfelde, gevoelde zich schier der wanhoop nabij, hoezeer hij nog eene verwijtende stem in zijn binnenste meende te hooren, die hem van afval en ketterij beschuldigde, omdat hij in zijne belofte wankelde. Maar kort, zeer kort duurde die vertwijfelende toestand. In één oogenblik scheen hij zijn besluit genomen te hebben.

Met een en blik, zoo koud en gevoelloos, als hadde een ijsschors zijn hart omklemd, riep hij uit:

„Sta op, vrouw! en verneder u niet langer. Dwingt gij mij een meenedige te worden, zoo kome op u de schuld. Welaan, ik zal alles mededeelen”.

En met afgebroken woorden deed hij nu een, schijnbaar volledig, verslag van al hetgeen er tusschen den Pastoor en hem voorgevallen was, waaraan echter die opregtheid, welke men van zijn karakter zou verwacht hebben, ontbrak, omdat hij het zaakrijke, de afspraak met LEINGRITIUS, om den anderen dag van hem aanwijzing te ontvangen, verzweege en den Abt diets maakte, dat de uitvoering eerst na drie dagen zou plaats hebben, als vermeenende het hierdoor nog altijd in de hand te hebben om aan zijn woord gestand te doen, indien de uitvoerlijkheid van het ontwerp inderdaad met geen bezwaar zou vergezeld gaan.

Aan de waarheid van het medegedeelde niet twijfelende, hernam de Abt, met hoogen ernst:

„Uwen meened neem ik op mij, meester ! dezen zal ik, voor mijnen Heer en Heiland verantwoorden, doch tot uwe vertroosting mag ik, op grond mijner bediening, u verzekeren, dat het breken van eenen dergelijken eed eene voorname schrede terug is naar het pad van deugd en plicht. Hoe onvolkomen uw berigt ook zij, ofschoon ik uit het

arglistig karakter van LEINGRITIUS wel kan nagaan, dat zulks niet anders zijn kan en hij er wel voor gezorgd heeft, u met niets anders voorloopig bekend te maken, dan hetgeen gij noodzakelijk weten moet, zal het mij echter wel in staat stellen, om het schandelijk weefsel van het verraad te verbreken, waartoe gij, tot het verderf van uwe vaderstad, de hand zoudt geleend hebben.

„Bid de Heilige Maagd en haren goddelijken Zoon om ontferming en genade, opdat u de grote schuld vergeven worde, waaraan gij u schuldig maaktet. Ook ik zal u in mijn gebed daartoe gedenken. Maar weet gij niet op wanneer de uitvoering bepaald was?”

„Ach neen!" antwoordde STAAS, en het was hem als of er een loodzware last van zijne ziel genomen was, toen hij deze verzekering van den Abt vernam, als een bewijs, dat deze hem niet dieper peilen zou, en zeer schaamde hij zich voor zich zelve, dat hij in eene zaak, waaraan zooveel gelegen wás, zich zoo onstandvastig gedragen had. Ware het nu, dat de waardige geestelijke niet bij hem in verdenking was gebracht geworden, hij zou het niet gewaagd hebben den man slechts ten deele de zaak bloot te leggen; maar thans vermeende hij inderdaad regtschappen gehandeld te hebben, uit overweging, dat indien de onderneming werkelijk zoo laaghartig en slecht was, als de Abt bedoelde, er dan ook geene reden zou bestaan, om dezelve niet te laten varen, zoodra het blijken zou, dat de zaak bekend was geworden. „Zeker is het verderfelijk plan eerst in zijne geboorte", vervolgde de Abt, „anders zoudt gij er wel meer van weten, meester! doch dat is zoo veel te beter. Stel u nu beiden gerust en laat aan mij de zaak maar over. Zonder dat het u in eenigerlei opzigt verontrusten zal, hoop ik er voor te zorgen, dat het kwaad gestuit worde”.

„Maar indien nu pater LEINGRITIUS komt te vernemen, dat ik "

„Vrees hiervoor niet. Het is onnoodig, dat ik u noeme, doch neem nu ook voor het vervolg in dergelijke ontwerpen geen deel. Waarlijk, met geen en blinden ijver wordt onze godsdienst gediend, en te heilig, te goddelijk is zij, om door ongeoorloofde middelen bevestigd of geschraagd te worden. Mogten wij, geestelijken, de woorden van onzen Grooten Zender nooit vergeten, dat de poorten der hel haar nimmer zullen overweldigen, geloof mij, mijne vrienden, wij zouden nooit tot hare uitbreiding een zijpad inslaan, maar altijd het regte pad er toe betreden”.

Met minzamen ernst groette de waardige man den timmerman en diens brave gade, welke laatste, meer gerustgesteld, haren neêrslagtigen man liefderijk poogde op te beuren en te vertroosten, op grond van de stellige belofte van den Abt, van aan niemand iets van deze zaak te zullen openbaren; doch eerst eenen geruimen tijd daarna, scheen het haar te gelukken hem die gemoedsrust terug te schenken, welke hij zoo zeer behoefde; want zeer wel gevoelde hij, dat hij niet zoo gehandeld had, als hij als eerlijk man verplicht was geweest; ofschoon hij de blijdschap moeilijk verbergen kon, welke hij in zich gewaar werd bij de voorstelling, dat, indien hij het geluk smaken mogt, dat de Abt BERNARD de onderneming zou goedkeuren, dan toch voor hem eene baan zou geopend zijn, op welke hem eenmaal dat lot beschoren stond te worden, met hetwelk hij zich thans reeds in het vooruitzicht kittelde.

Zoodra de waardige Godsgezant, wiens grootste vreugde het was, geslagene wonden te heelen en begane misstappen voor zoo ver dit mogelijk was, uit te wisschen of te herstellen, meester STAAS verlaten had, stapte hij, na rijp beraad, naar het Anthonij-klooster; maar tot zijne teleurstelling ontving hij er het berigt, dat Pastoor LEINGRITIUS

afwezig was en waarschijnlijk niet vóór den volgende avond in de stad zou terug keeren.

Daarop vroeg hij den Gardiaan, den bekenden vertrouweling van den Pastoor, te spreken; doch deze wist zich zoo volstrekt onbekend te houden, dat de Abt, uit vrees van zich te verraden, niet voor de zaak durfde uit te komen en verpligt was, met het onderzoek dezer belangrijke zaak vier en twintig uren te wachten, alleen uit bezorgdheid van, door dezelve ruchtbaar te maken, tot onheil der Kerk te voortvarend geweest te zijn.

Derde Hoofdstuk

Geboorte, rang en perkament,
Bezitten glans noch waarde,
Wanneer men de eer als koopwaar vent,
Geen adel van het harte kent,
En zich geen deagden gurdt,
Die 't kenmerk zijn van 't edel bloed,
Dat rein 't geweten kloppen doet,

D. B. Potiske Mengelingen.

Nog was het niet volkomen dag, toen zich in de verte paarden-
getrappel en trompetgeschal lieten hooren, welke allengs het kasteel
te *Wouw* naderden, en dadelijk de geringe bezetting ervan in de wa-
penen riepen.

Onbekend met de aankomst van dit krijgsvolk, wist ook niemand of het
vriend of vijand was; doch zoodra hiervan de Markgraaf berigt ontving,
gaf hij terstond te kennen, dat het ruitery was, welke tot versterking
van het kasteel en tot aflossing van de aanwezigen verwacht werd,
weshalve hij beval, dat de valbrug nedergelaten en het kornet
paarden, waaruit de aankomende krijgslieden bestonden, op eene
deftige wijze ontvangen zou worden.

Gehoorzaam aan dit bevel van hunnen gebieder, liet men terstond de
valbrug neder en schaarden zich de aanwezige manschappen op het
voorplein, ter ontvangst van de nieuwe wapenbroeders, die inmiddels
met rassche schreden reeds genaderd waren, en gereed stonden
binnen te rukken. Het was een schoon kornet, de rossen, alle paarden
van het edelste ras, waren met blinkende tuigen opgetooid en met
gekleurde schabrakken gedekt; derzelver ruiters, in schitterenden
wapendos getooid en versierd met de kleur van den held, wiens naam
op de lippen van menigen krijgsman geen ijdel klank was, schenen

er trotsch op tot eene ruitery te behooren, die met regt schoon heeten kon.

Hoog boven de vederbossen van de vooraan rijdende ruitery-hoofden, wapperde het ORANJE-vaandel aan een driekleurig geverwden stok, aan welks top een gouden knop met zilveren kwasten hing. In het midden van het wapen prijkte een leeuw, op zijn gemak nederliggende, het blanke zwaard, dat hij in zijnen regterklaauw had, kenteekende de waakzaamheid, die hij over den nieuwen Staat uitoefende.

Voor het kasteel halt gehouden hebbende, vereenigde zich het geschal der trompetten met de toonen der schalmeijen tot eenen blijden welkomstgroet voor de in rijen geschaarde krijgsbroeders, wier blikken nieuwsgierig naar de prachtig uitgedoste ruiters uitgestrekt waren, zonder dat een hunner onder de zware wapenrusting en het rood koperen hoofddeksel, dat hen diep in de oogen drukte, te onderkennen was.

In eene vorstelijke kleeding zat de Markgraaf op een prachtig opgetuigd wit ros, als scheen hij der aankomende ruiters-schaar een aangenaam onthaal te bieden; met een kloppend hart echter zag hij den goeden afloop ervan tegemoet, daar dit kornet tot het krijgsvolk van den bevelhebber DE HOUTEPENNE behoorde, die met den Markgraaf er deze list op uitgevonden had, om ter vermijding van alle opspraak, het kasteel in tijds te bezetten, en deze manschappen tot de overrompeling der stad te doen dienen; doch zoodra de ruiters de valbrug op galoppeerden en de poort van het kasteel binnenreden, zonder dat de Staatsche bezetting aan eenig verraad dacht, verdween eensklaps alle vrees, en heette hij de nieuwe gasten van harte welkom, terwijl hij van hunne gehechtheid aan de zaak der vrijheid en onafhankelijkheid ook vertrouwde, dat zij tot zoo lang de aanwezige

bezetting niet afgelost werd, eene goede krijgstucht onderling zouden bewaren.

Deze list was zoo gelukkig geslaagd, dat niemand uit den omtrek iets van het ware der zaak vermoedde, terwijl de Markgraaf, om de te vroege ontdekking ervan te voorkomen, niets in het uitwendige van de dienst veranderde. Spoedig was hierdoor alles op het kasteel geregeld; en ten einde de ontdekking dezer list te beletten, bleef ook het ORANJE-vaandel, van het torentje uitgestoken, er ongeschonden wapperen; ook het krijgsgewaad der manschappen bleef dat der Staatschen, zoodat het zonder verraad niet mogelijk was, dat er iets van deze list te vroeg zou uitlekken.

Het welgelukken dezer onderneming had den Markgraaf zulk eenen goeden dunk van het welslagen zijns ontwerps ten aanzien van de verovering der stad gegeven, dat hij met blijkbaar genoegen naar het uur uitzag, waarop de aanslag op den persoon van VAN VALKENBURG bepaald was, doch ruim een uur moest er nog voorbijgaan, alvorens dat oogenblik zou dáár zijn.

Even voor de aankomst van de Hoogduitsche ruiters in Spaansche dienst, was een lans knecht der bezetting naar *Bergen op Zoom* vertrokken, met eenen schriftelijken last van den Markgraaf aan den Hopman, om tegen tien ure hem te komen bezoeken, zonder van eenige oorzaak daarin melding te maken. Deze brief was in zulke stellige bewoordingen vervat, dat VAN VALKENBURG, naar des Markgraafs oordeel, zich er niet aan onttrekken kon. Wel had deze laatste reeds half besloten om den beraamden aanslag op den Hopman achterwege te laten en hem eenvoudig bij zijne aankomst op het kasteel gevangen te nemen, doch de waarschijnlijkheid, dat de Hopman dadelijk den vreemden krijgsman op den voorpost herkennen zou, (de Markgraaf durfde het niet te wagen eene wacht der eigenlijke bezetting aldaar te

vertrouwen), en de zekerheid, dat hij zich nooit vrijwillig zou gevangen geven, deden hem besluiten het ontwerp van LEINGRITIUS te volgen en het zekere voor het onzekere te nemen.

Dientengevolge gelastte hij aan tien van de aangekomene ruiters, onder het geleide van MATTHIJS, zich naar het bepaalde oord te begeven en aldaar den Hopman, bij zijne aankomst, gevangen te nemen: een der jongste ruiters, wiens uiterlijk voorkomen in geene tegenspraak was met het vrouwelijk gewaad, hetwelk hij aantrok, zou de rol vervullen, om, als vrouw verkleed, VAN VALKENBURG van het paard te lokken, waarin deze zulk een schik had, dat hij, op zijn krijgsmanswoord den Markgraaf beloofde, zoo volkomen voor vrouw te zullen spelen, dat de gansche bezetting er op zweren zou, dat hij het werkelijk was; eene belofte, die hij ook zoo getrouw nakwam, dat de Hopman, geen kwaad vermoeden kunnende koesteren, op het oogenblik dat hij in vollen galop op den breeden landweg naar het kasteel zich spoedde, werkelijk in het denkbeeld verkeerde, dat eene hulpelooze vrouw om bijstand smeekende de handen naar hem uitstrekke, zoodat hij, dadelijk ter hulp bereid zijnde, zijnen ren staakte, in eenen wenk van zijn paard sprong, zich tot haar bukte en medelijdend vroeg, waarmede hij haar helpen kon, toen onverwachts de in hinderlaag liggende manschappen op hem toesprongen, hem aangrepen en knevelden, zonder dat hij den tijd had tot zijne bezinning te komen of zijn zwaard te trekken.

Wel poogde hij met alle magt zich tegen deze gewelddadige aanranding te verzetten, door te eischen hem los te laten, vermits hij geen Spanjaard maar een Staatsch Hopman was, in den waan, dat zijne aanranders, wier krijgsgewaad Staatsch was, hem voor eenen Spanjaard aanzagen; maar daar niemand hunner hieraan het oor leende, de vrouwkerel, die hem in dezen val gelokt had, thans openlijk

voor zijn karakter uitkwam, en MATTHIJS hem op enen harden toon beval zich bedaard te houden en goedschiks met hen naar het kasteel te gaan, begreep hij dadelijk, dat alles een laaghartige list van den Markgraaf was geweest, om hem op zulk eene schandelijke wijze meester te worden.

Wederstand doelloos of onmogelijk zijnde, schikte hij zich in zijn lot, en ging hij bedaard naast zijne bespringers, waarvan MATTHIJS zijn edel ros in bezit had genomen, naar het kasteel, zonder in het minst eenige vrees te koesteren, als te wel overtuigd zijnde, dat zijne krijgsgezellen op het kasteel zulk eenen hoon nooit dulden zouden; doch, wie beschrijft zijne verbazing, toen hij, het Hofplein opgereden zijnde, enkel vreemde gezigten zag, zonder één hunner te kennen, waaruit hij terstond het besluit opmaakte, dat er iets voorgevallen moest zijn, hetwelk hem nog wel een raadsel bleef, doch dat hij spoedig ontdekken zou.

Te vergeefs vroeg hij hun, wie zij waren en op wiens last zij zich aldaar bevonden; maar niet één was er, die hem een woord toesprak, zoodat wij, zonder de reden dezer verwisseling te begrijpen, vooral omdat al het volk soldaten van zijne partij schenen te zijn, ten laatste hun niet meer vroeg en den aangekomen kamerdienaar volgde, die hem den last overbragt, om voor den Heer JAN te verschijnen.

Hoe gaarne de Markgraaf den triomf van zijne eerlooze daad wilde genieten, gevoelde hij echter, dat zijne kaken met eenen hevigen blos overtogen werden, zoodra VAN VALKENBURG de kamer, waarin hij zich bevond, binnentrad en aan eene ijzeren keten gekluisterd en vastgehouden door twee kerels, die eer naar reuzen dan naar gewone menschen geleken, voor hem verscheen; doch het denkbeeld aan den geledenen smaad, aan de schande, waarmede den Hopman zijn

geslacht zou bezoedeld hebben en aan zijnen haat tegen den dapperen man, overwon spoedig alle andere gewaarwordingen.

Snel sloeg hij zijne blikken op den weerlooze, die echter in weêrwil van zijne kluisters, als een held voor hem stond en met zijne oogen hem poogde te vernietigen.

„Zóó moet ik u dan toonen, nietswaardige ketter! dat geen Markgraaf ongewroken zich liet beleedigen", zeide hij op een eenigzins sarrenden toon.

„Het is dus op uw bevel, JAN VAN WITHEM! dat ik in dezen toestand voor u sta?"

„Op het mijne. Dit lot zal ik aan alle verraders van mijnen wettigen Heer en Koning bereiden, wanneer ik daartoe slechts in de gelegenheid kom; of dacht gij, dat ik mij zoo verlaagd zou hebben, om, gelijk een gemeen ruiter, met u te kampen?"

„Dit had ik vroeger gedacht, maar thans niet meer; want de man, die het werk van eenen bandiet hanteert, kan het gevoel voor de eer of de schande niet hebben, dat elken brave is ingegrift".

„Bij Sinte Geertruid! gij trotseert mij nog?"

„Voor dat gevoel zijt gij dood, JAN VAN WITHEM! en ik zou mij schamen, indien ik onderstellen kon, dat er nog eene gewaarwording in uwen boezem huisvestte, die niet de neiging van den roover was".

„Bij het kruis van onzen Heer, Hopman! zet mij niet meer in vuur, want uw lot berust thans in mijne hand".

„In die van God, Markgraaf! Vergeet dit nooit".

„Neen, in de mijne: ik ben Heer en Vorst in mijn gebied, en aan niemand ben ik verantwoording schuldig van het regt, dat ik er uitoefen; doch ik wil de beleediging vergeten, die gij mij en mijn huis hebt aangedaan, door u aan den wereldlijken of geestelijken regter

over te geven, die u voor uwen afval van Kerk en Koning eene regtvaardige straf zal doen ondergaan”.

„Gij kunt mij geen schrik aanjagen, Markgraaf ! Staak dus vrij die bedreigingen en deel die aan uwe zonen uit; maar weet echter, dat men deze daad van u niet ongewroken zal laten, en dat mijne vrienden, op hunne beurt, uwe straf u niet zullen kwijtschelden”.

„Ik daag allen uit, die zich met mij durven meten”.

„Ja, zoo als gij mij durft te staan! Foei, Markgraaf! gij behoortet in mijne tegenwoordigheid van moed noch dapperheid te gewagen. Waart gij de man geweest, dien gij thans wilt schijnen, waarom dan niet, gelijk dit een krijgsman en een held betaamt, den handschoen opgenomen, dien ik kort geleden u voor de voeten wierp?- Maar gij zijt een bloodaard, die u achter het kreupelhout verschuilt en van daar, als een bandiet, op den weerloozen, niets kwaads vermoedenden reiziger nederstort. Gij zijt.... Doch waartoe meer woorden verspild? Gij zijt niet waardig, dat een braaf man u eenen blik gunt, die eenigen twijfel aan uwe nietswaardigheid verraad”.

„Bravo, mijn moedige zoon! Zoo doende kunt gij nog eens uw hart ophalen en mij met schimp en hoon beladen, wetende dat ik te goedertierend ben, om dit in uwen toestand op u te wreken”.

„Spot maar, ellendeling! het uur der wraak slaat eenmaal zeker; want geen God zou er zijn, indien Hij het onregt, aan mij gepleegd, gedogen zou”.

„Durft de Ketter en de Geus nog van God te spreken?”

„Ja, gij hebt gelijk, in uwe tegenwoordigheid dien naam uit te spreken is eene ontheiliging. Weet echter, Markgraaf! dat, mogt mij het geluk te beurt vallen, aan uwe handen te ontkomen, geen oord op deze aarde u voor deze vuist beveiligen zal; niet om u gelijk een lafaard onverhoeds te overvallen, maar om een ridderlijken kamp met u te

strijden en u te toonen, dat alle regtvaardige vergelding nog niet van deze aarde verdwenen is”.

„Vlei u hiermede niet, Hopman! want mijne handen ontkomt gij niet meer. Morgen doe ik u naar *Bergen op Zoom* vervoeren en geef ik u daar aan de herstelde geloofs-regtbank over, die uitspraak over uwen afval doen zal”.

„Een bloodaard is altijd een snorker, zelfs een Markgraaf bewijst de waarheid van deze spreuk”.

„Verdoemde! zult gij zwijgen, of denkt gij, dat mijn geduld nooit uitgeput wordt?”

„Hebt gij nog geduld, JAN VAN WITHEM? ik dacht reeds, dat gij dit menschelijk gevoel tegelijk met elke neiging tot de deugd, uitgeschud hadt”.

„Voert hem weg, want zijn gezigt walgt mij”, riep Heer JAN woedend, zich tot de kerels wendende, die den Hopman begeleidden.

„Nog één woord, Markgraaf! als gij mij niet terstond los laat, zal ik de bezetting van dit kasteel. ... ”

„Ho, ho, mijn dappere man! daarvoor is reeds gezorgd. Die lieden zullen u geen bijstand meer bieden”.

„Waar zijn zij gebleven, Markgraaf? Als hun hoofdman moet gij mij dit zeggen”.

„Men zegt eenen misdadiger slechts datgeen, wat hij weten mag, en niets meer”.

„Markgraaf! voor het laatst, wilt gij mij deze onwaardige kluisters laten afnemen en mij een eerlijken strijd op leven en dood toestaan? Bij den hemel! dan herneem ik elk woord tot u gesproken en noem u een eerlijk man”.

„Geen JAN VAN WITHEM verlaagde zich ooit met eenen misdadiger, wien het schavot reeds bereid is, te kampen. Draag uwen wensch den beul voor, deze alleen mag u hierop dienen”.

„De beul?.... Die man is braver dan gij: in zijne aderen vloeit edeler bloed, dan in de uwe; gij zijt een bastaard, een slavenzoon, die niet waardig zijt, dat een gemeen man u de eer zou aandoen zijn zwaard met het uwe te meten”.

„Voort, voort, ik kan die schimptaal niet meer aanhooren”.

„Ha, dus glimt er altijd nog een vonkje van gevoel voor schande en oneer in uwen boezem, dat wel op het uitgaan is, doch nog aan te wakkeren zou zijn. Kom, Markgraaf! toon, dat gij het bloed niet onwaardig zijt, hetwelk u door de aderen stroomt, en ontsla mij van deze kluisters, die u meer onteeren dan mij”.

„Geen woord meer! Voert hem weg, mannen! en verzorgt hem wel; met uwe hoofden blijft gij mij borg voor hem”.

„Slaat mij niet uwe handen aan het lijf, mannen! wanneer gij niet verlangt, dat ik u met dezen schakel de hersenpan aan stukken sla. Ik kan nog gaan, ook zonder dat gij mij de armen vasthoudt”.

Het ontzag, hetwelk VAN VALKENBURG zijnen twee geleiders had ingeboezemd, was zoo groot, dat zij het inderdaad niet waagden de hand aan hem te slaan, maar hem vrij voor zich uit lieten gaan, dewijl de kluisters, die hij aan beide polsen had, hem van alle uitzigt op vrijheid beroofden.

Naar een kamertje gebragt, hetwelk, ofschoon niet naar eene gevangenis gelijkende, echter allen uitzigt tot ontvlugting miste, doordien er in hetzelfde geen venster zich bevond, maar het deszelfs lucht ontving door middel van kleine schietgaten in den muur van den gang, die tot toegang ervan verstrekke, wachtte de Hopman gelaten zijn lot af, ofschoon de gedachte hoe heilloos zijne kerkering voor

Bergen op Zoom zou kunnen worden, hem pijnigde. Te wel had hij eene enkele uitdrukking van den Markgraaf, betreffende zijne teregtstelling in de vesting, opgevangen, om de verwachting, die hierin opgesloten lag, niet te vatten; maar spoedig gaf hij ook dit bezwaar aan hooger bestuur op en berustte hij in die wijsheid, welke alle plannen doorziet en dezelve tot een Hem verheerlijkend einde weet te vereenigen.

Ware hem nu slechts de gelegenheid aangeboden iets van zijne MARIA te vernemen, dan zou hij het oogenblik nog gelukkig genoemd hebben, dat hem die kluisters aanlag; maar de krijgsman, die met het uitgetogen zwaard voor zijne deur op schildwacht stond, was stom als het graf; noch smeeking, noch aanbiedingen, noch beloften konden den hardvochtigen man overhalen, één woord te spreken; zoodat VAN VALKENBURG, ten laatste de nuttelooze moeite hiervan inziende, hem ongemoeid liet en zwiigende zich op eene bank nederlag, afwachtede of soms een ander krijgsman, den stommen vervangende, meer spraakzaam zijn zou; doch ook hierin bedroog hij zich, want het was reeds middag geworden, zonder dat hij van de drie krijgsknechten, die achtervolgens hem bewaakten, één woord gehoord had.

Inmiddels werd alles tot de uitvoering van den aanslag op *Bergen op Zoom* met die voorzorgen voorbereid, welke het welgelukken ervan waarborgen moesten.

Rustig en stil ging het eene uur na het andere voorbij, zonder dat er iets voorviel, dat de Markgraaf verontrusten kon, en toen volgens afspraak, het uur daar was, dat het krijgsvolk, hetwelk hem in zijne onderneming ondersteunen moest, uit *Breda* trekken zou, steeg hij zelf te paard en reed hij uit ongeduld uit, om zich er van te vergewissen, dat de uitvoering geene belemmering zou ondervinden.

Nog kon Heer JAN niet uit het gezigt van het kasteel geweest zijn, toen Ruiters JAN langzaam den gang optrad, die naar het kamertje van den Hopman geleidde.

Als geheel zonder erg voortgaande, kwam hij weldra bij den schildwacht, die hem terstond beval zich te verwijderen, daar niemand in de nabijheid van den Hopman geduld mogt worden.

Zich houdende alsof hij dat bevel niet verstond, antwoordde hij:

„Ei, ei, zult gij nog eenmaal Hopman worden, welzoo, kameraad ! dat verheugt mij; en tegen wanneer denkt gij?”

„Houdt gij mij voor den zot, kerel?” vroeg hem de ander, terwijl hij hem met zijn zwaard den terugweg aanwees.

„Ja, wel is dat een gelukkig lot, kameraad! dat ons niet dikwijls te beurt valt; doch het is toch altijd aardig, wanneer we zien, dat een arme drommel nog eens een kansje op geluk heeft”.

„Gij moet van hier, kameraad!" beval thans de schildwacht, terwijl hij op hem toetrad en hem belette verder voort te gaan.

„Ach neen, te laat is het nooit, dan wanneer wij het deksel op den neus hebben; maar dan is het ook niet meer noodig. Hoe lang ben je al in dienst?”

„Loop naar den drommel en zoek er pitten! De kerel schijnt doof te zijn. Hoor eens, kwartel! gij moet van hier, of ik zal het u leeren”.

„Schreeuw toch zoo niet, ik ben niet doof; waarlijk, gij doet mij het oorvlies trillen, zoo geducht dondert gij daar in mijn oor; maar wat hebt gij moeten zweren om tot dat geluk te geraken?”

„Voor de weêrga, dat is om razend te worden! Als je nu niet maakt, dat je weg komt, dan zal ik je den weg wijzen, dat het je heugen zal!"

„Ja, dat is wel waar, kameraad! hoe hooger men stijgt, hoe erger de val is, doch dit moet je niet verontrusten, daar zijn wel hooger boomen gevallen dan ik of jij”.

Thans was het geduld van den schildwacht uitgeput: met eene forsche hand nam hij Ruiter JAN bij de schouders en duwde hem van zich.

Deze, alsof hij niets hiervan begreep, zag hem eerst verwonderd aan; doch daarop het uitgetogen zwaard tot hem gerigt ziende, vroeg hij, terwijl hij ook zijn zwaard trok:

„Zeg eens, kameraad! ben je vriend of vijand, dat je zoo verraderlijk te werk gaat. Bij Sint Krelis en zijn zoon! je moet niet denken, dat ik me zoo bejegenen laat”.

„Maak dat je weg komt, kerel, anders steek ik je over hoop”.

„Op den loop? neen, maat, dan ken je JAN niet; maar ik wil toch eens zien wie de sterkste is”.

En hierop onverwachts op den schildwacht toesnellende, greep hij hem in zijn middel en wierp hem tegen de deur van het vertrek van den Hopman, hetwelk hierdoor met eenen harden slag open sprong en Ruiter JAN hierdoor de gelegenheid gaf, onmerkbaar aan VAN VALKENBURG een pakje toe te werpen, dat deze terstond opving en verborg.

„Zie zoo, heb je nu genoeg, kameraad? Sta dan maar op, en spreek op een anderen tijd met wat meer eerbied van je vrienden, die zoo gelukkig niet zijn als gij. Wil je me straks nog spreken, dan ben ik tot je dienst. Ik groet je”.

„Ja, de moord zal je steeken, schurk”, riep de schildwacht hem achterna, zoodra hij opgestaan was en de deur weder op den klink gesloten had, zonder het op te merken, dat de grendel geheel geweken was, en blijde dat niemand als aanschouwer van dit tooneel toetrad, doch met het stellig voornemen dit den dooven Ruiter betaald te zetten, zoodra hij afgelost zou wezen.

Terstond had VAN VALKENBURG de stem van den Ruiter herkend, en uit zijne voorgewende doofheid een oogmerk geraden, dat hem betreffen

moest. Toen spoedig daarop dan ook de strijd tusschen den schildwacht en JAN voorviel, begreep hij dadelijk, dat zulks alleen plaats had, om zich den toegang tot hem te openen, en was hij er reeds op bedacht niet te nabij aan de deur te staan; doch toen dezelve met zulk een geweld geopend werd, dat het de opmerking der bewoners trekken moest, wist hij niet meer wat hij er van denken moest. De toewerping van het pakje verklaarde echter alles; groot genoeg deed het hem, dat de schildwacht de deur weder toetrok, en hij voor een der tochtgaten, hetwelk zooveel licht doorliet als volstrekt noodig was, onopgemerkt het pakje openen kon. Zoodra hij echter, nevens een klein briefje eene scherpe vijl in het pakje vond, begreep hij dadelijk het doel ervan, en welk eene vreugde beiden hem dus veroorzaakten, is na te gaan uit het berigt in het briefje vervat, om dadelijk de keten waarmede hij geboeid was gebleven, door te vijlen, en zich gereed te houden om te ontvlugten, zoodra daartoe het teeken zou gegeven worden.

De onteerende behandeling den Hopman aangedaan, had Ruiter JAN zoo zeer in drift gebragt, dat hij zich met geweld bedwingen moest om hem niet te hulp te snellen. Gelukkig echter was Ruiter JAN een persoon, die spoedig het verkeerde van zijne drift inzag, en terstond op een middel peinsde om zijn doel te bereiken; dit was ook nu het geval geweest. Dat de Hopman gered moest worden, was buiten kijf; doch hoedanig schoot hem zoo spoedig niet te binnen.

Daarom echter had hij den moed niet opgegeven, maar kwam hij op den inval de Kamerjufvrouw van de Markgravin, met wie hij eene liefde-verbindtenis had weten aan te knopen, aan te spreken, in de hoop dat deze hare Mevrouw er over onderhouden zou, welke alsdan wel het een of ander er op zou uitdenken, om het lot van den gevangene te verzachten; het gevolg hiervan was geweest, dat JAN in

het geheim genomen en de rol hem opgelegd werd, welke hij met zooveel overleg speelde, dat de ontvlugting uit het kasteel er werkelijk door gelukte.

Dat de Markgraaf thans was uitgereden kwam hem bijzonder te stade, waarom hij zich ook gehaast en niets ontzien had om den Hopman het pakje te doen geworden; thans echter moest hij hem verlossen, en wel alvorens de Markgraaf was terug gekomen.

Zoodra Ruiter JAN dus onderstelde, dat VAN VALKENBURG zich van zijne kluisters kon ontslagen hebben, kwam hij andermaal bij den schildwacht terug, die hem echter thans met zijn zwaard ontving, en spoedig toonde, dat hij wel geleerd had het te hanteren. Hevig was hierop de strijd, welken Ruiter JAN zoo niet verwachtte, vermits hij gedacht had zijne partij gemakkelijk tot reden te kunnen brengen; doch zijn ontwerp thans op te geven, kwam niet in hem op.

„Weêrgasche kerel!" riep hij in drift uit, „moet ik u dan met geweld den genade-slag toebrengen, of moet gij mij hier dooden?"

„Één van ons beiden moet er aan gelooven, Geus!" antwoordde de schildwacht: „want nu begrijp ik uw doel. Jammer is het, dat wij hier niet gehoord worden, anders zoudt ge het bij Sinte Clara! niet gewaagd hebben, mij hier op mijnen post aan te randen”.

„Ken je het doel, kameraad, welnu, zijt dan verstandig en wees geene oorzaak van je dood, niet? wil je niet? - dan moet je er aan gelooven"; en hierop hiew hij met zulk eene kracht op hem in, dat hij hem den ijzeren hoed in den vorm van eenen ronden aarden pot, door midden kloofde, en eenen diepen houw hem boven op het hoofd toebragt, hetgeen terstond een einde aan den strijd maakte en den getroffene voor dood deed nederzinken.

„Ja, kameraad, zoo was het wel niet gemeend", riep Ruiter JAN op eenen toon uit, die meer weemoedig dan spottend was, „doch gij zijt

er zelf de schuld van; de redding van mijnen Hopman moest op allerlei wijzen beproefd worden”.

Hierop sleepte hij de verslagene, om wiens leven of dood hij zich niet bekreunde, naar eene der nissen in den ingang en liet hem daar stil en vreedzaam liggen.

Dadelijk spoedde hij zich naar VAN VALKENBURG, opende hem de deur van zijn vertrek, welke enkel van buiten op den ijzeren klink gesloten was, en door den geweldigen stoot weinige oogenblikken vroeger reeds veel geleden had.

„Zijt gij gereed, Hopman!" vroeg hij zacht.

„Ben ik vrij, brave kerel, en hebt gij den schildwacht verslagen?"

„Ja, hij is er geweest; de arme drommel wilde niet anders; het spijt mij wel, maar wat zal ik er aan doen? gedane dingen hebben geen keer. Kom maar mede Hopman, en zien wij hoe eer hoe beter in vrijheid te komen: want hier deugt het niet meer, de pot is er erg aangebrand”.

„Maar hoe komen wij het kasteel uit, JAN?"

„Bah, dat beteekent niets, laat mij er maar voor zorgen. Binnen een half uur is het duister, en dan is er geen gevaar meer. Volg mij nu, want wij moeten hier nog een bezoek afleggen, voor dat wij vertrekken, doch de weg is hier met zoo vele slingerpaden, dat gij moeilijk den regte vinden zoudt, indien ik u niet tot gids verstrekke”.

Op dit gezegde verlieten zij het donkere vertrekje, en spoedden zich, zonder door iemand der bewoners van het kasteel ontmoet te worden, naar de vertrekken der Markgravin, alwaar hare Kamervrouw hen opwachtte en in eene kamer geleidde, welker uiterlijke pracht dadelijk haar voor die van Mevrouw de Markgravin kennen deed.

Wat moeten wij hier doen, JAN?" vroeg VAN VALKENBURG hoogst verwonderd.

„Weet gij het, Hopman, dan weet ik het, doch laten wij ons maar niet ongerust maken, wij zullen het spoedig ontdekken”.

Tot hunne teleurstelling echter gingen er verscheidene oogenblikken voorbij, zonder dat dit raadsel opgelost werd.

Onmerkbaar begon de schemering zich reeds over het veld te verspreiden, als de voorbode van den naderenden avond, en ten teeken dat zij niet langer vertoeven moesten, toen eindelijk de deur der kamer op hare hengsels draaide, en de Markgravin met een persoon in eenen wijden ruitersmantel gewikkeld, welke zijne gestalte zoodanig verborg, dat niets dan zijn hoofd zichtbaar was, het vertrek binnentrad.

Nauwelijks echter had VAN VALKENBURG eenen blik op de rozenwangen geworpen, die hem terstond aan het voorwerp zijner innigste liefde herinnerde, of terstond snelde hij op den vreemdeling toe, ligtte even den breeden rand van den hoed op en daarop in het nedergeslagen oog van den achter de Markgravin zich houdenden onbekende blikkende, verwisselde eensklaps het doorgestane leed in de hoogste vreugde; want zij, die hij voor altijd had opgegeven, die hem boven alles dierbaar was, lag in zijne armen en aan zijne borst geklemd, en gevoelde zich met hem gelukkig, nu hart aan hart klopte, en beider oog in elkanders blikken zich spiegelden.

„De tijd is te kostbaar, mijne kinderen, om thans hier lang te verwijlen, " sprak de Markgravin op eenen ernstigen toon, als besepte zij het, dat zij in eene zaak de hand leende, welke haar kiesch gevoel moest afkeuren, doch de worp was geschied en terug treden niet meer mogelijk; daarom vervolgde zij:

„Mijn gemaal besloten zijnde zijne nicht den sluijer te doen aannemen, heb ik begrepen mij daar tegen te moeten verzetten. Zonder u nu het karakter van den Markgraaf te schetsen, zij het genoeg, u te

verzekeren, dat, heeft hij eenmaal een besluit genomen, geene magt ter wereld in staat is hem er in te doen wankelen. Die onverzettelijkheid mijns gemaals noodzaakte mij, ter voorkoming van een lot, dat ik ken en voor hetwelk mijne MARIA. sidderde, hare redding op mij te nemen. Had ik nu behoorlijken tijd om een en ander daartoe voor te bereiden, dan ware het niets, doch nu blijft mij geen ander middel over, dan de vlugt, en wel ten spoedigste, daar mijn gemaal misschien reeds morgen zijn plan kan ten uitvoer brengen, doch waardoor ook uwe verloofde voor u en zich zelve zou verloren zijn. Niet dan na het ernstigste overleg en alleen na mij overtuigd te hebben, dat het zwaarste hier ook het zwaarste wegen moet, was ik met uwe Moei te *Wijk bij Duurstede* overeengekomen, dat MARIA tot haar zou vlieden, in de hoop dat de Markgraaf hare schuilplaats niet zou opsporen; doch het voorval van heden morgen, hetwelk u hier bragt, deed mij eensklaps van plan veranderen. Gij moest gered, zeer spoedig gered worden, dewijl ik wel voorzag, dat mijn gemaal u anders de middelen ter ontvlugting ontnemen zou, door u naar *Breda* op te zenden, tot welk einde hij stellig thans uitgereden is, en welk lot u aldaar beschoren zou zijn, behoef ik u niet te zeggen. Er was dus niets aan te doen, dan op een middel te peinzen, hetwelk daartoe strekken kon, vermits mijne magt als Markgravin hier te luttel is, om daarin eenig gezag te doen gelden. Het aanbod van dien moedigen ruiter kwam mij daarom bijzonder te stade, en dat hij zijn woord hield, bevestigt uw aanzijn hier. Maar één bezwaar doet zich thans op” „Neen, val mij niet in de rede, maar laat mij voortgaan, want de tijd is te kostbaar. Dat bezwaar bestaat in de vlugt mijner nicht. Ontkomt gij, dan moet ook zij in vrijheid zijn; want ik zal de woede van mijnen gemaal niet te durven wederstaan, zoodra hij bij zijne terugkomst, uwe vlugt verneemt en MARIA zich nog hier bevond, aan wie hij uwe ont-

koming alleen wijten zou. Om hem alzoo voor eene overijlde daad te behoeden, die hij zich daarna stellig beklagen zou, en om het geluk van mijne nicht niet voor altijd verstoord te zien, ben ik over de zwarigheden henen gestapt, die zich in deze zaak zoo talrijk voordeden, en er toe besloten, MARIA aan uw geleide toe te vertrouwen, overtuigd, dat aan niemand hare eer en onschuld meer dierbaar zijn kunnen dan aan u”.

„Mevrouw! mijn leven en zaligheid verpand ik voor haar geluk; doch waarmede zal ik u den dank betalen, dien ik u voor zoo veel gunst en goedheid verschuldigd ben en die in mijn hart voor eeuwig aangeschreven staat?”

„Wij zullen ons hierover wel eens nader verklaren, Hopman! thans weet gij alles wat gij noodig hadt te weten; wij hebben alzoo niets anders te overwegen dan de wijze, waarop gij van hier ontkomen, en het oord, waarheen gij mijne nicht geleiden zult”.

„Met mijn leven zal ik haar beschermen, elken droppel bloed zal ik voor hare veiligheid gaarne opofferen”.

„Daaraan wordt door ons niet getwijfeld, Hopman! want ware uwe ridderlijke braafheid ons niet bekend, wij zouden ons wel gewacht hebben de eer en onschuld onzer nicht aan uwe hoede en geleide toe te vertrouwen. Thans echter hebben wij hierover geene ongerustheid, maar wel waarheen gij met haar te midden der duisternis en van den nacht, u zult begeven, en hoedanig gij ”

„O, vrees hiervoor niet, Mevrouw! Wij zullen ons terstond naar *Bergen op Zoom* spoeden, waar zij wel veilig zijn zal, om haar morgen reeds in persoon naar mijne moei te geleiden”.

„Vergeet gij dan Hopman ! dat het reeds avond is en de poorten der vesting voor uwe aankomst er gesloten zijn zullen?”

„Dit is niets Mevrouw! Op mijn geroep zal men mij wel binnen laten, als wanneer wij niets meer te duchten zullen hebben”.

„Dan geleide de Hemel uwe schreden !" hernam de Markgravin met eene bewogene stem, terwijl zij MARIA aan haar kloppend hart drukte, en met kracht de tranen terug drong, welke in hare oogen opwelden. Ook MARIA was hevig aangedaan, zij gevoelde het diep op dit beslissend oogenblik, welk een gewigtigen stap zij op het punt was te doen, een stap, die over haar toekomstig lot geluk of wee zoude aanbrengen. Met eenen gestrengen levensregel bekend, schier geheel afgezonderd van de wereld, en van hare kindschheid af aan de ondergeschiktheid gewoon, zou zij weldra geheel op zich zelve staan, overgegeven aan eenen man, die haar wel hartelijk lief had, doch die evenwel als krijgsman zoo moeilijk voor haar zorgen kon; zoo goed als verlaten van allen, die door de banden des bloeds aan haar vereenigd waren, voortvlugtig en omringd van wezens, die haar ten eenenmale vreemd moesten behandelen, elken oogenblik in vrees van door haren oom achterhaald te worden, wiens gramschap zij reeds zoo zeer had opgewekt, verre verwijderd van de eenige vriendin, die voor haar altijd met moederlijke liefde gezorgd had; kon het wel anders, dat zij op dien beslissenden stond huiverig was tot dien stap te besluiten, waartoe zij nog kort te voren alle kracht vermeende te hebben, en aarzelend in de armen van de Markgravin hing, aan wier borst zij bittere tranen van diepgaande zielesmart vergoot?

Ach! wie zou het van de teedere maagd anders verwacht hebben?

Doch aan haar geluk hing thans te veel, en in weêrwil van de droefheid, welke het hart der Markgravin verscheurde, dwong de medelijdende moei zich eene bedaardheid af, welke zij niet kon bezitten, daar ook haar thans allerlei akelige denkbeelden bestormden, die

haar het afscheid zwaar maakten. Desniettemin vermomde zij zich en sprak zij:

„Kom MARIA! houd u sterk en toon thans, dat gij de kracht bezit om iets voor uw geluk te beproeven. Aan beter geleide dan aan uwen HENDRIK kon ik u niet toevertrouwen; maak mij daarom het hart niet weeker dan het reeds is, en gedraag u zoo als het aan eene telg uit het geslacht der MERODE'S betaamt; wij mogen geen oogenblik tijd meer verzuimen, indien wij niet moedwillig alles willen verliezen, wat wij met zooveel gevaar daargestelden. Hier HENDRIK! is uwe bruid; houd haar in eere en laat hare deugd en onschuld u even heilig zijn als die uwer moeder, opdat gij eenmaal onbevlekt met de reine maagd den onverbreekbaren band des huwelijks voor het heilig altaar snoeren moogt, waarover ik thans reeds, als hare naaste bloedverwante, den zegen uitspreek”.

Onwillekeurig knielden MARIA en HENDRIK voor de waardige vrouw neder; diep bewogen lag zij hare bevende handen op beider hoofd en sprak zij vol moederlijke liefde den innigsten zegen over het geliefde paar uit, dat, tot in de ziel getroffen, geene woorden had om het gevoel hunner harten uit te drukken.

Met een hemelschen lach, rigtte de Markgravin hen op, en thans beiden nogmaals in hare armen knellende en een heeten kus op hunne voorhoofden drukkende, vervolgde zij:

„Nu geen oogenblik langer hier vertoefd. Vaartwel, mijne kinderen! God zij met u !”

Zacht nam zij beider handen en geleidde hen even buiten de kamer, alwaar zij een kostbaar zwaard opnam, reeds te voren door haar opzettelijk daar geplaatst, en aan HENDRIK overgaf, nog deze woorden sprekende:

„Neem dit zwaard in plaats van het staal, dat men u op zulk eene schandelijke wijze ontweldigde, en verdedig daarmede, eischt het de nood, uwe bruid en hare eer ! Vaartwel ! vaartwel !"

Terstond trad Ruiter JAN op het weifelend paar toe, en vermaande hen om in Gods naam toch niet langer te toeven, daar aan elken stond hun leven hing; hij zou hen voorgaan en hunne schreden geleiden.

Schier werktuigelijk volgden VAN VALKENBURG en MARIA den koenen Ruiter, die hen, zonder dat zij nog door een der huisgenooten waren opgemerkt geworden, buiten het kasteel geleidde; doch hier kwam HENDRIK weder tot zijne bezinning terug en toonde hij opnieuw een VALKENBURG te zijn.

„Hoe komen wij de poort uit, JAN?" vroeg hij zacht, terwijl hij ijlings eenen bespiedenden blik rondom zich wierp; doch tot hunne blijdschap bevond zich niemand op het eenzame plein.

Het gure weder, door hevige regenbuijen afgewisseld, diende hun bijzonder, terwijl de aangekomene gasten zooveel te vertellen hadden, dat niemand voor eenig ander ding meer aandacht had.

„Spreek niet, Hopman! en volg mij zonder aarzelen", zeide JAN zoo zacht als hem eenigzins mogelijk was; "ik heb voor alles reeds zorg gedragen".

„Zwijgend gingen zij nu het hofplein over naar het achtergedeelte van het kasteel, alwaar zij den muur bestegen en er een oogenblik bleven stil staan, om te luisteren of ook welligt een verrader zich in den omtrek verscholen had; doch alles was er doodsch en naar; kletterend stortte de regen op den kouden grond, en doorweekte de anders harde klei tot modderig slijk.

„Wees niet beschroomd, Hopman!" vervolgde JAN mompelende; „indien wij er geene menschen ontmoeten, dan bestaat er geen gevaar".

Terwijl hij deze woorden sprak, tastte hij in het vochtige gras, waarmede de kant van den muur begroeid was, naar ene touwladder, welke hij daar dien middag reeds bevestigd had. Spoedig vond hij dezelve, en hierop naar beneden dalende, om te onderzoeken of er alles veilig was, kwam hij in eenen oogwenk weder boven en verzocht hij den Hopman en zijne bruid, langs de ladder zijn voorbeeld te volgen, als ten volle verzekerd, dat er geen onraad te vreezen was, terwijl hij voor hunne zekerheid zoo lang zou boven blijven.

VAN VALKENBURG betrad hierop de ladder, en MARIA, welke als eene teedere plant beefde, ondersteunende, bereikten zij weldra den grond onder den muur.

Dadelijk was JAN weder bij hen; zonder dralen drong hij hen op zijde en stapte in het water, waardoor hij tot geleider zou verstreken, hun voor, als een natuurlijk blijk voor den Hopman en zijne bruid om hem te volgen, doch thans scheen VAN VALKENBURG voor het eerst te dralen, omdat hij vreesde zijne MARIA aan dit gevaar bloot te stellen.

„Aarzel niet, Hopman! geloof mij, de gracht is op deze plaats zeer goed waadbaar, doch al ware zij dit niet, dan nog moesten wij ervan gebruik maken, omdat er geene andere gelegenheid is, om onopgemerkt het kasteel uit te komen; maar waarvoor zijt gij beducht? ik zal u immers voorgeen”.

„Vertrouwt gij u aan mij, MARIA?” vroeg VAN VALKENBURG fluisterende, maar het zwakke meisje was zoo ontroerd, dat zij geen woord kon uitbrengen; eene zachte drukking harer hand gaf hem echter hare goedkeuring te kennen.

Langer thans te aarzelen zou zwakheid verraden hebben, en dit moest niemand van HENDRIK VAN VALKENBURG ooit kunnen zeggen. Met eene krachtige hand nam hij de reine maagd op zijne armen, en voorzigtig zijne voeten in het water zettende, volgde hij met eenen vasten stap

den Ruiter door het plassende nat en bereikten zij zonder eenig letsel het buitenwerk der sterkte, hetwelk aldaar met eenige vruchtboomen tot eenen kleinen hof beplant was, doch waarin thans alles nog in den winterslaap gedoken lag.

„Wij hebben hier niets te vreezen, Hopman, want aan dit gedeelte van het kasteel bevindt zich nooit eenige krijgsman. Wij zijn thans het gevaar te boven”.

„Maar hoe komen wij de andere gracht over, JAN! deze is immers met geene mogelijkheid te doorwaden?”

„Ik heb er reeds voor gezorgd door het jachtje van den Markgraaf dezen middag uit het schuitenhuisje te halen en stil hier heen te brengen”.

„En heeft men hiervan niets bespeurd?”

„Het is heden veel te druk geweest, om op zulk eene kleinigheid te letten; volg mij maar gerust”.

Dit antwoord had eensklaps goeden moed ingeboezemd. Met eene krachtige hand ondersteunde de Hopman het sidderende meisje, dat naauwelijks wist wat zij deed; schier buiten staat zich op de beenen staande te houden, zou zij nedergezeggen zijn, indien VAN VALKENBURG haar niet meer gedragen had dan dat zij ging. Zoo bereikten zij in weinige oogenblikken de andere zijde van den hof, in welken JAN zoo geheel te huis was, dat hij, in weêrwil van de duisternis, hen schier voor elken boom wist te behoeden, die hen door er tegen te loopen zoo ligt had kunnen wonden.

„Waar drommel ligt het jacht dan?” riep JAN in zich zelven, terwijl hij zich door de doornhaag een pad had gebaand en langs den steilen kant der gracht heen kroop, om het touw te zoeken, waaraan hij het vaartuig gebonden en aan eenen struik vastgelegd had.

„Hier is de plek geweest, waar de schuit leggen moest, en echter kan ik toch mis hebben”, vervolgde hij; maar al zijn zoeken was te vergeefs.

„Waarom toeft gij zoo lang, JAN?” vroeg VAN VALKENBURG met eene half gesmoorde stem; „is er onraad?”

„Neen, Hopman! maar die verwenschte schuit vind ik nergens. Ik ben reeds halver lijf te water getogen en toch kan ik het touw er niet van vinden”.

„Zijn wij wel op de rechte plaats, JAN? de donkerheid van den nacht kan u ligt van het spoor gebracht hebben”.

„Neen, Hopman ! ik gelijk de katten, die in den duister zien kunnen, maar die vermaledijde schuit is naar den duivel”.

„Is de gracht niet te doorwaden, JAN?”

„Neen, dat is onmogelijk; was het maar niet zoo helsch donker, door dien weêrgaschen regen (want zóó laat is het nog niet), dan was het niets; doch wie kan thans eene hand voor oogen zien?”

„Wij moeten er toch zien over te komen, JAN! willen wij niet alles opgeven”.

„Kan je zwemmen, Hopman?”

Neen JAN, maar al kon ik dit, dan kan ik toch van de Jonkvrouw zulk een togt niet vergen”.

„Wacht eens, Hopman, ik geloof, dat ik het verloren schaap in het oog heb; doch hoe het er komt, mag Joost weten”.

Zonder zich verder uit te laten, begaf de koene ruiter zich terstond te water, en spartelde hij, daar hij geen zwemmen geleerd had, door het koele bad, totdat hij de plek bereikte, alwaar inderdaad het jagt lag. Waarschijnlijk had JAN dien middag in de haast het touw niet goed aan het struikgewas vastgemaakt, want het hing los aan het boord van het vaartuig, dat door den wind van den oever gedreven en naar de overzijde van de gracht gejaagd was.

Hoe moeilijk het JAN ook viel, klonterde hij echter langs het glibberige touw binnen boord, vond spoedig den gereed gelegen haak, en stuwde

daarmede, zonder zich om de koude, zijne natte Ideederen of zijne verstijfde leden te bekreunen, naar de andere zijde des oevers, vanwaar hij spoedig het geluk had den Hopman en zijne beminde af te halen en behouden op het kleine vaartuig te geleiden.

„Thans zijn wij behouden, Hopman !" hernam hij vrolijk, en stootte met kracht van den steilen kant, om in eene vaart de overzijde ervan te bereiken, alsof dáár geen gevaar meer dreigen kon.

Woorden ontbraken VAN VALKENBURG om zijnen dank over zijne redding en die zijner geliefde aan het Opperwezen te stamelen; doch waar de taal te arm is, daar is eene zucht, een blik meer sprekend dan de welluidendste klanken; ook MARIA koesterde thans weder nieuwe hoop, want het grootste gevaar was zij toch te boven, en dankende drukte zij de natte hand van haren vriend, in wien thans hare wereld opgesloten lag.

Zacht fluisterde bij haar de liefelijke woorden: „Wij zijn gered !" in het angstig luisterende oor, toen eensklaps een verward gedruisch, niet ongelijk aan het geraas van het schuimend nat, opgeworpen door het scheprad eens watermolens, zich hooren deed en eenen plotselingen schrik in hunne aderen joeg, ja, zelfs JAN van ontsteltenis den haak uit de hand deed glippen en de woorden van bemoediging en troost, welke hij der Jonkvrouw wilde inboezemen, op zijne lippen besterven deed.

Één oogwenk slechts, en de schrik was verdwenen, maar de vrees verving thans zijne plaats, daar zij de oorzaak van dat rumoer wel aanstonds gisten, doch elkander niet durfden te bekennen.

Het was de ontdekking van den doodslag, welken Ruiter JAN den schildwacht had toegebracht.

Zoodra de Markgraaf van zijnen korten rit op het kasteel was teruggekomen, vervuld van blijdschap, dat alles naar wensch ging en de Spaansche vendels hem op den voet volgden, had hij wederom aan het laaghartig verlangen geen en wederstand kunnen bieden, om zijnen gevangene nog eens te bezoeken en zich in zijn leed te verheugen. Ten hoogste bevreemdde het hem, toen hij, voorafgegaan door zijne kamerdienaars, welke elk eene brandende waskaars op eenen grooten koperen kandelaar, in de hand hielden, in den langen gang geen en schildwacht zag, dewijl hij ten strengste verboden had om, onder welk voorwendsel dan ook, met den gevangene te spreken of bij hem binnen te gaan; doch het vermoeden aan eene mogelijke ontvlugting was geenszins in zijne zwarte ziel opgekomen.

Driftig, om de reden van deze ongehoorzaamheid te ontdekken, en den op post staanden krijgsman voor deze overtreding van zijn bevel te doen tuchtigen, snelde hij zijne bedienden vooruit, zag de deur van VAN VALKENBURG 's kerker openstaan, en geen geluid in het donkere vertrek vernemende, riep hij, onder het uitbraken van eenen verschrikkelijken vloek: „Licht, licht!”

In gelijken adem stormden zijne kamerdienaars den Markgraaf na, en de kamer binnen; doch geene pen is in staat de woede te beschrijven, die den gestrengen gebieder bemagtigde, toen hij het vertrek ledig en zijnen gevangene er uit ontvlugt zag.

Verschrikt en als aan den grond genageld, stonden de lakeijen, die uit vrees naar den uitersten hoek der kamer gesneld waren, en bevende voor de gramschap eens mans, wien zij nooit te voren zoo verwoed hadden gezien.

„Waar is de schurk, slaven?” riep hij stotterende, zoo geweldig had de kokende drift hem aangegrepen; maar niemand kon hem een voldoende antwoord geven.

Stampvoetende van kwaadheid, vloog hij de kamer uit, den gang in, en roerloos van ontzetting bleef hij staan, toen hij het lijk van den krijgsman bemerkte, dat, als in een bloedbad zwemmende, dicht ineengedrongen op den grond lag; maar zeer kort duurde dit oogenblik van overmagt op zijne razernij.

Op zijnen wenk ligttten zijne kamerdienaars den verslagene op, doch geen spoor van leven was er meer in hem; evenwel toonden zijne nog niet geheel verstijfde leden, dat hij eerst voor weinige oogenblikken ontslapen was.

„Brengt het lijk weg.... Maar neen, laat het maar liggen, en volgt mij”, beval Heer JAN op veel gematigder toon; doch in zijne oogen brandde een vuur, hetwelk van de inwendige woede getuigde die hem bezielde. Zoodra hij beneden was gekomen, gaf hij in weinige woorden van de ontvlugting berigt, en gelastte hij op staanden voet het naauwkeurigst onderzoek in het kasteel en deszelfs omliggende werken, met bedreiging van de doodstraf aan allen, die den misdadiger hadden helpen ontvlugten.

Het was dit rumoer, hetwelk zoo plotseling de doodelijke stilte om het kasteel afgebroken en zulle eene groote ontsteltenis bij de drie vlugtelingen te weeg gebragt had.

Duidelijk zagen zij het licht der brandende toortsen rondom het gebouw flikkeren, waarmede het onderzoek plaats had, en hoorden zij nu en dan de stem van den Markgraaf boven alles uit; zeer verstaanbaar zelfs hoorden zij zijn bevel tot navraag aan de poorten, om te weten te komen of de gevangene het kasteel ontkomen was, en eenen anderen last, om dadelijk op te zitten en links en regts den landweg op te rennen.

Angstig bleef het drietal eene poos werkeloos, zonder van den zoo duren tijd gebruik te maken, en, door de duisternis begunstigd, eenen

veiliger schuilhoek op te sporen; doch dat verwijl en die besluiteloosheid hielden spoedig op.

Ruiter JAN was de eerste, die weder handen aan het werk sloeg, en het jagt, zonder naar iets te vragen, in eene sloot stuurde, welker uitwatering op de uitgestrekte bouwgronden of weide eene veiliger schuilplaats bood, dan de landweg, die weldra door de ruiters van den Markgraaf zoude worden betreden.

„Wij moeten er hier uit, Hopman! en de weide in; anders zijn wij er nog om koud. Spoedig opgestaan en de Jonkvrouw beenen gemaakt; langer te wachten brengt ons den dood”.

Dit gezegd hebbende, sleepte hij het jagt een eind wegs de breede sloot in, uit voorzorg dat het licht der flambouwen het vaartuig niet zou doen ontdekken, doch zoodra hij de schuit achter een klein boschkaadje getrokken had, bragt zijn ijver ook weder leven en beweging in den Hopman, die, thans alles op het hoogste spel gebragt ziende, ook niet aarzelen kon er alles aan te wagen, om zich en zijne beminde te redden.

Ondersteund door den Hopman en Ruiter JAN, klom MARIA het jagt uit, hetwelk JAN daarop zorgvuldig met het touw aan eenen boom bond, en zich verder aan het geleide van den Algoede toevertrouwende, Die hen boven verwachting zoo ver geholpen had, liepen zij, met zoo veel spoed als hun mogelijk was, de weide regtstreeks in, zonder te weten of te overleggen, waar zij te regt zouden komen, of zich te storen aan het kletteren van den regen, die straalsgewijze van den hemel afstroomde.

Geen plek werd door het krijgsvolk van den Markgraaf op en om het kasteel ondoorzocht gelaten, nadat velen het scherpste verhoor hadden doorgestaan; doch alle moeite was vruchteloos, en tandenknarsende van woede, moest de Markgraaf het onderzoek ten laatste

opgeven, dewijl hem andere werkzaamheden toefden, die niet minder zijne aandacht vorderden.

Nog wist hij niets van het verdwijnen van zijne nicht, toen hij op eenmaal aan haar dacht, en in weêrwil van zijne talrijke voorbereidselen voor den aanstaanden togt, alles plotseling varen liet, en naar het kleine vertrek van MARIA snelde, om haar over het onbegrijpelijk ontvlugten van den Hopman te ondervragen, eene ontvlugting, die hem dáárom zoo raadselachtig voorkwam, dewijl bij het onderzoek van het lijk gebleken was, dat de houw met een ruiterzwaard was toegebracht, hetwelk VAN VALKENBURG niet bezat; zoodat het bewezen was, dat hij hulp erlangd had, en er een verrader onder het krijgsvolk schuilen moest; doch zoodra hij het vertrek van zijne nicht ledig zag, en uit het gemis harer kleederen terstond den ganschen toedragt der zaak begreep, toen geleek hij geen mensch meer: hij was een duivel, en verschrikkelijk was de wraak, die hij den vlugtelingen en hunnen helpers zwoer.

Genoodzaakt echter om derzelfver volvoering uit te stellen, dewijl hij elken oogenblik Pater LEINGRITIUS met de beide gidsen verwachtte, en alle vertraag thans voor hem hoogst noodlottig was, kropte hij zijne gramschap bij zich zelve op; doch dat opkroppen was de windstilte vóór het losbreken van den donder; het was de schitterende vuurvlam op eenen afstand, vóór het geknal van het bulderend kanonschot; het was de walmende damp over den stinkenden poel.

„Ik had reeds gedacht, mijn zoon, dat gij het juiste uur vergeten waart”, sprak LEINGRITIUS tot STAAS, toen deze op het bestemde tijdstip bij den geestelijke binnen trad, „want ik geloof, dat het reeds over vier ure is”.

„Het sloeg juist, toen ik hier aanklopte, mijn vader!" antwoordde STAAS min of meer verlegen., Dan zal ik mij zeker vergist hebben, ook is ANTHONIJ er nog niet, die ons op onze wandeling vergezellen zal. Hij is anders ook altijd "

Doch op hetzelfde oogenblik werd de verwacht wordende aangediend, en trad deze, na eene korte poos toevens, de onhuiselijke cel binnen. „Gijlieden zijt mannen van uw woord, vrienden ! op wie men kan staat maken", vervolgde de Pater vleijend, terwijl hij zijnen mantel omwierp en hun minzaam verzocht hem te volgen. Zonder op straat het gesprek te vervolgen (iets dat ook vrij moeilijk zou geweest zijn, uit hoofde van het rumoer en getier, dat de onwillige krijgslieden voortdurend bleven aanheffen), stapte de Pastoor met de twee gezellen stil-zwijgend naar de Waterpoort ²⁹), alwaar hij hun de gelegenheid aanwees, die zich daar voordeed, om zonder het geringste gevaar eenig krijgsvolk binnen de stad te brengen, vooral omdat aan die poort, welke door twee bolwerken en eene halve maan verdedigd werd, waardoor elke aanval of bestorming dwaasheid zou geweest zijn, zich geene wacht bevond en slechts één schildwacht er den post uitmaakte.

Deze aanwijzing geschiedde zoo bondig, 's mans redenen waren met zooveel overleg gepaard, en zijne taal was zoo overredend, dat noch STAAS noch ANTHONIJ er eenige zwaarigheid in zagen, ja ronduit bekennen moesten, dat zij zich niet begripen konden, hoe het mogelijk was, dat niemand nog op dien inval gekomen was.

„Gij hebt er bijgevolg niets tegen, mijne vrienden", hernam LEINGRITIUS hierop, „om het krijgsvolk er tot gids te verstrekken en het vervolgens

²⁹ Waar de auteur spreekt over de Waterpoort, is bedoeld de Begijnenpoort die aan het eind van de Lange Nieuwstraat (thans Korenbeursstraat) toegang gaf naar het buiten de wal liggende Begijnenhof. Bij/onder deze poort was de doorgang waar de Grebbe de stad in kwam.

door de stad naar de Steenberger-Poort te geleiden, alwaar de Markgraaf met zijne overige magt zich bevinden zal, om hem de poort te openen en binnen te laten?"

„Indien dit geoorloofd is, mijn vader", hernam STAAS, „dan..."

„Ik heb er niets tegen", sprak ANTHONIJ, „en ben uw man".

„Dat antwoord verwachtte ik ook van ware zonen der Kerk, aan wie haar bloei of ondergang niet onverschillig zijn kan; doch toeven wij ook nu niet langer hier, maar laten wij eens eene kleine wandeling naar *Wouw* doen, alwaar zich de Markgraaf bevindt, die begeerig is de mannen te leeren kennen, welke nog iets voor God en zijne dienst over hebben".

„Moet de Markgraaf ons zien, mijn vader?" vroeg STAAS min of meer verlegen.

„Gij hebt daar immers niets tegen, meester, of is u de onderscheiding onverschillig, welke uw gebied u wel wil betoonen?"

„Neen, mijn vader ! maar ik vermeen, dat ik"

„Gij behoeft voor den achtbaren man niet beschroomd te zijn. Voor allen, die het goed met hem meenen, is hij een vriend, ja, een vader. Stel dus gerust alle vrees ter zijde, en laat ons een weinig aanstappen, want ik wenschte gaarne vóór acht ure (zijnde het gewone uur van poortsluiten) binnen de stad terug te zijn".

Zonder verdere tegenspraak, stapten de vrienden den weg naar *Wouw* op en kwamen zij juist op het kasteel aan, toen de Markgraaf de ontvlugting zijner nicht was gewaar geworden, en deswege nog in de hevigste gramschap verkeerde, zoodat er een geruime tijd voorbij ging, alvorens hij in zooverre bedacht was, dat hij den Pastoor met de beide gidsen kon te woord staan.

„Hier zijn de twee brave mannen, Heer Markgraaf!" zoo ving LEINGRITIUS, die nog niets van het voorgevallene op het kasteel

vernomen had, aan, „welke zich vrijwillig aangeboden hebben, om uwe zaak en die onzer geheiligde Godsdienst te dienen, niet om eene belooning, hoewel ik hun die in uwen naam heb toegezegd, maar uit ijver voor de eere Gods. Verwaardig u dus hun aanbod in genade aan te nemen, en met uwe goedkeuring te vereeren”.

„Daarop kunnen zij staat maken”, antwoordde de Markgraaf norsch; „doch ik heb u nog over eene zaak te onderhouden, vader ! waarin ik uwen raad behoef; indien gij derhalve niets meer van deze menschen mij voor te stellen hebt, kunnen zij zich wel zoo lang in deze kamer begeven”.

Terstond opende hij de deur van een belendend vertrek, en deed hen daar binnen treden, waarop hij het dadelijk sloot.

Hierop deed hij den Pastoor van het voorgevallene met VAN VALKENBURG en zijne nicht berigt, doch op zulk een gramstorigen toon, dat LEINGRITIUS alle moeite had, om hem te doen bedaren en zijne vermoedens te wederleggen, door het hem begrijpelijk te maken, dat VAN VALKENBURG, om MARIA's wille, verplicht was een diep geheim van een en ander te maken, zoo lang hij nog in des Markgraafs vergiffenis belang stelde.

„In allen gevalle”, zoo vervolgde hij, „kan de Hopman ons in onzen aanslag niets in den weg leggen, omdat het te laat is daartegen iets met grond voor te bereiden; vooreerst wijl hem de magt er toe ontbreekt, en ten andere omdat hem met geene zekerheid iets van ons ontwerp bekend is. Heeft hij zich bovendien, gelijk wel te onderstellen is, naar de stad begeven, dan is hij binnen weinige uren weder in uwe magt en kunt gij hem het dubbel vergelden, wat hij tegen u misdreef”.

„Bij Sinte Geertruid, Pater! dat uitzigt alleen kan mij ook ter nederzetten. Maar wee hem, indien hij mij andermaal in handen komt”.

„Laat dus alles afgesproken blijven, gelijk wij te zamen beraamd hebben, ik heb nu geen tijd om langer mij hier op te houden, om niet te laat in de stad terug te zijn. Hebt gij mij dus niets meer te zeggen, Heer Markgraaf! vergun mij dan, dat ik mij verwijder. Binnen weinige uren begroet ik u als overwinnaar binnen uwe Hofplaats”.

Zoodra de Pastoor vertrokken was, trad de Markgraaf het vertrek, waar STAAS en ANTHONY zich bevonden, weder binnen. Zijn gelaat had thans eene vriendelijke plooi aangenomen; minzaam sprak hij hen aan en zeide:

„Ik zal u iemand zenden, die u mijnen last zal doen verstaan. Blijft dus tot zoo lang hier”.

„Indien het maar niet te laat voor ons wordt, om in de stad terug te komen”, antwoordde STAAS, op een verlegen toon.

„Heeft de Pastoor u dan niet gezegd”, vroeg de Markgraaf verwonderd, „dat wij besloten hebben, heden nacht de vest te overmeesteren?”

„Heden nacht reeds, Heer?” stamelde STAAS, ten hoogste ontzet, „de heilige man zeide, dat dit eerst na een paar dagen zou plaats hebben”.

„Dan heeft hij zich versproken, vrienden ! Alles is tot den aanslag voorbereid en niets is er, dat ons er meer in belemmeren kan. Stelt u dus gerust; binnen weinige uren zult gij mijnen dapperen tot geleiders verstrekken. Intusschen zal ik zorg dragen, dat het u hier aan niets ontbreke, om naar ligchaam en geest wel gesterkt, uwen togt aan te vangen. Morgen ochtend kunt gij u op het Hof bij mij aandienen, om het u toegezegde loon te ontvangen”.

Zonder zich verder met hen op te houden, verliet de Markgraaf het vertrek, alwaar na eenige oogenblikken, een kamerdienaar met eene volle kan schuimend bier en brood en kaas binnentrad, en hun een en ander voorzette; maar STAAS zoo min als ANTHONY, hadden eenigen trek. Sprakeloos staarden zij elkander aan; doch beiden schroomden, hunne gedachten elkander mede te deelen, en vruchteloos drong de kamerdienaar hen om den volgeschonken beker te ledigen, onder verzekering, dat de kelder van den Markgraaf te goed voorzien was, om met slappe lippen het krachtig brouwsel te proeven.

Toen hij eindelijk zag, dat zijn dringen tevergeefs was, verliet hij hen, met de vermaning, dat zij dwaas deden met zich van geene stijve hartsterking vóór hunnen togt te voorzien, daar die hun bij het slechte weder wel te stade zou komen.

„Hoe vindt gij dit alles, ANTHONY?” vroeg STAAS eindelijk; want het was hem onmogelijk langer te zwijgen.

„Dat weet sinjeur Sint Petrus”, antwoordde deze, „maar onze brave Pastoor heeft ons leelijk bij den neus gehad”.

Op dit oogenblik trad KASPER, de vertrouwde kamerjonker van den Markgraaf, bij hen binnen en zeide lagchende:

„Zijt gij zoo verzadigd, vrienden! dat gij zulk een heerlijk maal onaangeroerd kunt laten? Kom, tast toe en bedwing u niet”.

„Bij onze heilige vrouw”, riep STAAS; „ik moet den Markgraaf spreken”.

Te gelijk snelde hij naar de deur van het vertrek; doch terstond plaatste KASPER zich voor dezelve en zeide lagchende:

„Stop eens, vriend! dat gaat hier zoo niet. Gij zijt niet in uwen winkel; wacht slechts geduldig af, wat de Markgraaf voor u doen zal. Bij sinjeur den drommel! hij is de man er niet naar, die zijn woord niet houden zou. Bereken toch eens, wat u voor aan dat bagatel krijgvolk tot gidsen

te verstrekken, beschoren is: rijkdom en eer hier, en ginds eenen ruimen ingang, waar Sint Petrus portier is”.

„Doe als ik, STAAS ! en heb geduld”, sprak ANTHONY; „men zal ons er niet voor ophangen, als de zaak ook al mislukken mogt”.

„Daarmede houden wij ons niet op”, hernam KASPER, „ofschoon wij den naam hebben er niet malsch mede te zijn; maar wat beteekent het ook? Een strop is spoedig gereed en het hangen is in eene minuut gedaan. Beef maar niet, goede man! die dood beteekent niets; maar dat radbraken en vierendeelen is eene leelijke zaak, die ik liever mijne buurvrouw dan mij zelven gun”.

Een schaterende lach van den snuggen kamerjonker bewees de aardigheid van zijn eigen gezegde, en daar hij op vrolijken toon voortging, de beide gidsen tot hunnen togt te bemoedigen, bragt hij het ten laatste zoo ver, dat zij de volle bekers aanspraken en zich met het krachtig vocht te goed deden, in de hoop hierdoor kracht en moed tot het werk op te zamelen, hetwelk na weinige oogenblikken van hen verlangd zou worden.

Tot verwondering echter van den timmerman, scheen het schuimend bier geenen invloed op zijnen moed uit te oefenen. Ach, zijne beklemdheid kon hij er niet door van het hart afspoelen; integendeel scheen die bedruktheid te heviger, naarmate hij meer dronk.

ANTHONY evenwel gevoelde er zich opgeruimd door worden, zoodat hij ten laatste met de bezorgdheid van zijnen medgezel begon te spotten en hem aanried liever in een klooster voor monnik te gaan spelen, dan het harnas aan te gorden om een held te worden.

„Scherts er vrij mede”, antwoordde STAAS, „ik blijf er bij, dat het niet fraai van onzen pastoor geweest is, ons zoo om den tuin te leiden; doch de zaak ligt er toe en beter is het thans niets te verzuimen om de

onderneming te doen gelukken, dan ons zat te drinken en niet meer te weten wat wij doen moeten”.

„Daarin hebt gij, bij kaas en schelpzand ! gelijk”, riep ANTHONY vrolijk uit; en onder soortgelijk onderhoud verdreef men elkander den tijd, totdat het oogenblik, bestemd tot den aanvang van den gewaagden togt, eindelijk dáár was.

Een verward rumoer, zamengesteld uit het geklinkklank van verscheidene wapenen, vrolijk gepraat en verward geraas, kondigden den voortgang van de onderneming aan; juist dreunde de klokslag van elf ure uit het nabijgelegene *Wouw* door het luchtruim, toen de Markgraaf voor het krijgsvolk verscheen, hetwelk blijmoedig gereed stond eenen koenen aanslag te wagen.

Onder het flikkeren der flambouwen, die naauwelijks door den regen vlamme bleven, deed de Markgraaf eene korte aanspraak, welke moed en volharding ademde en welke hij sloot met de belofte van eene schitterende belooning, indien de krijgsknechten aan de verwachting beantwoordden, welke de bevelhebbers van hunne dapperheid koesterden, zonder evenwel het oord of de plaats nog te mogen noemen, waar hunne dapperheid blijken moest.

Onder een daverend gejuich betuigden al de aanwezigen hunne bereidvaardigheid tot den voorgenomen togt, terwijl de Staatsche krijgslieden, die onder een listig voorwendsel zich hunne wapenen hadden laten ontnemen, als standbeelden achterwaarts geschaard stonden, en zich niet konden begrijpen, wat het doel was van den aan te vangen marsch, welken de Markgraaf met zulk eenen digten sluier bedekt hield.

Op dat oogenblik werden STAAS en ANTHONY door den kamerjonker KASPER voor den Markgraaf geleid, die hun vervolgens de dure verplig-

ting voorhield, welke thans op hen rustte, en over het groote vertrouwen sprak, hetwelk hij van de vervulling van hunnen pligt koesterde, met de herhaalde toezegging van zijne gunst en eene rijke belooning; en zich terstond hierop tot de hoofden der uitrukkende troepen wendende, deed hij STAAS de gelegenheid missen om hem een woord op zijne aanspraak tegemoet te voeren.

Kort daarop stelde, onder het bevel van Hopman SEBASTIAAN, zich de krijgsschaar, uit ongeveer driehonderd voetknechten, met musketten, strijdbijlen en spiessen gewapend, bestaande, in beweging en verliet zij zonder het minste gedruisch, daar de uiterste stilte streng bevolen was, het voorplein van het kasteel, den weg naar *Bergen op Zoom* inslaande.

Terstond na het vertrek dezer krijgsbenden werd de brug weder opgehaald, de poort gesloten en keerde er alles tot de vorige stilte terug, ofschoon de achterblijvende krijgslieden niet onduidelijk hunne ontevredenheid over de achterhoudendheid hunner Hoplieden blijken lieten.

Vierde Hoofdstuk

Verhef, verheft uw muiterkreeten,
En jubelt blij lang de afgrondsbaan.
't Verraad voert aan een gouden keten,
(Die boei van 't omgekocht geweten)
De slavernij ten troon, langs zijde slingerpan.

Maar, laat Gods stem zich eenmaal hooren:
„Tot hiertoe, monster ! verder niet ! “
Dan dond're hem dat woord in de ooren:
En 't nachtelijk wee, aan de aard beschoren,
Zij als de nevelwolk, die voor het zonlicht vliedt.

L. J. M. Moerasgrondsopborrelingen.

„Holla he!! Opent de poort, mannen! Doet open!" schreeuwde Ruiter JAN, zoo luid als hij eenigzins vermogt; terwijl hij met eenen grooten kei onophoudelijk op de zware deur beukte en met den hiel zijner ruitersstevens³⁰) er op bonsde; maar niemand scheen den driftigen krijgsman te hooren, en doodelijk stil bleef het in den omtrek, alsof de natuur met de inwoners der stad zamengespannen had, om hem en den Hopman VAN VALKENBURG tot vertwijfeling te brengen. Met het grootste levensgevaar waren zij, na ruim vijf uren rond gezworven te hebben, eindelijk aan den landweg gekomen, doornat van den regen en het slootwater, dat zij telkens hadden moeten doorwaden, in de hoop van eindelijk een gebaand pad te vinden. Al spoedig was de Hopman verplicht geworden zijne beminde MARIA op te nemen en haar uren lang te dragen, totdat hij doodelijk vermoeid, niet meer voort kon en den lieven last aan zijnen getrouwen JAN moest overgeven, die hem willend hierin ondersteunde, doch ten laatste

³⁰ Rijlaarzen.

almede te veel van zijne krachten gevergd had en bekennen moest, dat ook hij niet meer voort kon.

In dien toestand hadden zij op het oogenblik, dat zij dachten te bezwijken, den landweg bereikt, hetgeen hen met zulk eenen nieuwen moed vervulde, dat zij hunne laatste krachten nog eenmaal beproefden, in de hoop van weldra voor de vesting te komen en in dezelve van hunne vermoeienis uit te rusten; hoe ongelooflijk zwaar het hun ook viel, bereikten zij eindelijk de Wouwpoort, voor welke VAN VALKENBURG genoodzaakt was te gaan nederzitten, met de schier levenlooze MARIA op zijne knieën, te magteloos om hem een woord toe te spreken.

Juist dreunde het middernachtsuur van de groote kerktoren, toen JAN het eerste geschreeuw van, „Opent de Poort" aanhief; doch ruim tien minuten verlieden, alvorens hij gehoord werd en een krijgsman hem van den muur toeriep, dat hij tot den morgenstond wachten moest, want dat men des nachts voor niemand de poort opende.

„Uw Hopman VAN VALKENBURG staat er voor, en wanneer gij hem niet dadelijk te hulp komt, is hij een lijk”, schreeuwde JAN met inspanning van alle kracht.

„Ik ben het, HENDRIK VAN VALKENBURG, " riep de Hopman thans zelf; maar zijne stem was door de uitgestane vermoeienis zoo zacht, dat zij door den wind verdoofd werd.

„Kerel, gij liegt”, riep de schildwacht: „Hopman VAN VALKENBURG is er de man niet na, om zoo laat in den nacht hier voor de poort te komen”.

„Kom en zie”, antwoordde JAN; „wat zoudt gij van twee kameraden te vreezen hebben? Doch indien gij langer toeft, dan hebt gij den dood van uwen braven Hopman op uw geweten”.

Dit woord besliste. Vloekende trad de schildwacht van den muur en kwam voor de welgesloten poortdeur, vóór welke hij, alvorens het

kleine deurtje in dezelve te openen, luidkeels riep: „Zijt gij het werkelijk, Hopman?”

„Ik ben het, krijgsman, doe maar gerust open en kom mij te hulp”. Thans was er geen twijfel aan. In een oogenblik werden de grendels weggeschoven, kraste de sleutel in het ijzeren slot, en draaide het deurtje op deszelfs verroeste hengsels; doch VAN VALKENBURG was niet in staat zonder hulp op te staan, welk eene moeite hij daartoe ook aanwendde.

„Mijn God, Hopman, wat is u overgekomen?” vroeg de schildwacht verwonderd, terwijl JAN de Jonkvrouw opnam en naar binnen droeg. Help mij maar vriend”, antwoordde VAN VALKENBURG, " en zie of gij mij naar het wachthuis brengen kunt, want ik kan waarachtig niet meer voort”.

„Leun maar op mijnen schouder, Hopman, dan zullen wij er wel komen. Voorzigtig, denk om den houten dorpel, anders tuimelt gij nog voorover”.

Met de uiterste inspanning kwam VAN VALKENBURG binnen de poort, alwaar de krijgsman hem op eene steenen bank in de nis nederzette, en terstond het deurtje sloot en grendelde.

„Zie zoo”, vervolgde hij: „nu zullen we zien of wij u verder kunnen voorthelpen. Houd u maar goed aan mij vast. Ik ben voor geen klein vrachtje vervaard”.

Hoe moeilijk het den Hopman ook viel, bereikte hij echter het wachthuis, alwaar JAN reeds bezig was, om de Jonkvrouw door het toedienen van eenen beker brandewijn, waarvan hij eerst zelf eene goede teug genomen had, tot het leven en haar bewustzijn terug te brengen; werkelijk bleek het, dat dit middel haar heilzaam was, want juist ademde zij voor het eerst weder vrij en sloeg het matte oog op

den Hopman, op het oogenblik dat deze binnenkwam en insgelijks gretig eenen vollen beker met dit geestrijk vocht naar binnen sloeg. „Leeft zij nog?” vroeg hij met vonkelende oogen, en in weêrwil van zijne vermoeidheid waggelde hij naar haar toe en drukte hij een vurigen kus op hare ijskoude hand, in welke schier geen gevoel meer was.

„Gooit toch wat takkebossen op je vuur, lummels, " riep JAN tot de omstaande krijgslieden, die van verwondering over deze ontmoeting, de eene zonderlinge gissing op de andere stapelden, „opdat wij weder tot eenige krachten komen; ziet gij dan niet, dat wij door en door nat zijn?”

Dit woord klonk als een bevel; want terstond waren vele handen in de weer om alles bijeen te brengen, wat tot verkwikking en verwarming dienen kon; met gediensstigen ijver trok de Onderhopman, de bevelhebber der wacht, zijne eigene bovenkleederen uit en voorzag er VAN VALKENBURG mede; ook stond hij er op, dat ook de Jonkvrouw drooge krijgsmans kleederen zou aantrekken, waarvan VAN VALKENBURG hem niet dan met moeite de onvoegzaamheid begrijpelijk kon maken.

„Weet je wat je doet, Kommandant!" zeide nu Ruiter JAN; „laat het ijzer hek in je poort naar beneden vallen; want als ik mij niet bedrieg, dan is er onraad te wachten. Is het niet van nacht, dan stellig morgen”.

Kom, kom, je droomt, maat", antwoordde de Onderhopman.

„Ruiter JAN heeft gelijk", antwoordde VAN VALKENBURG; „het kan nooit kwaad, doe maar wat hij zegt”.

„Nu als je er zoo over denkt, Hopman, dan heb ik er niets tegen", en terstond snelde hij met een paar mannen heen, om dien raad te volgen.

Ik ben door die teug brandewijn weder een heele kerel geworden, Hopman, " hernam Ruiter JAN: „wat dunkt u dus, wil ik maar eens naar

uwe woning gaan en uwe Hospita verzoeken dat ze hier komt; doch ik zal iemand tot geleide dienen te hebben, want ik weet niet waar zij uithangt”.

„Gij komt mijnen wensch voor, JAN, " antwoordde VAN VALKENBURG; doch voor dat hij nog vervolgde, bood reeds een poorter der stad, die mede tot de wacht behoorde, zich aan, om JAN te vergezellen, die, daarmede terstond genoegzaam nemende, den man alreeds onder den arm had genomen en met hem het wachtvertrek verliet, alvorens VAN VALKENBURG hem nog zijnen dank betuigen kon.

De koesterende gloed van het reusachtig takkebossen vuur, dat thans vlamme het vertrek verwarmde, deed de Jonkvrouw zóó goed, dat zij van oogenblik tot oogenblik in krachten toenam, terwijl de haar toegediende brandewijn haar inwendig die warmte aanbragt, welke zij zoo zeer noodig had; ook VAN VALKENBURG was door een en ander werkelijk verkwikt geworden, terwijl de blijdschap van gered en MARIA weder in leven te zien en bij zich te hebben, hem met bovenmenschenlijken moed en innige vreugde bezielde; zoodat hij na weinige stonden, reeds vermeende geheel tot vorige krachten terug gekomen te zijn. Zoodra hij echter opstond, om door eenige beweging de stremmigheid uit zijne leden te verdrijven, bemerkte hij wel, dat hij te veel van zich wilde vergen, en blijde was hij, zoodra hij weder op de houten bank naast zijne MARIA zat.

Thans was het den wachtlieden niet langer mogelijk hun ongeduld te verbergen en kwamen zij ronduit met de vraag voor den dag, wat den Hopman toch overgekomen was, dat hem en de Jonkvrouw in dien toestand gebragt had; eene vraag, die zoo natuurlijk was, dat VAN VALKENBURG geene reden had de beantwoording ervan te weigeren, waarom hij ook met de uiterste kieschheid en met verzwijging van datgene, waarmede zij niets te maken hadden, hun alles mededeelde,

wat hen dien dag wedervaren was, en welke reden hij had om te onderstellen, dat de Markgraaf, met behulp van den Spanjaard, eenen aanslag op de stad in den zin had, zonder evenwel te kunnen voorspellen, tegen wanneer hij die bepaald had.

Met verwonderde blikken hadden de krijgslieden hem aangehoord; doch al wat hij hun van den Markgraaf voorspelde, hielden zij voor een sprookje, waaraan zij geen het minste geloof slaan konden; ronduit gaven zij dit ook den Hopman te kennen, die echter te wel wist wat hij van Heer JAN denken moest.

„Mogt ik maar het geluk hebben eenige uren goed uit te rusten”, dacht hij bij zich zelve, „dan zal ik van de verkregene kennis geen nutteloos gebruik maken, maar zorgen den Markgraaf op eene roemvolle wijze te ontvangen”.

Intusschen zag hij met verlangen de terugkomst van Ruiter JAN tegemoet, wiens langdurig wegblijven hem verontrustte, vooral omdat hij voor de gezondheid zijner MARIA bezorgd begon te worden, dewijl hare matheid van oog en het lijkkleurig voorkomen van haar weleer zoo blozend gelaat, hem met eenen angst begon te vervullen, die zijne vorige beklemdheid naar zijn oordeel verre overtrof; doch zoolang hij geen bericht van zijne Hospita had, kon hij er niet aan denken om te midden van den nacht met een schier magteloos meisje zich op straat te begeven, zonder te weten waar hij ergens een geschikt verblijf vinden zou.

Het was een stormachtige nacht. Geen ster verlichtte den eenzamen weg, welke door den menigvuldig gevallen regen, drassig en moeilijk te betreden was. Eene hevige stortbui, die evenwel spoedig overdreef,

had al de krijgslieden in weinige oogenblikken doornat doen worden; maar de hoop op den goeden uitslag van den aangevangen marsch, waarvan het doel hun nog onbekend was, ofschoon dit door de meesten wel werd bevroed, maakte alle ongemakken dragelijk en onbeduidend.

STAAS en ANTHONY gingen stilzwijgend vóór de bende uit; een namelooze angst perste den eerste zucht op zucht uit den beklemden boezem; doch de vrees deed hem alle klagten smoren, hoewel zijn medgezel dien angst zeer wel opmerkte en, bewogen met zijnen toestand, hem den raad influisterde om te ontsnappen; maar alle kans was hun daartoe afgesneden, doordien de krijgslieden hen op de hielen volgden en de Hopman BASTIAAN een gestadig waakzaam oog op hen hield.

Langzaam en zonder oponthoud naderden de overrompelaars inmiddels de stad, die als in eenen doodslaap gesluimerd lag. Geen levend wezen scheen een waakzaam oog over de onbezette wallen te houden; want eene stilte als die van het graf, heerschte er over de sterke buitenwerken, welke de krijgsschaar thans in derzelver nabijheid omtrok, ten einde alzoo het bestemde oord te naderen. Sprakeloos van angst sloeg STAAS eenen blik op zijne vaderstad, die hij thans, in een donkeren nevel omhuld, voor zich zag, en toch gevoelde hij eenige verligting door de doodsche stilte, welke er in heerschte, alsof een goede engel zijne vleugelen waakzaam er over uitgespreid had en derzelver inwoners dekte.

Ter zijde van de Waterpoort ²⁹⁾ bevond zich de Grebbe, welker water zich met dat van de vaart, door middel van eene valsluis vereenigde; ten tijde van de eb werd altijd deze sluis opgewonden en door dezelve het overtollige nat uit de vaart in de Grebbe geloosd. Het was berekend, dat de eb dien nacht tusschen elf en één ure inviel, zoodat

omstreeks middernacht de vaart zeer goed waadbaar was. Als naar gewoonte was ten tijde van de eb de valdeur der sluis opgetrokken, en, alhoewel het water eene peillooze diepte scheen aan te duiden, hadden echter STAAS en ANTHONIJ dien middag zeer wel opgemerkt, dat de grond ervan zonder het minste gevaar te betreden was.

Thans stonden zij wederom op dezelfde plek, doch met gewaarwordingen, geheel in strijd met die van voor weinige uren. Door hoop en vrees geslingerd, door het beklemd gevoel van het verraad gepijnigd, en door den angst voor eene mogelijke ontdekking gemarteld, liet STAAS het sidderend oog in den omtrek weiden, als zocht hij in den stikdonkeren nacht, welke hem omgaf, een plekje, waar hij zich verbergen kon; omringd van krijgsknechten, die op hem en zijnen medgezel als hunne gidsen het oog geslagen hadden, was er geene ontvlugting, geen terugkeeren mogelijk, en met een gejaagd gemoed daalden zij den steilen dijk af, gevolgd door den bevelhebber der krijgsbende, die hen bestendig was op zijde gebleven, en hun thans vroeg, of dit de plaats was, welke zij doorwaden moesten.

„Ja”, stamelde STAAS zoo zacht, dat hij zich zelven naauwelijks verstond; „volg ons maar”, en terstond trad hij in het spattend nat en liep hij met ANTHONIJ zoo snel door het Grebbe-water, hetwelk, door den wind gezweept, driftig golfde, dat het krijgsvolk met moeite de verwensching terug hield, die velen luidkeels over deze zonderlinge drift op de lippen zweefde.

Tot omstreeks hun midden door het koude nat wadende, bereikten de gidsen met het achter hen volgende krijgsvolk de sluis, onder welker eiken deur zij zonder het minste gevaar doorgingen, hierdoor in de vaart kwamen en alzoo binnen de stad geraakten, zonder dat de schildwacht op den wal, waarschijnlijk door den slaap bevangen, iets ervan vernam en de ingezetenen eenig onraad vermoedden.

Als scheen alles tot het welgelukken van het goed beraamde waagstuk zamen te loopen, troffen de overrompelaars het ook, dat juist op het oogenblik, dat hun geplas door het stroomend nat plaats vond, de wind met zijne loeiende stem bulderend zich verhief, en hierdoor het spatten van het water minder hoorbaar maakte.

Ongestoord door het afstroomende vocht de stad binnengerukt zijnde, waadden de krijgsknechten ordeloos naar de nabij zijnde kaai, om te spoediger van het koude water bevrijd te zijn, dewijl het reeds bij velen de beenen had doen verstijven.

Met ongekenden spoed klouterden zij tegen den steenen muur der gracht op, en bevonden zich weldra op de kaai, zonder dat iemand hunner was achtergebleven of eenig ander letsel dan de rillende koude geleden had.

Middelerwijl waren schier gelijktijdig de Spaansche hulptroepen voor de Houtpoort aangekomen.

Aan derzelve hoofd bevond zich de Markgraaf met den krijgsoverste DE HOUTEPENNE. Gedekt door de duisternis van den nacht en begunstigd door het geloei van den storm, die het luchtzwerk met donkere wolken, gelijk eene golvende zee, in opstand bragt, zoodat geen lichtje aan het uitspansel vlamme kon blijven, hadden de Spaansche ruiters op de lange steenen brug halt gehouden, zonder dat men hen van den nabij zijnden wal zien kon, om dadelijk bij het openen der poort, in eenen vligenden galop de stad in te rijden, en haar in verscheidene rigtingen te doorkruisen, om hierdoor te gewisser den schrik onder de inwoners te verspreiden en den schijn aan te geven, alsof hun getal zich vertiendubbeld had. Achter hen stonden de voetknechten, uit twee vaandels musketiers, meestal Walen, en drie vaandels lansknechten bestaande, gereed om na het kornet paarden, almede terstond de poort binnen te stormen en dezè te bezetten.

Vol verlangen sperden alle krijgsknechten hunne ooren, om den eersten slag aan de zware eiken deur der poort waar te nemen, door het springen der petarden, welke hunne krijgsbroeders, die zich reeds binnen de stad bevonden, en hun de poort openen moesten, zouden aanleggen. Onafgebroken was aller blik op de als in eene donkere mistwolk weggezunkene stad geslagen, waarvan naauwelijks de aloude poort (de zwakste van de vest en daarom met voordacht tot het veroveren ervan uitgekozen) met deszelfs stompen toren zichtbaar was; maar eene onverklaarbare stilte bleef over de in sluimering zijnde stad zweven, alsof er geen gevaar te duchten was en haar vijand zich niet reeds binnen hare muren bevond.

Allerlei gissingen over dit achterblijven der soldaten, die volgens de berekening van den Markgraaf, reeds lang voor de geslotene binnenpoort zich moesten bevinden, volgden elkander op, zonder evenwel het juiste te kunnen raden. Onbekend of er wegens de muiterij der soldaten in de vest, aan de Houtpoort wel eene wacht was, had de Markgraaf de meest mogelijke stilte bevolen, om niet te vroeg ontdekt te worden, doch dit verhinderde niet, dat de manschappen al fluisterende elkander hunne gevoelens mededeelden, die, hoe schijnbaar gegrond, echter allen wederlegd werden door de onbegrijpelijke stilte, welke voortdurend in de vest heerschen bleef, over welke wel de adem van den storm woest en driftig zweefde, doch echter geene ruchtbaarheid van menschelijke voetstappen aanbragt. Vruchteloos tuurde het krijgsvolk deszelfs oogen uit op de ruim twintig voeten hooge muren, welker zwarte kleur de hoogte nog scheen te vergrooten; maar ook van daar was niets te hooren en dezelfde stilte als in de stad, heerschte er ook op de wallen.

Inmiddels hadden zich de ingedrongene soldaten naar de in hunne nabijheid gelegene koornmarkt begeven, vol verlangen om thans reeds

den zegekreet hunner overwinning aan te heffen. Het streng bevel echter van hunnen aanvoerder, den Hopman SEBASTIAAN, hield hen in bedwang.

Als nachtsproken schenen zij uit de diepte des afgronds gerezen te zijn, en stonden zij verward en bibberende van de koude, naauwelijks het wagende door eenige weinige voetstappen aan hunne verkleumde leden eenige beweging te geven.

Uit de beschrijving, die ANTHONIJ tijdens hunnen togt van de stad gegeven had, was het den Hoofdman bekend, dat het plein, waarop zij zich nu bevonden, de graanmarkt zijn moest. Hoe onbegrijpelijk het ook zij, had echter niemand der ingezetenen iets van hunne overrompeling vernomen, waarschijnlijk door het voortdurend gehuil van den storm, die alle ruchtbaarheid schier verdoofde.

Buiten dit natuurlijk geloei, zoo akelig en dof als in eene doodsche woestijn, bleef alles in den omtrek der krijgsknechten grafstil. De donkere schaduwgestalten der woningen benamen nog voor een deel het weinige schemerlicht, hetwelk nu en dan eene meer heldere lucht dan de met regen en hagel bezwangerde wolken, van zich afwierp. Geen enkele straal van licht, hoe flauw ook, was door de welgeslotene kleine vensterramen der lage gebouwen, welke allen als uitgestorven schenen te ontdekken.

Brommende kondigde de zware kerkklok het nachtelijk tijdstip van één uur aan, welks spoedig verdwijnende nagalm, bij de doornatte krijgsknechten, wier druipende kleederen de plek waar zij stonden in eene waterplas herschiepen, eene oogenblikkelijke blijdschap verwekte, als het eenige bewijs, dat zij zich niet te midden eener doode bevolking bevonden. Kort was de rust, welke hun Hopman SEBASTIAAN hun toestond, niet om hiermede de krijgsschaar te vergenoegen, integendeel allen verlangden met den meesten spoed voorwaarts te

rukken en het schitterend doel van hunnen togt door eene gewenschte uitkomst bekroond te zien; maar BASTIAAN had die rust noodig, om zich te overtuigen dat de overrompeling nog niet ontdekt was, en om in eene goede orde hunnen marsch naar de Houtpoort voort te zetten, tot welk einde hij zoo stil mogelijk het bevel gaf zich aaneen te sluiten, en hunne lonten te ontsteken, om indien zij soms eenige gewapenden op hunnen weg door de stad ontmoeten mogten, hun den schrik op het lijf te jagen en door geen noodeloos gevecht te worden opgehouden.

In gelijke orde als bij hunnen aantogt, maakten de musketiers weder de voorhoede uit, op hen volgden de petardiers met hunne springbussen en bijlen, de achterhoede vormden de pieken en corseletten; zoodra een en ander zoo goed mogelijk in de bestendige duisternis geregeld was, begaf zich de bevelhebber naar zijne gidsen, om hun te bevelen hem en zijne krijgsschaar naar de Houtpoort te geleiden; maar beiden hadden van het oogenblik der verwarring van uit het water den vasten grond te betreden, gebruik gemaakt, en zich in alle stilte verwijderd.

„Waar zijn de kerels gebleven, mannen?” vroeg Hopman BASTIAAN gramstorig, dat zij zich niet dadelijk vertoonden; maar niemand had hunne vlugt opgemerkt.

Verwoed over dit onverwachte oponthoud, dreigde hij hen met de schrikkelijkste straf, indien zij zich niet oogenblikkelijk voor hem stelden. Vruchteloos echter bleef zijne bedreiging, daar de geleiders niet opdaagden en hierdoor hem in de uiterste ongelegenheid lieten. „De verraders hebben het hazenpad gekozen, mannen!” riep hij thans overluid uit, om hierdoor te toonen, dat hij geenszins zich in ongelegenheid er door bevond of bevreesd kon worden; „Wij hebben echter geen tijd te verliezen, willen wij onze kameraden niet lang voor

de Houtpoort doen wachten. Wie uwer kent hier den weg naar die poort?"

Niemand der krijgers gaf eenig antwoord op deze vraag.

„Is er dan geen uwer hier in de stad bekend?" herhaalde BASTIAAN luider; maar geene stem liet zich bevredigend hooren.

„Dan moet er een van de slapers op dit plein worden gewekt, mannen ! want wij kunnen ons niet langer ophouden", liet hij er driftig op volgen, toen eensklaps naderende voetstappen de aankomst van eenen krijgsman aankondigden.

Het was de musketier METJAN van het vaandel van den Staatschen Hopman BASTIAAN, wiens krijgsknechten met die van VAN VALKENBURG hunnen plicht niet verzaakten. Toevallig was hij dien nacht vrij van de wacht en bevond hij zich in rust. Getrouw aan het ontvangene bevel, om bij het eerste wapengedruisch zich naar de hoofdwacht te begeven, was hij in zijnen slaap door het rumoer der indringers wakker geworden, in den waan, dat het wapengekletter, hetwelk hij duidelijk hoorde, dewijl hij zijn nachtkwartier bij den burger CORNELISSEN op de Korenmarkt had, hem naar de wacht riep.

Op te staan, zich terstond te wapenen en, zonder vooraf te onderzoeken, wat het gedruisch te beteekenen had, de straat op te gaan, was schier eene gedachte.

Door de duisternis misleid, had hij in de eerste oogenblikken niets van de tegenwoordigheid der aanwezige krijgsschaar kunnen opmerken; doch zoodra hij, op het rumoer afgaande, weldra op eene gewapende bende stiet, verwonderde hij zich wel ten hoogste over haar daarzijn op de markt, maar dat het eene vijandelijke troep was, kwam geenszins in hem op. Hij vermoedde, dat het muiters waren, die het een of ander toelag in den zin hadden, en daarom trad hij onbeschroomd nader, om hun oogmerk af te luisteren.

Op dat oogenblik liepen hem eenige manschappen tegen het lijf, welke op last van hunnen Hopman BASTIAAN naar het naastbijgelegene woonhuis stapten, om aldaar den bewoner op te kloppen, ten einde hun tot geleider naar de Houtpoort te verstrekken.

„Wie zijt gij?” was de ruwe vraag, waarmede deze krijgers hem aanspraken.

Zonder in het minst vervaard te zijn, antwoordde hij moedig en naar waarheid:

„METJAN, van het vaandel van Hopman BASTIAAN”.

„Ha, dan zijt gij een der onzen, " voerden zij hem tot zijne verbazing tegemoet, terwijl zij hem ruw aangrepen en dwongen zich weder naar zijne plaats te begeven.

Niet wetende wat hiervan te denken, verzette hij zich tegen dat raadselachtig bevel, zonder zich van hen los te kunnen maken.

„Kameraad! gij hebt iets in den zin, dat niet pluis is”, voegden zij hem norsch tegemoet; „doch onze Hopman zal u wel te regt stellen”.

Dit korte onderhoud, hetwelk nauwelijks eene minuut deed voorbij gaan, had echter terstond de opmerkzaamheid van den Hopman BASTIAAN tot zich getrokken, en reeds stond hij voor den Staatschen krijgsman METJAN, toen deze nog in twijfel was wat hij doen zou.

„Waarom hebt gij de plaats in uwe rei verlaten, kerel?” voerde de aanvoerder hem barsch tegemoet, "of zoekt gij u ook uit de voeten te maken, gelijk die twee verraders?”

Die taal kwam METJAN zoo vreemd voor, dat hij thans niet meer wist, wat hij van deze zaak denken zou, en terwijl hij naar een antwoord zocht om zich al dat duister verklaarbaar te maken, vervolgde de ander terstond daarop:

„Zeker zijt gij hier bekend, anders zoudt gij geene poging gedaan hebben om te ontkomen, gij zult ons daarom den weg naar de Houtpoort wijzen”.

„Dat kan ik wel, als gij zulks verlangt”, antwoordde METJAN gedachteloos, doch dadelijk greep de Hopman hem bij den schouder en riep: „Terstond naar de Houtpoort en den naasten weg ook, anders steek ik u mijn rapier door het hart, dat u de gedachtenis ervan heugen zal”.

De verlegenheid, waarin de bevelhebber der indringende schaar zich bevond, was zoo groot, dat het hem niet in de gedachten kwam, hoe onwaarschijnlijk het zijn moest, dat juist deze krijgsman, die het hazenpad zou hebben willen kiezen, de eenige persoon onder de zijnen was, die in de stad den weg wist. Zijn gezegde tot het vaandel van Hopman BASTIAAN te behooren, was hem tot voldoende bewijs, zoodat zonder verder onderzoek of oponthoud, de marsch aangevangen werd.

Hoe wonderlijk ook alles METJAN was voorgekomen, vermoedde hij echter nog geen het minste onraad; alles was zoo haastig voorgevallen en zoo spoedig afgedaan, dat hij reeds aan de spits der bende nevens den Hopman BASTIAAN voortging, zonder nog in staat te zijn over het voorgevallene bedaad na te denken; maar in plaats van zijne volgelingen naar de Houtpoort te geleiden, had hij werkelijk verstaan, dat hij hen naar de Wouwpoort brengen moest, en derwaarts verstrekke hij hun ook tot gids.

Toevallig, neen, in het bestuur eener wakende Voorzienigheid geschied niets bij toeval, maar beschikte het Gods vaderlijke hoede zoodanig, dat juist een krijgsknecht van het vaandel van den Staatschen Hopman BASTIAAN (die met den Spaanschen aanvoerder denzelfden naam voerde) hem tot wegwijzer verstrekken moest, en deze, in stede van

de Hout- de Wouwpoort verstond; waardoor hij de vijandelijke bende naar een ander oord der stad voerde dan hare bestemming was ³¹).

Zoodra Ruiter JAN, onder het geleide van den poorter der stad, zijne boodschap bij de hospita van VAN VALKENBURG verrigt had, spoedde hij zich met de belofte van hare dadelijke komst in allerijl naar den Hopman terug.

Onverwachts echter stuitte hij, bij het inslaan der Onze Lieve Vrouwestraat, op eene geregelde krijgsschaar, die zonder hem op te merken stilzwijgend voortmarcheerde.

Nieuwsgierig om te weten, wat toch deze marsch te midden van den nacht te beduiden mogt hebben, volgde hij ter sluips de schreden der krijgslieden; doch wie beschrijft zijne verbazing en schrik, toen hij uit eenige klanken, die hij opving, de vreemde ruiters, dien morgen op het kasteel aangekomen, meende te herkennen, en terstond bevroedde wat er van de zaak was.

Wel verre van zich door zijne ontroering te laten ontzetten, dreef dezelve veeleer zijnen ijver aan, om zonder verwijl deze gewigtige jobstijding aan VAN VALKENBURG te gaan berigten in de hoop van nog tijdig genoeg te komen om hem te waarschuwen en te redden.

Tot zijn leedwezen sloeg echter het vijandelijke krijgsvolk denzelfden weg in, dien hij gaan moest, zoodat hij hen niet vooruit komen kon. Inmiddels had het voortdurend rumoer, hoe stil de nachtelijke togt ook plaats had, menigen poorter en krijgsman in hunne rust gestoord, die, niet wetende wat dezelve te beduiden had, ijlings opgestaan waren, zich gewapend en naar hunne vaandels gespoed hadden. Ook

³¹ Dit gansche voorval is Historische waarheid.

verscheidene der muitende benden hadden zich gewapend op straat begeven, en dwaalden met woest getier door de stille wijken der stad, alwaar zij al wat in rust was opwekten en in angst bragten, zonder de regte oorzaak van het alarm te kennen.

Van deze ontstelde lieden waren er velen, die Ruiter JAN, welke langs eenen anderen weg de Wouwpoort bereiken wilde, tegenkwamen of ophielden, doch door zijn voortdurend getier en geschreeuw: „op! op! de Spanjaard is in de stad!” in den hoogsten schrik gedompeld werden. Evenwel bereikte hij er dit doel mede, dat van oogenblik tot oogenblik, de gewapende troep, welke hem omringde, grooter werd, zoodat hij met eene magt van ruim twee honderd man het wachthuis bereikte, vóór dat METJAN en zijne volgelingen de Wouwpoort genaderd waren. „Wat is er toch gaande? vroeg VAN VALKENBURG, die reeds, door het vooruit druischend rumoer gewekt, het wachthuis verlaten en op het ruime poortplein de komst der gewapenden verwacht had, zoodra Ruiter JAN aan het hoofd zijner volgelingen, voor den Hopman verscheen.

„De Spanjaard heeft de stad reeds in bezit, Hopman !” antwoordde JAN zoo droog, alsof hij iets gewoons mededeelde; doch zijn inwendige spijt liet hem nog niet toe zijne drift in woorden te kennen te geven.

„Zijt gij razend of dol, JAN ! hoe toch zou dat mogelijk wezen?”

„Neen, Hopman geen van beide; doch bedrieg ik mij niet, dan komen onze vrienden van dezen morgen ginds reeds aan. Maar”, vervolgde hij in drift losbarstende. „Maar bij den hemel en al wat er in leeft! zij zullen het hier zwaar te verantwoorden hebben. Geschaard, mannen! geschaard, en de poort gedekt! Niet dan over onze corpussen mogen zij dezelve overweldigen”.

Die drift scheen aanstekend te zijn, want ook VAN VALKENBURG was als op één oogenblik weder de man geworden, dien hij in elk nijpend

gevaar altijd toonde te zijn. In eenen wenk had hij zijnen toestand, het terrein waarop hij zich bevond en de middelen, welke hem ten dienste stonden, in overweging genomen, zoodat reeds vóór dat de Spanjaard met zijne krijgsschaar den tijd had hen aan te vallen, hij ten volle gereed was hem te ontvangen.

Dit echter had Hopman BASTIAAN niet voorzien; in plaats van onverlet de poort te kunnen bezetten en derzelver deuren open te hakken, moest hij alvorens nog eene krijgstroep er verdrijven, en er zich weten te handhaven.

Desniettemin rukte hij onversaagd voort, zonder dat METJAN het nog bevroedde, wat een en ander eigenlijk beteekende; doch zoodra BASTIAAN uit het wapengedruisch in den omtrek van het versterkt nachthuis de ontdekking van zijnen aanslag bespeurde, en daarom zijne musketiers in reijen van zestien man met brandende lonten liet optrekken, gereed om op de eerste aanranding vuur te geven, begreep METJAN wat er van de zaak was, en terstond maakte hij van de eerste gelegenheid gebruik om weg te sluipen, en met gezwepte vaart terug te keeren, niets dan: „Op! op! de Spanjaard is in de stad! roepende en hierdoor de geheele bevolking in rep en roer brengende, hetwelk van dat gevolg was, dat kort daarop de noodklok reeds getrokken en allerwege alarm getrommeld werd.

Inmiddels had Hopman VAN VALKENBURG van zijne vereenigde strijdkrachten, die van oogenblik tot oogenblik aangroeiden, reeds gebruik gemaakt om het plein behoorlijk te bezetten, en den aanruk-kenden vijand, die op dat pas had halt gehouden, tegemoet te trekken en aan te vallen, waarop een strijd aanving, die wegens de duisternis van den nacht te verschrikkelijker was, daar men in den eersten aanval niet regt wist of men vriend of vijand te bestrijden had.

Ruiter JAN, die spoedig begreep hoeveel nut de Spanjaard van deze duisternis trekken kon, liet spoedig, door eenige kameraden geholpen, een aantal takkebossen voor de poort ophoopen en aan brand steken, welke vlam zich juist verhief, toen de eerste schoten der musketiers knalden, en hierdoor aan het tooneel van den strijd eenen gloed bijzette, die het veel overeenkomst deed hebben met een bloedig gevecht van nachtspoken, wier gloeiend gelaat eenen helschen glans van zich afgaf.

Intusschen veroorzaakte deze hoogopgaande vlam, dat de Spanjaard er door in de gelegenheid kwam, de magt van den vijand, dien hij te bestrijden had, te onderkennen, welke hem niet zoo sterk voorkwam, dat hij dezelve niet zou kunnen verslaan. Met koel overleg rigte hij derhalve zijne reijen zoodanig, dat zij van één punt uitgaande, als een muur stonden en hierdoor de verspreid staande strijdkrachten der Staatschen merkbaren afbreuk deden.

Hoezeer verscheidene keeren aangevallen zijnde, wist de Spaansche Hopman BASTIAAN van geen wijken, en vruchteloos had VAN VALKENBURG, hoe moede en stram hij zich ook nog gevoelde, reeds gepoogd de linie te verbreken, welke zijnen vijand als een onwrikbare dam verdedigde. Reeds waren er van weêrszijde een aantal dooden gevallen; doch blijkbaar was het nadeel aan de zijde van VAN VALKENBURG, die thans grond begon te verliezen, welken BASTIAAN terstond door een eenparig voortrukken zijner geslotene reijen innam; en was het te voorzien, dat wanneer de strijd niet afgeleid werd, VAN VALKENBURG tot den aftogt gedwongen zou worden.

Maar hieraan dacht de held geenszins; het eenige, dat hem bezorgdheid baarde, was de toestand zijner geliefde, die thans hulpeloos en verlaten in het wachthuis achterbleef, en den doodschrik aan hare uitgeputte magteloosheid paarde.

De nood echter, waarin hij verkeerde, liet hem niet toe tot hare hulp toe te snellen. Met eene bange zucht beval hij haar aan de goedertierenheid des hemels aan, terwijl hij, als met vernieuwde levenskracht beziel, alles aanwendde, om den overmagtig geworden vijand tot staan te dwingen.

Onbegrijpelijk echter was het hem, waar zijn metgezel in zijnen rampspoed gebleven was, vermits hij zoo gaarne hem zijne MARIA had aanbevolen; doch het gevaar, dat van oogenblik tot oogenblik aanwies, liet hem niet toe ook hierover zich nutteloos te bekommeren.

„Bij den hemel!" riep hij eensklaps als in geestdrift uit, „aan dezen bloedigen strijd moet een einde komen. Wie van ulieden, mijne dappere vrienden! is bereid zijn hoofd te wagen, om die phalanx van onzen stoutmoedigen vijand aan te grijpen? Hij voege zich nevens mij en storte zich met mij op haar”.

Een goedkeurend gejuich ging ervan rondom hem op, en terstond boden zich een vijftigtal dapperen aan, om, met VAN VALKENBURG aan het hoofd, den Hopman BASTIAAN aan te grijpen en zijne reijen uiteen te drijven.

„Vast aaneengesloten, mannen!" riep VAN VALKENBURG vol vuur, „en aan geene kogels ons gestoord; als een muur moeten wij op hen aanvallen en hunne linie verbreken. Uwe roeren zijn de knodsen, die hunne hoofden verpletteren moeten”.

„*Voor ORANJE en VAN VALKENBURG !*" was de wapenkreet, die de lucht daveren deed en zich boven het loeijen van den storm verhief.

Als een eenig man, in drie reijen geschaard, met de kolven der lange roeren op de schouders, rukte de dappere schaar op den vuurregen in, die uit de de welgeladene musketten onophoudelijk op haar nederviel, en menigeen doodelijk trof, wiens plaats terstond werd aangevuld, zonder eenige verwarring te geven.

Zoo naderden zij, met eenen vasten tred, allengs den vijand en reeds waren zij gereed, om onder het aanheffen van hunnen wapenkreet, op den levenden muur van Hopman BASTIAAN in te stormen, toen eensklaps een donderend geschreeuw van "*Voor ORANJE en de Vrijheid!*" zich in de achterhoede van den vijand hooren deed, welks voorhoede, niet wetende wat dit beteekende, plotseling door eenen panischen schrik getroffen werd, welke haar buiten staat stelde zich ter verdediging van de schaar van VAN VALKENBURG schrap te zetten en derzelver aanval doelloos te maken.

Deze beweging, die zoo onverwachts eene andere wending aan den strijd gaf en dien op één oogenblik zegenend Voor VAN VALKENBURG deed eindigen, terwijl hij op het punt stond alles te verliezen, werd veroorzaakt door eenige honderden krijgsknechten, meestal muitende Franschen en gewapende poorters, die op eenen goeden afstand het gevecht koelbloedig hadden blijven aanschouwen, doch door Ruiter JAN met geestdrift aangevuurd, hoofdzakelijk uit het besef van het gevaar, waarin zij geraken zouden, zoodra VAN VALKENBURG bezwijken moest, thans bereid waren een werkzaam aandeel in den strijd te nemen.

Zonder opperhoofd zijnde, vermits hunne Hoplieden zich onder de strijders van VAN VALKENBURG geschaard hadden, was Ruiter JAN de man, die hun in het vuur zou voorgaan, doch te voorzigtig zijnde om zich roekeloos te wagen, wist hij hen te bewegen, om door eenige achterstraten door te trekken, den Spanjaard in zijne achterhoede aan te vallen, en hem alzoo als tusschen twee vuren in te sluiten.

Van alle zijden aangegrepen, zonder genade ter neêr gesabeld en geen uitzigt meer hebbende, om zijne benden te vereenigen, was de vlugt het eenige middel, dat den vijand nog een waarschijnlijk levensbehoud bood. BASTIAAN zelf, met een aantal zijner dapperen, door de

donkerheid van den nacht begunstigd, vloten naar de onbezette wallen en, zonder deszelfs hoogte te meten, dreef hen de wanhoop zich er van af te werpen en zwemmende en badende hun leven te redden; jammerlijk kwamen de meesten hunner hier aan hun einde, en slechts aan weinigen gelukte het, op dergelijke wijze het leven en de vrijheid te behouden.

Thans was wel is waar aan de Wouwpoot de zege behaald, maar schrikverwekkend klonk de alarmkreet op het eigen oogenblik, dat de Houtpoort, die onbezet en zonder verdediging was, reeds onder de welaangebragte slagen van den vijandelijken bijl en het geweldig rammeijen met elken polsslag dreigde te bezwijken.

Reeds klonk de maar van derzelve verovering verwoestend en onheilspellend door de stad; treurig bromde de brandklok door het luchtruim, en akelig waren de wanhoopskreten der beangste vrouwen en kinderen, die jammerend langs de straten zwierden en God en alle heiligen luide om hulp en redding aanriepen.

Kermend verhaalden alreeds eenige vluchtende burgers, dat alles verloren was, dat de meeste hoofdlieden, waaronder met name de Overste LALAIN en de Hopman DE RIVIÈRE genoemd werden, reeds gesneuveld waren, en dat er aan geene redding meer te denken was. Door angst en schrik gedreven, liepen vele inwoners en muitende soldaten naar de onbezette wallen, wierpen zich over de muren en stortten zich in het water, dat den wal bespoelde. Voortgezweept door de vrees voor den Spanjaard, dien zij reeds in hunne verbeelding met eene ontzaggenlijke overmagt door de bezwekene Houtpoort zagen trekken, ontkwamen wel verscheidene hunner op deze wijze den dood in de gracht, door dezelve over te zwemmen, doch er verdrongen ook velen, wien daartoe de magt ontbrak. Met eenen spoed alsof de vijand hen op de hielen zat, vloten de vluchtelingen, die gelukkig buiten de

stad geraakten, doornat den weg naar *Antwerpen* op, in welke stad zij, doodelijk vermoeid en afgemat, reeds vroegtijdig aankwamen en de eerste verkondigers waren der heillooze tijding, dat *Bergen op Zoom* verloren was.

Daaraan aldaar op het eerste berigt te twijfelen, zou dwaasheid zijn geweest; het aantal der gevlugte soldaten en burgers, hunne eenparige getuigenis, hunne tegenwoordigheid in de Schelde-stad, de achtervolgende aankomst van nog velen hunner, alles bevestigde de waarheid der ontzettende tijding en veroorzaakte er eene droefheid en ontsteltenis, die te treffender was, wanneer men het gewigt ervan voor *Antwerpen* en voor den staat er bij in aanmerking neemt.

Ook betoonde de Prins VAN ORANJE, destijds juist in *Antwerpen* zijnde, hierover zijn groot leedwezen. Niemand dan hij, kon beter over de belangrijkheid eener plaats als *Bergen op Zoom* voor het welzijn des lands oordeelen; teregt moest hem dus het berigt ervan bitter grieven. Terstond ontbood hij de aanbrengers dezer treurmare voor zich; doch toen niemand hunner hem een juist verslag der zaak doen kon, dan alleen dat zij de stad ontvloden waren, op het geschreeuw dat de vijand er reeds meester van was, zonder dat zij van eenig ander bewijs verzekering konden geven, verving eene geringe hoop, dat de vest nog wel behouden kon wezen, den schrik, en ijlings deed de Prins er eenige boden heen snellen, die geen ros behoefden te sparen, om toch spoedig eene gezegender tijding terug te brengen.

Gelukkig echter was dit jobsberigt nog te voorbarig geweest!

Onbegrijpelijk was het den Markgraaf, waarom zijne krijgsknechten, wier gelukkig indringen in de stad bekend was, aan de Houtpoort, alwaar zij nu reeds zulk een langen tijd toefden, niet kwamen opdagen, toen eensklaps het geknal der musketten en het getier der strijdende

partijen aan een geheel ander oord der stad dan de afspraak was, hem met schrik en gramschap vervulde. Het luiden der brandklok, de roodkleurige gloed der brandende toortsen, de opschudding, welke in de stad plaats vond, alles deed hem met angst naar het aanleggen der springbussen aan de poortdeur luisteren, hetgeen een bewijs zou zijn, dat zijne manschappen eindelijk op de bestemde plaats waren aangekomen, maar toen het eene oogenblik na het andere voorbijsnelde het alarm in de stad al heviger werd, het schieten eer verdubbelde dan verminderde, en de diepste rust voor de Houtpoort heerschen bleef, zag hij weldra dat zijn ontwerp of verkeerd begrepen, of door een misverstand verijdeld was.

Terug te trekken en zijne krijgeren aan een wis verderf ten prooi te geven, was niet van JAN VAN WITHEM te verwachten, die in weêrwil van zijne heerschzucht en andere ondeugden, een dapper man was, die het gevaar wel onder de oogen durfde zien, hoezeer zijn gedrag met VAN VALKENBURG, meer om den Hopman te verguizen dan uit vrees, het tegendeel hiervan bewees.

Alhoewel DE HAUTEPENNE zich aan het hoofd zijner krijgsmagt bevond, had hij aan den Markgraaf het bevel er over opgedragen, en tevens de regeling en uitvoering der onderneming geheel aan hem overgelaten. Geenszins met het doel om de stad te bestormen uitgetrokken, hadden ook de soldaten geene stormwerktuigen medegevoerd, noch zich van ladders voorzien, en deze spoedig te halen kwam in niemands brein op.

Desniettemin werd er tot den storm besloten, in de hoop, dat het rumoer in de stad hun tot een schild verstrekken zoude, ter beklimming van den hoogen muur, en het beuken der poortdeuren, om zich den toegang tot de stad te openen.

Hoezeer de plaats door eene dubbele gracht omringd, en door zware werken omgeven was, die van afstand tot afstand met torens en wachthuizen versterkt waren, kende de Markgraaf te wel de ligging en den toestand derzelve, om er thans zijn voordeel niet mede te doen. De brug over de eerste gracht, hoezeer opgehaald, strekte tot geene belemmering, wanneer zij niet door het geschut der bolwerken gedekt werd, dewijl de gracht buitendien goed waadbaar was; deze brug was derhalve spoedig nedergelaten, en de uit eene soort van boog bestaande geslotene voorpoort in weinige oogenblikken geopend, zonder dat men in de stad er iets van gewaar geworden was.

Juist voor den ingang der Houtpoort lag de valbrug over eene wijde en diepe gracht; deze brug was in de poort door ijzeren kettingen bevestigd, welke door gemetselde gaten in de bemuurde stijlen der poort, alwaar zij, over een windrad loopende, op ijzeren spillen vast waren.

Die brug te doen vallen, moest derhalve het eerste werk zijn, waartoe de Markgraaf op aanraden van den Spaanschen Overste, thans genoodzaakt was, ten einde zich den toegang tot de poort te verschaffen.

Geene springbussen bij zich hebbende, gelukte het echter weldra aan eenige manschappen om de achtkantige schakels der kettingen met hunne bijlen door te hakken, en hierdoor de brug neder te laten; doch de zware poortdeur te openen ging zoo voorspoedig niet van de hand. Reeds kwam het den Markgraaf, voor, dat het gevecht aan de Wouwpoot eer flauwer werd dan aanwakkerde; waren de zijnen overwinnaars, dan was de stad genomen, doch had het tegendeel plaats, dan kon alleen de uiterste spoed hem nog de zege aanbrengen. Elk oogenblik was hem derhalve onschatbaar, maar het harde hout der poortdeur scheen de wel toegebragte houwen der scherpe bijlen te

wederstaan. Hoe verwenschte hij thans zijne onachtzaamheid van zich van geene petarden tot het springen der sloten voorzien te hebben. Bevende van ongeduld, vermits het vuur aan de Wouwpoot reeds ophield deszelfs moordbrakende woede te doen hooren, beval thans HAUTEPENNE aan verscheidene zijner krijgslieden, de poort onder den voet te halen; doch dit was in geen oogwenk mogelijk, terwijl de plaatsruimte om er met eenparige kracht te werken, te eng was. Nogthans werd er in allerijl een boom geveld, en met denzelven door een twintigtal stevige kerels zoo geducht op de ijzeren deuren gedonderd, dat het gebouw op deszelfs grondvesten schudde. Het was dat gebeuk en dat gerammei, hetwelk met het ophouden van het gevecht aan de Wouwpoot eensklaps den schrik in aller harten sloeg en de jobstijding door de stad verspreidde, dat de Spanjaard de Houtpoort overweldigd had, en moordend en blakend binnenrukte; doch op dat beslissend oogenblik, snelden de Staatsche Hoplieden BASTIAAN, DURAND en LE BOIS, aan het hoofd van soldaten en burgers, naar het besprongen oord.

Nog was de poort niet bezwiken, maar langer scheen zij geen wederstand te kunnen bieden. Het krijgsrumoer aan deze plaats deed inmiddels het getal der verdedigers snel aangroeijen, waardoor aan weêrszijden der poort de wallen met strijders zich ophoopten, en de Spanjaarden, die de gracht reeds overgezwommen waren, en in de kloven en gaten van den muur zich naar boven gewerkt hadden, genoodzaakt werden ijlings af te deinzen en de tijding te gaan verkondigen, dat de verdedigers der vest thans gereed stonden om den Markgraaf en den Overste het hoofd te bieden.

Woedend van spijt over deze mislukking zijner hoop, gebod Heer JAN nog eene laatste poging met den langen boomstam op de reeds zoo zeer verzwakte deur, doch op hetzelfde oogenblik, dat de twintig man,

den boomstam tusschen zich hebbende, met krachtige vaart op de poort los stormden, donderde het geschut van den wal zoo verwoestend onder het digt opeengedrongen krijgsvolk, dat een jammerkreet van ontzetting en schrik eensklaps onder de dapperen opging, en zelfs op de rammeijers dien invloed had, dat hunne armen er als verlamd door werden en de kracht van den geweldigen stoot er door gebroken werd.

Thans was alle uitzigt verloren. Het vuur der ontelbare flambouwen, die aan weêrsijden der poort de wallen in vuurgloed schitteren deden, liet zulk eene menigte van strijders zien, dat de hoop op verovering er wel door vernietigd moest worden.

Stampvoetend van kwaadheid, moest DE HOUTEPENNE zoo spoedig mogelijk door het steken der trompetten den aftogt blazen, om het moordend vuur der kanonnen op de rondeelen ter zijde van de poort te ontkomen, doch verschrikkelijk was de wraak, die hij het geuzenvolk zwoer, wanneer het hem gelukken mogt nog eenmaal voor de stad te komen en haar te veroveren.

Alle vooruitzigt tot vermeestering was thans verdwenen. Een snelle aftogt alleen kon de vernietiging voorkomen, waaraan het krijgsvolk blootgesteld was door zich te digt onder den wal geschaard te hebben; doch alvorens deze geregeld kon worden, had de vlugt reeds zijne plaats vervangen, en vloten de geslagene krijgslieden sidderend voor den vuurregen, die hun van den muur werd nagezonden, en achtten zich niet vroeger veilig, dan nadat de afstand de stad in de duistere diepte van den nacht had doen verdwijnen.

Thans eerst was de plaats, na ruim een en een half uur allerhevigst strijden, behouden. Groot was het gejuich en de blijdschap over deze

onverwachte redding en treffend de dankbare vreugde, welke het angstgeschrei en het gejammer der benaauwde scharen verving. Luide wisselden de zegekreten der dappere verdedigers het wapengekletter en geschutgedonder af, welke zulk eenen geruimen tijd werden gehoord tot het behoud eener stad, die daaraan hare redding thans te danken had.

Maar bang en verwijtend greep de schrik het hart der beiden gidsen aan, zoodra die uitkomst het geluk der stad verzekerde.

Ontzetting en vertwijfeling doorpriemden het gemoed van LEINGRITIUS, die reeds van den nederlaag der Geuzen verzekerd was.

Aanvankelijk kon de een, zoo min als de ander, aan de mislukking van het zoo wel berekende plan geloof slaan; doch toen allengs alle berigten dit bevestigden, het rumoer bedaarde, geen geknal der musketten noch ander krijgsgedonder meer gehoord werd, toen ook de noodklok zweeg, en juichtoon op juichtoon de vreugde kennen deden, toen hield ook alle twijfel op, en meer dan nacht werd het in de ziel van hen, die de oorzaak van zoo veel rampspoed waren.

Rekenende op het welgelukken van zijn plan, had ook LEINGRITIUS ingevolge zijn ontwerp, zich in zijne cel opgesloten, doch toen het oogenblik der uitvoering eindelijk dáár was, moest hij een sterken strijd met zich zelven voeren, om niet naar buiten zich te begeven en een aanschouwer van zijn werk te worden.

Desniettemin overwon hij zijne vurigste begeerte en bleef in zijn klooster; maar met een open oor en als ingehouden adem luisterde hij naar elke beweging, die zich hooren deed; met een kloppend hart telde hij zijne polsslagen, als wilde hij de uitgestrekte vleugels van den tijd nog meer vlugt bijzetten, toen eensklaps het geschreeuw van "alarm" zijn oor bereikte en hij met de kreet: „O, Gij alle Heiligen hier boven, zijt geloofd en geroemd; zoo is het ons eindelijk gelukt! Voort,

voort, opdat ik met mijne oogen die zaligheid aanschouwe!" zich in allerijl, den mantel om het lijf wierp en het geestelijk gesticht verliet; doch, wie schetst zijne verbaasdheid, toen hij in zijne nabijheid schot op schot hoorde vallen, en er niet meer aan twijfelen kon, dat er een gevecht aan de Wouwpoort plaats had, die geheel in strijd met zijn ontwerp was, maar nog kon hij aan geene mislukking denken.

Hoe gejaagd ook, ging hij behoedzaam naar het poortplein, alwaar het hevig gevecht hem spoedig tot den terugtogt noopte. Niet wetende wat hij hier van denken moest, rigtte hij zijne schreden naar den wal aan de Houtpoort, doch het geweldig geraas achter hem en in zijne nabijheid, belette hem iets van de bewegingen der krijgsmagt buiten de stad op te maken, terwijl de stikdonkere nacht den omtrek als met een zwart kleed bedekt hield.

Met eenen vloek op de lippen over dit raadselachtig gedrag van den Markgraaf, wien hij alleen de verandering van zijn welberekend ontwerp toeschreef, keerde hij naar het klooster terug, om de uitkomst ervan te verbeiden; doch onmogelijk was het hem aldaar rustig te vertoeven. Na weinige oogenblikken begaf hij zich weder op straat, hoorde het gekerm en weegeklag der bedroefden en beangsten, doch zelf in den hevigsten tweestrijd zijnde, was hij buiten staat iemand een woord van troost of bemoediging toe te spreken.

Het voortdurend geknal der roeren op hetzelfde punt, de wapenkreten der strijders, voor vrijheid en regt, het tegenstrijdig gedrag van vele muitende soldaten, die gewapend deel gingen nemen aan den strijd, voorspelden hem de uitkomst, die werkelijk plaats vond.

In twijfel of hij zich met de vlugtende burgers redden, dan wel den uitslag afwachten zou, keerde hij andermaal naar zijne cel terug, maar wederom werd er het verblijf hem te eng; zijn pijnigend ongeduld dreef hem opnieuw naar straat, als een spook, waarde hij onder zijne

stadgenooten rond, zonder hen te zien; dan eens diep ter nedergeslagen door den angst, die hem zweepte, dan weder opgebeurd door de hoop op eene goede uitkomst, welke laatste zich scheen te verwezenlijken, toen de kreet der verovering van de Houtpoort, ook zijn oor bereikte en hem voortdreef, om er de waarheid van te aanschouwen, in weêrwil dat hij telkens door de vlgtende scharen in zijne vaart heen en weêr geslingerd werd; doch hellesmart greep hem aan, zoodra hij aan de hem zoo onzalige plaats gekomen, aldaar het tegendeel van zijne hoop opmerkte.

Voortgejaagd gelijk een verdoemde, volgde hij den volksstroom, zonder te weten wat hij deed, tot dat hij, ademloos van angst en vertwijfeling, zijne pastorie bereikte en aldaar, in plaats van naar zijne kloostercel terug te keeren, binnen vlood.

Ruim een half uur lang vertoefde hij aldaar, zonder tot een besluit te kunnen komen, toen op eenmaal het gejuich der geredde inwoners hem zijn doodvonnis aankondigde, en toch was er nog een plaatsje in zijne zwarte ziel open, waarin hij eene flauwe hoop verborg, die weldra tot eene vlam in hem opsteeg. Daarvan moest hij de waarheid kennen, en ijlings spoedde hij zich naar buiten, om te onderzoeken wat hij te hopen of te vreezen zou hebben; maar verscheidene uren lang duurde nog de nacht, waarin hij omzwierf, zonder eenige zekerheid te verwerven.

Eindelijk daagde het morgenlicht aan den bewolkten hemel, doch droevig en woest, als in zijn gemoed, vertoonde zich het zwerk. Spoedig echter vernam hij, dat velen der gevangene krijgslieden de medepligtigheid van den timmerman en den pottenbakker verraden hadden, en welk een lot hun hierdoor beschoren was, stond hem in glansrijk zonnevuur voor het beneveld oog.

Naauwelijks zijne bezinning meester, vlood hij naar zijne pastorijskerk terug, maar opnieuw dreef hem de hoop weder naar buiten, ter ontdekking of deze personen het welligt ontvlugt waren, en, rusteloos geslingerd door angst en hoop, trad hij vermoeid en afgemat zijne pastorijskerk wederom binnen.

Het koude zweet parelde hem op zijne verbleekte en vermagerde kaken. Handenwringend liep hij zijn eenzaam vertrek op en neder; bij het minste gerucht sidderende, en het niet meer wagende zijne kamer te verlaten. Zijne gemoedsonrust was te verregaande om langer te duren; zonder dat hij het wist, viel hij in eenen armstoel magteloos neder, en genoot zijn ligchaam eene doodelijke rust, terwijl de hel zijn geest benaauwde.

De dag had inmiddels den onrustigen nacht vervangen. Verreweg de meesten der muitende krijgslieden, thans geleerd hebbende hoe onzalig hun gedrag was, waren reeds vrijwillig tot de gehoorzaamheid teruggekeerd. Hun Overste LA GARDE, hoezeer een der laatsten geweest, die door het alarm gewekt werden, had echter door zijne tegenwoordigheid de strijders aangevuurd en bemoedigd, en toen kort daarop de zege behaald werd, door geschikte middelen de verstoorde rust hersteld, waardoor de nog aanwezig zijnde onwillige krijgslieden zich weder onder hunne vaandels vereenigd en de wallen bezet hadden, en talrijke patrouilles de rust handhaafden.

Zonder verzuim waren de gewonden opgenomen en verpleegd geworden, terwijl het vernielde met dien spoed hersteld werd, als het vereischte, waardoor men voor de veiligheid der stad in al datgene voorzag, wat na den gezegenden afloop van den hagchelijken strijd gebiedend gevorderd werd.

Alhoewel doodelijk vermoeid, had VAN VALKENBURG te veel van zijne uitgeputte krachten gevergd.

Op het oogenblik, dat hij, door geestdrift vervoerd, zich op den Spaanschen Hopman BASTIAAN wierp, en door de tijdige hulp zijner krijgsmakkers, die de achterhoede van den vijand aangrepen, de zege verworven had, scheen hij alles gedaan te hebben, wat men van een man van zijn karakter vorderen kon.

„God, God!" riep hij met eene flauwe stem uit, zoodra hij den uitslag zijner pogingen aanschouwd had; maar meer vermogt hij niet te uiten; doch uit dien toon, klonk de dankbare vreugde over de redding der stad, en schooner kon hij zijnen dank niet hebben te kennen gegeven; eensklaps echter overviel hem eene krachteloosheid en afmatting, die hem, tegen zijnen wil waggelende, nog een eind weegs gaan, doch hem spoedig nederzigen deden, buiten de mogelijkheid zijnde een woord tot zijne hulp uit te brengen. Zonder door iemand der zijnen opgemerkt te zijn, bleef hij eenen geruimen tijd voor dood op het poortplein onder de gesneuvelden liggen, ongevoelig voor alles wat er om hem heen voorviel.

Hoe lang hij in dezen toestand bleef, was hem onbekend, want toen hij weder bij zijne zinnen kwam, bevond hij zich in zijne kamer en in zijn bed. Aan zijne sponde zat, benevens zijne hospita, ook zijne zielsbeminde MARIA, wel bleek en mat, maar toch met oogen, waarin de zaligheid schitterde, die haar bij zijn ontwaken bezielde. Ruiter JAN en een arts waren in zijn vertrek bezig; om hem den noodigen bijstand toe te dienen, terwijl op aller gelaat eene zielevreugde leesbaar was, welke hem, zonder een enkel woord sprekens, het gevoel kennen deed, hetwelk allen vervulde.

„Zeg mij toch, mijne vrienden ! hoe ik in dezen toestand kwam, en wat er " - vroeg hij met eene zwakke stem, doch terstond trad de geneesheer aan zijne sponde en verbood hem ten ernstigste het spreken.

„Wacht", riep Ruiter JAN, „ik zal u wel uit den droom helpen, Hopman! zonder dat je een woord behoeft te kikken. Luister maar. Toen ik zoo gelukkig was geweest, die verdoemde Spanjaards, of wat het dan ook waren, het hazenpad te doen kiezen, dacht ik terstond om u. Ik snelde, zonder mij meer om iets anders te bekreunen, het wachthuis binnen, vermoedende u dáár te vinden; doch tot mijne verwondering, was er geen krijgsman in te zien. Ik dacht toen, dat je verder met den vechtenden troep voortgerukt waart, en, reeds voornemens zijnde u te volgen, viel mijn oog toevallig op eenen hoek in het ruime vertrek, alwaar ik de Jonkvrouw op eenen hoop kleederen van het krijgsvolk liggen zag, toegedekt met eenen zwaren ruitersmantel, die haar hoofd alleen vrijliet. Verwonderd haar dáár zoo alleen te zien, verbeeldde ik mij, waarachtig, dat zij een lijk was; want zoo bleek zag ik nooit een levend mensch.

„Met een traan in het oog, waarover ik nog lagchen moet, doch dien ik mij toen niet schaamde, greep ik een brandenden spaan, om toch eens te onderzoeken of ik mij welligt bedroog en, bij sinjeur den drommel! zoodra ik met het rookend hout, haar te digt bij den mond kwam, zag ik, dat ik dom genoeg was geweest te gelooven, dat God zoo onbarmhartig zou hebben kunnen zijn, om u zulk een slag toe te brengen. Ja, Hopman! ik was zoo blij, dat ik niet wist wat ik deed.

„Gelukkig duurde die grap niet lang; maar dacht ik: " Dat slaapje zal je goed doen, Jonkvrouw!" en zorgvuldig plaatste ik, zoo stil als ik kon, eene lange bank voor hare voeten, om hierdoor te beletten, dat de een of andere lompert over haar henen tuimelen mogt. Zou ik nu de

wacht bij haar blijven houden, of u gaan helpen, om ook een takje van den laauwer te grijpen, die u om de slapen stond geslingerd te worden? Dit wist ik eerst zelf niet, doch toen ik mij begon te vervelen en de reden niet begreep, waarom gij niet terug kwaamt, trok ik voorzigtig de deur van het wachthuis op slot, en begaf ik mij op straat. „Heer in den hemel! hoe verschrikte ik, toen ik eensklaps het kanon hoorde donderen.

„He", sprak ik luid, „zijn ze nog niet naar den drommel? Kom, dan moet Ruiter JAN een douwtje mede helpen"; zoo gezegd, zoo gedaan: hoe stram ik ook was (want die vermaledijde matheid had ook mijne stevige knokkels aangegrepen), stapte ik echter, trots den besten karreman, naar de Houtpoort, alwaar eene beweging was, dat mij het hooren en zien verging. Ras echter zag ik, dat de zaak goed stond en mijn bijstand te laat kwam; snel vroeg ik PIET en KLAAS waar Hopman VALKENBURG was, Want het verwonderde mij, dat niemand uwen naam noemde; maar weêrgâs! wat zette ik groote oogen op, toen allen mij verzekerden, dat gij er niet bij waart.

„Wat!", riep ik uit, „hij er niet bij? hij is altijd de eerste". En zonder mij aan iets te storen, maakte ik met mijnen elleboog ruimte, en drong mij op den wal onder de woelende schaar, doch men had, bij mijnen baard, de waarheid gesproken: gij waart er niet bij.

„Daar sla de henker onder", riep ik gramstorig uit, toen het mij eensklaps te binnen schoot, of gij ook mogt gesneuveld zijn. „Neen", riep ik uit, „dat kan niet", en toch was het mij, als fluisterde men mij in.: „Ja, ja, het is wel zoo".

„Dat gemaal werd mij te lastig; ik wrong mij van onder de menigte terug, greep in het voorbijgaan eene brandende toorts, en, mij verder aan niets gelegen latende liggen, snelde ik, zoo haastig als ik kon, wel te verstaan met een slakkegang, want mijne beenen moest ik haast

voortslepen, naar de Wouwpoot terug. Terstond ging ik aan het zoeken onder de arme dooden, die van niets meer wisten, en stel u mijnen toestand voor, Hopman! werkelijk vond ik ook uwen persoon onder de verslagenen.

„Verduiveld, ik huilde als een kind, zoo bedroefd was ik; doch u er te laten liggen ging niet; gelukkig kwamen er een paar kameraden aan, die ook al iets zoeken wilden. Met hunne hulp bragt ik u binnen het wachthuis, en (neem het me niet kwalijk, Hopman! het was om bestwil) kleedde ik u uit om de wond te zoeken, die u den genadeslag had toegebracht; doch wat ik zocht vond ik niet, onder al dit bedrijf echter lag ik toevallig mijne hand op uw hart, en o, dat zal mij nog op mijn sterfbed goed doen, als ik den tijd zal hebben om er aan te denken, want dat was eene vreugde, die ik in mij gewaar werd, toen ik duidelijk voelde, dat ge nog leefdet.

„Bijna was ik van schrik van mij zelven gevallen, doch zoo teêr was ik gelukkig niet”.

„Bravo, jongen!" riep VAN VALKENBURG diep getroffen uit, en dankbaar stak hij hem zijne regterhand toe.

„Ja, dat was ik op dat oogenblik; doch luister verder. In weinig tijds hadden we u zoo stil mogelijk van de gordijnen der vensters, een heerlijk leger naast dat van de Jonkvrouw gespreid, waarin wij u, als een eerstgeboren wicht, nederlagen, en al wat wij vinden konden bijeen schraapten, om u daarmee toe te dekken, denkende: „wat God vereent, scheidt geen mensch!" Zoo beval ik u aan dien opperste geneesheer, die nooit om betaling maant, wanneer ons hart maar zegt: „ik dank u Heer!" doch, of ge het gelooven wilt of niet, dat werk had me zoo afgetobd, dat ik niet meer staan kon.

„Overdwars legde ik mij op den naakten vloer voor uwe voeten neder, ik was toch nooit een ziekbed gewoon, en voor ik er aan dacht een kort

gebed te prevelen, moet ik reeds als een os gesnorkt hebben. Begrijp dus eens, hoe raar ik opkeek, toen een paar kerels mij in de zijde schopten en wakker maakten met te zeggen: dat het reeds volle dag was; maar zoodra ik mij alles herinnerde, riep ik: „mstil, stil, mannen ! daar ligt onze Hopman VAN VALKENBURG met zijne bruid; maar je mag hen niet wekken”.

„Nu, kleur maar niet, Jonkvrouw! het was waarachtig niet kwaad gemeend. Dat woord echter bragt die lomperts op eenmaal tot zwijgen, terwijl ik inmiddels eens regt wakker er door werd, en mij toen dadelijk herinnerde, hoe hoog gij welligt eenige hulp noodig hadt. „Dit maakte ik den twee krijgers bekend, die daarop terstond dezen barbier haalden, wiens kundig oog u weldra opmerkzaam gadesloeg en daarop ons beval u voorzigtig op te nemen en naar uw huis te brengen, want dat gij in eenen zeer gevaarlijken toestand waart; doch ik weet niet, hoe raar hij op de Jonkvrouw nederblikte, die altijd nog in diepe rust gebleven was, maar toen ik hem zeide, dat zij uwe bruid was, voelde hij ook haar den pols, welke beweging haar dadelijk ontwaken deed, zonder in den beginne te weten waar zij wás; toeh zij u echter zag, Hopman! en uwen levenloozen toestand, toen

„Ja, ja, Jonkvrouw! ik zal wel zwijgen, zoo als ik u beloofd heb, maar het valt mij zwaar. Hoor eens, Hopman! dit moet ik u toch zeggen en meer niet: zij is een engel, die ge in groote, zeer groote waarde houden moet, en voor wie ik je vijand wordt, als je haar ooit eene zucht loozen doet”.

Op deze woorden sloeg VAN VALKENBURG eenen blik op zijne bruid, die verlegen voor zich staarde; waarin zijne gansche ziel zich spiegelde; doch toen de arts hem beval zich toch te matigen, zeide Ruiter JAN:

„Wat baten toch al die kunsten, wanneer het gevoel van ons hart in onze oogen leesbaar is en een handdruk meer zegt, dan duizend woorden?”

MARIA echter gevoelde zich zoo bezorgd voor hem, dat zij, hoe inwendig zwak zij zich nog bevond, niet verkoos zijn bed te verlaten, zoodat hij, aan haren zorg overgelaten (en hoe zou hij een beter en reiner hebben kunnen verlangen?) wel van de ongesteldheid herstellen moest, die alleen uit vermoeidheid en uit geene andere oorzaak oorspronkelijk was.

Inmiddels was er dien morgen niets verzuimd geworden, om de twee gidsen, die door de krijgsgevangenen bekend waren geworden, op te sporen. Uit voorzorg waren de poorten gesloten gebleven en was aan de burgerij bij afkondiging verboden, op de straat zamen te scholen of zich met de krijgslieden op te houden, en zich op de wallen te begeven.

Hierdoor werd de mogelijkheid, om zich door de vlugt te redden, gelijk eenige burgers nog voornemens waren, verijdeld, uit vrees wegens hunne bekendheid aan het mislukte verraad.

Hiervan bleven echter ANTHONY de pottbakker en de timmerman STAAS onkundig. De eerste was terstond, zoodra het hem dien nacht gelukt was, de bende zijner bewakers te ontkomen, naar zijne woning teruggekeerd, zonder zich verder om den afloop van zijn geleide te bekreunen. Wel had het aanhoudend geschutgevaarte hem eenigzins onthutst, doch de gedachte, dat zulks niet anders kon, troostte hem, en toen het ten laatste ophield, verkeerde hij in het stellig denkbeeld, dat de Spanjaard de stad ingenomen had.

Tegen zijnen wil gedwongen geweest zijnde, hem hierin behulpzaam te zijn, was het hem onverschillig hoedanig men over hem denken zou, indien het doel slechts bereikt was, de beloonig kon hem in allen gevalle nooit ontgaan. Met deze overweging zich tevreden gesteld hebbende, had hij zich ter ruste begeven en sliep hij nog gerust, toen, reeds met den dageraad, eenige soldaten aan zijne woning hem kwamen opzoeken, van zijn strooleger opligtten, en in de gevangenis overbragten.

STAAS de timmerman daarentegen scheen een ander lot beschoren te zijn.

Tot het indringen der stad den vijand bevorderbaar geweest zijnde, was hij op eenen afstand (na almede de bende op de kaai ontvlugt te zijn, door de duisternis daartoe in staat gesteld) ongemerkt een onzichtbaar aanschouwer van diens daden geweest. Zwaar klopte hem het hart, toen hij door het aanhoudend musketvuur te wel bemerkte, hoe hagchelijk de kans voor de zaak der godsdienst begon te staan. In weêrwil dat de waardige Abt BERNARD hem het verfoeijelijke van alle verraad had onder het oog gebragt, en hij er op het laatst geheel tegen zijnen wil toe gedwongen geworden was, hoopte hij echter, dat hetzelfde thans zegevieren mogt; maar toen hij op het einde van den strijd de vlugt der indringers gadesloeg, het vernam, dat ook de Markgraaf met zijne Spaansche krijgslieden verdreven was en de stad behouden bleef, toen was hij als een standbeeld in zijnen schuilhoek blijven staan; eene namelooze zieleangst greep hem aan, en alle hoop ontzonk hem op eenmaal. Bij zijne dierbare vrouw, die hij boven alles lief had, durfde hij niet terugkeeren, zij zou den verrader, op wiens ziel het zoo duur vergoten bloed zwaar woog, voorzeker nimmer willen wederzien. Zijne schuld stond toch op zijn voorhoofd te lezen, terwijl hem, daar alles haar bekend moest worden, geene ontkenning baten

kou, en toch vermogt hij niet langer onder den lagen luifel van het winkelhuis, waar hij post gevat had, blijven staan, want de eerste schemering van den naderenden dag begon reeds de schimmen der duisternis van den nacht te verdrijven.

Ééne hoop nog had hij; maar ach, zij was zoo gering; te twijfelen, dat er onder de vele vijanden, die hij grijpen zag, niet één zou zijn, die hem verried, ware eene zinneloosheid. Dat men hem derhalve spoedig zoeken zou, stond bij hem vast; alleen hoopte hij, dat de onrust en de groote drukte, die een natuurlijk gevolg van den uitslag des kanonstrijds waren, nog geene gelegenheid gegeven hadden om de krijgsgevangenen te ondervragen; werd dit bevestigd, dan was er nog mogelijkheid zijn leven met de vlugt te redden.

De gedachte dat hij op eene gedwongene wijze misdadig werd, bezielde hem weder met eenigen moed. Was hij nu maar buiten de stad, dan hoopte hij elders wel brood te vinden, om voor zijne gade en kind, indien de eerste hem wilde volgen en zich weder met hem vereenigen, te zorgen; doch mogt hij, zonder iets van zich te doen weten, haar verlaten? Zou hij hierdoor haar niet den dood aandoen? Maar was het te wagen zich thans voor haar te vertoonen? Neen, hij moest haar verlaten, om hoe eer hoe beter verre weg te vlieden. Ja, dit was nooddwang. Doch dáár buiten kon hij niet.

Zoo had hij een uur lang bij zich zelve zijn lot overwogen, zonder nog tot een vast plan te komen, maar nu de schemering al meer en meer vlood, nam bij eensklaps zijn besluit, en sloop hij zijnen schuilhoek haastig uit.

De arbeid der opruiming en het wegdragen der dooden naar eenen grooten grafkuil, aan den voet van den wal bij de Wouwpoot gegraven, gaf hem een geschikt middel aan de hand, om onopgemerkt zich te midden der woelige menigte te mengen, om te beproeven langs

dien weg de stad uit te komen, uit vrees dat de aanbreekende dag hem verraden zou.

Bevende volgde hij den volksdrom, die geen acht op hem sloeg; doch toen hij zich van daar begaf en met bevende knieën langzaam voortging, om den muurtrap op te gaan, werd hij eensklaps vrij onzacht door eenen wachter aangegrepen, met verbod den wal te beklimmen.

O, wat er op die taal in zijne ziel omging, zou hij nooit hebben kunnen beschrijven; doch het was te verwonderen, dat hij zich door geen angstkreet verried, mar sprakeloos terug trad en langzaam zich daarop verwijderde.

„Op eene andere plaats zal het mij wel gelukken”, sprak hij stamelende tot zich zelve; maar den ganschen wal langs, werd hem het betreden ervan belet, niemand mogt zich op den muur begeven en elke poort bleef, alsof het nog nacht ware, gesloten.

„God! ik ben verloren”, zuchtte hij, toen hij de stad rond was geweest, en ook aan de haven zijn voornemen hem verhinderd werd.

Wilde hij zich niet verder verdacht maken, zoo moest hij zich van de wallen verwijderen: maar waarheen zijne schreden te rigten?

Op eenmaal schoot hem de Priester LEINGRITIUS te binnen.

„Hij moet mij bijstaan; door hem werd ik diep ongelukkig en ook zijn belang noopt hem er toe”, sprak hij mompelende en met een vochtig oog ten hemel geslagen.

Terstond rigtte hij zijne schreden naar het Bagijnenklooster; maar tot zijne teleurstelling was de Geestelijke er niet, terwijl de Gardiaan, dien hij sprak, zoo stroef en onvriendelijk was, dat hij niet eens, in weêrwil van zijn smeeken, vernemen mogt, waar de Pastoor zich bevond.

Zoo ontzinkt den ongelukkige, eenmaal door de roede van den ramspoed gepijnigd, alle uitzigt, en, bij het flikkeren van den

flauwsten straal van hoop, verdwijnt dezelve even snel als hij ontglom.

Nacht was het in zijne ziel; gelijk een ter dood verwezene leunde hij tegen den roode steenen muur van het geestelijk gebouw. Uitgeput door het drukkend gevoel van zijnen benarden toestand en de gemoedsonrust, waarin hij nu reeds zoo vele uren verkeerde, zonder iets genuttigd noch eenige rust genoten te hebben, begaf hij zich na eenigen tijd toevens van daar, waagde het bij een paar bekenden in den omtrek zijnen nood te kennen te geven; doch zoodra hij zich vertoonde, dreven zij hem van zich, uit vrees van medepligtig te worden aan het gepleegde verraad, waaraan zij welligt niet vreemd waren. Een dezer zoogenaamde vrienden was echter nog zoo medelijdend van hem de ruchtbaarheid ervan mede te deelen en hem te raden, zich uit de voeten te maken, vermits men reeds ijverig hem opspoorde.

„Dan is ook alle uitzigt vernietigd”, zuchtte STAAS; „waar, waar zal ik mij verbergen?”

Maar niemand wilde hem eene schuilplaats bezorgen.

Nogmaals beproefde hij het den wal te naderen; hij keerde naar de Waterpoort ²⁹⁾ terug.

O, hoe trof het zijne ziel, toen hij aan de plaats terug kwam, van waar zijne ellende aanving; met strakke oogen mat hij de diepte van het water, hetwelk hij dien nacht doorwaad had; maar de valdeur der sluis was thans neder, en ook langs dat waterpad zag hij geenen weg ter ontkoming. Wederom waggelde hij naar den in zijne nabijheid zich bevindenden stadsmuur.

De schildwacht scheen op zijnen post ingesluimerd te zijn, en geene andere wachters deden zich voor zijne bedroefde blikken op.

„Zou ik nog kunnen ontvlieden?” vroeg hij zich met vernieuwde hoop.

Slechts op eenen goeden afstand bevonden zich eenige krijgsknechten in een druk gesprek, die hem niet opmerkten, doordien zij van hem afgewend stonden.

Als door den storm gejaagd, steeg hij den stellen muurtrap op. Reeds had hij deszelfs kruin bereikt en was hij, hoe vermoeid ook, op het punt zich van den hoogen kant van den wal in de gracht te werpen, toen hij op denzelfden oogwenk door den schildwacht, die slechts geveinsd had ingesluimerd te zijn, aangegrepen en onzacht achterover op den grond geworpen werd.

„Wat wildet gij doen, kameraad?” vroeg de schildwacht met eenen grijnzenden lach; „het is nog te koel om een bad te nemen. Kom sta op en volg mij. Om u te verdrinken hebt gij elken oogenblik den tijd”. Maar STAAS was buiten staat aan dit bevel te voldoen; de schrik had zijne leden verlamd, en met geslotene oogen lag hij daar, gelijk een doode.

„Ho, ho, vriend!” sprak de schildwacht, „gij zult mij niet bedriegen”. Op dit gezegde verhief hij zijne stem, en riep hij eenige zijner krijgsmakkers te hulp.

„Brengt dezen kerel eens in de wacht, jongens” vervolgde hij, „en laten wij zien wat hij in zijn schild voert; hij wilde van hier den overtocht beproeven, doch wij waren hem voor”.

Onzacht werd de ongelukkige door hen opgenomen en naar het nabijgelegene wachthuis gebragt, alwaar men hem op den grond nederlag en bewaakte, zonder eene poging te doen om hem te doen bijkomen.

De maar der gevangenneming van eenen der verraders, ANTHONY CORNELISZEN namelijk, had zich spoedig door de stad verspreid, en bereikte ook weldra het oor van den Pater LEINGRITIUS ; doch het was dezelfde man niet meer van voor weinige uren; de op zijne verbleekte

kaken ingedrukte zieleangst scheen bij er eensklaps te hebben afgewischt. Als vroeger hadden zijne gelaatstrekken dien stijven strengen tint aangenomen, die zijn uitzigt zoo stootend deed zijn; aan zijnen bedaarden vasten tred was het blijkbaar, dat bij de rekening met zijn geweten weder effen had gemaakt. Hij ging nog wel zijne kamer op en neder, maar niet meer handenwringend en met verwilderde blikken; zijne handen rustten, zonder beweging vast achterwaarts ineengevouwen, hem op den rug, en geene bange zucht verried meer eenige vrees.

De man had zijnen toestand rijp overwogen, zijn plan was gemaakt, alle schijn van medepligtigheid moest weggenomen worden.

Hij kende daartoe geen beter middel, dan zich openlijk op straat te vertoonen, en even spoedig als hij daartoe besloot, bragt hij ook zijn voornemen ten uitvoer.

Met het plan om zich naar 's Heeren Huis te begeven, ontmoette hij eenen poorter, dien hij staande hield en met wien hij een druk gesprek aanving.

Geschiedde dit met opzet, ten einde hierdoor, zoo het mogelijk ware, zijne onschuld te meer te doen uitkomen, wijl het onwaarschijnlijk was, dat iemand, op wien zulk eene zware schuld kleefde, een onderhoud van een belangrijken aard, zonder nooddwang, zal aanvangen? Of had het bij toeval plaats, gelijk men dit los weg, zoo noemt; doch waarin echter den vinger van het Godsbestuur niet te miskennen is? Wie zal het ontraadselen?

Maar nog was hij met den eerzamen poorter in drukke woordenwisseling, toen een zestal gewapende krijgsknechten de Kerkstraat inkwamen en hem naderden.

Als ware hij overtuigd van de reinheid zijns gemoed, wendde hij zich in zijn onderhoud tot hen. Met zijne gewone koelbloedigheid sloeg hij

eenen blik op de kleine krijgsschaar, die hem inmiddels naderde; doch geen trek in zijn ijzeren gelaat kreeg eene andere plooi, toen hij eenen ongelukkige in hun midden zag, zwaar gebonden en gereed om den kerker te betreden, wiens bleeke kleur en dof oog den jammer te kennen gaven, die hem drukte, en wiens gebogen hoofd en slepende gang medelijden moesten inboezemen. Zelfs op het oogenblik dat de diep gevallen met den pastoor voorbij ging en opziende een blik (en o, welk een blik !) op hem sloeg, staarde deze hem koud en gevoelloos aan, als kende hij den gekluisterde niet, ja, als sloeg hij hem met verachting gade. God! hoe was het mogelijk? Was dan het gemoed van den geestelijke zoo verstaald, dat hij de zware ketens zich niet op de ziel voelde drukken, die thans den door hem verleiden STAAS om de polsen geslagen waren?

Ja, hij was het, de weleer zoo gelukkige, doch thans zoo diep gezonken timmerman, die, spoedig door een der poorters aan het wachthuis erkend, zoodra hij weder was bijgekomen, naar den kerker geleid werd. Onvatbaar voor eenige aandoening, had hij zich laten boeijen en was hij gelaten zijn lot tegemoet gegaan; doch de ijzeren blik van den man, wiens bedrijf het was, dat hij thans de kluisters droeg en het schavot hem toefde, scheen hem als met een nieuw leven vervuld te hebben. Hij had het schreiend oog tot hem opgeslagen en zag neen, niets meer; want hij had de hel in dien blik gezien en thans werd hem de wereld te eng, te nietsbeduidend; eene weldaad was het hem, dat hij niet moest stil staan en geen oog achterwaarts behoefde te werpen, om den nietswaardigen langer voor zich te aanschouwen. Met blijkbaar ongenoegen had de Pastoor zich van den goddelooze afgewend, als ware hij bevreesd door den adem van den gevallen mensch besmet te worden.

Niet één der geleiders merkte echter hiervan het geringste op. Ja, niet één was er, die er aan dacht, welk een zwaard hunnen gevangene door de ziel ging, wiens hart en karakter in reinheid van beginselen in geene vergelijking kwamen met die van den geestelijke, die, eenen heilige gelijk, meer eerbied zich toeëigende, terwijl den geboeide niets dan smaad en hoon ten deel viel.

Te dierzelfder ure vertrokken de boden des prinsen met de aangename tijding naar *Antwerpen*, dat *Bergen op Zoom* behouden was, zoowel met de voorloopige kennisgeving van den toedragt der zaak, als met het berigt der inhechtenisneming van de beide bekende verraders, welk berigt er de angst in groote blijdschap verwisselde, doch waarvan de gevlugte muitende soldaten terstond zoodanig gebruik maakten, dat zij reeds verdwenen waren, vóór dat de last van den Prins om hen in boeien te slaan, bekend werd.

Wij wagen het niet de onlijdelijke zielesmart te schetsen, welke de brave huisvrouw van STAAS moest doorstaan sedert den oogenblik, dat de avond was ingevallen en haar man niet terug kwam, en hoe die al hooger en hooger steeg, toen, weinige uren daarna, de oorzaak van het alarm en de onrust haar bekend werden, dewijl zij er niet aan twifelen kon, dat STAAS daartoe de hand niet geleend zou hebben, doch toen de uitkomst de mislukking van het verraad bekend maakte, het eene uur na het andere voorbijkroop, zonder dat haar echtvriend terugkwam, het gerucht zijner schuld ook haar oor bereikte, en dat bevestigd werd door de komst van eenige krijgsknechten, die hem reeds vóór zonsopgang ten harent kwamen opsporen, toen scheen de folterende zielepijn (eene pijn, waarbij die des ligchaams in geene vergelijking komt) niet hooger te kunnen klimmen, en toch had dezelve

haar toppunt nog niet bereikt, want thans glimde er nog een vonkje, onbeduidend en nietig als het stipje van het uitgaande kaarsensnuitsel, maar toch altijd nog opwakkerende en flikkerende, gegrond op de hoop, dat haar man het gevaar in tijds ontvlugt was.

Maar toen de jobstijding van zijne in hechtenisneming tot haar kwam, o, toen eerst was haar het water tot aan de lippen gerezen en snakte zij naar lucht; één golfje, eene geringe roering, en zij bezweek.

Neen, wij kunnen deze schets hier niet vervolgen: wij gevoelen de armoede onzer taal en wagen onze krachten er niet aan.

Dit echter mogen wij niet verzwijgen, dat de liefderijke echtgenoote, in weêrwil van den last der vertwijfeling, waaronder zij bukte, en welke haar elken oogenblik dreigde te verpletteren, geen en oogwenk er aan dacht, hem, den ongelukkige, hare liefde te onttrekken, maar terstond, op het eerste berigt van zijn kerkerverblijf, daar henen snelde, en, als zijne getrouwe gade, zonder hem een woord tot verwijt toe te voegen, hem vertroostte en liefkoosde, en daarin niet verzwakte, maar volhield hem dagelijks die hulp en ondersteuning te bieden, welke slechts in haar vermogen was, hoe diep de wonden ook waren, door het folterende lijden haar in het harte geslagen. Ja zelfs toen, weinige dagen daarna, op het zware vonnis over hem en zijnen medgezel den pottenbakker ANTHONY CORNELISZEN door den krijgswaad uitgesproken om gehangen en gevierendeeld te worden, geene verzachting mogelijk was, hoezeer zij het onmogelijke zelfs daartoe beproefd had, was het de Albarmhartige, die haar den noodigen moed en de kracht verleende, om, ondersteund door den Abt BERNARD, haren man te troosten én over graf en dood hem te wijzen naar dat oord, waar alle tranen van de oogen zullen gewischt, en geen wee meer zal gehoord worden.

Hoezeer ANTHONY en STAAS volkomen belijdenis van alles gedaan hadden, en geen haarbreed van de waarheid van het gebeurde waren afgeweken, wist de Pastoor LEINGRITIUS nogtans alle schuld zoodanig van zich af te wenden, dat hij de openbare gerechtsstraf ontging. Met eene hardnekkigheid zonder voorbeeld, en eene stoutmoedigheid, waarvan de regters hare wedergade niet gezien hadden, loochende hij, zonder eenigen bloos of de geringste weifeling, alle kennis aan het gepleegde verraad, bewust zijnde dat de beide verraders geene getuigen hunner beschuldiging konden aanvoeren, en verzekerd dat er geene bewijzen tegen hem waren, die het vermoeden wettigden. Hierdoor alleen ontging hij, als aanlegger en hoofdmisdadiger, zijne regtvaardige straf; maar al werd hij niet veroordeeld, om, gelijk zijne ongelukkige lotgenooten, die hij zoo verregaand misleid en bedrogen had, het treurtooneel der schande en der misdaad te betreden, en aldaar den dood eens eerloozen to sterven, de algemeene verachting en verguizing kon hij niet ontwijken, en schier gelijktijdig dat het vonnis JAN VAN WITTEM, Heer van Herzelee, trof, als vervallen van zijn Markgraafschap en ten eeuwigen dage gebannen uit de landen en onderhoorigheden der Vereenigde Gewesten, benevens verbeurdverklaring van al zijne bezittingen, werd ook het vonnis over den Pastoor LEINGRITIUS uitgesproken, en hij onwaardig verklaard tot de uitoefening van alle geestelijke bediening te *Bergen op Zoom*, mitsgaders verbanning ten eeuwige dage uit het Markgraafschap en de landen van den Staat, een lot, hetwelk ook de gevlugte burgers moesten ondergaan, wier achterblijven het bewijs hunner medepligtigheid aan het verraad bevestigde, en wier goederen ten behoeve van den Staat hierdoor insgelijks verbeurd verklaard werden. Wel griede dit vonnis den Markgraaf meer, dan hij blijken deed; doch de hoop op wraak, welke zijne onverdeelde toetreding tot de

Spaansche zijde thans eenigen grond bijzette, deed hem alle pogingen aanwenden, om eenmaal zijn doel nog te bereiken.

In de haast met zijn huisgezin het kasteel te *Wouw* verlaten hebbende, als te wel er mede bekend dat hij zich er niet op handhaven kon, was hij in allerijl naar *Breda* gevloeden; doch toen hij aldaar op zekeren avond door een naar zijne meening verdachten persoon gevolgd werd, achtte hij zijne woonplaats aldaar niet langer veilig, maar verplaatste hij die naar *Wiltz* in het Luxemburgsche, alwaar hij, onder het smeden van allerlei plannen, ten einde zijne op het spel gezette bezittingen terug te erlangen, en den hoon hem aangedaan, te wreken, door eene zware ziekte werd aangetast, die hem na weinige dagen en na het doorstaan van de onlijdelijkste smarten, van dit tooneel der aarde een ander tooneel betreden deed, waarop geen Markgraaf eene begunstigder rol zal spelen dan een timmerman, en geen adelbrief vrijheid verleent om het kwaad ongestraft te plegen, terwijl het in den ambachtsman met het schavot beloond wordt.

De terugkomst der Hoplieden uit *Holland* met eenen goeden buidel geld tot betaling der achterstallige soldij, stilde alle miltzucht zoo volkomen, dat geene opruijing noch aanhitsing iets bij het krijgsvolk meer vermogt.

Alhoewel zij den Prins VAN ORANJE niet te *Delft* aangetroffen hadden, uit hoofde hij zich juist te *Antwerpen* bevond, hadden zij zich bij de Algemeene Staten vervoegd, en na het aanwenden der krachtigste drangredenen, eindelijk zooveel geld verkregen, als vooreerst voldoende was.

Toen de Staten, spoedig daarna vernamen, hoezeer het behoud van de zoo belangrijke vesting aan eenen zwakken draad gehangen had, zag zij het te wel bevestigd, dat de Afgevaardigden der Hoofdlieden de

zaak naar waarheid hadden voorgesteld, en poogden zij, door eene schitterende belooning, aan hen, die door hun moedig gedrag tot het behoud der vest zoo veel bijgedragen hadden, het bewijs te leveren, dat het Vaderland geenszins ondankbaar was of deszelfs dappere zonen vergat. Zoo ontvingen METJAN en Ruiter JAN eene geldelijke toelage, terwijl de Hopman VAN VALKENBURG vereerd werd met eene gouden halsketen van aanzienlijke waarde, welke tevens ter aanvuring verstrekke, om in alle omstandigheden, wanneer zulks gevorderd mogt worden, door gepasten ijver en krachtigen bijstand, die vaderlandsliefde te doen blijken, welke het hechtste bolwerk is voor de eer en de veiligheid van den dierbaren geboortegrond, doch hoezeer dit blijk van goedkeuring hem vleide, vond hij in de overtuiging van zijnen plicht betracht te hebben, de rijkste belooning, en ontving hij in de liefde zijner MARIA eene rozenketen, hechter dan die van goud en edeler dan die van robijnen.

Gelukkig was de ongesteldheid van VAN VALKENBURG van geene verdere gevolgen geweest, zoodat hij weldra tot vorige krachten hersteld, er dadelijk op bedacht was, om ingevolge zijne belofte aan de Markgravin, zijne verloofde bij zijne Moei te *Wijk bij Duurstede* een veilig en voegzaam verblijf te bezorgen, voor de vervulling van welken wensch MARIA, die almede geene nadeelige gevolgen van haren nachtelijken togt verder ondervond, hem in haar hart dankte. Reeds den derden dag na de zoo gelukkige herstelling der rust in *Bergen op Zoom*, en in weêrwil van het ongunstige jaargetijde, werd de reis naar het grijze *Wijk* in een gemakkelijk vaartuig aangevangen, waarin hun Ruiter JAN tot bediende en de Hospita van den Hopman tot gezelschap verstrekten.

Onder begunstiging van eenen goede wind, kwamen zij nog dienzelfden avond op de bestemde plaats aan, reeds afgewacht door de Moei van VAN VALKENBURG, die door hare voorkomendheid en minzame gedragingen aan MARIA het dadelijk bewees, welk eene moederlijke vriendin deze waardige vrouw voor haar zijn zou, en waarin MARIA zich ook in geen deele bedroog, doordien zij, na het spoedig vertrek van den Hopman, die slechts drie dagen kon afwezig blijven, er een onthaal genoot, hetwelk zoo zeer met haar vorig verblijf in den huiselijken kring van haren oom den Markgraaf verschilde, dat zij er thans eerst dat ware genoeg van leerde kennen, dat vriendschap en een opregt verkeer zonder dwang of geveinsdheid altijd oplevert.

Vruchteloos waren de pogingen van VAN VALKENBURG bij Heer JAN VAN WITHEM aangewend, tot eene verzoening tusschen MARIA en haren oom, eene verzoening, welke de Hopman zoo vurig verlangde, dewijl hiervan de vervulling van zijnen wensch tot het snoeren van den onverbreekbaren band des huwelijks, alleenlijk afhing, doordien MARIA zwaarigheid maakte om zonder de toestemming haars wettigen voogds, eenen echt aan te gaan, op welken zijn vloek zich hechten zou; niet uit vrees van zich te verbinden aan eenen man, die eene andere godsdienst toegedaan was dan zij beleed, dat bang gevoel was door de verstandige redenen van de helderdenkende moei van VAN VALKENBURG op de overtuigendste wijze, uit haar gemoed verbannen geworden; maar uit dat reine beginsel van gehoorzaamheid aan hem, wien zij eerbied en ondergeschiktheid verplicht was; doch toen weinige maanden na hare vlucht uit het kasteel te *Wouw*, dat thans door eene Staatsche bezetting voor alle overrompeling gewaarborgd was, zij het bericht van den dood des Markgraafs ontving, en hare moei, als hare

naaste bloedverwante, zich haastte om hare toestemming tot de verbindtenis harer nicht met VAN VALKENBURG over te zenden, waren ook alle beletselen daartegen op eenmaal weggenomen, en trad HENDRIK met zijne MARIA, bloeiende als eene prachtige roos in den ruiker van veelkleurige bloemen, voor het altaar, en zwoer zij met een opregt hart den eed van liefde en trouw, dien zij nooit, ook niet in den droom, schond, en over welken zij nimmer reden had zich te beklagen.

Hoe grievend en treurig het leven der weduwe van den ongelukkigen STAAS ook was, die eensklaps te midden der reinste huwelijksvreugde, in eenen poel van jammer en ellende gestort werd, en met het nog ongeboren wicht onder het hart, en de lieve kleine, die geen besef had van den slag, welke haar reeds zoo vroeg trof, eene droevige toekomst, eenzaam en verlaten tegemoet ging, genoot zij echter in den hulpvaardigen bijstand van den edelen Abt BERNARD, al die vertroosting, welke hem slechts mogelijk was; doch haar hart had op eenmaal te veel geleden, en vóór het uur nog slaan kon, waarop zij volgens de wet der natuur, een tweede schepsel, voor de eeuwigheid geschapen, het leven schenken kon, sloot zij voor altijd hare oogen, en genoot zij weldra met het ongeboren wicht in het stille graf eene rust, welke haar op aarde niet meer ten deel vallen mogt.

Als een vader zorgde de Abt voor het kind, dat thans in weinige maanden vader- en moederloos werd; doch niet alleen voor deze lieve weeze zorgde deze brave man, maar voor zoo ver zijn vermogen slechts reikte, deelde hij geestelijk voedsel en goddelijke troost uit in de harten zijner geloofsgenooten, die, door den druk der tijden beknelde of door godsdiensthaat onderdrukt, de slagtoffers waren van een en te ver gedreven ijver voor de zaak van Godsdienst en regt, eene zaak, die ook in de geschetste gebeurtenis zoo heerlijk uitblonk,

hoezeer het verdere lot van LEINGRITIUS altijd met eenen digten sluier bedekt bleef, dat onze vrome voorouders geenszins de wakende hoede van het Godsbestuur er in voorbij zagen, maar met regt die er in eerbiedigden, als een helder blijk, hoezeer de Almagtige de aanslagen hunner vijanden, hoe kunstig en welberekend ook beraamd en ten uitvoer gelegd, met éénen wenk verijdelen kan, wanneer het behoud des Vaderlands en de zaak van Vrijheid en Godsdienst in gevaar gebragt worden en schipbreuk er door lijden zou, terwijl geene menschelijke wijsheid in staat was dien heilloozon slag te voorzien of in tijds af te keeren.

Einde van het tweede en laatste deel

Bijlagen

Extract uit

Vaderlandsch woordenboek, deel V. Jacobus Kok 1781

JAN VAN WITHEM, Heer van Bersele, was, gelijk wij reeds gezien hebben, gehuwd met MARGRETA VAN MERODE, die de Zuster van den in Spanje omgekomenen Heer JAN VAN BERGEN was. VAN BERSELE stond bekend als een Man, die een sterken haat tegen de Onroomschen had ; om hun deezer haat te doen gevoelen, had hij meer dan eens getracht, Krijgsvolk in de stad te brengen, waartoe hij van de Roomsche Geestlijkheid niet weinig geholpen werd,

De Markgraaf, het Capittel, de Pastoor en hun aanhang, zochten niets dan het licht des Euangeliums te verduisteren, door de Gereformeerden dagelijks te dreigen met gevangenis, ballingschap, en alles wat de vervolgzucht hun inblies, in 't werk te stellen. Ook werd geboden, dat de Gereformeerden slegts één Predikplaats zouden mogen gebruiken ; en onder de hand werd de bezetting aangespoord, om de Kerkdeuren te overweldigen, de Beelden te breeken, het Misgewaad der Priesteren te scheuren, en nadát zulks op den 8sten November 1580 geschied was, werd het op rekening der Hervormden gesteld.

Nadat de Vijand zig meester van Breda gemaakt had, werd, om tegen dergelijk verraad bedacht te zijn, LA GARDE met eenige Franschen, buiten kennis van de Burgerij, door eenen Hopman, of zo gezegd word, door twee-Soldaaten, met toestemming van ORANJE, binnengelaaten. De Markgraaf, die de Franschen zo sterk als de Hervormden haatte, nam dit zeer euvel. De ingelatenen om betaaling roepende, en aan 't muiten geraakt zijnde, zocht de Markgraaf, door middel van den Pastoor en twee ontrouwe Burgeren, zig daar van te bedienen ; en had 'er geen misverstand plaats gehad, zou hem zijn oogmerk zekerlijk gelukt zijn.

Onder de verraders, die reeds binnen waren, was zekere Hopman, BASTIAAN genaamd; onder de Franschen, die 'er ter verdediging binnen lagen, was

mede een Hopman, die denzelven naam voerde. Als nu het alarm der verraderen eenen aanvang nam, kwam zeker Fransch Soldaat, onder het bevel van den laatstgenoemden BASTIAAN, met drift naar de Bagijnen Poort loopen, om zig bij zijn vaandel, aldaar de wachthebbende, te voegen; dan hij geraakte onder de Vijanden, die reeds op de Koornmarkt stonden; deeze hem vraagende, onder wien hij behoorde? was 't antwoord, onder Hopman Bastiaan. Zij dus meenende, één van de hunnen voor te hebben, dien de weg in de Stad bekend was, riepen, à la Porte de Hou ; daar mede te kennen geevende, dat hij hun den weg naar de Houdpoort zou wijzen. Volgt mij, zeide hij vervolgens, en bragt hun niet aan de Hout, maar aan de Woudsche Poort (Porte de Wou”).

Aldaar gekomen zijnde, trachtten zij die terstond op te breeken ; doch daar toe was hunne magt te klein. Hun leidsman, uit dit hun bedrijf, en de nattigheid hunner klederen, ziende dat zij Vijanden waren, maakte zig aan eenen kant. Dit veroorzaakte onder de bezetting groote ontsteltenis : sommige namen de vlucht ; anderen sprongen over de muuren, liepen naar Antwerpen, en meldden den Prinse VAN ORANJE dat Bergen ingenomen was. Dan, wel ras bleek hunne tijding te voorbaarig te zijn.

Hopman VALKENBURG, die er, vóór de aankomst der Franschen, Wachtmeester geweest was, toonde, benevens zekeren Franschen Hopman, LA LEIJN genaamd, een Man van eer en moed te zijn; vallende, met eenige weinige Soldaaten, op den Vijand aan, dien zij niet alleen in het opbreeken der Poort verhinderden, maar zelfs één van hun neder velden, anderen op de vlucht dreeven, en het overschot, benevens de twee Verraders, gevangen namen ; wordende deeze beiden, STAES ADRIAANSEN, een Timmerman, en ANTHONIJ CORNELISZ, een Pottebakker, die bekenden dat zekere Edelman, uit naam van den Markgraaf, hun gezegd had, hen te zullen doen hangen, indien zij zig tot het verraad niet lieten gebruiken, gevierendeeld. De Pastoor LEINGRITIUS, en anderen, leeden mede hunne welverdiende straf.

De Markgraaf, op dat wij tot den aanslag terug keeren, was inmiddels bezig met het bestormen der HoutPoort ; doch de vluchtenden ontdekten hem, dat de aanslag mislukt was : waarop hij in spijt naar Wouw terug keerde, dat hij

den eersten December 1581 mede verliet. Hij werd daar op, door de Staaten, voor vijand verklaard, en zijne Goederen aangeslagen. De Burgers, die groot deel aan het verraad gehad hadden, namen de vlucht naar Zeeland, latende alles, wat in en om de Stad was, ten prooije aan de Soldaaten, die 'er deerlijke verwoestingen aanrichtten.

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=Leingritius&coll=boeken1&identifier=IVjJMrS50YwC&rowid=6>

Aardrijkskundig woordenboek de Nederlanden, deel B.
Abraham Jacobus van der Aa

Meer dan eens hebben de Spanjaarden gewaagd haar aan te tasten, telkens echter zonder dat zij hun oogmerk bereiken konden.

In het jaar 1581, meende de Hertog van Parma haar door verraad te vermeesteren, waartoe hij JAN VAN WITHEM, Heer van Bersele, destijds Markgraaf van Bergen-op-Zoom, in zijn belang had weten over te halen; deze toch met eenen sterken haat tegen de onroomschen bezielde, had reeds meer dan eens getracht vijandelijk krijgsvolk in de stad te laten, en nam het zeer euvel, dat men, toen de vijand zich van Breda had meester gemaakt, om zulks ook hier voor te komen, met toestemming van den Prins van Oranje, den Kolonel LA GARDE met eenige Franschen binnen gelaten had.

Het ingelaten krijgsvolk, om betaling roepende, en aan het muiten geraakt zijnde, werkte den Markgraaf in de hand, want deze zocht zich daarvan tot zijn oogmerk te bedienen, en, had er geen misverstand plaats gehad, hij zon zijn doel zeker bereikt hebben.

Onder andere inwoners, had hij den stadstimmerman, STAES ADRIAANSE, zekeren pottenbakker ANTHONY CORNELISZ. en den Pastoor LEINGRITIUS bewogen, om des nachts na den 5. December, de valdeur der sluis aan de Begijnenpoort op te winden. Hierdoor zond hij eenige knechten naar binnen, die last hadden, om de Boschpoort te overweldigen, en hem met het overige krijgsvolk, daardoor ter stad in te laten.

Omtrent drie honderd Walen waren reeds, zonder ontdekt te zijn, door de sluis in de stad geraakt; doch hier verklapten zij zich zelve, door het vragen naar den weg, terwijl hunne leidslieden, kort nadat zij hen ter stad hadden ingelaten, zich uit angst hadden gaan versteken.

De bezetting liep te wapen, alsmede vele burgers; de vijand redde zich voor een gedeelte door denzelfden weg, waardoor hij binnengekomen was, een

ander deel verdronk in de stadsgrachten. Zij lieten er in het geheel zeventig dooden en honderd gevangenen.

WITHEM, niet wetende hoe hij het had, deed eenen fellen storm op de Boschpoort, doch trok in haast af, toen hij, uit eenige vlugtelingen, vernam, wat er gebeurd was.

De Staten verklaarden hem nu openlijk voor hunnen vijand en deden zijne goederen aanslaan.

v.L. Het zou mij regt aangenaam zijn, te mogen weten of gij mijn roman gelezen hebt, en hoe die u bevalen is. Natuurlijk verwacht ik geene complimenten, maar de waarheid

M. Al ware die ook bitter.

v.L. Waarlijk, zelfs dan; zie, ik sta aan het begin mijner letterkundige loopbaan, en denk nog wel eens meer als schrijver op te treden; dus moet mij wel elke nuttige wenk hoogst welkom zijn.

M. Nu dan zult gij niet tevergeefs bij mij gekomen zijn. Ik maak gaarne aanmerkingen, en gij wilt ze gaarne hooren : dat sluit uitmuntend.

v.L. Hoe zoo? De tachtigjarige oorlog is toch vrij bekend, van onze jeugd af hebben wij van dit helden tijdvak hooren spreken en roemen.

M. Juist; maar dit maakt, dat de nieuwsgierigheid hier geen groote prikkel ter belangstelling is. Niemand kan thans meer dan door het ongewone en vreemde getroffen worden.

Van dit tijdvak bestaat eene traditionele opvatting, misschien ver van de ware verschillende; aan deze hebt gij u getrouw gehouden, maar dit maakt ook, dat wij ons en pays de connaissance vinden, hetgeen zeker ten nadeele van den verhaler uitloopt, en van hem veel studie vordert, om geen misslag te begaan tegen de zeden en gewoonten van dien tijd.

v.L. Maar dit strekt toch altijd om de kennis van dien heldenstrijd te vermeerderen en de belangstelling daarin te vergrooten.

M. Maar een kunstwerk verliest altijd in waarde, wanneer het aan een bepaald doel wordt ondergeschikt gemaakt. Dickens verliest van zijne bevalligheid, als hij het nadeelige van langdurige processen schetst. Een historische roman mag niet geschreven worden om een punt uit de geschiedenis op te helderen of eenig feit bekend te maken. Het blijft dan een hybrida. Het dichtsterlijke element moet heerschen, het

³²⁾ **Huichelarij en Verraad**, of de aanslag op Bergen op Zoom anno 1581. Historisch romantisch tafereel uit de Nederlandsche geschiedenis, door GDL van Linschoten, Amsterdam, JME Meijer 1853 f 4,70

geschiedkundige zich slechts op den achtergrond vertoonen. De geschiedenis is het tooneel, waarop het drama voorvalt. Bovendien moet ik u zeggen, dat deze verrassing van Bergen juist geen bijzonder merk waardig feit uitmaakt. Het heeft geen bijzonderen invloed op den gang der zaken gehad; het heeft geene gelegenheid gegeven aan personen om zich krachtig te ontwikkelen of sterk te schitteren. Het mag eene bladzijde beslaan in het voor Godsdienst en Vaderland gloeiende boekwerkje van Van der Velden, [Wonderen des Allerhoogsten](#), A. 1675", maar verder gaat het al niet.

v.L. Vondt gij dan de karakters niet naar waarheid geteekend en goed volgehouden?

M. Zeer naar waarheid; althans naar de overlevering.

- Een dweepend priester, Leingritius,
- een ruw en onbeschaafd krijgsman, Heer Jan van Withem, die zelden spreekt, maar veelal "dondert",
- een allerliefst meisje, onschuldig, zich naauw harer schoonheid bewust, dat de liefde voelde maar bij name niet kende, bevallig en twintig jaar oud, Maria;
- een edel jongeling vurig gestemd voor vrijheid en vaderland moedig, voorzigtig, deugdzaam, getrouw Hendrik, Heer van Valkenburg, zijn zoo ongeveer de hoofdpersonen.
- Voeg er nog een soldaat bij, die stroeve pogingen aanwendt om geestig te zijn, en zijn heer zeer getrouw en behulpzaam is.

Maar, lieve Hemel! die komen in alle mogelijke historisch-romantische tafereelen voor, welke uit de steengroeven des Spaanschen oorlogs zijn opgedolven ; men weet dat men ze zal aantreffen, zoo zeker als eene kist sigaren op de kamer van een student of eene stoomboot op de rivier.- En toch zou het wel zeer vreemd zijn als alle paters van dien tijd voor valsch en listig moesten gehouden worden, wanneer onze officieren toonbeelden van deugd, de Spaanschgezinden niet dan "schurken, eerroovers en schandvlekken van hun geslacht" waren geweest; dat is eene zeer partijdige, dus ook onware opvatting van de

geschiedenis. Het zijn geene menschen, maar veeleer niets dan portretten op steen.

Anna en Staas zijn frisscher en lossier geteekend, en waar zij het eerst optreden zijn wij met genoegen bij hen in den timmermanswinkel, dit is een tooneel, dat gij meer hebt gezien, en met gevoel wist weer te geven.

- v.L. Hadt gij dan verlangd, dat ik de edele karakters aan de Spaansche zijde, de slechte personen bij de Nederlanders had overgebracht? Dan zou immers ons vaderlandsch gevoel daartegen opkomen?
- M. Gij moogt niet speculeren op eene zwakheid van elke natie. Wanneer gij in een verhaal menschen teekent, scheidt ze dan niet af, de bokken aan de eene, de schapen aan de andere zijde. Neen, goede en kwade onder elkander, zoo als het menschedom die oplevert; en wees overtuigd, dat elk verhaal, dat aanleiding geeft om zulk eene afscheiding te maken, reeds daarom als kunstgewrocht gebrekkig moet zijn.
- Bovendien beschrijft gij uwe personen slechts oppervlakkig. Hunne karakters zijn niet diep op gevat, en dat maakt juist dat het moeilijk valt om in hen belang te stellen.
- v. L. Ja, maar ik wilde niet gaarne zoo uitvoerig en langdradig zijn, als sommige Engelsche romanciers.
- M. Meent gij welligt Scott?
- v.L. Juist.
- M. Gij hebt hem niet gelezen, wanneer gij hem langdradig noemt; althans niet genoeg bestudeerd, zoo als gij doen moet, voor gij verder gaat. Lees op uw gemak van Scott eene beschrijving, 't zij van eene kamer of slot, 't zij van een persoon, 't zij van een landschap, leg uw boek voor een oogenblik neder, sluit uwe oogen, en in uwe verbeelding verrijst langzamerhand het beeld, dat hij heeft geschetst, zoo duidelijk, alsof gij er zelf bij geweest waart; wat meer is, zulke beschrijvingen blijven u jaren lang bij. In een historischen roman zijn zulke beschrijvingen eenigermate verplichtend, om den lezer in den tijd te verplaatsen. Eene diepere beschouwing van de karakters en handelingen der personen is noodig, opdat de lezer ze niet als poppen zou beschouwen, die wel iets

doen, maar niet weten waarom zij dus en niet anders handelen. Neem uit uw verhaal namen en jaartallen, schrap uit den eenigen, maar ook telkens herhaalden vloek: bij sante Geertruid", en het kan alles op een anderen tijd en verschillende plaats zijn voor gevallen; geen sterveling zou het bij het lezen dadelijk met zekerheid te huis brengen dáár, waar gij het bedoeldet.

Dat is een gebrek, veroorzaakt door niet voldoende studie, geloof ik.

Men schrijft geen historischen roman, niet eens eene novelle, zonder vrij wat arbeid en studie.

v.L. Gij vermoedt dus, dat ik aan dit werk weinig moeite besteed heb?

M. Weinig, mag ik niet zeggen; maar niet genoegzaam; dat blijkt telkens --- ook soms uit den stijl en allerlei kleinigheden. Is het u b.v. niet in het oog gevallen, hoe het al zeer vreemd is, dat Leingritius, als hij eene Latijnsche phrase gebruikt, die nooit anders bezigt dan op het einde zijner woorden? Dit is stijf en onnatuurlijk. Hebt gij opzettelijk hem zulk slecht Latijn laten spreken dat gaat nog; maar op enkele plaatsen is het toch zoo vreemd, dat uw zetter u stellig parten gespeeld heeft

v.L. Nu ja, dat is wel mogelijk, want ik wil —

M. Ik begrijp u volkomen; maar wil men een werktuig gebruiken, dan moet men het kennen. Het is geene verpligting juweelen te dragen, maar die ze draagt moet ten minste echte hebben.

v.L. Maar dat doen wij allemaal?

M. Wij? Wie?

v.L. Wel dichters en Romanschrijvers. Bilderdijk en van der Hoop, en ... kortom ieder een. Denkt gij dat ieder, die een Spaansch, Italiaansch, Portugeesch woord gebruikt of wel eene Poolsche of Zweedsche uitdrukking bezigt, die talen verstaat? Het is er ver af. — Het staat zoo gekleed!

M. Het mag zijn, zoo het wil; het komt altijd uit, de valsche veeren worden eens ontdekt; dan wordt de kraai gepluimd en uitgelagchen.

v.L. Kortom, aan geheel het werkje is niet veel goeds, naar uw oordeel, dat juist niet malsch is?

M. O, er is veel goeds in, bijv..... dat zou ik u nu wel kunnen zeggen, om de pil te vergulden, maar gij wildet waarheid hebben, en ik wilde ongaarne onopregt zijn. Houd mijn oordeel voor hard; denk, zoo gij wilt, dat ik in een boozen luim ben; fiat, ik zeg er niets tegen.

Maar zie, beschouw uw boek als niet geschreven. Neem eens Scott en Cooper ter hand, lees eens wat Washington Irving heeft geschreven, bestudeer die heeren naauwgezet. Lees dan eens enkele van de betere Fransche aangaat, ik zou u zelfs Sue wel durven raden, want bij vele gebreken is er toch veel in zijne wijze van schrijven, dat gij van hem kunt afzien; zeer goed gekozene en daardoor boeiende situatiën, een zeer levendige dialoog --- dat waarlijk geene geringe verdiensten zijn: en als gij dan eens eene uitgebreide lectuur hebt, ga dan aan het bestuderen van het tijdvak, dat gij wilt behandelen, en kom dan over eenigen tijd eens weder met een Roman voor den dag maar de Spaansche oorlog naar de overlevering, zie dat is een water, dat doodgevischt is ; ieder morst er in, de baarsjes worden er uitgehaald voor zij smakelijk zijn. Gij kunt er wel eenige onschuldige blikjes in vinden - maar daar houdt geen sterveling van. Betwijfelt gij mijne woorden, vraag dan eens wat het lot van vele dergelijken geweest is. Lees eens de laatste schutbladen van uw Roman, opgevuld met titels van Romans, sla de beide eerste over, die herdrukt zijn, wie heeft de overigen gelezen? Wie spreekt er nog van? Wie kent ze?

Dr. R. P. v.M.

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=Leingritius&coll=boeken1&identifier=QQVSAACAAJ&rowid=2>